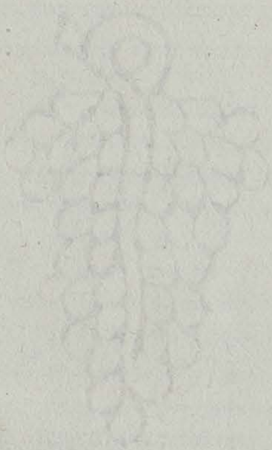
Tractatus [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] pro [illegible]
[illegible] Et in fine
[illegible] A [illegible]
[illegible] bulla

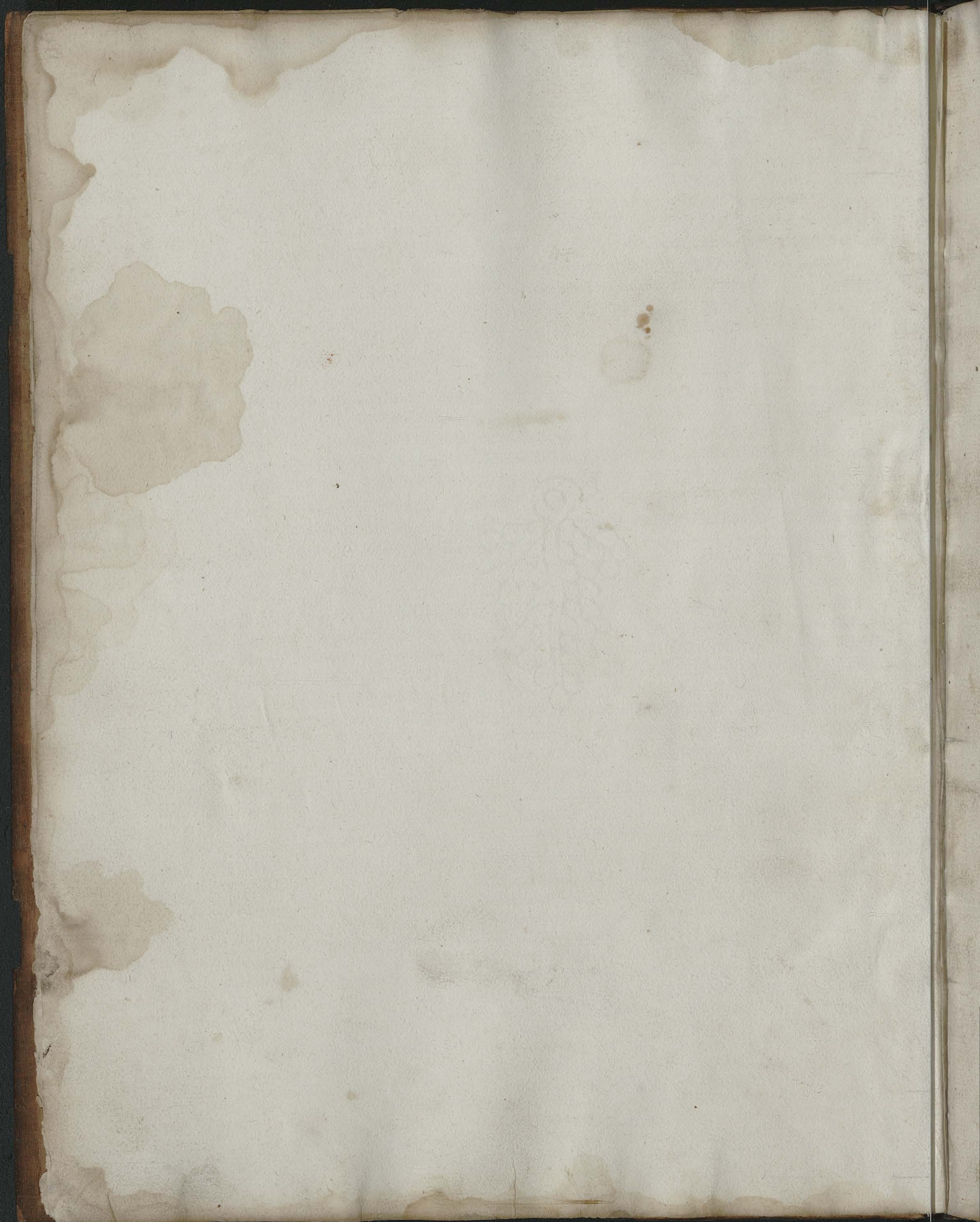
... litteras sine pre[senti] publico instrumento [illegible] Monitori et in eiusdem citatori ac inhibitionis [illegible] continetur fieri [illegible]
... per scribi et publicari mandamus nostri[que] sigilli iussimus et fecimus appensione communiri Datum et actum
... Anno Indictione quintadecima die vero [illegible] Tercia mensis [illegible] pontificatus Sanctissimi [illegible] et [illegible]
... presentibus Hermanno Loyer de Spangenberg et Johanne de [illegible] Notariis publicis [illegible]
[S]ubscripcio autem Notarii erat et est talis Et ego Johannes [illegible] de [illegible] [illegible]
... [illegible] Nithart [illegible] doctoris Iudicis et Commissarii prefati et huius cause coram eo [illegible]
... omnibus aliis et singulis premissis dum sic ut premittitur fierent et agerentur [illegible] presens [illegible]
... aliis occupatus negotiis fideliter scriptum exinde confeci subscripsi publicavi et in hanc publicam formam [illegible]
... [illegible] signoque meo solito et consueto signavi in fidem et testimonium omnium et singulorum premissorum [illegible] [illegible]
... presentibus peryt [illegible] fieri et confici presens publicum Transsumpti instrumentum Acta sunt hec Anno Indictione [illegible]
... Johanne Stanislai de [illegible] Mathia Johannis de [illegible] publicis Imperiali Auctoritate
... [illegible] [illegible] Cracoviensis et [illegible] diocesium aliisque pluribus fidedignis testibus [illegible]

[illegible] Gneznensis diocesis publicus Imperiali Auctoritate Notarius Quia premissarum litterarum [illegible] [illegible]
omnibus et singulis premissis dum sic ut premittitur agerentur et fierent [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] occupatus [illegible] per alium fidelem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] scribi et ingrossari procuravi de verbo ad verbum et in hanc formam publicam [illegible] [illegible]
[illegible] et consuetis consignando requisitus et rogatus in fidem et testimonium omnium et singulorum premissorum
[illegible] [illegible] originalibus [illegible] [illegible] [illegible]

9a3ij

Tractat9 Concilij Basilien

Omnes qui aliquod opus quod velint esse
stabile proponunt construere summopere solidum [preder]
elige fundamentum Unde illum sapientem esse
sapiencia divina declarat qui domum suam
edificat supra firmam petram ut nec inundancie
pluviis supra excrescencia fluvia neque flatus
venti si irruant valeant demoliri Si ergo ze-
lator marmoreum lapidem forte vel metallum
aut ornione ligni generis vase sit et teten artifices quam
non patitur opus construendi Loquturus ergo ego hec ini
ferendi que prius et dum impedita huius amplissimi tectus
pro totius huius operis firmissimo fundamento Quid fir-
mius quid melius quid ve prestancius possem eligere
quam quam verbum illius ibi quod erat in principio apud
deum et deus erat verbum Hoc utique omni silice omnique lapide
adamantino solidius et fortius omni metallo quippe in
celo et terra omnibusque creaturis Quid mirum si sit fortius
omnibus per quod facta sunt omnia Hoc et dicit scriptura
divina In eternum domine permanet verbum tuum Et iterum celum
et terra transibunt verba autem mea non preteribunt Hoc
ergo validissimo et firmissimo fundamento verbo scilicet ve-
ritatis eterne totius operis mei structura consurgit et ex
impetu ventorum impulsum fluviorum et quarumlibet ad
versitatum impetum non timebit Erit quidem in quantum
veritas divina erit quod loquitur verbum per quod facta
sunt omnia Iste audite vos sacerdotibus luc c xxviii et
in evangelio domine erunt scribitur istud thema

Me minister haud dubium preter celeberrimum quod in
li. genesis legitur formatis ergo deus de humo
animantibus cunctis terre et universis volatilibus
celi adduxit ea ad adam ut videret quid vocaret
ea omne quod vocavit adam anime viventis ipsum
est nomen eius etc. Quid hoc misterii Aliquid deus
animantibus a se creatis poterat nomen imponere sicut
celum vocavit firmamentum et aridam terram et con-
gregaciones aquarum appellavit maria Aliquid iste
qui dederat animantibus omnibus et noverat omnium
eorum proprias que virtutes poteratque secundum eas singula propriis
nominibus appellare utique nec nosse defuit neque posse
cum opus exemplum Adam primum post se presidem instituerat

omniaque animalia eius subicerent potestati. Potuit certe
deus imponere nomina animantibus sed forte conveniens
sic voluit homines super animantia omnia principatum ut illa
ab homine post deum ipsorum presidem propria nomina sortirentur
et ille suum presidatus primordia exerceret. Quod vero in
hoc misterio nobis per sensum allegoricum denuntiatur breviter
glosa ibi insinuat dicens: significat gentes que salve
fierent in ecclesia per Christum nomine Christi acceptantes
quod prius non habebant. Unde propheta: vocabo servos
meos nomine altero. Hec ibi glosa. Dictum vero propheticum sortitur
quod indicat Sebe[?] ysa. lxv. Ipsorum huius novi hominis
impositionis officium Christus per sacerdotes exercet dum eos
manibus baptizantium immissi fideles. Nam ut inquit
Jo. Cris. dicit in li. Neque gehenne vitare neque pro
missorum remuneracionem potiri nisi per illorum valemus officium.
Ipsi enim sunt qui nos spirituali affectione pariunt regeneracione
baptismatis exercent per ipsos Christum induimus per ipsos
coniungimur dei filio per ipsos membra beati illius capitis
efficimur. Hec ille. Sicut ergo universa animalia terre
adduxit deus ad adam ut ab eo creatorem post se sibi preside
constitueret propriis designati nominibus appellacionem acciperent
sic et quamque ex carnali ad spiritualem regeneracionem assumere
dos ut novum nomen accipiant sacerdotali potestate quam
fideli populo presidem decrevit. Jubet dominus presentari
velut si diceret verbis thematis presumpti: Ite ostendite
vos sacerdotibus ut per illos iustificatis in filiorum
ad optinendum per illos efficiamini beati illius capitis
membra per illos novum nomen accipiatis et subviamini
doctrina salutis et celestium civium valeatis consortium adipisci.
Sed et cum deus universorum dominus israheliticum populum
cum prodigiis et mirabilibus eductum de egiptiaca
servitute sibi in proprium peculium assumeret universo populo
sacerdotium prefecit atque eidem supremum inter iudicium
reservavit. Si difficile inquit et ambiguum apud
te iudicium esse prospexeris inter sanguinem et sanguinem
causam et causam lepram et lepram et iudicum inter portas
videris verba variari surge ascende ad locum quem
elegerit dominus deus tuus veniesque ad sacerdotes levitici
generis et ad iudicem qui fuerit illo tempore et queres ab eis
qui indicabunt tibi iudicii veritatem et facias quodcumque

quodcumque dixerint qui presunt loco quem elegerit dominus et
docuerint iuxta legem eius sequerisque sententiam eorum nec
declinabis nec ad dexteram uel ad sinistram qui autem superbierit
nolens obedire sacerdotis imperio qui illo tempore ministrat
domino deo tuo et decreto iudicis morietur homo ille
Deut. et auferes malum de medio israel xvii c. porro et si
aliarum inferiarum causarum iudicia per iudices illo tempore tractarentur
iudicium tamen lepre sic sacerdotibus pertinebat quod mox
ut lepre indicia aliqua apparebant quorum iudicium sa-
cerdotis et examen pendebat arbitrio an debet ab ho-
minum consorcio separari ut hoc multis sermonibus
declaratur leuit. c. xiii et xiiii et mundatus a lepra tunc preceptum
in lege sacrificium sacerdotibus debebat offerre ut legitur
statim in c. subsequenti. Unde saluator noster ihesus cum leprosos
sua uirtute mundasset eos sacerdotibus se presentare manda-
uit et preceptum in lege munus offerre ut preceptum
est in c. viii math. i marci et in ewangelio ubi dicitur ite
et ostendite uos sacerdotibus
Sed qui ut beati pauli utar sententia ad gal. v. in lectione
diuine currentes spiritu ambulare debemus et secunda ad cor.
iii ministros nos fecit christus noui testamenti non littera sed
spiritu aciem mentis altius intendentes spiritualem sensum
in hiis historialibus et legalibus requiramus. Hoc nos
docebit ille doctor egregius augustinus in questionibus
ewangeliorum ita dicens nonnulli autem eorum quibus hec
corporalia beneficia dominus prestitit inueniuntur misisse ad sacerdotes
Sacerdotium | nisi leprosos. hii enim eorum fuit figura sacerdocii quod est
in ecclesia. Cetera autem uicia per se ipsum quantum interius
dominus sanat et corrigit doctrina uero uel infundendi per
sacramentum uel cathezizando per sermonem per eos ecclesie tributa
est. Ut idem augustinus paulo superius dixit color quippe
uarius lepra est uera ergo falsis doctrinis permixta
una disputatione disputacionis uel narratione significat lepram
tamquam unius corporis colore uarietatem. Ergo ab
omni corruptione lepra mundos monstrari et doctrina
est sacerdotibus exhibenda ut ecclesie sancte iudicio
falsorum si que sunt ad ueram permixtione semota
sic lepre uarietate seclusa ad publicum et commune
hominum commercium reducatur

Hoc legimus fecisse paulu aplm mentiar ego si huius
rei auctorem no exhibeo cu multo adhibenda sit fides
cuz scripsit idem aplus ad gal 2o c Itez ascendi iherosolimam
cu barnaba assumpto tito ascendi aut scdm reuelacoez et co
tuli cu eis ewm quod predico in gentibus seorsum aute
hijs que videbantur aliquid ee ne forte in vacuum currerem
aut cucurrissem glo ex super ubi contuli cu illis scripta ex
dcis btoz ambrosii ieron augni ita dicit ondit se no hnisse
securitatem ewn nisi auctte petri et ceteroz ee roboratum
aplus enim paulus post xpi ascensionem de celo vocatus
si no aplis contulit et cu eis ewm conferret q eiusdem
societatis ee appareret ecclia illi omnino no crederet sz cu
cognouisset eum hoc annunciantem quod illi et in corporis
racione et unitate viuentem accredentibus eam per eum
talibus signis qualia et opabantur qua eciam dns commen
dantur auctem meruerunt ut vba in ecclia audiant o
verba digna memoria Et sequitur infra magis ad pro
positum iuxta ipam enim collacionem eius doctrina generaliter ex causa
eius lepre varietate monstrauit leprosi enim quos dns
in carne mundasse dicitur et misisse ad sacerdotes ut se eis
ostenderent non absurde intelliguntur illi qui scientiam vere fidei no
hntes varias doctrinas profitentur erroris Nulla falsa pro
doctrina est que no aliqua vera intermisceat vera g
falsis inordinate permixta in una doctrina sufficit lepra
que uniq corporis colore diuersis locis variat atq macu
lat ut ergo aplo predicacio ab omni corrupcoins lepra libera
monstraretur cu aliis aplis contulit ewn aliter enim non
crederet ecclia ei hec ille glo

Quis ergo iam sibi reputabit inglorium quod vas eleccionis
paulus refert et se gloriatur fecisse ut ecclie sacro cetui
sacerdotum suam doctrinam exhibeat ut ab omni corrupcionis
lepra munda ee nosceretur cu doctor gencium ne in vacuum
curreret aut cucurrisset cu petro et ceteris aplis contulit ewn
ostendens ut inquit btus ieron in quadam epla per eum ad btm
augnm transmissa se no hnisse securitatem ewn predicandi nisi
petri et alioz aplorum qui ante eum erant fuisset firmatum robo
ratum Quis igitur erit adeo tam preceps quibus sui qua
tum confidens ut constanter doctrinam aliquam audeat affir
mare que ab ecclia sancta dei no fuit approbata et ut
vtar vbis abbatis moysi prout in collacoibus patrum recitatur

Cassianus que de publica collatione non prodeat officina
iste ergo audite vos sacerdotibus iniunctis verba the
matis ut doctrina vestra ab omni varietatis lepra horum con
flatum et vere admixtione pura et iudicio sacerdotali
condicio comprobetur

Potero igitur istud et alia probatione firmare utique
lectio actuum apostolorum hunc modum probat continetur predicat
paulus apostolus gentibus christum predicat eum passum
et a mortuis surrexisse predicat et Baptismum gratis
et per eum remissionem peccatorum nec esse opus gentibus
circumcidi Surgunt adversus eum quidam descendentes de
iudea dicentes nisi circumcidamini secundum moysi preceptum non
potestis salui fieri sit inde non parua sedicio ac si dice
rent illi paule tua doctrina vestra lepra infecta demonstratur
dum verum facta permisces qui ex dei lege circumcisionem
excludis Et quid inde sequitur statuunt ut ascenderent
paulus et barnabas et quidam alii ex aliis ad apostolos
et presbiteros in iherusalem super hac questione vadunt ergo et
sacerdotibus se ostendunt iuxta verba thematis preassumpti
Et sequitur convenerunt quoque apostoli et seniores videre
de verbo hoc et reliqua que actuum apostolorum c. xv° seri
osius lecta manifestat sit ecclesie generale concilium et
fiet ibi questio diffinitur hinc procul dubio modus
iste laudabilis fuit in dei ecclesia introductus ut cum
de hiis que ad fidem pertinent questiones agitantur
ad generalia concilia deferantur quod possem magna
exemplorum antiquorum copia comprobare quorum in pauca
suscepta sciens horum et aliorum noticiam viros sapi
enciores non latere

Insurrexit doctor clarissimus cyprianus cum lxxxvii episcopis
ei consencientibus in provinciali concilio affricano
ymo et iam ipsum surrepeat Agrippinus episcopus
cum magne fuerat auctoritatis et consuetudinem ecclesie
de suscipiendo ad unitatem ecclesie sine noua habitacione
ab hereticis baptizatos vehementer reprehendunt et ipsum
ab aliis arguuntur Audit Cyprianus a papa Corne
lio dilectionis tue non dilectabilia et contra fidei regulam
scripta suscepi et ita non [illegible] tante urbis antistite
excellentissimum doctorem dominum putans heresis predicandum
vnum baptisma sermonibus allegat maticulas dominum ad

dam eum doctorem excellentissimum nuncupat et tamen eius doctrinam redarguit in hoc quod aliud est misi ut dicat eius doctrinam falsam huius permixtionem quasi lepre maculam esse infectam Aliud enim est quod fit generale Concilium et post earum diffinitionem Concilii beati Cipriani et aliorum et aliorum opinione repulsa per consuetudinem ecclesie declaratur prout hoc latissime beatus Augustinus scribit in libris de unico baptismo contra donatistas

Post hanc disputationem magister Jo. de Torzella Ambasiator illustrissimi domini regis Castelle produxit summam Wilhelmi Altisiodorensis qui fuit celebris doctor et antiquior sancto Thoma et Alexandro de Halis et alibi allegatur iste in quarta parte tractatu de sacro altaris sacramento si post consecrationem debeat intincta hostia dari sic dicit Item non secundum Hugonem episcopum laicis non debet dari sub duplici specie corpus domini Christi triplici ratione Prima ne credant esse totum sub utraque specie non sub altera. 2a propter periculum quia sanguis liquidus est et cito posset effundi. 3a est quia in lege dicitur quod in omni sacrificio erat libamen de quo nichil habebant offerentes licet de sacrificio haberent Ideo ad libamen sit figura sanguinis et sacrificium corporis ex parte instituit ecclesia ut sub specie panis tantum daretur

Item adversus Flavianum Constantinopolitanum episcopum Eutiches insurrexerit negans Christum carnem consubstantialem vel ex Maria virgine suscepisse fit de hoc altercatio nimis magna tamen tandem sacra Calcedonensis Synodus finem imposuit prout in epistolis Leonis pape et gestis Calcedonensis Concilii fit legentibus manifestum

Si hec similia vellem in hac materia recensere dies me prius ista relinqueret quam finem narrandorum Solum tamen de recentiori tempore unicum notissimum memorabor Cum magister P. Lombardi libros sententiarum et alia egregia opera compilasset Abbas Joachim doctrinam eius de permixtione redarguit falsitatis sed sub Innocencio 3 celebratur Concilium in quo libellus ille Abbatis Joachim dampnatur et doctrina magistri P. Lumbardi firma approbatur ut legitur in c. dampnamus de summa trinitate et fide catholica Non ergo immerito beatus Augustinus scribens ad Januarium inquit Quod plenariorum conciliorum

Abbas Joachim
contra P. Lombardum

pro iustificatione de hoc

in ecclesia saluberrima est auctoritas xii di illa per ipsam
ecclesiastica negocia terminantium

Viget quidem et nos maxima cor nil de sacrarum
rerum doctrina meo iudicio vendicare sed quidquid
disputacionis mee vires attingant subdere arbitrio sancte
sacerdotum quorum cor est alta sublimitas et scripture sacre p
quam habent magne profunditates et enim ut inquit
Bernhardus in de consideracione ad Eugenium li. v quos / supra
nos sunt / non aliis docentur sed spiritu revelantur
Et b. gregorius in epistola ad paulinum / revela / inquit David o
culos meos / et considerabo mirabilia de lege tua / Si tantus
propheta tenebras ignorancie confitetur quid nos putas
parvulos et pene lactantes justicie nocte circumdati
Hoc autem velamen non solum in facie moysi sed in ewange
listis et apostolis positum est turbis saluator in parabolis
loquebatur et contestans misticam esse quod loquebatur
dicebat Qui habet aures audiendi audiat nisi apta
fuerint cuncta que scripta sunt ab eo qui habet clavem
David qui aperit et nemo claudit et nemo aperit
nullo alio reserante pandentur / Hec gregorius v. supra quibus
concordant que scripta sunt in prologo biblie ubi dicit
lex spiritualis est que revelacione indiget cetera que ad ab
omnibus nota sunt commemorasse sufficiat / Ubi quidem
aperte reprimit ausum eorum qui putant sine ipsa
littere misteria sacre scripture sine doctore percipere Iero.
magistro ubi dicit Taceo de meis similibus qui
si forte ad scripturas sacras post litteras seculares
venerint et sermone composito aures populi mul
serint quidquid dixerint hoc legem dei putant
que in prologo legenda relinquo causa
Item gregorius super illo versu psalmi revela oculos pene simi
lia et b. ambrosius posuit et secutus est postea
Cassiodorus dicens revelare deum et removere
quod velum operimento ignorancie
abducatur et nisi munere dei fiat ulterior aspectus
mentis sensus lumine cordis non possumus intueri / Hoc velamen ablatum scribit
Beatus gregorius super ezechielem exponens illud Et
aperui os meum et cibavit me volumine / illo sic ait
quia os aperimus cum sensum ad intelligenciam sacri volu

preparamus Itaque ad vocem domini prophete os aperiunt quia
ad spiritualia divina precepta cordis sui desideria inhiant et
de talibus vite aliquid sumant Sed tamen hoc ipsum sincere
intacte virtutis non est nisi ipse cibavit qui ut comedat
iussit Ille enim cibatur qui per se edere non potest et quia ad
capienda verba celestia ydonea nostra infirmitas non
est ipse nos cibat qui nobis cuiuspe tritici mensuram
temperat et sicut oppositus deus quasi tociens ad os cre-
dentium manum porrigit quotiens nobis querelam aperit
et aliud sacre eloquii in nostris sensibus mittit Cibat
nos ergo voluntate cum scripturam nobis scripture sue dispensacio
aperit hec ibi Beatus gregorius huic concordat et aliud quod
legitur in canone gregorii di(stinctione) relatum est Ita dicit Relatum
est nobis quod quidam in vestris partibus commorantes sane
doctrine adversarii et pro ut eis videtur non solum secundum
traditores patrum sed secundum quosdam spiritum suum docere videntur
Multos enim quidem ut audivimus undique paratos ad genus
si homines ex hiis que leguntur similitudines trahunt
Et ideo diligenter observandum est ut lex dei ad legen-
dum secundum propria virtute ingenii vel intelligentiam legitimi
ut doceatur Sunt enim multa verba in scripturis divinis
que possunt trahi ad eum sensum quem sibi sponte unusquisque
presumpserit sed non oportet Non enim sensum alienum extrinsecum
et extraneum debetis querere quoquomodo ipsum ex scripturis
auctoritate confirmetur sed ex dictis scripturis sensum capere veritatis
Et ideo oportet ab eo sciam discere scripture qui eam a
maioribus secundum veritatem traditam servat Hec Canon
possem et hec que predicta sunt multis auctoritatibus con-
firmare Sed puto apud viros sapientes opus non
esse ut bonum est hos abbreviare sermones ut accedam
nunc tercius ad negocium principale quod satis expediens
dicimus existimo nemine in rebus aliis divinis ingenio suo
debere confidere sed nec alicuius sancti et magni doctoris ac
et B Ciprianus qui lxxxv episcopis in Affricano pro-
vinciali Concilio et quam plures Agrippinus cum alio
etiam provinciali concilio constat errasse ac etiam
magnum et preclarum virum illum Origenem qui tam multa
Orig(enes)
excellenter scripsit sed debet totum se sinceriter submittere
iudicio ecclesie sacrosancte De nullo enim doctore etiam
reputare debemus in doctrina fidei nisi eo quod dixit

nisi ecclesie que secundum apostolum ad thimot. 3° est columpna et
firmamentum veritatis et que assistencie spiritus sancti
promissionem accepit sunt judicio comprobata non
enim quia augustinus aut jeronimus aut quivis alius ita scripserit
eorum scripta autentica sunt / sed quia ab ecclesia recepta
sunt / ipsa etiam ecclesia ex multis que dicebantur
canonica et actibus apostolorum illos libros qui in corpore bi-
blie communiter habentur communiter recepit / reliquos apocri-
fos reputavit / ut Judith librum antena sinodus cano-
nicis scripturis adiunxit / sed et Thobie librum et multa
de daniele et aliis que judei non habebant in canone
biblie auctoritas ecclesie aggregavit magnus itaque vir
ille Sanctus jeronimus cum fidei scripta dictasset ad damasum
papam in fine contra subiunxit / Hec est fides beatissime papa
quam in catholica didici ecclesia quam semper tenuimus
qua si minus perite aut parum caute aliquid positum est
emendari cupimus etc. qui fidem et sedem petri
tenes etc. xxiiii q. 1a Sic et doctores ceteri sua in
actibus quos inscripsit sive inditos esse sua dicta sub-
mittunt / Unde et nunc laudabilis inolevit in universitatibus
studiorum super hoc in actibus scolasticis protestari ecclesia
vero cuius deinde determinare corrigere et emendare
non est sola predestinatorum incognita congregacio
sicut delirarunt / sed ut illa que universos complectitur
christianos sicut ut pridem magister Johannes optime dixit
que in potestate regiminis spiritualis que est ut beatus jeronimus
verbum utar vocem [illegible] Omnibus claves accepit
ac potestatem solvendi et ligandi quam si quis corripiente
non audierit reputari debet ut ethnicus et publica-
nus hoc per sacrum generale Concilium veraciter representatur
ut jam supra dictum est et posset hoc multis pluribus
auctoritatibus confirmari sed opus non est tamen et hoc
ipsi domini Ambasiatores Incliti regni Bohemie fate-
antur et ex compactatis et obedienciam prestita per
ambasiatores et inferiores dicti regni apud ygloniam in
manibus legatorum huius sacri Concilii constat aperte
Illi siquidem pro se et pro omnibus tam spiritualibus
quam secularibus hominibus hoc est clericis et laicis persone-
revenciam debitam et obedienciam canonicam

Judicio ecclesie debeat submittere oz

sancte matri ecclesie sacro generali Concilio ipsam re
presentanti romano pontifici Tunc est quod ecclesia
Unde has meas disputationes et allegationes au
dire quid ego pro verba thematis hoc modo sacer
dotibus me credo nec immerito aliter nisi ut verbis
utar Jeronimi vas electionis magister gentium qui de castra
tanti muneris hospitis loquebatur dicens an experimentum
queritis eius qui in me loquitur Christus ut premissum est
non erubuit hoc modo apostolis et sacerdotibus qui
erant in Jerusalem se credere et de questione quam habebat
de circumcisione servanda Concilii judicium exspec
tare Hic Athanasius Hic Cirillus Hic Jeronimus Hic Augu
stinus et quam plures huiusmodi de quibus ego nullo
modo comparari immo nec eorum ydoneus discipulus nun
cupari sum dignus omnes predictos sacrorum Conciliorum
se et dicta sua humiliter submiserunt quanto magis ego
debeo me et mea dicta submittere Unde ego me
sacerdotibus Celeberrimi presentis que me docuerunt
patris suscipere Memini et enim scriptum Deuteronomii
observa diligenter ne incurras in plagam lepre sed facias
quecumque docuerint te sacerdotes levitici generis iuxta
illud quod precepi eis et imple sollicite Memento que
fecerit dominus deus tuus marie in via cum egressi de egypto

Vestrum ergo erit Reverendissimi Reverendique patres
hanc meam disputationem audire verbaque mea dicta
liberare et si qua sunt admixtio falsitatis tollere et re
secare corrigere emendare veritatem comprobationem ad
convictionem deducere et sine mendatus sunt sine mendacio
inveniuntur reddam deo gratias actiones et laudes ne
Augustinus quamvis quod Amen ego sum hoc de Unani
tate sancte matris ecclesie Constitutus que pro illo
anno a ... de quo thema memoratum scriptum fuit
ut glossa ex ubi dicit et latino quidem questionibus
... augustinus ... et de hiis venerabilibus
magistris ambasiatoribus inclite regni Bohemie
sentire ... caritas me compellit quod est predicat
ab eis protestaciones ... Nam ... per ...
tentum neque per ... gratis sed per caritate sunt
in unius gremio velut parvuli fres lactabuntur

memacs cui verbi quo dicitur Christi efficacia ut per
uuli regni celorum vetatur ingressus et gaudet quicumque videt
non indignabitur non lugebit sed succumbens letus
occurret ad verba mea disputabimus non loquentes
sufficiat igitur ut sapiens dicat qui sophistice loquitur
odibilis est [illegible] Non cavillaciones querentes
sed attingere veritatem studiis doctrina Nemo nisi fronte
ad resistendum duriorem parabit sed benivolum
et docile pectus aperiet se feliciorem existimans
quanto benignius eruditusque promptius acquiescat
veritati

Iam ergo disputacionis huius negocium aggressurus
quod ut etiam philosophis placuit sicut in Thimeo Pla
tonis legitur quod tanta eius a nobis sumendum
quanto nobis lumine radius veritatis illuxit quod
nos adhuc et quasi quod reliqua qui de maioribus rebus
acturus sit specialiter divinitatis auxilium opus humiliter
et devota mente ac [illegible] implorare deprecari
Ora Igitur in re ardua me [illegible] [illegible] eam
[illegible] aut mens si plus summisse vocibus
cordibus mentem levantes hec verba Christi
apparens cuius opus quod predicabat veritatis dixit
ego doctrina verbum patris eterni qui es via veritas
atque vita spiritus alme [illegible] promissus [illegible]
veritatem doces [illegible] magistrum trinitas
coeterne et coequales persone sed una simplex
essentia [illegible] constitute universitatis lux perspicue
veritatis et fons uberrime felicitatis Illustra intellectus
aperi corda verba expano ut eliciat [illegible]
[illegible] [illegible] ab omnibus adipisci maturi
sima et eterna felicitatis sancte precibus intus
Maria virgo dignissima mater dei fiant exaudibiles
tuis intercessionibus preces mee Cunctos nuncius
[illegible] celestis Archangele Michael ad nuncios [illegible]
[illegible] fundamenta militantis ecclesie Apostoli sacrosancti
gloriosi [illegible] fidei martires [illegible] doctores sancti
[illegible] sidera [illegible] ecclesie refulgentes
Sancte virgines sicut lilia puritate [illegible] ad universitatem
celestis in beata celi gloria eterna felicitate ditatos [illegible]
[illegible] quesumus [illegible] intercessionibus meis [illegible] audita

quidem est non potest apud deum deprecatio simplex si non
fulciatur suffragio
Exigit locus presens ordine prosequendorum qui ut michi
videtur non potest esse prestantior quam si hiis que compac
tata sunt innitamur. Ecce quomodo totum regnum Bohemie
loquitur quidem nomine ante Cum inter legatos nos
et gubernator regni Bohemie Barones nobiles
milites clientes Praga Civitas et cetere civitates ac
sacerdotes generalem congregationem etc. Imprimis recipimus
acceptamus et fatemur unitatem ecclesiasticam realiter et
eam esse in unitate fidei catholice et conformitate
ritus universalis ecclesie in omnibus aliis quam in usu communionis
utriusque speciei quam deinceps capitulorum seriem et tenorem
tenore servare defendereque promittimus in forma que
Compactatorum sic habetur circa materiam presentem legatur.
Est ergo primo iste articulus discuciendus quo ad
materiam de preceptis deo adiuvante spiritu Christi assistente
iterum respondebo que sunt ultimo allegata de quibus inde
revertar ad illud quod in principio fuit dictum. Illud vero quod
immediate positum est de parvulorum communione ipsa compactatorum
serie repellitur evidenter Cum enim conformes esse
debeant fidei et ritus universalis ecclesie in omnibus aliis quam
in usu communionis utriusque speciei quam deinceps compactatorum
seriem et tenorem Compactata non certas personas
admittunt et parvulos patenter excludunt. Unde iuxta
fidem compactatorum et eorum observanciam communio par
vulorum debuit iam cessare nec debet disputationibus
agitari quod ab universa servatur ecclesia et est mutua
pactione firmatum. Nichilominus si insistit hec seu huiusmodi
allegatio dabo deo suffragante responsum
Ante omnia hoc tamen premittendum quod totius processus
istorum venerabilium magistrorum talis esse videtur ac si quis
compilasset multa originalia dictorum sanctorum doctorum et cano
num de laudibus et preeminentiis matrimonii de quibus
copiosissime reperiet et postea subiciet Illud divinum
preceptum in lege nature toto humano generi in parentibus
dictum Crescite et multiplicamini Gen. 1. Et quod in dubio
doctores concedunt esse preceptum divinum legis nature quod tamen
cedit sicut Thomas in summa contra gentiles parte iii c. 136
et in 2a 2e questione iii ar. 2o in primo argumento

de communione parvulorum

et ministrare ad ipsum et unde vellem concludere dare operam
procreande soboli esse de precepto dei et necessitate salutis
omnibus et singulis xpi fidelibus / etc etiam non potuisse
indicere continenciam sacerdotibus / omnes hortaretur ad nupcias
et continencium statum dampnaret
Vel si quis congregaret originalia dictorum sanctorum doctorum et
canonum de laudibus magnificis utilitatibus et meritorum
cumulis officii predicandi verbum dei et postea subiungeret
quod xpus apostolis non dum sacerdotibus quia ante cenam
ut scribitur Mathei x° ymo et omnibus lxxii discipulis
ire evangelizare et predicare mandavit ymmo
et quolibet neophyto recenter converso luce ix° c° dicit
vade et annuncia regnum dei et ex hoc concludere
vellet quod omnis xpianus sit ymo et de predicandi
officium exercere astrictus divino precepto
Aut si quis laudes voluntarie paupertatis et actualis
abrenunciacionis omnium propter xpum congereret
de quibus habundantissime reperitur et postea subscripto
verbo xpi luce xiiii / Omnis ex vobis qui non
renunciaverit omnibus que possidet non potest meus
esse discipulus concludere niteretur esse de necessitate
salutis ypoth. precepto Vel si quis congregatis dictis
canonum et doctorum et sanctorum de trina immersione in
baptismo cum multo apparatu diceret a doctoribus
sanctis et non mulieribus expresse sonare esse preceptum
sicut ille pelagius papa de con. di. iiii multi sunt sic dicit
Evangelicum nobis preceptum ipso domino et salvatore nostro tradente
nos admonet in nomine trinitatis trina etiam mersione
sanctum baptisma unicuique tribuere sunt et alia
c. in eadem di. iiii. li sinodus de trina et ex hiis concludere
sit esse de xpi precepto et necessitate salutis tamen post mul
tas altercationes Nam beatissimus beatum Ciprianum in hoc
reprehendit et dixit eum in suo sensu habundare finali
ter hoc consuetudine committere sicut in decreto di. concludit
multe sinodus quas deinde beatus Gregorius de con. di. iiii de trina
SEd iam videamus cumquo dicam contra versatum
Sciam de laudibus eximiis dominus sacri magnis
innabilibus effectibus et virtutibus non dissentimus
sed ut de veritate eximie sacri Et eum tacere nolo quod
pertinet ad dei laudem et proximi caritatem quia cum

cum non nullos communicantes parvulos consacra asserentibus
hoc venerabilis magister Johannes Przibram humiliter detestatur
Sed et magister Procopius bonus senator sunt sed neque eam
de necessitate reputant salutis eucharistie aliter nisi in voto sumi
esse dicunt nostra. Sed quod an deinde solutis de precepto
christi sit eadem apostoli sub utraque specie sacramenti. Hec autem
videtur astare illi dato xl asserens quod christi preceptum artat
omnes et singulos fideles ad sub utraque suscipiendum sacramentum
eucharistie sacramentum specie sub utraque sicque consuetudo contraria
non valet contra divinum ut predicatur preceptum. Hanc vero
assercionem nemo putet istos venerabiles magistros pertinaciter
tenere cum parati sunt informacioni se subicere ut repetitis
eorum protestacionibus crediderunt. Sed etiam pro eo consolacionem
atque leticiam qualiter tocius cetus magistrorum dominis Baro
nibus et aliis eam deliberacionem tradidit. Iam quatuor
domini sunt dicti legati huius concilii sacri Prage in eo
tractatu et ex cedula ista videbitur que apud eos
fuit conclusa et nobis secrete tradita sed iam tempus
est ut veniant in manifesto. Dico enim pro vero quod hec
cedula dedit nobis spem consummandi et concludendi
tractatus. Alioqui forsitan non fuisset nobis processum.
Sed eam cognoscimus magistrorum bona intencione concepimus
spem perveniendi ad finem optatum favente deo
christo ipso cum deus pacis et veritatis amator. Tenor
illius cedule talis est

Postularunt nobiles Barones et alii nobiles ut
articulis quatuor salubrem intellectum assignemus
magistri congregati de libertate verbi dei etc. Communi
candi quam tres articulos de quibus iam susceperunt
declaracionem cum hac sacrum concilium faciet de isto vide
runt enim quia sunt secundum veritatem sane sentire illos tres
articulos declarant et ista in compactatis confessi sunt
de isto autem sic sequitur in cedula magistrorum de racione
utriusque speciei dicerunt quod est a christo tradita et institu
ta ab apostolis et sua ecclesia practicata et ipso deo omnino
utilis et meritoria et salubris digne sumentibus generaliter
quam limites esse licet tamen practicata ad preceptum
vel necessitatem eius dixeruntque ad hunc deo eis dubium
an cadat sub precepto aut sub quali precepto qua
lissime pena illum sequeretur cum hoc preceptum omitteret

aut quomodo non impleret hec enim nesciunt per
aliquod Concilium alicubi fore diffinita Sed ex quo
Concilium Basiliense nunc congregatum offert et dicit
se velle nunc ferre iudicium in talibus iuxta
doctrinas sacre scripture et sanctorum patrum antecessorum — Basilien[illegible]
ideo vadunt decisionem expectare Aliqui tamen dixe-
runt quia de necessitate condicionata ut videlicet
quibus convenirent iam que fore talem dum locus
et tempus assint talemque ipsam amplectantur
sub censuris penis et poenis Sed predicti non sic eam
tantum tamquam adhuc ignari exponent et sua dicta
volentes probare dixerunt quia secundum doctores
ecclesie dicunt quamque sancta fore necessitatis dico libertatis
Unde prima aut eciam secunda erit. Cum autem postea dixe-
runt quod asserunt hoc idem quod doctores qualis
aut communis utriusque predictorum sacramentorum est
Ut dictum Concilio interpretari speramus ergo quia
si in hac eciam utriusque partis aliquis salubris conclusio
daretur et amanter multa conquiescerent occasio
bellandi tolleretur donec Concilium pacem affectamus
Hec in cedula

Iam cum dei nomine ad discuciendum ea que per doctores
magistros allegata sunt veniamus de quibus
primum est in summa dicendum scilicet quod licet multa dicta
et allegata sunt tamen nec unius doctoris allegantur
qui questionem in propriis terminis proposuit determinent multa
quidem dicta sunt que in argumentum deducuntur ad
que dico proprias hic reddebitur sed quod aliquis
doctor eximencium diffiniat quod de necessitatis salutis
et de Christi precepto sit calicis sumpcio subtracta specie
contra de precepto quod neque consuetudine ecclesie possit fieri
quod licite non conficientes communicent sub specie
panis tantum nec ad hoc specialiter sedis apostolice teneantur
nullus penitus allegavit doctorem Et licet michi
non incumbit onus probandi aliquid quod ei qui asserit
onus probandi incumbit et ita ad eos pertinet
articulum suum probare Michi autem satis sit pro-
batores eorum eludere et sic consuetudinem ecclesie defendere
Nichilominus produco in medium magnam doctorum
copiam qui eandem questionem tractantes pro
ista parte diffiniunt talia que dicunt quod ipsa valet esse

[illegible]

non possent Sed verum est quod de precepto xpi et necessitate
salutis omnes de ipso xpiano seu non confitentes
omnes sacramentum sub utraque specie tenentur Ergo autem
per dei gratiam saluabo omnia dicta doctorum quod ad
communionem non repugnabunt in materia principali Sed contra
eorum dicta stabit consuetudo ecclesie laudabilis
pro maiori parte accipiam doctores per eos met
allegatores et auctores ubi intendunt ad materiam
propriam loquuntur Ita quod non exceptans peccatis
hinc inde ubi alia tractantes incidenter aliud
dicunt quod ad propositum trahi potest sed non ad materiam
ex intentione loquuntur

Venerat primo sanctus thomas qui sanctus ita
nominatus et antiquis frequentissime allegatus
super iiii° sententiarum ubi tractatur de isto sacramento articulo
i. q. i. in responsione ad tercium Ubi dicit populo non
datur sanguis etc et propter periculum Item in eadem di-
stinctione ubi tractat de consequentia huius sacramenti articulo
iii q. iii iiii ff (?) ad tercium Ubi dicit quod sacerdos celebrans
qui alium tantum sumit imperfecte sacramentum peragerit tamen
reus sacrilegii iudicatur de quo dicit quoniam Secus
autem est de aliis qui hoc sacramentum non conficiunt quia
eis subtrahitur sanguis propter effusionem periculi
Unde sacerdos in passione christi non consecrat corpus
sine sanguine sumit Item in eodem q. lxxx articulo xii
in corpore questionis et in fine ad secundum ubi sic dicit perfectio huius
sacramenti si populus sumit corpus sine sanguine
dummodo sacerdos celebrans sumit utrumque Item super
euangelium Io vi ubi eandem sententiam late prosequitur et facit
oppositionem quod ista sola manducatio sed et sumptio sanguinis
est de necessitate salutis Et dicit quod solus sacerdos quidem
sanguinem reliqui vero corpus non etiam similiter dando
qui edunt corpus edunt etiam sanguinem quia sub
qualibet specie totus christus continetur

Damnilitur Nicolaus de lira qui postillavit totam
bibliam super illo verbo Io vi nisi manducaveritis
carnem filii hominis et sanguine eius biberitis Ita dicit
non est per hoc intelligendum quod hoc sacramentum sub utraque
specie sit fidelibus exhibendum Sed tamen hoc non a sacerdote
sumendum licet cum ministranda eadem populus sub utraque

contrarie tamen proinde ordinatum est ut non cadat sub spe
cie Iste doctor non ignorabat textum Io vi quem ante
oculos habebat nec consuetudinem primitive ecclesie
et tamen ecce quomodo loquitur

Veniant et alii postillatores qui procerto non ignora
bant textus quos postillabant Ecce dominus Nicolaus
de gorram per ipsos magistros sepe allegatus
ad idem est dominus Hugo Card postillator totius
biblie Item magister Alexander de Alexandria in posti
lla super Io vi legatur ex eius libro quia tedet me scribere
omnia Et sic habemus quinque doctores qui postillantes tex
aut evangelium aut epistole pauli et sic improprie legentes determinant
pro me Et hoc de istis quos hic potuimus reperire puto
si essemus parisius reperiremus multo plures

Veniant et alii doctores celebres et famosi Veniat ille
antiquus et famosissimus doctor Alexander de hales
in iiii parte summe et materia propria et de hoc specialiter mota
Item albertus magnus et famosissimus doctor iste in ser
monibus de corpore christi puta de consideracione sanguinis
christi secundo modo scilicet ut in sacramento sumitur Ita dicit 2°
queritur quare populus accipit sanguinem sub specie
vini Et dicit hunc triplex est ratio Prima ad longum per duas
columpnas legatur et hoc etiam tenet in tractatu de cor
pore christi Item magister bonaventura devotissimus
et profundissimus doctor per magistros etiam allegatus
super iiii sententiarum di xi q v 2° queritur utrum utraque earum
specierum sit de integritate sacramenti Ita dicit Item fideles integre
gratiam et perfectum sacramentum recipiunt quo ad efficaciam et quantum
ad significanciam sufficit quod ecclesia faciat in corpore principali
nec oportet quod ipsi suscipiant propter periculum effusionis et
propter periculum erroris

Hec credit magister Richardus de media villa doctor
in sacramentalibus et praticus valde solidus et secun
dus super quarto sententiarum di xi in articulo q sic dicit 6to
queritur utrum sacramentum eius debeat populo ministrare
sub utraque specie respondit quod non debet propter periculum effusionis
et erroris etc et addit non tamen minorem efficaciam recipiunt
illi quibus datur sub altera tantum

Veniat preterea dominus Innocencius iii vir magnus qui in vita sua sufficienter
templum compilavit nobis Symbolum fidei de sacramento

et firmiter et multa alia solempnia scripsit et per magros sepe
allegatur in tractatu de nulla forte preteribilium quia non
ita expresse sicut predicti et infra dicendi sed tamen ea que ipse
dicit tamen asserere pulse necessitas stare non pnt Nam interrogat
utrum panis sine vino et econverso valeat consecrari dicit episcopus
sola specie panis debet eucharistia servari et ita quod in regionibus
in quibus in venire non potest licite possent altum consecrari
hec sententia maxime quod sub una sola specie panis debet servari non
potest stare tamen in nititur pulsa et practica Bohemie quia utramque
speciem reservant Bene facit etiam quod dicit in ti utrum Judeis
Ubi dicit quod eucharistia non datur infirmis constituta dicit prothesi extir
panda que dogmatizaverunt xpm sub neutra specie totum existere
sed sub utraque existere totum Certe hunc errorem non minus dicunt formetur
sub utraque specie ministrare sicut ceteri doctores dicunt

Nunc veniat dominus P. de tarantasia doctor celeberrimus
doctrine et virtute mitis ad apicem summi pontificatus
assumptus hic clarissime hanc questionem declarat super quarto
sententiarum di. xi circa finem secundum problemata ar. v. ubi facit
primo argumentum ad que videtur et infra in corpore questionis
dicit quod in sacramentis et in signis et in causis significatio
pertinet ad sapientiam sed causalitas ad gratiam gratia ergo gra
titer omnibus necessaria est sed non sic sapientia Efficacia vero
equalis est sub utraque specie tamen pot tradi cum reverentia
et cautela maiori Maioribus vero etc et plenitudo et ministri
sumuntur sub utraque specie Ad id de forma Hudeo quodamodo emisse
magis exprimatur multitudo non tamen prodest magis multi
tudinem quod corpus secundum utilitatem magis convenit eis secundum
ex solemnitatem speciem et ideo non traditur sub specie etiam sed tamen panis
Ad illud de cibo sine potu dicendum Judeo sub utraque specie est aliq
et potus secundum rem significatam quamvis non secundum speciem significa
tem Ad id nisi manducaveritis dicendum Judeo sub utraque specie
corpus manducatur et sanguis bibitur in re hoc non
in signo expresse ad id de ecclesia grecorum Judeo quodamodo
alii bene faciant tamen latini melius predicta etc Ad idem
est P. de paludes duodecima di. ar. quarto circa finem
Judeo illa integritas requiritur in consecratione ita quod nullus
sentiret corpus nisi sentiret sanguinem non autem aut requiritur
in quantumque perceptione quia laicus bene percepit corpus non sanguinem
sed requiritur in illa perceptione que consequitur consecrationem
quod habetur in illo c. Relatum Item dominus hanibaldus doctor

Ideo quia dominus petrus de paludes per hec
et quod dicit ... populo sub solo panis specie ...
... ... et aliis
... debebat de spe
... et oblationibus quod causa
... sub sola specie ministri de
celebrantibus que ... ...
... ... di ...
... iii ... fuit

clarissimus mito sae et vite ad Cardinalatum assumptus super
quarto sentenciarum di xi super illa parte tertius Sub alia autem
specie q 2 v premissa distinctione de efficacia vel significancia dicit
quod ad efficaciam sufficiat vna species ad significanciam requiritur
vtraque quod fideles non recipiunt sub specie sanguinis propter
periculum effusionis et erroris Item reperi allegatum wilhelmum
parisiensem de sacramentis parte tercia vbi dicit Si a sanctis aliquid
dicatur quod sanguis ille sanctissimus more fidelium sumatur
intelligere quod in mixtione et hoc quia ipso et in ipso sacro corpore
tum est sed actu non sumpto Item Johannes in summa confessorum
libro iii ti 33 q x Item astensis in summa magna summa li
quarto ti viii legatur Item summarum super de cele missarum
super de corpore et sanguine legatur Item dominus Armachanus
primas ybernie quem magister Johannes de rathazana cum
magno sapore allegabat sed ipse determinat contra primum l q
c a et d etc ad est legatur Item compendium veritatis
Theologie quem magister procopius allegauit sub nomine sancti
thome sicut communiter allegatur sed vere non fecit cum sancte
thomas li vi ti xxiiij

Item veniunt doctores canonum glo er et Archidiaconus
in rosario de c d 2 c presbiter et c comperimus legatur Ar nus
qui facit testimonium pro se et pro petro ut credat et Guillermus
de molendino quem magister tam delectabiliter allegauit
et commendauit pro vno verbo quod pro eis facere videtur
de quo suo loco dicetur sed in questione sic dicit principali Clau
dat hunc numerum dominus Rudolphus in pastorali meturo qui a
metrice dicta magis memorie retinentur alte quam Rii de commu
nione infirmorum ad fine sic dicit hic et ibi cautela sit ne
presbiter egris aut sanis tribuat laicis de sanguine christi nam
credi posset leviter simplexque putaret quod non sub specie christus est
totus sub vtraque Ecce produxit doctores clarissime et per
fectissime loquentes ex intencione et expressis terminis attestan
tes non esse de necessitate salutis populum sub vtraque specie communicare
et sunt immo plures quam viginti de hijs quos potui hic
reperire puto si essemus parisius vel alibi vbi est maior
librorum copia multo plures aggregassem sed et tu hijs vocem
auctoritates multa centena doctorum et sciorum qui hoc practica
do approbarunt vna res est quod non reperiatur omnis
doctor qui contra istam consuetudinem murmuret vel eciam
reprehendat si que contra dei preceptum esset cum tamen bene reperiantur xvimaclxxiiij

qui eciam si sunt alia reprehendere que reprehensibilia videbunt
Numquid predicti doctores ignorabant illas auctoritates Ioh. vi et
de cena domini per tres evangelistas et paulum apostolum
Certe non ignorabant nec ignorare aut oblivisci poterant
qui tam frequenter in ecclesia leguntur et per eos sunt se
pissime allegate glosate postillate et tractate Sed nec
ignorabant dicta antiquorum doctorum beatorum Ambrosii
Ieronimi Augustini Sed sciebant verum intellectum eorum sicut a maioribus
suis per temporum successionem didicerunt et ideo non sine causa
dicit ille canon xxxvii di. Relatum quod oportet discere sacras
scripturas qui eam a maioribus secundum veritatem tradita suscipiat
Credendum est quod melius sanctorum verborum intellectum beatorum
Augustini et aliorum antiquorum doctorum sanctus Thomas vel
alii doctores per me sepius allegati quam nos qui nunc
sumus sicut antiquiores sunt didicerunt omnes eciam summe
quod in omnibus sicut intellectus textuum accipiunt a docto
ribus divinis hunc textum Ita intelligunt doctores et
illi intellectui acquiescimus et doctores moderni declarant
antiquos quod maxime in locis in doctoribus ecclesie
quia certe hunc modum loquendi non parum distincte ante
loquendi usuali propterea oportet intellectum accipere
ab hiis qui antiquiores sunt antiquioribus didicerunt et
qui ex frequenti usu legendi et comportacione ad invicem
dictorum in diversis locis faciunt sibi quandam familiarita
tem et intelligendi promptitudinem sicut dicit beatus
Augustinus in 2o de doctrina christiana Non ergo agendum
est quibus magis adhibenda sit fides cum inter se non
contradicant cum sane fuerint intellecta sic quod in eorum omnium
concordancia apparebit et communio utriusque speciei sacre
cum sacramento quod ad populum laicalem vel eciam clericos non con
ficientes non est de precepto christi nec ecclesie consuetudo irracio
nabilis est sed est laudabilis et racionabiliter introducta
ut supra nominati doctores manifestissime attestantur. h. u.
Iam ergo spiritu sancto dirigente ad dissolvendum dicta et alle
gata per dominos magistros veniamus Inter que primo ponitur
quedam distinctio de duplici necessitate quia ergo reputo valde
utilem ad intelligenciam huius materie si recte et aperte
ponatur et perfecte intelligatur quia ergo omissa contraria
posicione qui in bona parte loquendo non perfecte

materiam explicat prosequi volo ad literam ex verbis beati thome in ulti parte (q. lxv) articulo quarto ubi querit Utrum omnia sacramenta sint de necessitate salutis et in corpore q. ita dicit Respondeo dicendo quod necessarium respectu finis de quo loquimur dicitur aliquid dupliciter Uno modo sine quo non potest esse finis sicut est cibus necessarius vite humane Et hoc simpliciter est necessarium ad finem Alio modo dicitur necessarium id est sine quo habetur finis Ita convenienter equus necessarius est ad iter hoc autem non est simpliciter necessarium ad finem Primo ergo modo necessaria sunt tria sacramenta duo quidem persone singulari Baptismus quod simpliciter et absolute penitentia autem supposito peccato mortali post baptismum sacramentum autem ordinis est necessarium ecclesie quia ubi non est gubernator populus corruet prov. xi Sed 2o modo sunt necessaria alia sacramenta hec thomas ibi ...

Jam ergo videamus in quo genere necessitatis ponitur eucaristie sacramentum quo non in illo sine quo non potest haberi salus sed in illo sine quo non ita convenienter Et huic concordat dictum eiusdem sancti thome super quarto sententiarum di. lxiii de quo nimis proponens valde vestinavit etiam in fine sue positionis Dictum verbum sancti thome super quarto sententiarum di. viii in forma ita dicit Dicendum quod hoc sacramentum de sui institutione prima quamvis non sit de necessitate salutis tamen ex institutione necessarium efficitur et sine hoc necessarium est non simpliciter sine quo non esset salus sed ex suppositione finis scilicet si homo in vita spirituali firmus persistere vellet hec ille thomas.

Jam videamus necessitatem huius sacramenti. Dico simpliciter sacramenti quia ad huc de duplici specie non loquimur Sed similiter de sancto spiritus sancti talis necessitas non sine quo non est salus Sed si vult homo persistere firmus in vita spirituali Et ut hec materia plene eluadetur quia etiam in ferius allegantur per proponentes (glo. canonice et doctorum ad hoc quod quinque sunt sacramenta necessitatis A q. r. Sed notandum est in c. veniens de transl. pre. et alia huiusmodi que etiam nisi timerem esse minus prolixa vellem aliqualiter enucleare Sed propter hoc tamen dicam ut hec materie de sacramenti necessitate que dicitur esse quinque lucidius eluceseat dicit pe. de palud. super quarto sententiarum di. ix tractans istam materiam allegat dictam glo. Et dicit quod canoniste sic dicunt Sed theologi contra sic dicunt quod duo tantum

sunt necessitatis Baptismus et penitentia. Coniugium sunt voluntatis
postea ipse probat et bene quod matrimonium et ordo sunt necessaria
quia sine matrimonio populus dei licite propagari non potest
nec illud divinum preceptum adimplere licite Crescite
et multiplicamini. Ordo autem est necessarium sacramentum quia sine
illo cetera sacramenta ministrari non possunt nec conferri ecclesie. Item
quia sicut sapiens dicit Ubi non est gubernator corruet
populus. Ecce illa duo que actenus rationes dicuntur volun-
tatis probantur et necessitatis. Quid ergo in ista quasi pugnaculo
contradictiones doctorum. Dico quod omnes dicunt verum diversis respec-
tibus et eorum dicta bene intellecta non contradicunt. Sed si quis
non intelligens aut non bene advertens diversas
respectus et consideraciones doctorum recipit frustratim eorum
verba respuitur in eisdem. Nam ista duo sacramenta matrimonium
et ordo sunt necessitatis et voluntatis. Necessitatis quo
ad universitatem quia necesse est quod habeantur et exerceantur alioquin
deficeret populus dei. Sed non sunt necessitatis sic quod quibuslibet
hominibus accedant ad suscipienda quia non est oportet quod omnes
ordinentur nec omnes obligantur ad matrimonium con-
trahendum. Sic ergo sunt voluntatis et necessitatis diversis
respectibus. Sciat preterea idem doctor aliam declaracionem
valde utilem et hec est valde advertenda et mente
tenenda. Dicit enim quod illa sacramenta sunt necessitatis que non
quorum effectus est ad tollendum defectum incompossibi-
lem saluti sicut Baptismus quia secundum apostolum omnes nascimur
filii ire et spiritualiter mortui. Effectus autem baptismi ut
renascamur filii gracie et vivamus vita spirituali. Si post
quam baptizatus est homo ipse peccaret vitam amittet graciam.
Si autem peccat mortaliter et sic incurrit mortem naturalem
habet sacramentum penitencie ut resurgat et sic effectus
horum duorum sacramentorum est expellere mortem et dare vitam
et ideo sunt necessaria ut si suscipiantur actu vel voto
quando susceptionem actualem articulus necessitatis excludit.
Alia vero sacramenta non sunt instituta ad dandum vitam necessariam
saluti sed ad conservandum. Unde dicit doctor predictus quod
eucharistia non est de necessitate salutis quia eius effectus
sit necessarius ad salutem nec eius effectus sit confirmacio
in karitate et gracia quod pertinet magis ad perfectionem
quam ad necessitatem salutis. Hec dicit doctor qui bene
concordat cum dictis sancti Thome superius allegatis

tu dicit quod non est derelicto de sui prima institutione simpliciter
et sine quo salus haberi non possit sed quia homo in vita spirituali
firmius vult persistere. Ad hoc etiam concordat dominus petrus
de tarantasia quem ipse proponens quasi in fine sue propositionis
allegat super quarta di. vii. ar. 3. Ubi dicit quod aliquid est necessarium
ad salutem dupliciter. Uno modo sine quo non est salus Alio modo
cum quo melius fit procurature. Primo modo regulariter non est de ne
cessitate salutis sed in casu in quo statuit ecclesia. Secundo est de
necessitate salutis sicut et ceteris sacramentis hec ille doctor. Sequitur
ergo non est de necessitate salutis ut sine ea non sit salus sed quod per
eam melius procuratur. Et per hoc apparet veritas de ista
questione an sacramentum confirmationis sit de necessitate salutis quia nullum
melius iudicium quam ab effectu quia per effectus iudicamus
de causis. Effectus autem huius sacramenti pertinet magis
ad perfectionem quam ad necessitatem salutis ut dicit dictus dominus petrus
de palude. Ad hoc bene facit dictum sancti thome super quarto in quo
iii q. li. Quod etiam proponens allegat ut patet quod duplex est
confirmatio quedam ad opera contristabilia et hoc fit per
sacramentum confirmationis. Alia ad opera delectabilia que fit per
sacramentum eucharistie scilicet confirmati in opera delectabilia. Lex et iuris
in textu sine ... di. xii. dicit quod sit virtus huius sacramenti
[illegible] remissio scilicet venialium peccatorum et perfectio virtutis Sed aper
tius hoc declaratur per dictum sancti thome super iiii di. xii.
Ubi tractat de effectu huius sacramenti est conversio hominis in
christum ut dicit cum apostolo vivo ego iam non ego, vivit autem in
me christus ad gal. 2o Sed et ad hoc consequuntur duo effectus
augmentum spiritualis quantitatis in augmento virtutum et
restauratio deperditorum in remissione venialium. Sic ergo
iudicet unusquisque de necessitate huius sacramenti ab effectu omnibus
et secundum necessitatem effectus iudicent necessitatem sacramenti quo
iudicio nil rectius inveniri potest quia ut cum sacramenta
ut dicit primo 39 in principio sui tractatus de missa sunt instituta
est adiutorium nostrum necessitatem eorum ab effectu quem ibi nobis
faciunt iudicare debemus.

Comperi autem ibi dictam propositionem ponitur 2a suppositio quod precepta
divina habent se indistincta dicta Quedam enim sunt que
obligant ad semper et pro semper Alia que ad semper
et non pro semper que distinctio comprehendit totam latitu
dinem materie neque explicat quantum pro intelligentia
opus est. Nam sunt precepta que ita constringunt

Dupliciter aliquid dicitur necessarium ad salutem

Communitatem ut non singulos et alia que singulos et sunt mai
ora et minora precepta et proprie vel largo modo precepta et
alie acceptiones sunt que si non advertantur et non distinguantur
faciunt paralogizare et errare in dictis sacre scripture et doctorum
dum homines audiunt preceptum esse et quale sit vel cuius speciei non
distinguunt et forte hoc voluerunt dicere magistri prage congregati
prout in cedula supra memorata qui dixerunt de oratione sub
utraque specie quia adhuc esset dubium an cadat sub precepto
aut quali precepto qualis ne pena allud sequetur qui hoc pre
ceptum omitteret aut quomodolibet non impleret
Preterea non semper ubi reperitur nota precepti est
preceptum nec ubicumque reperitur verbum preceptum est effectus
precepti Nam et xpus dixit in ewangelio leprosis de libello
repudii marci x° Quid vobis precepit moyses et tamen re vera
non preceptum sed promissio fuit Valde multi errores orti sunt
ex scriptura sancta male intellecta ab hominibus qui non scien
tes distinguere notas precepti qui faciunt preceptum quod non
dixerunt preceptum ubi non est dimissa specie preceptorum aut
vires aut ignorantes eius distinguere nescientes fecerunt
districtionem precepti ubi non cadit tanta vel talis restrictio
et huius stateris dolosis quod non erat tanti ponderis
graviter appenderunt nisi enim ista attendantur et distin
guantur facile est impingere scripture sancte et dictis doctorum
et imponere xpianis onera importabilia ut vinctis in errore
res quod volo per aliqua exempla declarare
Ecce legimus in ewangelio quod dominus noster ihesus xpus lavit pedes
discipulorum et dixit exemplum do vobis ut quemadmodum
ego feci et vos faciatis ego lavi pedes vestros dominus et magister
et vos debetis alter alterius lavare pedes Dicamus ergo
quod omnes de populo xpiano tenentur alter alterius pedes lavare
quia hic expressa nota precepti dum dicit vos debetis
et certe ille actus solet vocari sanctum mandatum et textus i° de
Pe. dist. in sanctis dicit inde namque cene d. Universalis
ecclesia propenitentium reconciliationem sacro confectam crismate
ad implendum mandati ea lectione Ecce textus evangelii est nota
precepti Ecce non solum doctores sed textus canonis qui
hoc appellat mandatum sed et tota universalis ecclesia in
communi locutione/ arguat ergo aliquis et dicat ecce verbum
debetis quod est necessitatis et nota precepti xpus sic practi
cavit et etiam in primitiva ecclesia sic practicabatur quod

Satis probatur per illud j° ad thimot v ubi apostolus paulus
ponens condiciones iudicie eligende dicat si sanctorum pedes
lavit Item xpistus dixit nisi quis renunciavit omnibus
que possidet non potest meus esse discipulus luce xiiii et
ipse sic practicavit et apostoli et primitiva ecclesia ut actuum iiii
ergo de precepto xpisti est ab renunciare omnibus quibus
bonis temporalibus et sequi xpistum in paupertate ewangeli
ca allegare possum ad hoc in iure Omnes super gentem
ubi dicit nisi quis renunciavit omnibus que possidet
preceptum xpisti esse discipulum quem videt aliquid possidere
Item preceptum dei sunt gen ix et deut° xii non comedere
sanguinem quod etiam sunt decreto apostolorum firmatum act
xv et ecclesia longo tempore post servavit ut in
interrogationibus sinodalibus et burcardi li xlv ubi
sic dicit Interrogandum est si aliquis sanguinem
aut dilaceratum abestia comederit ergo dicamus
hoc preceptum dei esse et ligare omnes transgressores ad
penam peccati Et quia de veteri lege incepimus facere
mentionem dicamus ergo de circumcisione de qua
terribiliter clamat vox divina xvii gen cuius preputii
caro non fuit circumcisa peribit de populo dicamus ergo cir
cumcisionem esse servandam sicut aliquando heretici olim dixe
runt et quod paulus non potuit legem tollere dei quia
non est apostolus maior eo qui misit eum vel quod si de
gentibus hoc dixerit paulus quia non erant de
semine abrahe saltem qui de semine abrahe sunt circumci
sionem cum baptismo servare tenentur Quid dicamus
de observatione sabbati in decalogo et per discursum
legis divine tam seriose repetita septima die designa
ta videtur quod ipsam nemo potuit ymitare Et si colenda
est dies dominica propter resurrexionem xpisti colatur etiam et sabba
tum propter preceptum xpisti sicut ante xpistum predicatum
est ut dicit beatus gregorius scribens adversus quosdam perver
si spiritu homines qui die sabbathi aliquid operari pro
hibebant ut habetur de con di 3 c pervenit
Sed evertamur ad novum testamentum dicit math v ego
dico vobis non iurare omnino ergo habeamus pro
precepto omnino non iurare quid dicamus de illo luce
vi° diligite inimicos vestros benefacite hiis qui oderunt
vos et qui percusserit in unam maxillam et prebe ei alteram

di ab eo qui aufert tibi vestimentum etiam tunicam noli pro
hibere / omni autem petenti te tribue Et ab eo qui aufert
que tua sunt ne repetas Et sequitur ibi Et prout
vultis ut faciant vobis homines ita vos facite eis similiter
Et ita diligite inimicos vestros et benefacite et mutuum
date nichil inde sperantes Et iterum luce xij nolite
soliciti esse quid manducetis aut quid induamini
Et primo vendite que possidetis et date elemosinam
et quod hoc ultimum sit preceptum videtur consona Cipri
ani in epistola de catholica unitate ubi postquam nar
ravit quod in primitiva ecclesia vendebat predia et
precia ad pedes apostolorum ponebant subiungit nunc de
patrimonio nec decimas damus Et cum vende
iubeat dominus emimus potius Etiam quod dicat iubeat
dominus etc et Augustinus illa percucienti maxillam etc
Et si quis auferat tunicam etc Precipit dei precepta
in sermone de puero centurionis xxiij q prima paratus
Et Gregorius super ezechielem omelia viij dicit quod cum divina
mandata precipiant bene nos latet hijs qui nos
oderunt Et Bernardus in libro de precepto dispensatione
dicit non furaberis est mandatum divinum similiter
omni petenti te tribue Et Ieronimus ad pagagium in
apologetico et est per proponentes allegatum Ibi
libet apostolus in alio loco ut semper oremus si semper
orandum est numquam est tempus serviendum Et
ita hoc confirmans dicit nobis cura non est quod unus
quisque possit aut velit sed quid scriptura precipiat
dicit discurrendo per sacram scripturam et doctores
poterimus multa similia et quod doctores sancti
ea que sunt consimilia perfectionis vocat divina
precepta Propterea inspiciatur non sine causa po
sui multis testimoniis confirmari quod scriptura
sacra non equalibus intelligitur primo nisi spiritu sancto
docente verus intellectus non habetur quod spiritus sanctus
per christum promissus ecclesie quod omnem veritatem docet
ecclesiam suam docet et instruit Unde in primo generali
concilio ab apostolis ierosolimis super legalibus celebra
to dictum est / visum est spiritui sancto et nobis / act. xv° c
et licet nullam vocem de celo sonuisse legimus ausi
sunt dicere visum est spiritui sancto non dubitantes

a spiritu sancto et quod circa fidei materiam cum conclusione
secundum illius sacri concilii fuerat diffinitum. Unde in cano
ne xxv q. i sunt qui violatores canonum dicitur quod
in instinctu et dono spiritus sancti sacri canones sunt
dictati. Hic docuit ecclesiam precepta legalia quam am
plius non ligare ut auctoritate proxime allegata. Fuerunt
tamen ad hunc mortifera esse et post aliqua tempora quibus
essent mortifera. Iam spiritus sanctus docuit ecclesiam in
telligere quod preceptum illud adeo datum a lege "crescite
et multiplicamini" etc. sic comprehendit totam speciem
generis humani quod non omnes et singulos ad ipsum implendum
astringit. Unde non est reprobandus status continentie
propter regnum celorum assumptus. Idem etiam spiritus sanctus
docuit ecclesiam distinguere de observatione sabbathi
inter illud quod est morale et quod est misticum
et quo et quare ad misticum de sabbatho ad dominicam
propter mistice significationem debuit transferri. Docuit
etiam cognoscere notas precepti qua et qualiter
vim habeant et quatenus illi eorum distinctio se
extendit distinguere inter consilia precepta speciali
et quali mensura sint sub necessitate complenda
et aliqua sint ab ecclesia adimplenda alia aliquibus
et qualiter ab utriusque status diversitate et aliis
circumstantiis consideratis. Etiam quod ex illis que ad
Christi discipulos dicta sunt quedam ad sacerdotes tantum
pertinent quedam ad omnes fideles. Nam sicut conditor
orbis mundi sapientia divina prius omnia in confuso
creavit postea distinxit et in productione rerum
vegetabilium cum omnia sint simul in semine sen
radice postea quedam virtus formativa distinguunt
in radicem ramos folia flores et fructus vel huiusmodi
secundum varias rerum species. Sic ea que nos et filiis suis
in lege nature tamquam quibusdam primo humanis
sensibus et postea que apostolis tamquam sensibus
spiritualis legentis ampliorum populi christiani data
fuerint spiritus sanctus in varios status conditiones
et personas vario modo applicandi distinxit et
per os ecclesie propalavit

Post predictas duas suppositiones proponens dicit pelados

et distinguendos ex textu sacre scripture secundum expo
sicionem sanctorum doctorum antiquorum et modernorum
ex quibus dicit quod concludetur propositum
eorum scilicet manducacio et bibicio sacramentalis
est a xpo instituta et precepta et non non adiciunt
quibus forte sic dicit sed non sine causa dispo
suit quia quod eccle sit per suos sacerdotes
facere precepit non est ab re. Et hinc sine
bene conveniret emendacio illorum sex que statim
subiungit dicentis panem accipite benedicite
frangite alijs date ipse met comedite et bibite
et sic deinceps id est ipse panis dicit alijs date
sed de vino secundum hoc inmitino vos bibite hijs etiam
bene conveniunt quod ita idem proponens concludendo
dixit quod xpus instituit toti ecclesie commune sed illud
toti eccle collective dicta videtur sic quod verum
quod tota ecclesia per ministros publicos scilicet sacerdotes
et eum licet solus sacerdos celebrans sumpserit
nichilominus dicit sumpsimus domine quia per eum tota
sumpsit. Unde albertus in libro de corpore xpi parte
prima ubi prosequitur canonem misse tractans
illam oracionem Quod ore sumpsimus pura mente
capiamus dicit ore sacramentali manducacione
sumpsimus ego et omnes fideles pro quibus ego
sumpsi Et sic semper illo fidei michi et omnibus
sumentibus dicit sine virtute sumat ut demum
sine voto aut populus sine spirituali sine sacramentali
manducacione sumentibus Et innocencius
tractatus de missa exponens illa verba Unde
et memores domine servi tui scilicet et plebs tua et que
offerimus etc. dicit nos servi tui videlicet sacer
dotes et plebs tua sed secundum populus quidamus namque
quod populus agit tota sacerdotes peragunt
ministerio Et alij doctores exponentes canonem
misse dicunt. Unde etiam ex ipso canone misse
patet quod omnes clerus et populus tota ecclesia sumit
corpus et sanguinem xpi quo quilibet sacerdos
celebrans sumit et offert quo ille offert quod
videtur ad hunc magis et hoc est in ipso.

canone expressum Et primo dicit proponens inducit ad hoc illud Mt xxvi Cenantibus illis accepit ihesus panem et benedixit dedit et discipulis suis et ait accipite et comedite hoc est corpus meum Et accipiens calicem gratias egit et dedit illis dicens bibite ex hoc omnes hic est sanguis meus novi testamenti qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum Et idem ponit Mr xiiii et Luc xxii ubi ad propositum ponit hoc facite in meam commemoracionem Et subiungit dictus proponens quod hoc verba dixit xpus precipiendo cum dixit facite quasi diceret ad ista sex vos facite panem accipite benedicite fragite quarto aliis date quinto ipsimet manducate et bibite et sexto conficiendo dicite hoc est corpus meum hoc proponens in forma in quibus vellem advertendum occurrit Primo qualem ordinem ponit quia textus ponit illum in quarto loco ponit aliis date et in sexto conficiendo dicite hoc est corpus meum Et sic usus sacramenti est per xpus confectum quod nullo modo est possibile Item si intelligit quod omnia illa sex sunt in precepto singulis de populo xpiano credo quod hoc non intelligat unde notandum est quod sub una non tamen precepti est distinctio facienda ut non omnibus idem et eodem modo competat Deinde et si illa sex que posuit etiam in sacerdotibus putet necessario servanda in administratione sacramenti haberemus aliam novitatem videlicet quod cum xpus ex uno pane per fragmenta frangendo singulas partes singulis apostolis ministravit et ita fieri precepit et ecclesia primitiva longo tempore servavit apostolis primo ad corinthios x et panem quem frangimus etiam usque ad tempora beati gregorii ut patet in eius legenda et illud sit necessario faciendum videlicet quod unus magnus panis consecretur et per fragmenta frangendo distribuatur communicantibus sicut xpus fecit et ecclesia primitiva servavit quod tamen non fit tottidie videmus sed per distinctas hostias

Deinde ad probandum quod per verbum facite

intellexit xpus non solum consecratum sed eciam acceptum
manducatum et alijs donatum ut patet ex glo
interlineari luc xxij super verbo hoc facite dicit
i. accipite et alijs date Et subiungit proponens
quod est intelligendum de prima et hec per
ista glo vel addicio quam proponens facit ad
glo non probatur nec per glo illa nec per
textum quia in textu ita legitur accepto pane
gracias egit et fregit et dedit eis dicens hoc
est corpus meum quod pro nobis tradetur
hoc facite in meam commemoracionem ubi e
hoc facite et post sequitur in textu similiter et calicem etc
Sic ergo allegata glo non probat illud ad quod
allegatur sed neque alia que subsequenti allegat ut
in sequentibus apparebit. Sed iuxta eum modum
declarandi et distinguendi materias pertractando michi
videtur aliquantulum passus iste et eciam tota materia
proposita per dictos proponentes in tribus con-
sistit sed in auctoritatibus trium ewangelistarum
tenuum dudum recitatarum et pauli similiter prima
ad corint xj° 2° in illo Joh vj nisi manducaveritis etc
3° in originalibus seu dictis sanctorum et canonum qui
ad hoc allegantur Videamus et examinemus
primum quod erit an ex illis verbis ewangelistarum
et pauli possit concludi preceptum xpi ad communicandum
plebem sub utraque specie Et videtur stare ambo
in hoc quod xpus dixit accipite et manducate
et bibite ex hoc omnes ut Matheus inserit Marcus
autem dicit sumite hoc est corpus meum de calice
vero non ponit aliquod verbum imperativum Similiter
neque lucas quod tamen hic ut predictum est super prefate
dicit hoc facite in meam commemoracionem Et de ca-
lice non repetit Paulus vero dicit accipite et man-
ducate hoc est corpus meum quod pro nobis
tradetur hoc facite in meam commemoracionem
Similiter et calicem postquam cenavit dicens
hic est calix novi testamenti est in meo
sanguine hoc facite quocienscumque sumitis
in meam commemoracionem Mira res est et plus
quam mirabilis si per hec verba inducitur
illud christi preceptum quod proponentes v

Intendunt q tanta multitudo doctorum et sanctorum virorum que fuit in ecclesia dei hoc non advertissent cum tamen in ecclesia dei frequenter allegantur et audiantur a multis doctoribus glosata sint postillata et pertractata et q nullus hoc viderit aut intellexit incredibile esset et plus quam incredibile plane nullum qui hoc sciat ipsa asserunt ita dixit produxerunt Sed eorum producti sunt plures preterea videmus q tota ecclesia errasset consensibiliter in doctrina xpi per tot annorum curricula quod abhorrent xpiane aures audire et esset contra capitulum a recta [illegible] et contra ea que ipsa proponens in proposito suo in prima congregatione huius sacri concilij in ecclesia cathedrali dixit ubi si bene recolo eciam dedit canonem et alia multa ad hoc allegavit quod ecclesia errare in xpi doctrina non potest quia fundata est supra firmam petram ut late de hoc dicit Johannes Crisostomus in quodam sermone de penthecoste et multi alij sancti doctores hoc dicunt

Sed nunc discuciamus ipsa verba videamus ubi est nota precepti dicit perexponentem ut premissum est in eo quod dixit hoc facite scilicet quod ego feci [illegible] Nunc videamus si intelligitur factum cum tota circumstancia per verbum hoc facite vel simpliciter essencia facti Et si per hoc verbum apostolus dictum venerit preceptum ad plebem sic faciendi sicut xpus fecit Contra primum si dicamus q veniet facere cum tota circumstancia facti hoc non potest Quia multa inconveniencia sequentur quia oportet cenare et cenare post cenam ut premissa probatum locacione quia sic xpus fecit oportet dividere per fragmenta quia sic xpus fecit de quo iam supra dictum est Sed dicamus amplius xpus confecit sive in azimo aut in fermentato quia non duas panes sed vinum tamen accepit uno ergo si consuetudinem imitacionis placebit hoc facite restat aut q greci non conficiant aut latini tunc contrarium determinat [illegible] et alij doctores sequitur q amplius non constat ewangelij neque pauli quod xpus posuit aquam in calicem

unde pascasius in libro de corpore christi titulo xxi in calice aqua miscetur vino ut natali nunc sum sanguis legatur. Et sequitur illa per maxima quod ... de lateris ubi completur passio sanguis christi et aqua emanavit etc. Unde doctores cum ... ardo predicto et aliis inducunt aquam esse miscendam ex consuetudine ecclesie precepti tamen non misceri ut dicit petrus de palude super quarto sententiarum ubi de ista errore articulo
nō vii q. ii. Nunc videamus si sine mixtione aque quis celebraret utrum conficeret videtur quod non si vinum tantum quod christus miscuit vel si christus non miscuit tunc certum non facit quod christus fecit. Quod tamen conclusio doctorum est quod aqua miscenda est et tamen si non miscetur nichilominus verum sacramentum efficitur quod tamen alio est verum si per illa verba intelligeremus sensum eo tota consuetudine quulta quia absurda ex tali intellectu sequerentur. Unde non est sic sentiendum Sed sicut quidem venerabilis et magne religionis doctor arnulphus ad consultationem cuiusdam lamperti querentis Cum hodierna die consuetudo ecclesie constat porrigi corporis domini aliter quam a domino in cena discipulis fuit distributum iam ante multa annorum curricula legitur scripsisse Redemptor inquit noster veniens in mundum quia propter hominum salutem inter homines apparuit quecumque reparacionem humane infirmitatis abtanda sententia forent providit sicut aporte vidit in sapientia sua ista ab omnibus fieri et esse voluit in ecclesia sua hec que facienda erant eis cum quibus conversari dignatus est verbo et exemplo insinuavit Certum que facienda erant modum preficere omittens hinc esse videtur quod ait hoc facite in meam commemorationem non ait hoc modo facite Et alibi ait baptisate et aut hoc modo baptizate semel aut ter in mergendo non ait sed unum facite trinam toties quare insinuasse videtur ecclesie modum ex causis variatum accedere posse sicut ex hoc experientia in multis coprimus quia discipulis post cenam nobis vero ieiunis traditur hoc alle Non in corpore quidam vir arte doctus docuit in mersione scitudine posuit

de qua quod sit de necessitate quod sonare videtur
aug. contra aplorum sententiam et pelagii ipse qui dicit
hoc est ewangelistarum preceptum ut supra dictum
et tamen statur de hoc consuetudini ecclesie
ut Et greci diffiniunt ymo quod obliviscendum
non est licet trina immersio tantorum sit auctoritate
firmata et propriam et expressam habeat significationem
dominice sepulture Et quia dicunt apostoli consepulti sumus
xpo et quod triduane reputatur nos possumus
saltem trina immersio significetur in nobis
tamen Sinodus tolletana hoc prohibuit observari
ut refert beatus ysidorus in libro conciliorum recte
ergo presumitur doctus vir et magne religionis
optime dixit quod xpus dixit hoc facite non
dixit hoc modo facite et baptizate non ait hoc
modo baptizate semel aut ter in mergite quare
insinuasse videtur et modum ex causis rationa
bilibus veritatem accidere posse His concordat
dictum beati aug. quod habetur decretum di. ii. ideo
si legitur liquide apparet quod primum acceperunt
discipuli corpus et sanguinem domini non eos accepisse
ieiunos quidquid tamen propterea calumpniandum
est universe ecclesie quod a ieiunis semper
accipitur Ex hoc placuit spiritui sancto in honore
tanti sacramenti prius in os xpiani dominicum
corpus intraret quam ceteri cibi nam
ideo per universum orbem mos iste servatur
neque enim post cibos dominus dedit propterea pransi
aut sicut faciebant quos apostolus redarguit et
emendat mensis suis ita miscere Nam quo salvator quo
vehementius commendaret misterii illius alti
tudinem ultimo hoc voluit infigere mentibus et
memorie discipulorum quibus ad passionem digressu-
rus erat et ideo non precepit quo ordine deinceps
sumeretur ut apostolis per quos ecclesiam dispo-
siturus erat servaret hunc locum Nam si hoc ille
monuisset ut post cibos alios semper acciperetur
credo quod eum morem nemo variasset Cum ergo
ait apostolus de hoc sacramento loquens propter
quod fratres cum convenitis ad manducandum

Invicem expectate si quis esurit domi man
ducet ut non ad iudicium conveniatis statim sub
iunxit Cetera autem cum venero ordinabo ubi
intelligebat quia multum erat ut in episto
la totum illum agendi ordinem insinuaret quod
universa per orbem servat ecclesia ab ipso
ordinatum esse quod nullarum horarum diversitate
variatur patet expresse allegatis quod verbum hoc
facite comprehendit fiant cum tota constancia sunt
ut dicantur hoc facite et sicut christus fecit et
hoc sunt philosophorum in dicto et liquide patet per hoc
verbum hoc facite apostolus dominum venit preceptum
ad laycos ut hoc faciant quod christus fecit sed
tamen apostolis preceptum et potestatem recepit ecclesia hoc et de
clavibus libro ~~augustinus~~ xxiiii q. i. c. quodcunque ligaveritis
expresse dixit et alii doctores cum hoc concordant
ut de lima cum dicit Coniungit ecclesie usus sacramenti
ecclesia ergo que potestatem et preceptum recepit ipsum
exercet et implet per ministros dispositores et ordinatores
suas quas spiritu sancto qui eam nunquam deserit
suggerente disponit per benedictam ad hoc dei ~~libro augustinus~~
ad ophesim quod ponit sanctus thomas in glo/ continua
super evangelium marci in capitulo ubi dicit quo autem
pacto ab apostolis est predicatio ista completa quando
ad huiusque sunt gentes in quibus modum cepit
et in quibus modum cepit impleri non utique hoc
mandatum est adeo tamquam ipsis solis quibus tunc
loquebatur tamen nunquam erant impleturi sicut
eis solis videtur dixisse Ecce ego vobiscum sum
usque ad consummationem seculi Quod cum ecclesie universe
ecclesie promisisse que aliis morientibus huiusque
in seculi consummationem futura est quis non intelligit
hoc augustinus dicit ergo mandatum illud apostolis dom
ite predicate ecclesia accepit in ipsis et promissione
Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem seculi
sic et preceptum istud hoc facite in apostolis accepit
ecclesia Et sicut illud non passim per quoscunque nec
omni tempore et loco sed sub ordinatione et dispensatione
ipsius ecclesie exercet et implet ecclesia Ita et illud

cum illa promissio assistente spiritus sancti quod de qua
supra dixit ~~deus~~ in eo semper est et erit usque ad con
summacionem seculi per spiritum sanctum doctur dirigitur
et administratur ecclesie aut quod est de talibus dis
ponere que apud sancto ~~heim~~ docta hom inuta
fuerint prohibendo ne post cenam communicat cum
tamen xpistus instituit ipsum sacramentum Unde et
antiquitus in memoriam domine cene quolibet
anno in die cene celebrabatur post cenam
sicut est tex in capitulo sacra de con. di. ii quod
postea est ab ecclesia inmutatum prout dicit
in glo quod derogatum est per consuetudinem
ecclesie Et idem sanctus thomas super quarto sentenciarum
di. viii. articulo iiii q. i. Sed in forma conficiendi
quod in tex ewangeliorum nec paulo legitur maxime
circa formam calicis de quo in c. Cum marta
de celebracione missarum quod certe videtur ex nig...
quia forma est que dat esse rei Tercio nunc de forma
baptismi a xpisto tradita et ab apostolis propter mutata
ymo eciam post apostolorum tempora iam per determinatorum
modum ... que habetur in decretis de con. di. iiii
c. a quodam est de hoc latissime per ... sentenciarum
in iiii di. iii statim post principium Et dico quod nunc
sicut sanctus Thomas dicit super quarta di. xxviii quod
ecclesia nunc eandem habet potestatem quam habuit ecclesia primi
tiua Sed dicetur latinus si opus sunt quod amplius
ecclesia huius sacramenti materiam significauit ut panis sit
triticeus et azimus et in calice vinum et de aqua
sit modicum cum ritum cominandi populum aliquo
modo fugiendo distribuit ut debitum est nunc fune
no frangendo sed porrigendo distinctas hostias
aliquando ut patet ex decreto Concilii Turonensis sicut habetur
ex brocardo li. v. c. x Sacra oblatio dabatur intincta
quod mutatum fuit et prohibitum est ut in c. eo
ome ... de con. di. ii Et ibi glo de decreto ...
Turonensis facit mencionem causam aut huius pro
hibicionis In nostro possunt in tractatum de missa ut
supra iam dictum est videlicet de extirpando heresim
que asserebat xpistum non esse totum sub utraque specie
Et certe ista racio bene facit pro consuetudine

cane vne habetur. Item ecclia aliqn ad fermitatem
se visibilit et vtroq modo posse fieri a doctoribus
declaratur prout ordinatio eccle se habebit cu th
xpus no fecerit vtroq mo s. aut maximo cu fermitate
Certum preterea ratione predictorum quicumque est cum
et xpus qui aplis dixit hoc facite etc ipse
eisdem dixit predicate et baptizate cum ab eode
et eisdem hec tria data sint et precepta vnde est
hoc quod vnum conueniat sacerdotibus tm ita quod a
laicis nullo modo possit fieri et si attemptarent
nichil agerent videlicet conficere aliud quoniam sacer
dotibus tm. Sed predicare laici tn si predicarent nichilo
minus si vera dicerent ewangelizarent quod tamen
in ecclia primitiua licite fiebat a laicis viris et muli
eribus ut marthani et theclam legimus predicasse
Et btus ambrosius dixit super epla ad ephe ut
cresceret plebs et multiplicaretur omnibus mi
nus concessum est ewangelizare et baptizare
ac scripturas explanare ac ubi omnia loca complexa
fuerunt et in eccla conuentus constituti et rectores
eccle in officia in eccla ordinati sunt quia
si omnes ordines possent irrationabile esset et
vulgaris res et vilissima videretur hec ille
Tertium autem scilicet baptizare efficaciter fit a laicis
et ubi periculum imminet debent hoc laici facere
Cum ergo sicut dixit btus Ieron hoc ab eode
et eisdem sub eadem sponsione vtraque sint
videtur de altero vtroque intelligendum. Vnde ergo
venit ista distinctio certe non aliunde nisi ab
ecclia que a spiritu sancto docta que minime
et quodam modo confuse data sunt specificat
declarat limitat et interpretatur. Vnde non
sine causa xpus dixit quod spiritus scs suggeret
quecumque ipse dixit spiritus sanctus ergo suggerit
et per doctores eccle hec distinctiones faciendo declarauit
Sed iam videamus prosequamur que per
doctores proponentem allegantur et videamus
an probent propositum Primo loco offert quod sacerdo
tes a quibus vbi dicitur quod sacerdotes qui eukaristiam
seruant et sanguinem domini populis diuidunt

que ille textus prohibet preceptum omnes uidemus quia
dicit quod ex precepto xpi hoc debent facere sed forsan ex precepto
ecclesie uel aug sed simpliciter dicit qui sic sed nec responditur
hic Jeronimi hoc tractari quod patet per uerba que sequuntur
Cum sequitur Jn legem xpi agunt nimpii putantes
pro imperantes tamen uerum faciunt non uitam sic ergo re
prehendit sacerdotes male uiuentes et inelonming
ministrantes et ad propositum nichil facit non magis
quam si dicit uidue que castitatem uouent et postea
nubunt Jnpie agunt quia primam fidem irritam faciunt
iuxta dictum pauli i ad thi v et xxvij q i uiduas Et ex
hoc uellem probare uiduas uouere castitatem esse de
precepto xpi Vel dicerem qui ieiunare cottidie a cibis
sed non uiciis parum prosunt et ex hoc uellem probare ieiu
nare cottidie esse de precepto possem multa similia ex
deducere Ad dicta uero sancti thome non est opus respo
dere quia ipse met sibi respondit et declarat mentem
suam ut superius est declaratum deductumque et allega
tum in ultima parte q lxxx ar° xij allegatur quod sequitur
in ar° sequenti necesse ex iis sequitur illud articulum quod
proponens uult inferre et dicit satis esse forte quod
enim si sibi concedatur illud quod quod apostoli sunt pre
ceptum manducare et bibere sacramentaliter sequitur
ergo quod et omnibus de populo certe ista quia non
est bona ut est supius declaratum quia idem esset
de officio predicandi aperi uos sed nunc ergo retorqueo
eius uerba contra eum tamen infra statim subiungit preceptum
de quo supius satis dictum est Ad idem et sequencia
dicta sancti thome ubi solum potest notari illud quod
dicit preceptum pertinet ad communem sed non dicit sub
utraque specie Et ideo tamen proponens subiungit subaudi
utriusque speciei id habet de capite suo quia sanctus thomas
non dixit Jdeo restat probandum nec obstat illud quod
in principio non dixit sed postea adiecit illud primo ac lo
do hoc fecit festum magnum quod apostoli tunc fuerunt
laici qui xpistus eis dixit accipite et manducate
Et ad hec in summa parte allegat dictum wilhelmi
de monte laudis in sacramentali sed non aduertit
quod idem wilhelmus postea infra quod determinat contra
ipsum sed inelonming uideamus ergo de hoc aliquid plus

dici laici apli qui cla erant apli et nominati et missi ad
predicandu et baptizandu et acceperant ptatem de
monia eiciendi et infirmos curandi ut hoc eva
ngeliste testantur mt x marci vi et luc x et xi et
nunquid non erant in statu perfectionis qui relinque
runt omnia et secuti sunt xpm Sz ut textus evange
listarum supra ma tenear cum cor doctorum sana constat
clare q tunc fuerunt sacerdotes su per hoc verba facite
hoc in meam commemoracionem per que sunt eis data ptas
hoc faciendi et iux glo per proponentem allegatum et
alijs dandi qui dicit pe q qu signifiaccionis simplicerat
erant adhuc laici nam sm textum luc ubi dicitur po
sita illa glo illa verba hoc facite fuerunt dicta ante
potacionem calicis Consideramus ergo glo cum textu
si dicat hoc facite i. accipite et alijs date Si aut
aplos dicimus laicos ergo laicis competit alijs dare
quod nullus concedet Sz si aliquis dicet q non
per illa verba hoc facite pmus dici fuerunt facti
sacerdotes sz per illa iohis sequencia iux paulum
post sedam spez tunc non est vera illa glo pmo allega
ta per ipm proponentem que allegatur sup lucam
ubi reputatur illa via e qua sequitur q laici habent
ptatem alijs dandi Sz sane intelligentibus illa
verba simul dicta uno contextu no inducunt uni
versitatem sz est veritas q uno et eodem actu
et sermone continuato ptatem acceperunt conficiendi
preceptum de sumendo et ut pdictum est in pmis
Secundo ergo dicimus ad Guillhinum de monte laudis
dictum q illa verba sic considerata no obstant
nisi cum velimus attenderet et intelligere considera
ciones doctorum et modum loquendi facile de eo
nunc in eis circa ille doc sic dicat ad hanc qui
cum xpus manifeste usus fuit hijs verbis et
constat eminencius q aliqui dicant q alijs sanctis
verbis xpus confecit sz illa verba dixit quando
eciamus ministrant aptis ut simplicibus laicis
Ecclam et verius dicitur q xpo eisdem verbis
confecit exprimendo hoc verba et conficiendo
ministravit et ministrando confecit exprimendo
hoc verba ut sit duplex actus et uno instante

effitiat ar/ sup de elec. Cum igitur vniuersas vnde
hec notabilia spe primo quia in hoc sacramento xpus fuit
sacerdos in eo quod confecit Item sacrificium in eo
quod corpus suum Item minister in eo quod ministrauit apostolis
ff de sū in c. qt amo Item apostoli fuerunt primi laici
in laicali persona tonsuram accipiendo ut ff de officio
ordinariorum si sacerdos in fine Item xpus fuit ibi episcopus
in eo quod apostolos promouit in sacerdotes ut dixit
eis hoc facite in meam commemorationem hoc ibi
quere iam non videtur quod iste doctor faciat con
sideracionem secundum respectus ad actus et faciat xpum sac
rificium et ministrum et episcopum et etiam si bene intelligis
sacerdotem numquid ergo dicemus quod dicat quod
xpus fuit minister ergo non sacerdos certe non sed quo
libet actu constituerat quod illi actui pertineat et
talem faciat attribucionem adeoque quia sacerdotis
est conficere et ministrare et per se xpum sumpsisse
nec aut de manu alterius sumpsisse sed dicit esse re
putatiue personam laicorum quia eo xpo suscepimus sa
cramentum et hoc bene probat tex. quem allegat
quia loquitur quod sacerdos ministrat ipso cum
sed etiam aduertamus ad verba supradicta
quia dicit qui corpus ministrauit ut simplicibus laicis
Nota verbum ut sic etiam episcopus aut sacerdos in infirmi
tate constitutus reciperet corpus de manu sacerdotis
dicemus quod recipit ut laicus non ut sic episcopus vel presbiter
hoc tamen multa dicta sunt de isto doctore de qua
ut predictum est tamen festum fecerunt Sed aduertant doctores
antelius questione in primis finis cum eos terminauit
sicut est superius allegatum
Consequenter dictus proponens allegat glo. or.
super leuit. ix quam glo. volui ostendere ut videatis
quid dicat glo. tex. Ita dicit tollite vitulum propter eo
vitulum atque agnum Sequitur in textu hodie enim dominus
apparebit vobis in glo. i. indie pentecostes. spiritus sanctus
apparuit et est bona instruccio quia ut sequitur
in textu illo die descendet ignis de celo super
holocaustum Deinde sequitur in tex. tulerunt ergo cuncta
que iusserat moyses ad hostium tabernaculi ubi cum
multitudo staret ait moyses iste est sermo quem

qui apostoli representabant primi
laycorum

precepit dns facite et apparebit gloria dei eius Et in c
glo communans institucionem predicationis de adventu spe
sancti in die penthecostes dicit sermone uno a re
preparatam hoc facite in meam commemoracionem sermo
nem autem dicit quia plus in sermone consideratur
ut consistit huius dispensacio maxime divino verbo
eo que apparent in aliud manus et intelligibile
reliquerit Valde et de mano aut hic est panis quem
dedit nobis dns hys ergo significat quia mitte
rent sancti illis congoembus et divina cena celebra
tibus advenit spiritus sanctus omnis omni dies dudum
quos apparebat aptus sacra celebrare misteria
quorum sequentes traditores divina diem divino
concreditibus deputamus Similiter et xpus
post resurrectionem per instituta cena et panis
fractionem nemnung manifestavit hec glo et est intege
nuo spiritu quam determinatam quibus ita non
unde quod de celebracione sacerdotum loquitur tota glo
intendentes quod dum celebrarent missam apti venit
super eos spiritus sanctus
Sed notanda et tanda illius glo per quam patet
quod panis quem xpus dedit duobus discipulis
in emaus fuit mistica cena a sacramentalis
per quod probant aliqui doctores communionem sub
sola specie panis tunc fuisse a xpo fuisse practi
catam ad quam allegat etiam aug de concor
dancia evangelistarum ne agnosceretur appo
sita promissio usque ad sacramentum panis et uni
tate corporis eius et participatam cenam non
intelligatur impedimentum inimici ac xpus possit
cognosci Item theophylus super illud textum sed et
aliud addit quod sumentibus sacrum panem aperi
untur oculi ut eum cognoscant magnam enim
et ineffabilem vim habet caro xpi Sic ergo in
duatur ex istis glo aug et theophyli quod xpus
ipse met practicavit communionem unius speciei sed sub
sola specie panis et ad hoc est etiam glo or sup luc c finali
Dlatet aut quam statim subiungit allegando
dictum apli primo cor xi quod illa verba veritas
xpi quam apli quia unum est quod in illis verbis apli

pauli non plus habemus quia narracionem dimittere tenemur
Unde nicolaus de lira super illo verbo novi testa
menti dicit paulus cum et evangeliste tendebat
veritatis verba que pertinet ad historie narracionem
unde non videtur arguere ex hoc quod paulus toti populo
corinthiorum illam epistolam destinavit quia et si mu
lieribus solis esset narranda cena dominica esset
dicendum quod xpus dixit apostolis hoc facite in meam
commemoracionem sed ideo hoc non est mulieribus
dispositive dandum et quod legitur xpi passio omnibus
audientibus referuntur verba xpo dicta iude
et pilato et ceteris non tamen dignitur est dispositive dandum
Ad reliqua vero dicta que subiunxit doctor propo
nens iam superius est responsum et tamen allegacio
eorum in eo quod non probat propositum suum recipiet
enim ubi ex intencione determinavit questionem
loquitur eorum enim sicut fuit pridie productum
Post hec allegat ciprianum epistola 2a que non
erat allegganda quia non loquitur de hac materia
sed de mixtione aque ad vinum in calice quam
materiam ibi late prosequitur ciprianus et nisi in
telligamus verbum precipitur largo modo aut di
camus quod loquitur per yperbolem sicut sepe solet
reperiemus multos doctores eciam in illa materia
contra ipsum qui dicunt mixtionem aque in calice
non esse de precepto xpi et ideo non semper ubi re
perimus doctores antiquos dicentes preceptum
vel precipitur debemus intelligere de precepto xpo
modo scripto sicut et superius est dictum Nam 2
beatus augustinus circa principium libri de doctrina xpiana
sunt precepta quedam tractandarum scripturarum et tamen
et tamen sine illis preceptis habetur salus et
intelligencia scripturarum Sed doctores multociens
dicunt preceptum et determinacionem dogma seu doc
trina non esse districte obligant sed in sensu ad aliquid
Ad instanciam iohannis super ista quantum inducit
dabitur visio cum tractabitur illa auctoritas nisi ma
gis deamicitis est quia ad primum pertinet
Ad reliqua que sequuntur de p de palud et
aliis non est opus respondere quia nec utique

et de intencione ipsorum doctorum quod in principali questione
senciant aliquam partem quam predicte persone fuit et ideo
non est multum festinandum de eorum dictis per hoc
quod iniungitur ecclesie hunc latinum usus in aliquibus
libris non est in usu sed innuitur sed et si sit
quod iniungitur dic ecclesie non dic populo laicali sed
contrarium apparet in decretis et alibi supra et dominus
Post predictum item allegat eundem dictum pauli in
glosa eius ubi dicit omnino quod de quibus
non est disputandum sed auctoritati sapientibus
acquiescendum Unde autem hoc non proprio aut
si non debentes salerciam requirat sed sapientes
auctoritas attendatur. hec glosa autem quam allegavit
et tota circa et inde tenenda quod non
est disputandum sed auctoritati sapientibus acquiescendum
Sed circa infra ille magister proponens inserere
nititur ex glosa illius pauli quod illud verbum proprio
relatum ad inferiora conduit concione duplicatis
speciei de precepto in hoc cum bona pace loquendo
de violencia infert glosa. Illud glosa supra verbo
hoc autem precipio primum quia dicit ea que
ipse supra allegabit contra dicit hoc autem quod
dictum est est de velandis capitibus ego precipio
servans auctoritate precipientis ut apostolus dicit
etc. glosa sequens supra verbo non laudans
ita dicit post quam egit de velamine capitis
ubi plurimum auctoritate desudabat incipit agere
de domini cena in qua ipsi idem multum
peccabant quasi quod dictum est de velando vel
non velando capite precipio utique non laudans
sed improbans quod non conveniatis ad dominicam cenam
non in melius ut deceret sed indecentius a non
ad usum perfectionis sed ad detrimentum dampna
tionis quod ex pluribus patet inducit hec glosa
et sic apparet verbum precipio ad quid refertur
Quod autem consequenter allegatur per eundem
proponentem de eadem epistola c. xiiij Si quis
videtur propheta esse cognoscat que scribo vobis quia
domini sunt mandata non est ad intelligendum
quod ad omnia et singula que in eadem epistola

scienius referat q omnia sunt mandata dni
Nam et in eadem incte c habet de loquendo
linguis et de prophetando .i. psallendo multa
de quibus clare est q no sunt precepta stricto
mo capiendo preceptum verbum ergo ad indefini
te dictum intelligatur sane no de infinite dicto
sumamus universaliter dictum Sinn vo q̄de
allegat dicit proponens dictum aplus probat aut
se ipm homo et sic de pane illo edat et de
calice bibat no efficax argumentum ad probad
q omnis homo teneatur de calice bibere Sz nec
ita distinctio dicatur de pane vel de calice argum
potest alter eorum sufficere que distinctio ponitur
Sz ad probandum q si quis vult ad coronam
accedere debet se ipm sibi probare et hoc declarat
textus litterae aut quem ipse propositione allegat
et ad hoc eciam est textus de con di ij c timore
Ubi sic dicit timore quod dare nos aplus sic
dicens Qui manducabit indigne iudicium
sibi manducat et bibit Sed nec beati Thome
que subnectit no probant quia tu dicat sic
tentare non i(n)telligit sub d(e)nphia spe utr per
ea que de ipso leo et prodocta sunt et vid
facit dictum c(on)cludendum sancti Thome per in(i)u(ri)am Johes
statim subiunctum eum dicat q iusto iudicio ex
tor(qu)eantur qui plus diligit pec(cat)um i(n) honorem
quam se preparare et xpm suscipere
eo enim de dicit propositionem allegat glosa ex
beati Ambrosii super verbo cetera tum veniero
disponam dicit quasi dicat tenete quod dixi
cetera aut de eodem i. quo ad huiusmodi ordinem
sacri pertinet Sinn veniero disponam hoc ibi
Quibus dicat concordant (sca et aug) Sz ex
huius verbis malo infert tu dicat tenete quod
dixi sic accipite et manducate Infertur q
aplus precipit de sacris dicens dns tenete quod
dixi s. accipite et manducate Unde adue
tendum est in verbis apli q aliqua sunt nar
rative dicta aliqua dispositive narrat eciam
cenam dm et verba xpi Unde ex verbis pape

narrative dictus improprie inferitur quod aptus
percepit De inde vero preter narratis aliqua
dispositive ponit In lego dicat glo illa tenete
quod dixi s. fidem de narratis quia vera narra
tur et acquiescite documentis que abui docui
Nam si de narratis vellemus intelligere verbum
tenete quod dixi et verbum cetera excludet ab
illis que iuxta sensum quem dictus proponens
intendit sequitur quod nec horam confitendi
potuisset mutare ecclesia quod est absurdum
Unde illud cetera cum venero disponam quod
leg exponit de pluribus misteriis sacramentorum
et ambros et aug de hiis que ad huius sacri
ordinem pertinent totum ritum celebrationis includunt
quo ad hoc quod ecclesia potest ordinare salua fide
de narratis per apostolum ita sacramenti vsus aut
sacrum non est de essentia huius sacramenti sed quibus se habet
ut dicunt doc unde circa vsum huius sacramenti
remanet ecclesie ordinandi potestas ut predictum est
nam ut informa consecrationis quod in determi
namus adderent ut expositionibus consilia cir
tex evangeliorum et pauli clare liquet Et
de hoc in c. cum marthe de cele miss Post
predicta offert dictus proponens aliqua circa eorum
dictum super illo verbo panem nostrum cotti
dianum vel super stalem da nobis hodie quod per illum
panem intelligatur sacrum ad que non oportet
respondere quia non urgent ad principium
questionis et posset intelligi de pane mali
quo cottidie indigemus pro vite corporalis sus
tentatione et etiam de pane sacramentali
quem cottidie desiderare debemus et ipsum
cottidie accipit ecclesia et vniuersi fideles per
ora sacerdotum Et ubi cum sacerdos in persona
ecclesie celebrat orat et adultiltatis omnium fide
lium suscipit sacramentum de hoc eciam sufficiens dictum
est Et si opus fuit adhuc latius dicetur
sane intelligendo dicta sanctorum doctorum iuxta
dictum beati aug de con di. ij cottidie commun
ionem acc accipere nec laudo nec vitupero

Deinde dicti proponentes allegant multa
de veteri testamento que quantum urgeant
omnes docti cognoscunt nec in omnibus illis p
enim allegatis in hoc passu est aliquid quod ad
punctum questionis tangat. Sed hoc unum nichil dic
dum occurrit quod inter omnes figuras veteris
testamenti que ad hoc sacramentum per doctores
applicantur ille sunt precipue de agno pascha
li de manna et declaratiores precipue sacrificia
expiationis et in omnibus aliis frequens est
mentio de commestione de bibitione aut michi
quomodo precipitur agnus quod figurabat christum
Unde apostolus i ad cor. v. pascha nostrum immolatus
est christus itaque epulemur in azimis sinceritatis
et veritatis. Et ibi apostolus admonet epulari
christum i. comedere christum qui immolatus pro nobis
est pascha nostrum sed et ea que circa illud commesti
onem dicuntur per beatum gregorium in omelia paschali
et per alios doctores in diversis locis exponuntur
ad innecessitatem quia nec est quod huiusmodi et ce
cetera dicantur alioquin desinat populus dei. Sed non
sunt necessitatis sic quod quicumque homines decedant
ad suscipienda quia illud est christus quod omnes
credimentur nec omnes obligantur ad immineant
contrahendum sic ergo sunt voluntatis et
necessitatis diversis respectibus faciat propterea
aliam declarationem valde utilem et hec valde ad
vertenda et in mente tenenda dicit quod illa sacra
sunt necessitatis proprie respectu quorum effectus
est ad tollendum defectum incompassibilem saluti
sicut baptismus enim secundum apostolum omnes nascimur
filii ire et spiritualiter mortui. Effectus autem baptis
mi ut renascamur filii gratie et vivamus vita
spirituali si postquam baptizatus est homo actu peccat
vita vivit mortuus si autem peccat mortaliter
et interimitur moritur. Necesse habet sacramentum quod
ut restringat et sic effectus horum duorum sacramentorum
est expellere mortem et dare vitam et ideo sunt
necessaria ut scilicet suscipiantur actu vel voto quod susceptionem
actualem articulus necessitatis excludit aliud

vero sacra non sunt instituta ad dandum autem
non habiti sed ad confortandum unde dicit dominus
doctor pz q eciā non est de necessitate salutis quia
eius effectus sit confirmacio in bono et in gracia
quod pertinet magis ad perfectionem quam ad necessita
tem salutis hec dictus doctor qui bene concordat
cum dicto sancti thome supius allegato cum dicit
q non est de necessitate de sui prima institucione simpliciter
et sine quo salus haberi non possit sed quia homo
in vita

exponunt et optime applicant ad debitam disposicionem
qua fideles sedule habere debent cum comestionem agni
inmaculati quem Jo. | audit dictus ecce agnus dei
ecce qui tollit peccata mundi alleluia Quem agnum fide
les sumpsit sub forma panis et ad hoc est bene
illa glossa per proponentem allegata supra leuit. | Om
e super verbo panes quoque consecracionis edite
ubi glossa dicit | carnes cum pane comedi precipit
ut intelligamus corpus christi quod caro est et
panis qui de celo descendit sicut christus in evo
bor. Jo. | ch. | cum iudei dixissent patres nostri manna
manducaverunt in deserto sicut scriptum est panem
de celo dedit eis manducare dicit eis ihesus
amen amen dico vobis non moyses dedit vobis
panem de celo et ita ego sum panis vite et plu
ribus interpositis cum replicat hic est panis qui
de celo descendi non sicut patres vestri manducaverunt
runt manna in deserto et mortui sunt qui man
ducat hunc panem vivet in eternum hunc panem
manducant fideles spiritualiter per fidem que per
dilectionem operatur et in sacramento sub specie panis sed nec
ubi de bibicione sit mencio Similiter in sacrificiis
erant duo scilicet et hostie et ymolaciones de carni
bus scilicet destructibus sed de sacrificiis edebat populus
de libaminibus non bibebat quod per doctores ad
nostrum propositum allegatur sed plane in glossa | oz | eq
uiter proponentis allegata super leuit. x° ubi
glossa dicit debet autem hoc sacrificium comedi de carne

In loco sco .i. in ecclia / Sz nunc est tn in omnibus
glo exponentem allegatur de bibitione meo
nulla fiat qn ipse inferat q sit preceptum mandu
catio et bibitio sacramentalis quod aut con
sequenter allegatur dnus proponens de parabula
xpi Simile est regnum celorum homini qui fecit nup
tias filio suo mt xxij et quod statim subiungit de
luc xiiij q per illam parabulam intelligatur co
nuiuium eccle militantis iux dcm bti aug quod hetur
in decretis xxiij q iij apud pietas ubi dicit conuiuium
dni est unitas corporis xpi no solum in sacro altaris
sz etiam in uinculo pacis bene michi placet nec uideo
ad quid allegatur quia bonum est q homines inuitentur
et rogentur ad cenam diuinam non solum de plateis et
uicis sz etiam de sepibus errorum a quibus detinentur
iux expositionem bti aug ad unitatem corporis xpi
no solum in sacro altaris sz etiam in uinculo pacis
Ista statim adiungitur declaracio bti thome de
triplici modo manducandi et no uideo quomodo
faciat proponenti qui neglientes de quibus ibi
loquitur uocat eos qui pro talibus uiciis et
secularibus negotiis interim se occupant in sacra
coionem tpe debito negligunt contemptores dicit
qui secularibus tanto amore inherent q corpus
dnicum sumere parum pendunt Cum ergo solum
dicant sacram coionem uel corpus dni nullo mo
pot inferri per quod proponens inferre nititur
scz q neglieens manducare et bibere corpus dni
et eius sanguinem etc Sanctus thomas simpli
citer dicit q corpus dni sumere ipse addit de suo
et bibere sanguinem q ergo de suo addit per dcm
sancti thome non probat Cum ergo subiungit
dnus proponens q sanctus thomas dicit q
coicare sacramentaliter et spualiter simul est
ultima et optima pre de primis duabus scz sacra
mentali tm uel spuali tm quod certe uerissimum
est quia de bonis quantumcumque paruum additum
bono facit illud melius nulli tamen dubium
qui melius sit coicare spualiter et sacramenta
liter simul quam spualiter tm. Sz tn inferat proponens

Si ergo spiritualis est de precepto multo magis spiritualis
et sacramentalis simul. Habet malam continuatio
nem assimili et arguit bona est continentia me
lior est virginitas. Sed continentia est de precepto
ergo multo magis virginitas vel bonum est vita
activa recte dicere. Sed melius vitam contem
plativam cum ergo vitam activam recte dicere
sit in precepto ergo et recte dicere vitam contempla
tivam que tamen sunt stando ymo ut consequenter
dicitur et ut in pluribus verum est bona sunt in pre
cepto summa et optima sunt in consilio. Unde xpistus
interroganti quid faceret ut vitam eternam possideret
dixit serva mandatum. Dominus autem postea de perfectione
dixit: Si vis perfectus esse vende omnia que habes etc.
Si vis. aut illud bonum quod est servare mandata de
necessitate est. Illud vero optimum quod est perfectionis
voluntati relinquit. Si vis inquit perfectus esse. Cum
autem dictus proponens subiungit et ex dictis ...
Jo. de tharin et sancti thome comunionem sacramenta
lem dignam esse meliorem quam nudam spiritualem
et in idem revertitur quod prius dixit scilicet comunionem
spiritualem et sacramentalem in simul meliorem
esse quam sacramentalem tantum quia sacramentalis
manducatio digna non est nisi spiritualis corpus prece
dat. Qui non habent fidem ecclesie nichil prosunt sacra
ecclesie ymo nec prosunt hiis qui in unione et
unitate ecclesie non consistunt. Unde augustinus ad Januarium
Et multi credunt quod xpistus in carne venit et in eadem
carne in qua natus est passus est et resurrexit
et ipse sit filius dei apud deum et cum patre incommu
tabile verbum patris verbum per quod facta sunt omnia
sed tamen ab eius corpore quod est ecclesia ita dissentiunt
ut corpus eorum non sit cum toto corpore quocumque
diffunditur sed maligna parte separatum invenia
tur manifestum eos esse non esse in catholica ecclesia
Et idem augustinus et habetur i. q. i. Tenamus fidelem
unitatem preter unitatem qui facit miraculum
nichil est. Cum eo autem quod predictum est ab augustino
concordat etiam b. Jeronimus in disputatione contra luciferi
anum ... sic dominus brevem tibi et apertam animi

nec pau[illegible]

nei suam professi in illa esse ecclesia permanendum que ab apostolis
fundata usque ad hanc diem durat sic vero audieris eos qui dicunt
Christum non a domino Ihesu Christo sed a quocumque alio incepisse ut puta
macedonitas et valentinianos scito ibi non ecclesiam sed potius
antichristi esse sinagogam Ex hoc enim ipso quod postea instituti sunt
eos sunt eos se indicant quos apostolus futuros prenunciavit
Nec sibi plaudiantur si de scripturis capitulis videntur sibi affir
mare quod dicit tamen et diabolus de scripturis aliqua sit locutus
et scripture non in legendo consistunt sed in intelligendo Alio
quin sequimur pessima et nos quoque novum nobis dogma
componere ut assanus in ecclesiam non recipiendos qui
calciati fuerint et duas tunicas habent

Ad idem est Gregorius in moralibus quia ex sola catho
lica ecclesia veritas conspicitur apud se esse locum
dominus prohibet de quo videtur in petra Moyses ponitur
ut dei faciem contempletur quia nisi quis fidei soli
ditatem tenuerit divinam presenciam non agnoscit de solidita
te dominus dicit Super hanc petram edificabo ecclesiam meam
Sola quippe est per quam dominus sacrificium accipiat libenter
sola que pro errantibus intercedat fiducialiter Unde et
de agni hostia dominus precepit dicens In una domo
comedetis nec afferetis de carnibus eius foras.
In una namque domo comeditur quia in una catholica
ecclesia vera hostia redemptoris immolatur de cuius carni
bus divina lex afferri foras prohibet quia dari sancta canibus
vetat Sola est que inter se positos valida caritatis com
page custodit Unde et aqua diluvii archam ad subli
miora sustulit omnes autem quos extra archam invenit
extinxit Verum quidem et manifestum est quod sine spirituali
manducatione que est per fidem que per dilectionem operatur
non potest esse digna manducacio sacramentalis illa
dico de sacramentali manducacione cum et paulus
dicat quod sine fide impossibile placere deo hoc quidem
sacramentum sacrum est unitatis qui ait Augustinus
dicit etiam cum nos hec intellexerunt homines dei
sacramentum sacrum est unitatis ... hoc sacramentum in eis rebus comme
dant ut sicut ex multis unum aliquod redigitur ex multis granis
... panis unus conficitur et ex multis racemis
vinum confluit sic ex multis fidelibus una con
stat ecclesia Ille ergo digne suscipit sacramentum qui
in se habet illud quod significat sacramentum nam

Quid gra sacramentalis — et ut idem aug9 inquit cons(e) de con(secratione) di(stinctione) 2a c(apitulo) que passus
Spualis quidam manducatio sola et perse dat vita sacra
mentalis autem addita spuali confert gratiam
sacramentalem Quid est gra sacramentalis nisi quoddam diuinum
auxilium ad consequendum sacramenti effectum Sic sanctus thomas
dixit in ultima parte sue summe q. lxxij arlo 2o in corpore
Sed effectus sacri e(st) ut idem dicit super 4 sniarum ubi trac
tat de effectu huius sacri arlo primo in responsione ad 3m
Proprius effectus huius sacramenti [illegible] — q. Proprius effectus huius sacri est conuersio hominis in xpum
ut dicat cum aplo viuo ego iam non ego viuit vero in me
xpus ad gal 2o ad huius effectum consequendum adiuuat
receptio sacramentalis per gram sacramentalem hic autem
effectus ad perfectos tendit ut supius est dictum Mesio si multi
sunt et utinam omnes cent de comicantibus hoc dignissimum
sacramentum qui attingunt perfecte illum effectum ut viuant
ipi non ipi sed viuat in eis xpus Experiatur quisque si vi
uat in eo xpus aut viuat ipse carnalis homo hoc
paulus apls nos docet cognoscere in epla ad gala 5 vbi q
in celicis dei dmica proxima recitata dicens de his
qui spu viuunt et ambulant q desideria carnis non
perficiunt et sequitur paulo post manifesta sunt opa carnis
fornicacio inmundicia impudicia luxuria ydolorum
seruitus beneficia inimicitie contentiones emulaco
ire rixe dissensiones secte inuidie homicidia ebrieta
tes comessationes et his similia que predico nobis sicut
predixi quoniam qui talia agunt regnum dei non consequuntur
Et sequitur fructus autem spus est caritas gaudium pax paciē
tia benignitas bonitas longanimitas mansuetudo
fides modestia continencia castitas Et quia iuxta
saluatoris nri sniam a fructibus cognoscitur arbor
agnoscat vnusquisque nisi si sentit in se fructus spus
aut opa carnis sicut supra nominata sunt et ex hoc cog
noscat an viuat ipse iam non ipse sed viuat in ipso
xpus Enim ut ipse aplus ibidem subiungit qui xpi sunt
carnem suam crucifixerunt cum vitiis et concupiscen
tiis In hoc cognosces si in te viuet xpus si caro tua
cum viciis et concupiscentiis crucifixa sit de concupiscen
tiis carnis aut mundi michil in te viuat Si talis
fuis iam non tu viuis sed viuit in te xpus et viue tibi
xpus est et mori lucrum cupiens dissolui et esse cum
xpo ut iam non sub velamine sed reuelata facie sinaxis

xpo quisquis talis es magnas gras age xpe et omnes pitez
rogemus xpm ut nos tales efficiat ut saltem dies
nros sic finire concedat q ipm quem sub sacramento
in ecclia adoramus in celo revelata facie videmus
et fruamur eius beatifica visione Amen etc Jo vi
Continuatorius iustus quam ante omnia imploro auxi
lium eius est continuare diffinicta dm nri ihu
xpi de quo paulus ad ephe ij° ipse est pax nra q fecit vtraq
post predicta dicta proposicio venit ad illud Jo vi nisi
si manducaveritis carnem filii hominis etc sed ista auctez
doc qui de ea arguunt et opponunt in hac materia contez
debeam solucon q loquitur de spuali manducacone
que fit per fidem que per dilectoem opatur nam illa opatur
vitam eternam salvatore nro dicente in ewangelio Jo
xvij hec est autem vita eterna ut cognoscant te deu
verum et quem misisti ihm xpm vita ergo in cognicoe
consistit que h est pax ex parte prima conc xiij b per fidem
et intuitiva est plene ut ibidem hoc exeglo Augustin
hec autem que h habetur cognicio est per fidem qua habi
tante in cordibus nris et per dilectoem opante indu
bie habebimus vitam eternam Et sic xpus manet in
nobis et nos in xpo dicente aplo omnes enim filij dei
estis per fidem in xpo ihu Quicunque enim in xpo ihu
baptizati estis xpm induistis ad gala iij° et alibi hi
tare xpm per fidem in cordibus nris ad ephe iij° Certe
quomodo habz homo xpm in se manente quo xpus
hitat in corde et manet in xpo qui xpm induit
hoc bene probatur per tex Jo iij° in fi u sic dicit beatus
dnorz consilius secretorz hoc est mandatum eius ut
credamus in noie filij eius ihu xpi et diligamus
alterutrum sic dedit mandatum et qui servat madatu
eius in illo manet et ipse in eo hoc ibi tex sz qui
in xpo manet et xpus in eo hic manducat car.
et bibit sang. xpi ut tex ewangelij manifestat Hac
solucoem frequenter et repetitis vicibus dat sanctus
Thomas et alij doc communiter qui in ista materia
ex intencoe pertractant Sz ad hunc ca magis dil
ucidandi proposiu expo textu ewangelij ondere
dicte auctoritatis verum et literam intellectum
iuxta doctrinam b Aug in libro de doctrina xpiana

In quo libro ponit regulas et documenta ad intelligend(um)
sacram scripturam. Ubi ipse dicit q(uod) verus intellectus
alicuius scripture ille censendus est qui ex circumstantiis
partibus colligitur et eisdem aptius conformat(ur)
et hoc maxime insignat(ur) scripturis vel figurativis
qualis est ista nisi manducaveritis etc. Sic ipse
idem aug(ustinus) ibidem dicit. Nisi manducaveritis in-
quit car(nem) filii ho(min)is et biberitis eius sanguinem
non habebitis vitam in vobis. facinus vel fla-
gitium videtur iubere figurata e(st) precipiens passio(n)i
d(omi)nice esse co(m)municandu(m) et suaviter atq(ue) utiliter re-
condendum in memoria q(uod) pro nobis caro eius
crucifixa et vulnerata sit. Hec ibi. Ista aug(ustini) que
declaratio valde est reputanda. Quia in eo lib(ro)
do(ctrine) quo scriptura sacra sit intelligenda et cum
indicat doctor valde est attendendu(m) in quo
modo loquendi et ad quem finem loquentur ali(i)
exhortandi nisi frequenter explicant seu ad
aptant rex per similitudinem. Interdum ex sola vocalita
te et aliter q(uod) scientifice distinctiendo ex intencione vel ita
materiaz resolvendo. Unde cu(m) hoc d(icit) aug(ustinus) in doctrina
intelligendi sacram scripturas declarat sensu(m) illius auct(oritatis)
modo predicto constat illam e(ss)e finalem intencionem
q(uam) dictus sanctus hab(uit) de illo textu et q(uod) ille sit verus
et p(ri)mus intellectus ipsius textus. Dicamus ergo q(uod) ille
manducat car(nem) xpi et bibit sanguinem xpi qui fide
rec(ipi)t q(uod) filius dei carne suscepit humana(m) et in ea
passionem et mortem suscipiens pro humani generis
redempcione sanguine suu(m) fudit et hanc passionem suavitatis
cat memorando et premeditando. Unde albertus magnus
in quadam sermone de corpore xpi de triplici potu sanguinis
xpi dicens q(uod) primus est sacramentalis q(uo) in altaris sacerdoti
bus sumi(tur). Secundus intellectualis qui a populo xpianis sumit(ur)
sub specie panis de ipso xpi corpore. Tercius spiritualis qui ab omnibus
salvandis de passione xpi pia meditacione hec ille. Et
non dum est valde ex dicti q(uod) 39 spiritualis etc. concordans
cum sua beati augustini.

Veniamus ad discussionem ipsius textus. Tenemus quidem
processo sicut d(icit) aug(ustinus) dicit et est proxime allegatum
q(uod) ille textus est figurata locucio ad sensum p(ro)p(ter) habeamus
in eum modum loquendi sacre scripture nam in utopicis sensibus

Loquentibus valde est attendenda consuetudo loquentis
nam et in legibus statutum est quod in dubiis et ambiguis
cionibus attendenda est consuetudo loquentis et in
debemus quod sacra scriptura pro refectione spirituali sit aut per
sapientiam aut per alia dona spiritualia id obtentum
rei desiderate utrumque do comestionis prov. ix c. Sapien
cia edificavit sibi domum et venite comedite panem
meum et cetera. Ecclesiastici xv°. Cibavit illum pane vite et intellectus
et aqua sapientie potavit illum. Et Ysaye lviii. Cibabo
te hereditate Iacob. Et lv. Omnes sicientes venite ad aquas
et qui non habetis argentum bibite et comedite et cetera. Multa
possem colligere ex dictis sanctorum et sacre scripture sed dimissis aliis
venio ad verba Christi in hoc ewangelio Jo. de quo nobis
est sermo. Unde tamen exordior nisi ab illo quod scribitur
Jo. iiii°. quod unus sicionis dixit Samaritane. Si scires quis
est qui tibi dicit da michi bibere tu forsitan petisses
ab eo et dedisset tibi aquam vivam. Quid sitiebat
Christus docet nos sz aug amen quoniam sitit fidem in
ea operatur et fidem eius bibet et eam in corpus suum
traiceret corpus eius est ecclesia hoc augustinus et hoc
probat per illud quod infra dicitur meus cibus est
ut faciam voluntatem eius qui misit me et quam
aquam promittebat Samaritane ipsemet Christus decla
rat qui biberit ex aqua quam ego dabo ei non sitiet
in eternum sed aqua quam ego dabo ei fiet in eo
fons vite salientis in vitam eternam ac si diceret
quicumque mee predicacioni cor accomodaverit et gracie
donum agnoverit fides que per dilectionem operatur in eo
nascetur et sic in vitam eternam transsilibit. Vadamus
ultra in eodem ewangelio venientes discipuli dicunt
Rabi manduca. Ille autem dixit eis. Ego cibum
habeam manducare quem vos nescitis. Dicebant
discipuli numquid aliquis attulit ei manducare
glo. Non intelligebant escam sic mulier supra non
intelligebat aquam. Unde magister eos instruit non
per circuitum ut illam sed iam aperte docens meus
cibus est ut faciam voluntatem eius qui misit
me sicut est in textu meus cibus est ut faciam volunta
tem eius qui misit me ut perficiam opus eius
glo. voluntas patris est ut credant in eum et in illud
quem ipse misit opus patris est vera salus Christi ergo cibus

nim fides et nra salus facit ergo voluntatem docendo
credere nos facit opus inclinando nostram ex deprecio
Procedamus ultius In novissimo die magne festivi
tatis stabat ihus et clamabat Si quis sitit veniat
ad me et bibat Jo vij c. Ecce tabernarius factus
est ihus clamando provocat homines et ad sua veni
re taberna sz ad quem potum vocat Jo. evangelista exponit
dicens hoc aut dicebant de spu quem accepturi erant
credentes Unde glo sup verbo si quis sitit dicit audire
verba dei verba dei crede et diligere Et sequens
glo venter est consciencia cordis que bibita spu pur
gata vivit et hz fontem et ipa est fons ut flumine
qui manat benivolencia dei proximo vult consule
Et si multas sentencias de hmoi locucionibus xpi illud
tm volui sterne Beati qui esuriunt et sitiunt iusticiam
qm ipi saturabuntur Mt v c Et ubi saturabuntur et de
quo inlucta auditur xxij c Et ego dispono vobis
sic disposuit michi pr regnum ut edatis et bibatis
super mensam meam in regno meo ubi glo
fruendo s. olim desiderato et amato gaudio vi boni
Et alia glo mensa que omnibus sanctis est ad fruendum
proposita est celestis vite glo mensa ergo est i regno
dei in qua edent et bibent et quid nisi dei beatificam
visionem Unde fm Bernhard aug dei visio est tota
merces dei ergo visio erit cibus et potus a quo ...
in celesti gloria hic aut cibus et potus hic medie
atur per fidem et in celo per faciem per speciem
Unde beatus aug et habetur glo cotidie fruatur hoc
super illo Jo xviij Hec est autem vita eterna
ita dicit Cum enim fides mea videndo fiat veritas
tunc mortalitatem meam commutatam tenebit eternitas
fides ergo est cibus et potus quasi in hoc exilio et
in beata patria dei visio //
Hec premissis prologuentis consuetudine demonstrata
que multis amplius auctoritatibus possent audi
ri hec brevitatis causa sufficiant Est enim valde ut
dixi attendenda consuetudo loquentis Unde dz
aug in li 3e de doctrina xpiana ammonendi sunt
studiosi venerabilium literarum ut in scripturis sanctis
genera locucionum sciant et quo apud eas dici aliquid

solcat vigilanter advertant memoriterque retineat
et hoc maxime in locutionibus figurativis quales
est ista ut beatus Aug. dicit in libro 3° de doctrina christiana
ubi tradens regulas et documenta ad intelligen-
dam sacram scripturam posita regula de hoc auctoritate
tradit exemplum quod est maxime considerandum
quia non in admonitis sermone hoc dicit 3m in doct.
na intelligendi sacram scripturam ut dictum est iam ad ip-
sum Jo. revertamur in quo primo narrat quod cristus
deus in 5 de quinque panibus et duobus piscibus multi-
tudinem populi saciavit quod quidem opus omnis
quod dicitur erat figura fuit sicut Aug. declarat
in omel. xxi super Jo. et alii doctores concordant
per quinque enim panes quinque libri moysi per duos pisces
duas illas personas scilicet sacerdotalem et regalem
qui xpm figurabant et ambas ille sustinuit secundum
Aug. vel secundum alchuinum psalmos et prophetas in quibus absconditus
latebat xpus ipse autem frangendo panes et pisces
id est aperiendo sacramenta legis et prophetarum et secundum
apostolum qui dictus est hec sunt verba que locutus
sum ad vos cum adhuc essem vobiscum quoniam necesse est
impleri omnia que scripta sunt in lege moysi et
prophetis et psalmis tunc aperuit illis sensum
ut intelligerent scripturas luc. 24 c. et deinde per
apostolos ministrando populis credentibus alimentum pacis
vite refecit deinde lucas autem venissent ad eum
turbe volens intellectus et effectus eorum ab hiis
transitoriis rebus revocare ad amorem eterne
vite increpando dixit amen amen dico vobis
queritis me non quia vidistis signa sed quia ex pa-
nibus manducastis et saturati estis quasi di-
cat propter carnem me queritis non propter spiritum
Aug. Alcuin. Post reprehensionem autem doctrina
eis adiungit dicens operamini non cibum qui perit
sed qui permanet in vitam eternam quem filius
hominis vobis dabit hunc enim pater signavit dixe-
runt ergo ad eum quid faciemus ut operemur opera
dei respondit ihesus et dixit eis hoc est opus dei
ut credatis in eum quem misit ipse hec Aug.
et est in glosa quia sic exponit credere ergo in eum
est cibus in vitam eternam ut quod paratis

dentem et ventrem crede et manducasti quia
ergo movebat eos ad fidem illi ad hoc querebant
signa hec aug. in glo. et in ista fide que operatur
per dilectionem opus dei est que est cibus et fructus
totius boni sicut etiam nomine cibus aug. quod samari
thane dixerat si scires quis petit a te bibere
tu peteres ab eo ut daret tibi aquam vivam
christus promittit cibum qui permanet in vitam
eternam et notandum quod patule promissio samaritane
et cibus iste promissus unum et idem est et tamen
ibi aqua hic cibus nominatur Attendendum est
etiam quod dicit operamini cibum non dicit comedite
cibum et tamen cum de cibo corporali aliud sit operari
cibum aliud comedere operatur in coquina et in mensa
comeditur Sed in hoc autem cibo de quo hic loquitur
idem est operari et comedere quia utrumque est credere
et illud dico propter gramaticos aliquos [?] non plene
gramaticos terciam partem doctrinalis ignorantes qui
locucionibus tropicis proprietates verborum gra
maticaliter et grosse considerant apud quos
inepte diceres aliquem niveos dentes habere
diceret enim quod nivei faciliter franguntur quod tamen
apud veros gramaticos figuras locucionis scientes
apte dicitur et ornate nec enim turpitudinis norma
omnique similitudine queritur sed propter unam elegan[?]
tissimum niveum ad dentes leone [?] ad christum turrim [?]
ad nasum sponse et sic de similibus multis Alterius
evangelium prosequamur post qua Judei petierunt
signa et commemorant manna datum patribus
in deserto allegantes illud scripture panem de celo
dedit eis manducare dixit eis Jhesus Amen amen
dico vobis non moyses dedit vobis panem
sed pater meus dat vobis panem de celo verum panem
enim verus est qui descendit de celo et dat vitam
mundo quis est iste panis glo. i. verbum domini
descendit an eterno Unde magister bona ventura [?]
in compendio dicit quod verbum est cibus angelorum
sed verbum incarnatum est cibus hominis et glo. super
sequitur in textum dixerunt ergo ad eum da nobis
hunc cibum dixit autem eis Jhesus ego sum panis

vite qui venit ad me non esuriet et qui credit in
me non sitiet unquam Audite panem qui esuriem
tollit et sitim ergo idem est cibus et potus Deinde
beatus Aug. Audite qui venit ad me hoc est qui cre
dit in me et quod dixit non esuriet hoc intelligendum
est non sitiet unquam utroque enim illa significatur sacie
tas eterna ubi nulla est egestas hec Aug. Et est in
glo. interlineari unde vade tu quere cibum interim ego
manduce et bibe ego autem unum panem repono qui esu
riem tollit et sitim. Sequitur in textu Sed dixi vobis
quia vidistis me et non credidistis et hoc dixit ad
improperandum incredulitatem eorum quia non erant
saciandi hoc pane. Sed et si illi non crediderunt non propter
hoc inutiliter venit qui omne quod dat michi pater ad me
veniat per fidem dicit glo. et eum qui venit ad me
non eiciam foras quia descendi de celo non ut faciam
voluntatem meam sed eius qui me misit patris Hec
est autem voluntas eius qui misit me patris ut
omne quod dedit michi pater non perdam ex eo sed resusci
tabo illud in novissimo die Hec est voluntas patris qui
misit me ut omnis qui videt filium et credit in eum
habebit vitam eternam et ego resuscitabo eum in novis
sima die Ecce quomodo manifeste textus ondit quod idem
est qui venit ad me et qui credit in me. Nam ut
dicit Aug. inquit ad Xpm non ambulando venimus
sed credendo quod bene patet per illud Jo. xii. Ambulate
dum lucem habetis et ita dum lucem habetis credite
in lucem videntur idem credere quod ambulare et
venire ad eum et credere in eum et manducare
illum panem vivum qui de celo descendit omnia idem
sunt qui sic per fidem credendo manducat non esu
riet neque sitiet qui ad eternam sacietatem perveniat
resuscitatus in novissima die. Sequitur in textu evangelii
murmurabant ergo iudei quod dixisset Ego sum panis
qui de celo descendi et dicebant nonne hic est Ihesus filius
Joseph cuius nos novimus patrem et matrem quomodo ergo
hic dicit quia descendit de celo Respondit ergo Ihesus
et dixit eis nolite murmurare unigenitus glo. qui
non sum panis quia vere sum sed nemo potest venire
ad me nisi pater meus qui misit me traxerit eum

glosa credere in me nisi gratia eum preveniens nisi pater re-
velaverit que credulitas est tractus Sequitur et ego resusci-
tabo eum in novissimo die Scriptum est enim in prophetis et
erunt omnes docibiles dei Omnis qui audit a patre et didi-
cit venit ad me non quia patrem vidit quisquam nisi his
qui a deo est hic vidit patrem Amen amen dico vobis
qui credit in me habet vitam eternam Ego sum panis vi-
te etc Glosa aperte ergo credere est manducare quia panis
vite est qui credit in eum habet eum et sic manducat
eum Habere enim eum est habere vitam eternam Sequitur
Patres vestri manducaverunt manna in deserto et
mortui sunt glosa quia non intellexerunt in eo spiritualem
cibum Sic et vos qui auditis et non spiritualiter intelligitis
Vixit quidem Moyses et alii electi quia spiritualiter
manducaverunt Sic et qui modo verba mea spiritualiter
acceperint Notanda est ista glosa contra Sequitur in textu
Hic est panis qui de celo descendit ut si quis ex
eo manducaverit non moriatur Ego sum panis
vivus qui de celo descendi Si quis manducaverit
ex hoc pane vivet in eternum Glosa ordinaria quo sit
panis determinat non solum secundum verbum quo vi-
vunt omnia Sed etiam secundum carnem assumptam pro mundi
vita humana enim caro que erat peccati mortua carni
eius munde unita id est incorporata unum cum illo
efficitur vivit de spiritu eius Sic unum corpus de suo
spiritu qui non est de corpore Christi non vivit de
spiritu Christi et sequitur in omelia dicti Augustini Unde
scriptum est glosa de spiritu non vivit nisi corpus Christi
Vis ergo corpus meum vivit de spiritu suo Quod
paulo exponit apostolus dicens unum corpus multi
sumus O sacramentum pietatis o signum unitatis o
vinculum caritatis Qui vult vivere accedat credat incor-
poretur et vivificetur Sequitur in glosa quia autem
Iudei non erant huius unitatis nec talibus cogi-
tationibus dominus carnem suam dat ad manducandum
Si audiunt unde magis moriantur nisi manducaverint etc
Quia sic sequitur in textu Litigabant Iudei ad
invicem dicentes quomodo potest hic carnem suam dare
ad manducandum dicit ergo eis Ihesus Amen amen
dico vobis nisi manducaveritis carnem filii hominis
et biberitis eius sanguinem non habebitis vitam

in nobis glo et si ignoretis quis modus sit dandi aut-
em nisi manducaveritis etc. Sequens glo declarans tex
ita dicit hunc cibum et potum societate vult intellige
corporis et membrorum suorum quod est ecclesia et hoc bene
demonstrat tex sequens qui manducat carnem et bibit
sanguinem meum habet vitam eternam et ego resuscitabo
eum in novissimo die Caro enim mea vere est cibus
et sanguis meus vere est potus qui manducat meam
carnem et bibit sanguinem meum in me manet et ego
in illo glo iam exponit quid sit quod dixit et quid
sit manducare carnem et bibere sanguinem hoc est manere in christo
et christum in se manentem habere Secunda est hec glo quia
dicit quod christus exponit verba sua et declarat quid sit
manducare carnem et bibere sanguinem Ecce quam plane
intellexit illius auctoritatis nisi manducaveritis
ab ipso christo datum scilicet in christo manere et christum in se ma-
nentem habere hoc autem quomodo sit apostolum audiamus Omnes
enim filii dei estis per fidem in christo ihesu quicumque enim in
christo baptizati estis christum induistis ad galatas 3 et alibi habi-
tare christum per fidem in cordibus vestris ad ephesios 3 Ecce quo-
modo christum in se manentem quia per fidem christus habitat in
corde et manet in christo qui christum induit hoc unde
probatur per textum prima iohannis 3 in fine ubi sic dicit beatus
iohannes de amore consciencie secundum hoc est mandatum eius
ut credamus in nomine filii eius ihesu christi et diliga-
mus alterutrum sicut dedit nobis mandatum et qui
servat mandata eius in illo manet et ipse in eo
quem iam volumus meliorem interpretem verborum
sancti evangelii quam ipsum sanctum iohannem qui ea scripsit
Ecce tam aperte ostendit quod fidem et caritatem habere est in christo
manere et christum in se manentem habere Unde augustinus et habetur
de con di e. quia c. in ecclesia conveniens et illud cogitetis eos
vitam habere non posse qui sunt expertes corporis et sanguinis
christi dicente ipso nisi manducaveritis carnem etc. nullus autem ag-
alubigendum tunc unumquemque fidelium corporis sanguinisque
domini fieri participem quando in baptismate membrum corporis christi
efficitur nec alienari ab illius panis calicisque consorcio etiam
si antequam panem illum comedat et calicem bibat de hoc
seculo in unitate corporis christi constitutus recedat Sa-
cramenti quippe illius participatione beneficio illo non

primatur quando ipse hoc quod ipsum sacramentum significat in-
venitur hoc aug. Et sic habes planam determinacionem beati
aug. de tota questione siue sacramentali manducatione per
solam spiritualem satis sit illi dicto xpi nisi manducaueritis
Et iterat eandem sentenciam et per eadem verba repetit in
sermone de infantibus et habetur de con. di. 2ª ita
dum. Et in iii° libro de sacramentis fidelium et ponitur
per magistrum sentenciarum in iiii° di. ix. Et hunc eciam intellectum
sequens evangelii series confirmat quam breviter per-
curramus. Sequitur statim sicut misit me vivens pater
et ego vivo propter patrem et qui manducat me
ipse vivet propter me. glo. sicut ego vivo propter
patrem etc. vnio et sic qui me manducat vivitur in
et ex me vivit. Sequitur in textu hic est panis qui
de celo descendit glo. et ita constat quod hic panis
de celo non mana quod illud manducantes patres vo-
bis similes mortui sunt in eternum. hunc panem
homo qui vitam non habebat hoc non potest dici de
sacramentali manducatione quia nos competit nisi
ei qui iam habet vitam. Sequitur in textu hec dixit
in sinagoga docens in capharnaum multi ergo audien-
tes ex discipulis durus est hic sermo quis potest
eum audire glo. sapuit secundum carnem ideo non intellexit
Sequitur in textu sciens autem ihesus apud semetipsum
quia murmurarent discipuli eius dixit eis hoc vos
scandalizat glo. quia dixi carnem et sanguinem si ergo
videritis filium hominis ascendentem ubi erat prius
glo. si ergo videretis non eo modo quo putatis
erogo corpus et quia hoc gratia mortalibus non competit
sed spirituali gratia me illis danda in corpus meum quod
hinc plane soluit quod ipsos monebat putabat enim
quod corpus distribueret ille dicat se integrum integre
ascensurum. Quid ergo tenendum sit aperte subdit
Spiritus est qui vivificat verba hec que locutus sum
vobis spiritus et vita sunt glo. verba quibus dixi
vobis manducate me et manete in me ut autem
aliquis maneat in ipso ut membrum et xpus in
eo ut in templo unitas facit unitas autem ex
caritate est caritas ex spiritu sancto. spiritus est qui vivifi-
cat compaginata membra non separata insequentibus

autem ewangelii verbis Item declarat quid est ad eum
venire quia per fidem que est ex dono dni dicit sed
sunt quidem ex nobis qui no credunt sciebat enim ab
initio ihus qui essent credentes et quis eum traditurus
esset et dicebat propterea dixi vobis quia nemo
pot venire ad me nisi fuerit ei datum a patre meo et
dum replicat quod predixit venire ad credendum
causam no credendi ondit venire est credere quod et
sequencia etiam manifestant Sequitur in textu
ex hoc multi discipulorum abierunt retro et iam cum
illo no ambulabant dixit ergo ihus ad xii et vos
vultis abire Respondit ergo simon petrus dne ad quem
ibimus verba vite eterne habes et nos credimus
et cognovimus quia tu es xpus filius dei Respon
derunt petrus et alii per quillus loquebatur panis
qui de celo descendit et quibus quia crediderunt et
cognoverunt comederunt carnem eius et hic cognoverunt
bene sapuit in ore eorum et ideo abire noluerunt
sed dicunt verba vite eterne habes quasi ipse loquor ex
sentencia mea sed gesta 2b augustinus sermo x super ibi Beatus
augustinus ita dicit Cum ergo dixisset discipulis suis
et vos vultis abire respondit petrus petra illa voce
omnium dne ad quem ibimus verba vite eterne habes
bene sapuit in ore eius caro dni dus autem
exposuit eis et dixit Spus est qui vivificat
caro autem no prodest quidquid cum dixisset nisi man
ducaverit carnem meam et biberit sanguinem meum no habebit in se
vitam ne carnaliter intelligerent Spus est inquit
qui vivificat caro autem no prodest verba autem
que locutus sum vobis spus et vita sunt hunc
spm et hanc vitam no sapiebat ille nicodemus
qui nocte veniebat ad dnm cui ei ihus nisi quis
natus est denouo no videbit regnum dei et ille
carnem suam sapiens in eius ore no dni sapiebat
caro xpi quo inquit homo pt cum sit senex iterum nasci
hoc ~~augustinus~~ et notandum quod dicit beatus ~~augustinus~~ quod bene
sapuit caro xpi in ore petri ex quo patet quod petrus
comedit carnem xpi de qua ipsis dixerat sed
manducaverunt et tamen ad huc sacramentum hoc a xpo no
dum erat institutum Quia iam no videt clare

et verum intellectum verbor(um) xpi ex ipius met xpi
declaratione ex verbis circumstantibus textum de tali
intellectum agit Et et ex aliis ad ipm probetur
saluator uel discipulis siue quibus iam aperte
parabola loquebatur quam tibi iudeos in ultimis sermone
post cenam dixit manete in me et ego
vobis sicut palmes non pot ferre fructum a se
met ipso nisi manserit in vite sic vos nisi in me
manseritis ego sum vitis et vos palmites qui ma
net in me et ego in eo hic fert fructum multum
Alchuinus et Beda in glo continua qui manent
credendo obediendo perseuerando et ego in eo illu
minando subueniendo perseuerantiam dando et
ita si quis in me non manserit mittetur foras et
arescet et ita in textu Si manseritis in me et ver
ba mea in vobis manserint Crisostimus ostendens quid
est in me manere subdit si manseritis in me et
verba mea in vobis manserint Ecce quomodo
vita mea si manserimus in vite quia palmites
sumus si non manemus in vite arescimus quia
manemus in vite que est xpus credendo et
obediendo sic ergo per fidem que per dilectionem
operatur et manere in xpo et xpum in nobis
est manducare carnem eius et sanguinem bibere
et vitam habere hunc sequitur beatus augustinus per
totum discursum quem facit super hoc c(apitulum) in quadam
expositione quam facit super evangelium Jo(hannis) a principio
usque ad finem sup hoc c(apitulum) et sup 3(o) c(apitulum) et in
multis passibus per discursum textus sancti evangelii
Item in 3a de doctrina xpiana quod est valde
notandum quia ille liber ad eo est editus ad docendum
sacram intelligere scripturam Item in li(bro) xxi de ci(vitate) dei
ubi ita dicit qui ergo est eius corporis unitate
id est in xpianorum compage membrorum cuius corporis
sacramentum fideles communicantes de altari sumere consueuerunt
ipse vere dicendus est manducare corpus xpi et bibere
sanguinem xpi et ii denique ipse dixit qui manducat
carnem meam et bibit sanguinem meum in me manet
et ego in eo ostendit quid sit non sacramentaliter sed re vera
corpus xpi manducare et sanguinem eius bibere

hoc est enim in xpo manere et ut in illo maneat et xpus
sic enim hec dixit tamquam diceret qui non in me manet et
in quo non maneo non se dicat aut existimet manducare
corpus meum aut bibere sanguinem meum et in libro de
unico baptismo contra pelagianos ut supra est allegatum
Item et ~~alius ~~ [illegible] aug dicit habetur in glo super
illo j cor xi hoc enim accepi a domino quod et tradidi
vobis etc et in decretis de con di 2 duplicater inquit
intelligi caro xpi et sanguis vel spiritualis illa atque divina
de qua ipse dixit Caro mea vere est cibus et sanguis
meus vere est potus et nisi manducaveritis car
nem et sanguinem meum biberitis non habebitis vitam
eternam vel caro que crucifixa est Fere de qua car
ne intelligit scilicet illud cibum manducaveritis hoc
aperte colligitur ex dicta glo quia cum predistinxerit
inter duplicem rem huius sacramenti scilicet contenta et signi
ficatam ~~et significatam~~ et non contentam et quod signi
ficata et ~~non~~ contenta est caro xpi quam de vir
gine traxit significata non et non contenta est unitas
ecclesie Consequenter subiungit hoc est duplex
caro xpi Unde scilicet aug ait dicens ad idem est aug
super jo credere in ihesum xpum hoc est manducare
panem vivum qui credit manducat in visibiliter
pascitur et invisibiliter renascitur hunc est vere
sensum dicunt etiam ~~summa~~ [illegible] ~~Allexander~~ de halis
~~Ricardus~~ fere omnes
~~doctores thomas bonaventura~~
doctores ~~concordati~~ hoc sentiunt
Sed quid dicendum est quia reperimus aliquos doc
qui dum loquuntur de sacramento eukaristie allegant illum
textum Ad hoc dico quod solempnes doctores Zacharias cri
sopolitanus in libro qui dicitur unus ex quatuor
in quo ex quatuor ewangeliis facit unum textum
Ita dicat nonnulli doctores aliqua de predictis in
cidenter ad altaris sacramentum referunt sed in continua ex
positione nullus Notemus huius doctoris aptissima
verba dum docet nos distinguere inter incidenter
referre et in continua expositione ponere Et in dicta
glo que in continua expositione est glo or et aug unde
clarum Aliud textum ymmo et ipse xpus quod autem
doctores aliquem textum ad aliquid incidenter referunt
non quia est quod illius textus sit talis verus et proprius

intellectus sed ex quadam similitudine vel voce simbolica
vel vocabuli consonancia adaptant hoc primo ex textu
evangelii deinde ex doc mat viij evangelista dicit et
omnes male habentes curavit et adimpleretur quod
dictum est per ysayam prophetam dicentem ipse in
firmitates nostras accepit et egritudines nostras
portavit Super quo verbo beatus ylarius dicit hec
autem de passione magis prophetia dictum esse videtur qua
liter ergo evangelista de egritudinibus hoc exposuit
vel dicendum quod historie hoc testimonium adaptat
ut ostendat quod plures egritudines apertas sunt ita
et ipsa morbos apertius habebit auditem videte
quod licet verus sensus illius prophecie sit de passione
tamen evangelista adaptat ad corporeas infirmitates
Item illud math 2o ut adimpleretur quod dictum
est a domino per prophetam ex egipto vocavi filium meum
de quo ideo ibi super osee dicit hoc autem testimonio
utitur evangelista quia hoc typice refertur ad xpm
et postea in eodem c. veniens habitavit nazareth
ut adimpleretur quod scriptum est per prophetam quoniam
nazareus vocabitur super quo beatus jeronimus hinc aut
sed prophete testimonium more suo adimpleat
dicturus est ut in ter sed jo xviij si ergo me que
ritis sinite hos abire ut impleretur sermo quem
dixit omnia quos dedisti michi non perdidi
ex eis quemquam ubi crisostomus perditionem aut non
hanc dicebat sed illam eternam evangelista vero et
de passione morte hoc accepit sed et ecclesia et doctores
applicant beate marie illud quod de sapientia dicitur
scriptum est ab inicio et ante secula creata sum et multa
similia et sanctis confessoribus episcopis verba que
paulus apostolus dicit de xpo in epistola ad ebreos
et in ecclesiastico de moyse aaron et cetera et ecclesia can
tat in festo corporis xpi venite comedite panem
panem meum et bibite vinum quod miscui vobis
et verba job dixerunt viri tabernaculi mei
quis det de carnibus eius ut saturemur que
sunt per quandam assumpcionem non tamen sine rationabili
causa et cetera sed et cetera intravit ihesus in quoddam
castellum et mulier quedam martha nomine ex
cepit eum in domum suam applicatur ad mariam

plures egritudines

beatam virginem Et legitur in festo assumptionis eiusdem
et de si dominum in sanctis illa auctoritas ergo nobiscum
sum usque ad consummationem seculi applicatur ad sa
cramentum sed tamen non sit ibi presens in intellectu Gregorius
ix moralium illud terra enim in qua eterna manet expone
de inferno et pro semper in libro de vita contemplativa illud
apostoli Quod non ex fide peccatum est exponit de fide christiana
sed tamen verius sit id est ex conscientia prout precedentia
verba declararunt et doctor et est textus huius super Simon cum e
depresse debitor michi terra si vellem lebes cum filia
sit ergo dixit predictus doctor verum est quod nonnulli
aliquas partes evangelii lectionis referunt ad sacramentum
altaris et non inepte Sed ex simbolica ratione consurgunt
que est inter signum et signatum inter signum et rem
Sed advertendum est quod ea que hoc modo consu
munt non habent eam districtionem necessario non
enim ea que referuntur ad signum per racionem signati
cum districte accipienda sunt Apostolus enim dicit
michi absit gloriari nisi in cruce domini nostri Ihesu
Christi Et etiam canit Ecclesia spes unica hoc pas
sionis tempore auge piis iusticiam reis quod dona ve
niam Hec verba ad unum referuntur principaliter
et ad aliud tamquam ad signum applicantur Sed sine
fide passionis Christi salus non est Et a solo Christo
crucifixo reis venia datur Est tamen venerabile signum
crucis propter Christum venerandum et ante oculos frequen
ter habendum propter memoriam salvacionis nostre
non est tamen unica christianorum spes sicut est ipse Christus
crucifixus ipsi vero astantes vere tamen sub duplici spe
applicatur Ante ad sacramentum adhuc strictius volunt
accipere quam accipiatur in principali intellectu de
quo dicunt constat ut sicut supra deductum est quod in
ipso principali intellectu unum et idem est manducare
et bibere et est unus panis qui esuriem
tollit et sitim qui sicut beatus Gregorius in simili in
quit super Osee omne et Sacra scriptura cibus et
potus noster est Unde per prophetam aliud dominus minatur
mittam famem in terram non famem panis neque
sitim aque Sed famem et sitim audiendi verbum
dei qui ergo subtracto suo eloquio fame et siti
nos alii dicat quod eius verba cibus noster et potus sit

demonstrat sic ergo in proposito dicto domini credentem in se
quod non esuriet neque sitiet dicit quod ipse noster cibus et potus
sit evidenter ostendit Et item nisi manducaveritis carnem
et biberitis sanguinem vitam dicit nos hic non posse et se man-
ducantibus vitam eternam pollicetur Et tunc consequenter
subiungit qui manducat me ipse vivet propter me
quod ipse idem cibus et potus sit manifeste declarat Unde
Jo Crisostomus huiusmodi ponens Manducare voluisti factus
est tibi mensa bibere voluisti factus est tibi poculum
qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem etc
Notandum quod non dixit dedit tibi sanguinem sed factus est tibi
poculum et tu subiungit auctorem que videtur distinguere
Unde ipsius auctoritas verum sensum demonstrat quia idem
Christus unus et integer cibus nobis et potus est quod
b Augustinus et habetur de con di 2 Qui manducant et bibunt Christum
vitam manducant et bibunt et gregorius in omelia pascha-
li de con di 2 quid sit sanguis ac si cottidie ... ipse comeditur
et bibitur dicto ergo quod in principali intellectu qui habet
fidem Christi bibit et manducat Christum fontem aque vive
et cibum salutis eterne et non esuriet neque sitiet
panem illum sic manducando sic et qui Christum unum
sub specie panis digne sumit illius panis scilicet sacietatis
inmobilitatis se participem esse ostendit Carnem que man-
ducat et sanguinem bibit Nam ut verbis utar ca-
nonis de consecratione In hostia est cibus et potus sumentis re-
ligiosis sunt expressum i. confirmatum signum et sub panis
specie manducatur caro et bibitur sanguis licet non signo
expresso Et Albertus magnus huiusmodi de corpore
Christi per me predicto allegato dicit sic sacerdos sumit
sanguinem sacramentaliter de calice sic populus sumit
intellectualiter sub specie panis de ipso corpore Christi et est
tam utilis et tam dulcis ut sacerdotibus qui sumunt
eum in specie vini delectat Cant primo botrus cypri dilectus meus
michi quia sumo in butro et uvam i. corpus domini in
cibum et ex uva sugo dulcem sanguinem Christi prout xxxii
et sanguinem uve bibit meracissimum Et item al
Sodius potus Christi sanguinis est intellectualis qui a populo
sumitur sub specie panis de ipso corpore salvatoris sicut
sub specie vini sanguis est per transsillacione et corpus per adiunctionem
Unde sicut sacerdos sumit Christi sanguinem sacramentaliter
ita fideles populus sumit eum intellectualiter de ipso

xpi corpore Job illius parvuli aquile lambunt sanguinem
pulli aquile sunt subditi ecclesie hec lambunt sanguinem
xpi non de calice sed de corpore corpore hec ille Unde
cyrillus similiter in 6° dial. xi post quam dedit racionem quare fecit
sub duplici specie institucionem statim subiungit sub utraque specie
totus sumitur xpus nec plus sub utraque nec minus
sub altera tamen sumitur et confirmat hoc auctoritate beati ylarii
quia eadem res est ut ait ylarius in corpore xpi que in man-
na precessit de quo dicitur qui plus collegerat non habebat
amplius nec qui minus paraverat minus habebat Et idem dicit
glossa super epistolam pauli prima ad cor. xi sub specie panis est
xpus totus plenus est ita sed sunt omnes gradus ymo est
error non sic credere et fuerunt antiqui heretici hoc dicentes
Unde sicut narrat Guillelmus in tractatu de missa
parte quarta in textu Judas propter vitandum istum
errorem prohibitum fuit ne hostia intincta daretur quia
sunt verba sua non quia non xpus buccellam intinctam dedit
Unde constitutum est ab ecclesia ut non detur intincta
Constitutum est in Colonia pro heresi extirpanda qui
dogmatizant xpum sub neutra specie totum existere sed sub
utraque simul existere totum et hoc est una de causis quare
doctores communiter quando sub utraque specie populo non
dabatur prout laudabilis et approbatissima consuetudo
ecclesie habet

Nunc finaliter constituatur ante tribunal maiestatis
divine anima xpiana que omnia peccata sua condigna
penitentia emendavit et eukaristiam tamen sub specie panis
recepit assunt accusatores demones et dicunt hec anima vitam
eternam habere non debet quia non communicavit specie sub utraque
Juste iudex tu dixisti nisi manducaveritis carnem et
biberitis sanguinem non habebitis vitam in vobis ac
anima illa vivit domine tu dixisti qui manducat me
ipse vivet propter me tu ergo te vivum et integrum
manducaverim in illo digno sacramento adimplevi pro
missionem tuam manducavi te vivum propter te quibus tua
Impius quis audet asserere animam hanc excludendam a
vita beata non tamen unam animam sed multa milia ani-
marum cum per tot annorum curricula hec consuetudo vi-
guit in ecclesia sancta dei dicat ergo quilibet xpianus
Ego enim credidi et certus sum falli non possum quia
ipsa veritas dicit qui manducat me ipse vivet

propter me Et hoc michi sit credendum ecclesia tradi
dit que secundum apostolum est columpna et firmamentum
veritatis super columpna et firmamentum veritatis
fundatus cadere non possum quia fundatus super
firmam petram columpnam scilicet et firmamentum
veritatis Ei committens nullo modo potero demergi
Unde Johannes Crisostomus in sermone de penthecoste qui incipit
hodie terra facta est celum dicit petram vocavit ec
clesiam suscipientem fluctus et non titubantem
et inquadam epistola sua Et ne in capite multa quidem
fluctus et immanes sed submergere non verear qui super
petram sto ita dicit xpi ecclesia nichil fortius et illa
fortior est ecclesia quam terra Quanto ergo sit et fortior
celo Celum et terra transibunt verba autem mea
non transibunt Ipsa etiam petri navicula que timba
post predicatam verbo potest [illegible] ge cimitetur in sempiternum
pelago perire non timeo ipsa etiam ecclesia est certa
hoc que superallegatam auctoritatem Sicut gregis cum possem mul
tas concordantias aliorum sanctorum doctorum inferre quia
omnes inesse contentos ad superiora loquar Rogemus
simpliciter ipsius caput dominum nostrum Jhesum xpistum ut sic
nos in ipsa faciat persistere et sanctis operibus studere
et ab hac milita militanti seu peregrinanti ecclesia ad ec
clesiam triumphantem que est urbs celestia perfecta pervenire mereamur Amen
Expeditus tamen dei adiutorio hijs que dicenda oc
currunt pro distinctione eorum que per partes evange
licas scripta sunt circa divinam cenam et ab ipso paulo apostolo
prima ad cor. xi necnon et textus evangeliorum narracione pre
sentem procedendum est ad originalia seu dicta doc
torum et canonum que per proponentes consequenter
inducta fuerunt Invocando eius auxilium gratie
et illuminationis tamen nunc ipsa doctores eam venerunt
sacre et posse dicitur que dixerunt et sanctam tenenerunt
sunt conscripti De eo autem omnia volo premittere quod
beatus augustinus in libro de doctrina libro 3o tractando ticonii
regulas quas dixit esse velut claves ad aperiend
intelligentiam sacre scripture presertim que istius Augustinus
ibi dixit circa primam regulam de domino et de eius
corpore et secundam de corpore mixto et ultimam circa
quam dicat lectorem sacre scripture debere esse vigi
lem quia sepe sacra scriptura dum de corpore loqui

incipit transit ad capud et ibi ad primum revertitur et
e converso et nunc descendens nunc de inferioribus membris permixtim
loquitur in quibus faciliter erratur nisi diligenter lector
advertat atque discernat. Similiter quia quartam regulam quod
dicit de specie et genere quia interdum scriptura divina de specie loquitur
et ad hunc continuare videtur excedens speciem vicissitudinem
transit ad genus. Unde dicit Augustinus in iii de doctrina christiana transit
ad genus quasi adhuc de specie loquente scriptura ubi vigi-
lare debet lectoris intencio ne querat in specie quod po-
terit melius et cercius in genere invenire quod explicat Ezechiel
propheta domus israel habitaverunt in terra et polluerunt eam etc.
Ubi certissime loquitur de israhele secundum carnem et postea
continuando quasi de eodem loqui videatur excreditur
species unde et adiungitur genus loquendo de israhele secundum
spiritum qui non est ex uno populo sed ex omnibus gentibus
congregatur et sanctificatur et mundatur aqua munda hoc
est baptismi sacramento que ibi latius declarantur. Hic et ad-
vertendum valde est indicium doctores antiqui qui ad
instar scripture sacre tropice frequenter loquuntur et quandoque
de aliquo loquuntur transeunt ad signatum de sacramento altaris transeunt
ad misticum christi corporis et e converso sicut exemplo oratio super [illegible]
[illegible] et bibit ex eo omnes hec sunt verba. Communis ebri-
etas felix salutaris sacietas que quanto copiosius sumitur
tanto sobrietatem mentibus donare dignatur. Inundat bibentes
sed non satiatur nec sitim extinguunt usus eterni quia
indigne sumunt iusticia sed totam hanc glosam intellige non
minus de sacramento visibili sicut ultima pars loqui videtur non
esset vera forma sua quia certe tam copiose posset de illo
aliquis sumere quod non sobrius esset sed de spirituali gratia
quanto magis hauritur tanto magis anima [illegible] sobria
et clara efficitur. Sed illud quod in missa dicitur iube hec
perferri per manus sancti angeli tui etc. Ubi advertendum
est nunc nec illa oratio de illo sacramento loqui videatur per illud
ut quicquid [illegible] tanquam [illegible] forma per de corpore mistico loquitur
ut declarat sanctus thomas in iiii q. lxxxiii articulo quarto
in [illegible] ad nonum dicens quod sacerdos non petit quod species
sacramentales deferantur in celum nec corpus christi verum
quod ibi esse non desinit sed petit hoc de corpore mistico
quod in hoc sacramento significatur. Similiter dictus augustinus
et habetur de con. di. ii. quia passus est dominus pro nobis
commendavit in isto sacramento sanguinem suum et corpus
quod fecit nos met ipsos etc. Dum loquitur de corpore

vero statim transit ad corpus misticum cum dicat fecit nosmet
ipsos Nam et corpus ipsius facti sumus Opus igitur
est ut vigilet lectoris intencio in istis transumpcionibus
et de uno in alterum transumptionibus ne querat in sacrali
manducacione quod in instituta xpi carne s. fidelium
unitate et manducacione eius que fit per fidem que per
dileccionem operatur certius et melius invenitur
Et bene placet michi illud quod dicit quod auctor sacre
scripture est deus qui omnia simul suo intellectu
comprehendit adeo non est inconveniens si in una lra
sacre scripture plures sint sensus De eo autem quod dicit litteralis
non contendo pronunciare sed scio quod multi doctores dicunt
non esse nisi unum sensum litteralem alios esse allegoricos
et exemplum quod ponit de illo ego ero illi in patrem quod
ad litteram de salomone dicitur quod intelligatur eciam de xpo
ad litteram non concedunt posset per allegoriam sic et duo filii
abrahe dicuntur duo testamenta iuxta apostolum ad gal. iiii
Unde dicunt nonnulli doctores quod ille allegat pauli in epistola
ad hebreos et cetera illud os non comminuetis ex eo ap-
plicatum ad xpm sunt allegoria scilicet propter allegoriam
de figura ad figuratum Quia salomon et agnus
paschalis erant figura xpi Et adeo de illis ad
litteram dicta sunt de xpo per allegoriam Et hec loque
de que sepe utitur scriptura et eius doctores et hoc fre-
quenter in una sacrificio in qua loquendi ad
ostendum quia non adequate oportet accipere
nec omnia scripture sermonem applicare sic ad heb
vii scribitur de salomone ipse edificabit domum meam
et stabiliam thronum regni eius usque in sempiternum
Ego ero ei in patrem et ipse in filium que verba per
paulum applicantur ad xpm Illud tamen quod in medietate
sequitur quod si inique aliquid fecerit arguam eum et cetera
ad xpm nullatenus applicari potest hec et alia
loqui mateaa in qua multa dici possent Sed quia
nec alia interpellant sufficiat pro predicta et iam
ad materiam prosequamur
Primo ad probandum quod litteralis sensus et principalis
illius Nisi manducaveritis scilicet de sacrali
manducacione allegat glossa interlinearis quod dicit
in corde rudibus ayacem (?) que dicit usque
modo ista fecit mencionem de questione scilicet alterum

Re ua no est glo / or / q glo or ff prosequitur
ipm de quo predixi / vnde ibi statim glo / exponens
dnus hec albam et potest societates multi intelligere
corpo membros suos q est cecitas / hec est una glo /
Et statim alia sequens eam exponit quid sit
et quid sit manducare carnem et bibere sanguinem
hc e in xpo manere et xpm hre in se manente
et sic de multis pertractans diffusius glo / ut prime
supius est deductum et sic illud verbum usque ibi nos
non fecit mentionem de questione sacri altaris
Non est / glo / or / sed patuit ex q aliquis sic postilla
uit in libro suo et postea scriptores misuerunt cum
glo glosa aut pt que sequitur ubi e de glo unum dignus
ress tamen Et ne quis dicat me allegasse glo mar
ginales et q verum est q ille prosequitur ipm eque
ego dico sed q illa est interlinearis dico q interlineares
et marginales semper sequuntur illum ipm quem ego
dico vnde nihil glo interlineari exponens illud
caro mea vere est cibus et sanguis meus vere est potus
dicit .i. sanctitas sanctorum est et sic ipa glo / or / q
sequitur ipm de spirituali manducatione Et ideo dico
de alia quam subsequenter allegat exponit
quid sancti doctores de comestione sacri altaris
re ua no est glo / or / Praeter q quia ego reperi
eam cassatam in isto elegantissimo libro et sabaq
studioso et magno nature viro disposito et eius
effigie poterit inveniri quia non solum eam cassa
ta sed alie plures per diffusius volumen Ego
volui intelligere quare hoc fecit et quesivi libros
antiquos Et vide q glo que in isto volumine
sunt cassate in illis antiquis non erant vnde
ego et alii magistri qui mecum hoc viderunt tam ex
hoc quam ex continuatione vel discontinuatione ad
intellectum glosatoris cognoscentes illas non esse glo
or iudicavimus q sicut predixi aliquis postillavit
et postea scriptores miscuerunt cum glo vnde
ille prudens cassavit quia non fuit ordinaria
glo Sed omnia ea que dicit non urgent quia dicit
de questione altaris non dicit de lubricione
Quod aut aliqui doctores exponat illud textum de com
mestione altaris non nego ut predixi q illud prophe

infirmitatis nunc accepit aug' Ewangelista matheus
exposuit de egritudinibus cum tu ihesus sepius allius
vel sit de petro prout sup dixi allegando verum gla
ram Et illud quod xpus dixerat quos dedisti
mi non perdidi ex eis quemquam go in passione
exponit de apostolis ut vel caperentur quos xpus dixit
Si ergo me queritis sinite hos abire Sed eciam
ibi dixit perdidi aut non hanc dixerat sed illam
eciam clarificata vero et deputa morte hec accepit
multa super hoc heri cum dixi que non oportet
hic repetere per que ad hec et omnia scilicet et
sufficienter respondendo glo quam consequenter alle
non est alia glo sed per predicte eo idem est indicans
Allegans postea glo sup verbo sancti petri dicens alia inte
tenus habere illa glo nichil plus dicat nisi iste
in ministrare corpus et sanguinis tui primitus vita
et glo sequens sup verbo credimus et cognoscimus
dicit prius est crede de inde cognoscere Sequitur
in textu quia tu es xpc filius dei glo quia
tu es vita et ideo in carne et sanguine tuo
non deo nisi quod et illud hec ipse mis glo
nisi quod comede carnem xpi et bibi sanguinem dat vitam
Sed quis comedunt et bibunt glo ille non dicit
per se sed relate ad tempus verbum insinuat quod credendo
et cognoscendo quia tu es xpus filius dei
comedendo apostoli carnem xpi et bibendo eius sanguinem
Et hoc est quod beatus Aug' commemorans hoc
verbum post dixit verbum sapuit caro xpi in ore petri
ut sup est allegatum ecce quo beatus petrus que
dit carnes xpi et bibit sanguinem eius credendo
et cognoscendo quia tu es xpus filius dei
ut in textu super quo sunt ille glo
Videtur eciam sancti thome que consequenter
allegat non urgent si allegantur pro toto non est
aliquid quod sonat magis quod magis
videtur facere est illud quod dicit Manducatur autem
quod sumitur potest referri ad spirituale manducacionem
vel sacramentalem Si enim refertur ad spirituale nullo
est dubitacio hec sumitur ille enim spiritualiter mandu
cat carnem xpi et sanguinem bibit qui particeps fit
ecclesiastice unitatis Si vero illa sumitur refertur ad
sacramentalem manducacionem dubium est quod dicit ergo

Non nego qui possit referri ad unam et ad reliqua ut
predixi Sed bene est advertendum quod dixit quod si refertur
ad spiritualem manducationem nulla sed dubitatione
questio finita Si autem ad sacramentalem tunc habet
dubium et difficultatem quas hic consequenter
annectit in quibus determinat contra ipsos usque quod non
non est de necessitate salutis quod ipse ut predicti sunt locum et quod
adultis tamen debeat ministrari eukaristia et in aliis
multis locis semper est sensus theologus et ista finita et e
verum quod sanctus thomas interdum applicat ista auctoritatem
ad sacramentalem manducationem sed ut tenetur ubi ipse et
solute loquitur semper intelligit eam de spirituali man
ducatione sicut possunt ostendere per diversas suas opin
iones in multis locis

Ea quidem que allegantur ex libris contra augustinum de meritis
et remissione peccatorum et contra pelagianos eiusdem
voluminis sub licet variis intitulentur nominibus

Primum ergo quod allegatur in quo dicit optime
puniti christiani baptismum ipsum nichil aliud quam salutem
et sacramentum corporis christi nichil aliud quam vitam vocant
contra nos urgent ad rem sed sequentia videntur
multum facere contra Primo quod ipse posuit ultimo
quia est primo in li. b. aug. ex quo dependet finita
subsequentium Pro cuius intelligentia est prenotandum
quod in illis libris contra augustinus disputat contra pelagi
anos qui negabant originale peccatum et dicebant
parvulos etiam sine baptismo merito innocentie
habere vitam eternam et quia urgebantur et con
cludebantur multis rationibus et precipue ex illa
auctoritate christi in ewangelio Joh. x nisi quis renatus
fuerit ex aqua et spiritu sancto non introibit in regnum
celorum Dicebat et si non intrabant in regnum celorum
tamen habebant vitam et ideo paulo ante verba pre
proponentem allegata ita dicit contra augustinus propterea
tenentur parvulis non baptizatis innocentie merito
salutem et vitam eternam tribuere Sed quod baptizati
non sunt eos a regno celorum facere alienos nova quadam
et mirabili presumptione quasi salus eterna et vita
eterna possit esse preter christum hereditatem et preter regnum celorum
huic omnium vero confugiunt atque ubi delitescant quod non ait

dicens Si quis non renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto
non habebit vitam eternam sed ait non intrabit in regnum
dei nam si hoc dixisset nullus hinc dubio posset oriri an
seratur ergo ista dubitacio dum audiamus [illegible]
Unde patet quod ad convincendum illos sic arguit quasi
ex consequente probat antecedens vel ex eo quod aliud
presupponit id quod presupponitur verum si ita non
datur nisi participantibus mense domini et ad
illam nemo nisi baptizatus accedit ergo
nec vita sine baptismo habetur Et quid ut
inquit beatus ylarius et hec maneat de verbis sig
intelligencia doctorum ex causis est assumenda
dicendi quia non sermoni res sed rei sermo est
subiectus ut dicit beatus ysidorus xxix di [illegible]
quod quia causa persona locus et tempus medullitus
non indagantur in errorem labirintheum non
nulli intrando impinguunt et tex in c solite de
ma et obe verum si persona loquentis ad eos ad
quos loquebatur et vim locucionis diligencius
intellexissent sebentes non expressissent totaliter i
tellam Consideremus ergo deum beati augustini ex causa
dicendi ad quem finem loquebatur Et certe non
erat tunc propositum beati augustini agere de vero et proprio
sensu illius auctoritatis Nisi manducaveritis sed tota in
tencio sua versabatur ad obcludendum illos heretici
cos pelagianos et ad tollendum eis omne
fugiendi modum et quia evadere conabantur
ab illa auctoritate Nisi quis renatus fuerit ex aqua
et spiritu sancto non intrabit in regnum celorum
quia non dicat non habebit vitam tunc aufert
istam in qua ponitur verbum vitam Et tunc
dicat quid ad hoc respondere possent nisi pertinacia
pugnantes libros adversus ecclesiam pro
spiciatis veritatis intendant Et iterum in fine ne
illi conarentur evadere quia non dixit Nisi
quis manducaverit sed nisi manducaveritis ad pre
sentes loquebatur obcludit eos per illud xpm Et panis
quem ego dabo vobis caro mea est pro seculi vita
dicens non ergo propriis tantum sed pro seculi vita illos
ergo est intencio beati augustini diffinitio quod sine

utroque sacro sz baptismo et eius salus et uita habendo
non potest sz ita loquntur ad omnem disticula tollendam
hereticis illis ut probet quod sine baptismo nec reg-
num dei nec uita possit haberi Et hoc bene pz ex hijs que
infra dicit

Iam nunc scrutemur quantum adiuuat dominus ipsum et
euangelij ubi ait nisi quis renatus fuerit ex aqua et
spiritu sancto non intrabit in regnum celorum quia isti si non
nisi mouentur non paruulos nec baptizandos
esse censerent sz quia non ait inquiunt Nisi quis
renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto non habebit
salutem et uitam eternam tantum dixit non intrabit
in regnum celorum ad hoc paruuli baptizandi sunt
ut sint et iam cum xpo in regno dei ubi non erunt
si baptizati non fuerint quamuis et sine baptismo
si paruuli moriantur salutem uitamque eternam habituri sunt
quoniam nullo peccati uinculo obstricti sunt Sz hoc dicen-
tes nunquam explicant iste quia iusticia nullum peccatum habens
cum ymago dei separetur a regno dei
Uideamus inde aduertamus utrum dominus ihesus xpus
unus et solus magister solus bonus in hac ipsa eua-
gelica lectione non significauit et ostendit non nisi per
remissionem peccatorum fieri ut ad regnum dei perueniat
baptizati quamuis recte intelligentibus sufficere debuit
quod dictum est Nisi quis renatus fuerit de nouo
non potest uidere regnum dei Cur enim nascatur denuo
nisi renouandus unde renouandus nisi a
uetustate qua uetustate nisi in qua uetus
homo noster simul crucifixus est cum illo ut
euacuetur corpus peccati aut unde ymago dei non
intrat in regnum dei nisi impedimento prohibente
peccati hec augustinus patet ergo intencio beati augustini quod ex
solo baptismo habetur salus et uita et regnum
dei quia fit nouus homo non habens aliquid
de uetustate peccati Unde enim ymago dei non in-
traret regnum dei nisi impedimento prohibente
peccati Sz illa omnia dicit ad obcludendum hereticos
et omnem dimeztraula eius tollendum pz hoc quod ex
principio secundi libri eorum sic incipit de baptismo
paruulorum marceline carissime quod non

solu͂ eis ad regnu͂ dei veni͂ etiam ad salute͂ et ad
vitam eternam adipiscendam detur quam
sine regno dei et sine xpi salvatore societate
in qua nos suo sanguine redemit hijs nullus
pot per libro satis ut arbitror disputavimus
Ex quo pȝ q epilogus totius primi libri Et q
per baptisma datur no solu͂ regnu͂ dei ſȝ salus
et vita eterna
Jam eiusdem actu͂ Aug' audiamus in iijo
eiusdem opus libro dicat Cum autem appareat
tot et tantis testimonijs divinorum eloquiorum
dilucidissime appareat nec pot xpu͂ societate ad
vita͂ salutemq eterna͂ posse quemquam hominem
pervenire nec divino iudicio posse aliquem
in iuste dampnari hoc e ab illa vita et
salute separari unde fit quis ut quo nichil
agitur aliud ut cum parvuli baptizantur
nisi ut incorporentur eccle et xpo corpori membris
que sociantur manifestu͂ sit eos ad dampnationem
nisi hoc eis collatu͂ fuit pertinere ꝛc Et infra Nisi quid
est illud nisi manducaverit hoies carnem
eius hoc est particeps factus corporis eius
no habebunt vitam hec Aug' hijs addam illa
eius sententiam quam supra posui Nulli est aliqua
tenus ambigendu͂ tunc unu͂ quemq fideliu͂
corporis et sanguinis dni͂ fieri participem quo
in baptismo membru͂ xpo efficitur nec alienari
ab illius panis calicisq consorcio etsi
antequam panem illu͂ comedat et calice bibat
de hoc seculo in unitate corporis xpo constitutus ab
scedat ꝛc c· de con· di ij ita dicis Et ibi ex sermone
de infantibus di iiij in eccla alias est caput· c·
et est contra istos pelagianos Et nisi sinodum
ponit ex li de sacro fideliu͂ Et supra est quibus
libris eadem sententia hijs concordat Eusebius qui
allegata illa auctoritate Nisi manducaveritis ꝛc statim
subiungit Quod testimonium con pelagij blasphemiam
evidentissimu͂ et validissimu͂ est qui asserere
arrepta impietate presumunt no propter vitam
ſȝ propter regnu͂ celorum baptismu͂ parvulis con
ferendu͂ sub eiu͂ dei verbis quibus ewangelista

pronunciat non habebitis vitam in nobis intelligen
dum est quia circa baptismum in nunc vacuam
non solum gloria carere sed vita Extra quos ille doctor
illud nisi manducaveritis exponit de baptismo
per illud comedimus carnem christi et bibimus sanguinem
eius per illud incorporamur corpori eius mistico
et membris eius unimur et hoc sufficiat pro
responso ad hanc et ad aliam optime puniti
Dictum vero augustini ad Cristoforum grammaticum et sequen
tia ad hoc faciunt quod illa verba christi nisi manduca
veritis etc. applicantur ad hoc venerabile et sacratissimum
eucharistie sacramentum Et cum ut predixi non declino quin doc
tores in sermonibus admonicionibus et aliis similibus
applicent illud textum ad istud sacramentum et non inconveniens
quando transferunt ad signum quod de re signata dicitur
circa loquendi modus in sacra scriptura a doctoribus
multotiens reperitur Sed respectu dicti illius solem
nis doctoris Zacharie Constantinopolitani in libro
qui dicitur unum ex quatuor ewangeliis fecit unam
texturam qui ita dicit super isto ewangelio Non
nulli doctores aliqua de predictis incidenter ad
altaris sacramentum referunt sed in continua expositione
nullus hec ille Deinde ponderandum est
ut predixi loquendi genus quia aliter ponde
rantur verba in sacramentis declarationibus positis
aliter in admonicionibus et oratorio loquendi
genere et finaliter quod si ille species dictarum oblacionum per
capacitatem seu transsumptionem datur non excedat speciem
illud adeo sicut in illo communis et panis vitae
qui esuriem tollit et sitim et hoc est man
ducare et bibere ut lateris fuit deductum sic
et in ipso sacramento ut quod per simbolicam racionem
dicitur non excedat virtus eius non simbolizat
Nam illa manducacio est que vere dat vitam
Sacramentalis vero re vera non dat sed dum per gratiam
sacramentalem ad augendum dicitur dare quod ipso ut predixi
per racionem simbolicam ad alteram dicitur teneat et
limites eius qui non habeat hec vero sacramentalis
etiam digne suscepta propterea quia auget
dicitur dare et iam super hoc multa hic
dixi que sufficiunt pro responsione generaliter

ad omnia que per proponentem ad hoc propositum
allegantur. et ideo non ad singula respondeo quia nimis
tempus protraherem in longum quia et multa dicta
sunt que istas questionis non attingunt unde solum
ea recipiam que magis ad finem facere videbuntur.
Si autem videbitur dominis proponentibus quod aliquid
de hiis que preteream faciam
Hoc non pretereo quia bene speciali nota est dignum
quod cum dominus proponens allegasset dicta beati augustini
super illo verbo ewangelii unus militum lancea
latus eius aperuit ut illic quodammodo vite
hostium panderetur unde sacramenta ecclesie manaverunt
sine quibus ad vitam que vera vita est non
intratur. Ille sanguis in remissionem peccatorum
fusus est aqua illa salutare temperat poculum hec la-
vacrum prestat id est potum hec ille Subinfert pro-
ponens dicens quod sine duobus sacramentis scilicet baptismo
et sanguine christi non intratur ad vitam eternam
Audiat dominus proponens quid habeat determinacio
sancte matris ecclesie ut c. maiores de baptismo
ubi ita ad litteram dicitur per sacramentum baptismi christi
sanguine rubricati culpa remittitur et intratur
periculum et ad regnum celorum etiam pervenitur cuius
ianuam sanguis christi fidelibus suis misericorditer
reseravit Unde glosa super luce iii. ihesu baptizato
et orante apertum est celum nec ibi celum tunc christus
cepit aperire Sed hiis verbis auditur virtus
baptismi quia nobis celi ianuam pandit solus
ergo baptismus sine christi sanguine sacramentali id est in
sacramento calicis remittit culpam et dat ingressum
ad regnum celorum neque est illa aqua baptismi sine
christi sanguine id est ex merito passionis christi recepit effi-
caciam et hoc est quod dicit ille textus christi sanguine
rubricati unde bene advertendum est et ex premissis
dictis cognoscendum quod textus canonum et doctores per
methaphoram sepe loquuntur quia neque aqua
baptismi est rubricata christi sanguine sicut iste
textus canonis dicit videtur si grammaticaliter intelligatur
Sed dicitur rubricata sanguine christi propter effectum
quem suscepit ex sanguine christi neque ille sanguis
et aqua que ex latere christi fluxerunt fuerunt

realiter sacrum baptismi et sacramentum calicis
quia ille sanguis non fuit per consecrationem et bap
tismus non est aqua tantum sed aqua et verbum sicut
textus in q. 1 q. 1 detrahe et est verbum augustini propter
terea non sine causa dixit beatus augustinus in libro
de doctrina christiana Sciant litterati modum omnibus
locutionis quos gramatica greco nomine tropos
vocant auctores nostros usos fuisse et cetera bene
ad propositum suadens et admonens et troporum
cognitio propter scripturarum difficultatibus dissolvendis
est necessaria vere quidem necessaria quia nisi sciamus
advertere ipsas transsumptiones et methaforas locu
tiones in scripturis sacris et dictis sanctorum
decipiemur frequenter
Dictum augustini quod allegat quod universa ecclesia
ore accipiens sanguinem dicat amen qualem clamo
rem facit universa ecclesia dum potatur sanguine christi
bene probat illud quod predixi quod universa ecclesia
potatur sanguine christi per ora sacerdotum ideo o
rationibus sacerdotum respondit amen
Dicto Johannis Crisostomi in dialogo satis possit sufficere
precedens responsio que est superius data sed forsan
diceret proponens illud est de hiis que urgent
et hoc forsan contingeret quia ut puto ipse
non recepit illud dictum ex originali integro sed ab
alio excerpto quod a media clausula incipit ipsum
et propterea illud quod Johannes Crisostomus dicit de ministerio
seu officio sacerdotali ipse putat dici de ministerio
~~seu officio~~ alterius Ecce habeo librum hic potest
videre ex integro in illo libro Johannis Crisostomi etiam dum
vellent eum ad sacerdotium promovere affuge
rat et calumpniabatur ab aliquibus quod hoc fecerat
ex superbia contempnens sacerdotale ministerium
ipse ad repellendum eorum calumpniam sacerdotale
ministerium laudibus magnis extollit Et inter
cetera sic ad litteram dicit neque aliquid quod furor
est contempnere illud ministerium sine quo nobis
nec salus nec ea bona que nobis sunt promissa
redduntur et cetera ipse proponens inchoans ab illo
verbo illud ministerium et de ministerio fecit ministerium

cenali loquitur de sancto altaris et post predicta verba sequitur in textu Joh. Crisostomi Nemo enim valebit ingredi in regnum celorum nisi ex aqua renatus et spiritu Et qui non manducat carnem domini et bibit sanguinem eius non habebit vitam eternam Que per nullos alios quam sanctas efficiuntur manus sacerdotis Neque gehenne utique ignem vitare neque promissas coronas venerande poterit nisi per illos valemus officium Quos ego inspiciens mea supposui Et quos ergo illi non solum reverendi magis quam aut reges aut duces sed eciam magis erunt honorandi quam parentes et certum multa bene videt doctor p. v. propinqua gratie loquendi utitur auctor iste et eciam eum sane intelligere Erit illud quod dicit Crisostomus non valemus gehennam vitare nisi per sacerdotum officium quia et per baptisma alium datum gehenna vitatur Sed intelligatur sane et iuxta dictum beati hilarii ex causis dicendi non erat propositum Joh. Crisostomi tunc perscrutari quos professos sepelire sed ut contracte calumpniam sibi imposita ad tollere sacerdotale ministerium eciam parabolica verba et ad propositum suum verba scripture congrue applicare et adducat illas duas auctoritates sicut in obiectis sunt Sed non dubito quod si quis isto gallus Joh. Crisostomus putans in illa duo sacramenta equaliter necessaria apud respondet quod omnes doctores irrefragabiliter tenent sed quod non Et dicit eciam cum beato Augustino Nulli est aliquatenus ambigendum tunc unumquemque corporis et sanguinis domini fieri participem quando in baptismate membrum corporis Christi efficitur etc. ut prius est allegatum Et id ista duo per manus sacerdotis accipit qui per sacerdotem baptizatur et membrum fit illius beati capitis eiusque membrum incorporatur et sic ipse in Christo manet et ipsum habet in se manentem sic ipse Joh. Crisostomus dicit in sermone quodam ad noviter baptizatos

Dictum eiusdem Joh. Crisostomi Quod statim subsequitur est vera pia exhortacio ad visitandum et adorandum Christum in qua ornatissime loquitur more suo floribus rethoricis carmen suum ornando

et non videtur michi ad propositum vagere puto
quod placuit proponenti illam pulchram exhortacionem
et michi certe audite ide de statim sequenti
Ne forte quia dixi quod ad dominum jeronimum videre
suo loco redarguar de violacione promissi ipsum
nolui preterire licet continuo ad magis de precepto pertineret
faciat nisi quia induxit auctores ex evangelio nisi
granum frumenti et ego sum vitis et nisi biberitis
sic ipsa auctoritas cum aliis in eadem sensu nam
quod ille textus nisi manducaveritis applicatur ad
illam vivificacionem super unum et trinitatem
dico quod ea non quo sumus in christo qui est via viventes
manendo in ipso qui dixit Si quis in me non
mansit mittetur foras sicut palmes et arescet
Subsequens dominum jeronimum in apologetico non
tetigissem nisi quia ipse proponens facit ex
ea illacionem referens illud verbum jeronimi quod dixit
nobis tunc est non quod unusquisque possit aut
velit ad illud peribet aut se ipsum homo quod
salva gracia non ita est sed ad aliud quod dicit quibus
apostolus ut semper oremus ex quo et ex illo dicto
apostoli Nolite fraudare invicem nisi forte ex consensu
ad tempus ut vacetis oracioni que secundo corinthiorum vii docet
illud dominum quale bonum est quod orare prohibet
quod corpus christi accipere non permittit et ex hoc
dicebat timeret causam me invicem viii et de isto
est totus sermo ibi et dicit quibus apostolus in alio
loco ut semper oremus si semper orandum
est nunquam est coniugio serviendum Et in ista
est advertendum quod dicta doctorum sunt sane in
telligenda et non ad literam stricte ut loqui
videtur Nam ex istis verbis jeronimi videretur
quod nunquam esset coniugio serviendum quod certe
non esset verum nec ipse jeronimus interrogatus
hoc respondisset quia licitum est coniugatis
debitum operam dare coniugio Unde apostolus paulus
nolite fraudare ad invicem nisi ex consensu
ut vacetis oracioni dixit tempus est revertimini
in idipsum quod dicit quod paulus iubet semper orare
eciam oportet intelligere sane ex quo patet quod verba
doctorum ad monicionibus et exhortacionibus sunt ut
habeant bonum intellectorem nam et verbis eorum
in contrario prout ipse eciam proponens alibi allegat

dicat Si quis vero coniuge sua non cupidine voluptatis
sed sola procreandorum liberorum gratia utitur iste profecto
sive de ingressu ecclesie sive de sumendo corporis
sanguinisque misterio suo est iudicio relinquendus
qui in igne positus nescit ardere hec ille huiusmodi
in decreto xxxiij q iiij vir cum propria quem non apponens
allegat cum de con di ij et ibi non est
Dictum vero quod statim allegatur scammi non attetigissem nisi quia vidi ipsum apponente
ponderari per hoc quod dicat cum exeo quod xpus postremo
tenuam conficeat non exinde disciplinam sanxit in
posterum ut post aliquos cibos sumatur potius a
ieiunis sumi oportet et verbum de non semper facit necessitate
De hoc allegant contra tex lxiiij di oportet et
in glo x et in c tua de sponso impu ubi dicitur tex
omnino de et importat necessitatem
Hec est una certa cuiusque que tractatur contra in
c i de pres li vi et ixx c cum abimus dom ne iudi
Et alibi hoc autem quod illud dicit vel oportet importat
necessitatem vel non ex subiecta ma et aliis circumstanti
ciis fundamentum inde intelligendum est Unde attendendum
est ut non semper ubi reperimus talia verba
intelligamus necessitatem inductam Sed ad tex alle
gatum ex se patet misterio cum dicat potius a ieiu
nis sumi oportet quia ad hoc referetur illud
oportet quod a ieiunis sumatur et in hoc im
portat necessitatem sed excludendo contrarium ut non
sumatur non ieiunis hoc tamen verum nisi in
firmitas excusaret
Capiam quoddam dictum eusebij quod est
in decretum urgeret sed non sic videatur ex integro
ante locum illud per ipsum apponentem allegatum
premisit figuras de melchisedech dicens cum abla
tione panis et vini hoc sacramentum xpi presignavit
Deinde autem noe et moyses de eo misterio loquens
vinum et sanguinem sub uve appellacione significat
in benedictione patriarche dicens pallio multo
amplius demonstravit ut ille inquiens lavabit in vino stolam suam et in sanguine uve
pallium pallium suum et adverte quid eundem
constat unum creaturam xpi sanguine incorporata
et que ad hoc de hac duplici specie inquirere

debes ipso domino attestante cognoscere Nisi
manducaveritis carnem filii hominis et biberitis
sanguinem eius non habebitis vitam in nobis Quod
testimonium contra pelagii blasphemias evidentissime
est qui asserere arrepta impietate presumunt non propter vitam
sed propter regnum celorum baptisma parvulis conferendum
Sub hiis enim dei verbis quibus ewangelista pro-
nunciat non habituros vitam in nobis intelligen-
dum est omnem etatem nunc baptismi vacuam non
solum gloria carere sed vita. Hec ibi. Et post statim loquens
de aqua ponenda in calice vos presbiteri bene con-
sideratis quos loquendi genus inter hec iste et quod
dicit evidenter constat vini creaturam xpi sanguine
intemperandam ex illo lavabit in vino stolam suam sed
bene est opus quod habeat prius intellectorem et per
ca ad confirmandum hanc veritatem sacram quia sub
duplici specie scilicet panis et vini caro xpi continetur
et sanguinis quod indicat illa auctoritas Nisi manducaveritis
statim dicit in ea eo evidentissimum et validissimum
argumentum contra heresim pelagianorum et illam
auctoritatem nisi manducaveritis reducit ad baptismi
sacramentum dum dicit Sub hiis enim verbis dei quibus
ewangelista pronunciat non habituros vitam in nobis
intelligendum est omnem etatem nunc baptismi
vacuam non solum gloria carere sed vita et hoc ordo
fuerat preclarissimi dicti illius sancti augustini contra pela-
gianos de quo supra dictum est. Sed bene volo
advertere quod in eodem sermone paulo
superius dixit panem angelorum manducavit
homo et quis panis angelorum nisi xpus
qui celos sue caritatis et lumine suo claritatis
non saciat huius pane dicente scriptura sexta vero die
duplum colligetis sabatho autem non colligetis dum
anima et divino deo in lege tenetur et in solo
sabatho denegatur Jam vero xpus ab ecclesia
in divinam diem resurreccionis consecravit recipi-
endus ostenditur et synagoge ad quam celebritas
sabathi pertinebat negandus eo scriptum
sed dies iste qui dies est septimus celestis
panis [illegible] de quo pane veteris
narrat historia neque qui plus collegerat
habebat amplius nec qui minus pauperat
reperit minimus Per [illegible] [illegible]

de illa epistola xxxiiii crimina iam supra responsum est
et de illo super proximo ut habeat rursum quod dabitur etiam s[ed]
Venimus ad decretalem leonis pape que prima facie
videntur urgere Sed sciendum est quod leo papa lo
quebatur ibi contra manicheos qui negabant xpm
mortuum resurrexisse et propter quod diem dominicam
celebrare nolebant sed illo die ieiunabant et lo
quitur leo quos nemo ambigit esse maniche
os qui in honorem solis et lune die dominica et
secunda feria deprehensi fuerunt ieiunare uno erra
per ~~...~~ diversitatis sue ope bis prophani sunt qui se
cultum suum ad siderum cultus et ad resurrectionis
xpi institutum contemptum De istis dicit leo quod simu
lantes se catholicos miscebant se inter alios sed
quod cavendum erat aliquid abstinebant quia non
credebant xpm resurrexisse ad detegendam ergo
istorum dissimulationem et latentem heresim mani
cheorum instruit alios scilicet leo quod ex huiusmodi indi
ciis poterunt deprehendi et ubi deprehensi fuerint
a sanctorum sanctitate depellantur hec in loco pape
et aliis dicendi occurrit ut habetur in decretis
xxviii di ubi primo sunt verba beati ysidori
Sciendum est quod plura capitula ex causa ex persona
ex loco ex tempore consideranda sunt quorum
modi quia medullitus non indagantur
in erroris laborinthum non nulli intricati
inpingunt tamen ante iudicant quam intelligant
ante inculpant quam iterando verba per
quirant et verba inconte digna et anticio
lius sobenda Post hec sunt undequi verba
beati Gregorii regule sanctorum patrum quod tempore
loco persona pro negocio instante necessitate
tradite sunt De inderbti Ieronimi necesse est
ut iuxta diversitates locorum et temporum et hominum
quibus scripture facte sunt diversas causas
et argumenta et origines habebant ad pro
positum hoc declaratur in sequenti di ubi per
simulta o plura quia propter manicheorum
multa specialia statuta et prohibitiones
illo tempore facte fuerunt
Venio ad dictum damasceni et videtur statuo
unc in hac quod dixit cum potest cum precepto
donec veniat et est festum maneret paschalis stati
sequenti et ad utrumque est eadem responsio quod

Si bene considerantur verba dei omnipotentia
precepti sufficeret ad sustinendum in qua omnipotens
virtus substantiam panis et vini in corpus simul
et sanguinem substanciando convertit Etiam paschasio
bene videtur ex verbis antecedentibus sequentibusque
sic enim ait Et si velis audire quid est hoc est
nunc corpus meum quod pro vobis tradetur Et veniunt
veniunt verba per proponente allegata Crede
o fili quod ita est ipse dixit et sine dubitatione non potest
mandavit et creatum est preceptum ergo posuit hoc
facite in meam commemorationem Videant ergo presentes
vos quod ista dicta sunt ad probandum veritatem substancie
que sit exponentis virtute Et si ad celebrationem
ministri referentur quod videlicet in ecclesia celebratur
ministri administrationem sacrum ad populum non loquatur
et illi et nullus alius eciendens visio Habet de
ipsis originalibus dei ut plurimum ita est ut per
exceptiones et partes aliud intellectum facere videntur
quam legendo integra Ego legi paschasium in textu
et verum ad legi ex integro magis me roboratum in
ea reperi pro hac consuetudine tractandi precedentem
sub vera vero specie dictum eiusdem paschasii quod sancti
indiget hic ad memoriam quod predixi de regulis tyconii
quia unus contextu sufficit ad diversos sensus qui recipit
similitudinem in cibo et potu et in sufficiens ad
spiritualem intellectum quod caute pensandum est in
eo quod dicit ideo simul bene in calice redduntur
eo quod de uno calice passio Christi hec duo nobis ad
vitam eternam manavit Si volumus intelligere
de speciebus sacramentalibus certum est quod ambo non redduntur
in calice Sed advertendum est illud quod proponens
statim subiungit ex eadem paschasio quod ipsi Christo
baptizantur Christum induunt et panem angelorum
induunt Ecce quod idem paschasius confitetur
et dicit hic panem angelorum in baptismo a fidelibus
bus sumendi concordans cum beato augustino qui
dixit tunc unumquemque fidelium corporis sanguinisque
domini fieri participem qui in baptismo membrum
Christi efficitur ut est supra allegatum Sed audiamus
iterum eundem paschasium in epistola unum plus ex eo quod
magis aut quia minus accipit et dicit non est

omnio quantitas invisibilis extimanda misterio sed
istius sacri spiritualis sicut nec quantitas hominis
xpi manenda est in corpore sed virtus in ea et
divinitas considoranda Nam plus retulit illa
mulier in ewangelio que fimbriam eius
vestimenti tetigit quam turba que totum cor
pus pressit quia plus eam mente et fide accepit
Id circo cogitanda est a nobis huius quantitas
misterii non quantum dente premitur sed quantum fide
capitur et dilectione Nam cum recte caro xpi sine
divinitate sumitur nec divinitas sine carne
ad dicta parabola ewangelica de thezauro ab
scondito in agro et quod ager est quantitas the
zaurus vero in agro absconditus est divinitas
ita concludit Et id circo fili dum hoc misterium
quantitas | dilata sinum mentis tue emunda
conscienciam et percipe non quantum vita exhibet
sed quantum fides capit hec ille Ita ergo fidelis
homo mente ore capiens dilatato sinu mentis
percipere se credit xpm unum in quo caro sanguis
et anima et plenitudo divinitatis a qua est omnis
virtus quem qui digne suscipit vitam eternam
sed ipso domino dicente Qui manducat me ipse
vivet propter me ad yerenem de con di ii Xpus
panis est de quo qui manducat vivet in eternum
de quo ipse dixit panis quem ego dabo caro
mea est pro mundi vita
Allegantur post hec duo dicta beati bernhardi
de primo quod incipit Beneficentissime aliud
nobile satis sponse dictum statim sed circa primo
secundum quia brevius expedietur in quo beatus
Bernhardus dicit quod angelus ex adipe frumenti
saginatur et mundo grano saturatur me oportet
interim quodam sacri cortice esse contentum
carnis furfure palea littere fidei velamine et cetera
Et pondet proponens verbum pondet oportet
de quo iam supra per me dictum est Sed considerati
dictum Bernhardi plane liquet quid velit dicere
Cum dicit me oportet sacri cortice esse contentum maxi
me ex eo quod predixit de angelo et ceteris que sequuntur
Quid aliud vult dicere beatus Bernhardus michi
quod soli vel cuicumque in hac vita degenti non
datur revelata facie deum videre Et ideo con
tentum oportet de hiis que adeo dantur

nobis sub velamine sacramenti deū adorandū
et sub pallea lr̃e intelligendi sz et hoc spiritu
in tislitas vivificante contentari eni aportet
cū qui plus hr̃ no pot nunc revelator ad dampnum
inquio ita dicat zbtus zbnus zbenignissime ihū no
bile satis sponse tue dotalicium indulsisti ut nol
hic tenet columba tua dulcissimum incorale dila
sui xpus cum pdic qua pateretur discipulis suis
huius sacri forma scripsit efficaciam exhibuit hdem
fieri precepit hec zbnus Eciam habemus ex hoc dicto
zbn hardi nisi quod illud divinissimum sacramentum ē
nobile dotalicium sponse sue sz ecclie et incorale
dulcissimum dilecte sui Et quod xpus forma sacri huius
discipulis scripsit efficaciam exhibuit et ipsum sacrum
fieri precepit in hoc omnes concordamus et certe
verissimum est quod ecclia que ē sponsa xpi et columba
dilecta sicut in capitulo hoc ē in canticis canticorum
Sponsus xpus per os salomonis spū sancto eius
lixwaz monente de sponsa sua ecclia loquitur
una est columba mea perfecta mea una certe
una ex multis fidelibus unitate catholica ad unatus
lus ex multis fidelibus unitate ecclesia ad unat
Unde zbtus Cyprianus et habetur xxiiij q loquitur
commemoratis dictis verbis salomonis et etiam
apli unum corpus et unus spūs una spes vocacionis
vestre unus dominus una fides unum baptisma
paulo post ita subiungit Et eciam una ē que in
similitudine lacius incremento fecunditatis
oridum Et vere huius sponse quam xpus ita
dilexit ut seipsum pro ea ad mortem traderet
dotalicium nobilissimum est ipsum divinissimum
eukẽ sacrum et cetera sacra nec non salubris
sanaqz xpiana doctrina et universus thezau
rus preciosissimi sanguinis xpi et meriti passionis ipsius
gloriosissimi sponsi eius dni nri ihū xpi hoc ora
tu auctor et patre ipsa ecclia possidet sub ipsius
administracione consistit ut inde filios spirituales xpo
sponso suo pariat alat nutriat quin contingit in
firmari diligat protegat instituat confortat et sub
veniat in necessitatibus corporis ipsius ergo glorio
se sponse xpi nunc vero nimirum predictorum
administracio commissa est pro filiorum salute
ipsa sicut a sponso suo per spm sanctum regitur

providencia condicione personarum temporum et locorum
et aliis circumstanciis predictorum dispensacionem
disponit et ordinat infallibiliter et sine errore
quia ab eo dirigitur qui nulla habet diversitate variari
Suscipiamus ergo simpliciter filii de manu matris
alimenta et medicamenta salutis prout ab
ea que non nisi deo dirigente ministris agit nobis
sunt ministrata et sic sumamus humiles et obe-
dientes filii quod mereamur prius gratiam obtinere
et ad eius gloriam pervenire quia nobis gaude-
dignetur ipsius dulcissimus sponsus ecclesie
dominus noster ihesus christus qui cum patre et spiritu sancto
vivit et regnat deus in secula seculorum amen

Finem hodie huic responsioni facturus ad
ea que super puncto de precepto allegata sunt
per hos venerandos magistros ante omnia gratiam
et auxilium eius imploro qui alpha et o principium
incipiatur et finis quatenus per suam inestimabilem
pietatem dignetur cor et sermones meos ad
enucleandum veritatem dirigere et illis rebus opti-
mum finem dare ut de modo suscipiendi hoc sacra-
tissimum sacramentum omni altercacione semota pax
unitas et caritas que per ipsum significantur
sint et stabiliter perseverent in universo populo
christiano Continuando ergo responsa ad alle-
gata procedo ad ea que in ipsis sunt conse-
quenter scripta

Allegatur per dominum proponentem quoddam dictum
Remigii quod ipse licet dicat valde in longum
protraxit et quia difficiliter potest eum ad suum
propositum applicare nititur eum trahere per quasdam
hypotheses quas opus est examinare Primo ut
ipsis examinatis cognoscatur applicacionis effectus

Primo supponit quod manducacio sacramentalis est
manducacio spiritualis et divina et allegatur
ad hoc dictum sancti thome parte iii q. lxxx ar.
et ii ubi tractatur an debeant distingui duo
modi manducandi corpus christi scilicet spiritualiter et
sacramentaliter In 2o vero ar. tractat utrum soli
homini sit sumere hoc sacramentum spiritualiter et dicit
in corpore quod dupliciter contingit manducare

spualiter uno mo improprie spe et hoc modo
angeli manducant inquantum ei uniunt sine aliquo
caritatis perfcta et visione manifesta qua pane
expectamus in patria mnc vo per fidem hic ei
unimur Alio modo spualiter manducare xpm
qui e sub speciebus huius sacri sz cum aliquis credit
in xpm cum desiderio sumendi hoc sacramentum
Et hoc no solum est manducare xpm spualit
Sz et spualiter manducare hoc sacrm quod no
competit angelis Et io angeli et si spualiter
manducent xpm no gruit tm eis spualiter
manducare hoc sacrm Hec thomas
Ex istis iam pz q aliud est manducare xpm
spualiter q faciunt angeli perfte quia ei uniunt
perfte nos autem hic inquantum ei unimur per fide
et imprfta per gloriam aliud e spualiter manduca
re hoc sacrm Et quia ex predicta suppositione
dctus proponens vult deducere q qn doc dicit
spualem alimoniam et misticum epulum intelligatur
spualem alimoniam [illegible] Sub[illegible] q dcm Remigii que
declarat altaris [illegible] Submittit q dcm Remigii que
declarat de mistico corpore et spuali alimento intelli
gatur de ipo sacro Et deinde q illud illud sa
cramentum compat compacionem ex multis granis et
racemis Et in hoc non bn dicit dictus proponens
Quia corpus xpi misticum e res significata sz
no contenta sub sacro Sicut mgr sniarum dicit
in iiii d viii Et sunt uba Augi super Ioh Et de
hoc in o cum marthe de celo misit Et qn loquitur
de corpore mistico semper de fidelium congregatione
intelligimus loqui De isto dicit aplus unum
corpus multi sumus et istud compatur ex mult
granis et racemis ex quibus confluit unum
vinum et unus panis et ita ex multis fide
libus unum corpus misticum quod est eccia
Sz quia dctus proponens no pot amplecti
uerba remigii laborat per huiusmodi applicacionem
trahere ad se Sz tm Remigius expresse loquitur
cum enim dicit panis ex multis granis co
ficitur et vinum ex multis acinis confluit Sz
et unitas eccie que et corpus xpi ex multis
fidelibus personis constat Et cc q dr ex multis

personis corpus xpi constare quod compat pane et
vino ut s. Et statim subiungit idem Remigius post
predicta verba inmediate Jam vero subsequenter ex
ponit quo illud fiat et quid sit carnem eius manduca
re et sanguinem bibere Qui manducat meam carnem
meam et sanguinem meum bibit in me manet et
ego in eo hoc profecto est manducare hunc cibum
et hunc potum bibere manere in xpo et xpm habere in se
mansionem Et qui in aliis eiusdem partibus corpus
xpi notat sacramentum Et alia verba dicat que de illo
sacramento dici videntur laborat dans proponens ea
ad eundem sensum deducere et cum hoc videtur facere con
trahit tex contra tex Unde intelligencia dicti istius
doctoris qui allegantur et in alto stilo loquitur in
more augustini et aliorum antiquorum loquitur in
telligitur per ea que predixi iuxta specialiter in
augustinum in iiij de doctrina xpiana doctrinas
secundam et quartam regulas ticonii cum doctores illi antiqui
more rethorico per tropos et alios colores rethori
cos loquuntur et frequenter transeunt de uno ad aliud
ut de sacramento ad rem sacramenti hoc perspicuum est inde
in illo verbi aug de civ di ij Cuius passus est
dns pro nobis commendavit nobis in isto sacramento
sanguinem suum et corpus quod fecit esse nos met
ipsos Nam et corpus ipsius nos facti sumus et per
misericordiam eius quod accipimus nos sumus Preterea
dam vos non fuistis et creati estis ad altare
dominicum comportati estis laboribus bonum idem
annunciacionem ewangelium tritticati estis qui cathe
cuminos deferebamus in horreo observabimus nova
nomina dedistis cepistis moli ieiuniis et exorcismis
post ea ad aquas venistis et conspersi estis et pa
nis divinis facti estis Ecce quod accepistis Clare videtur
in hoc quod incipit de corpore nostro et transit ad cor
pus misticum Et sequitur inter cetera ergo unum
videmini esse quod sunt est sic unum estote vos
diligentes vos tenendo unam fidem unam spem
individuam caritatem Ecce quomodo concedit corpus
xpi Et sequitur in tex heretici qui hoc accipiunt
testimonium contra se accipiunt quia illi querunt
divisionem cum panis iste indicat unitatem sic et
vinum in multis racemis fuit et modo est unum

vini est in sui natiuitate calix post pressuram torcu-
laris et nos post illa ieiunia post labores post hu-
militatem post contritionem in nomine christi iam tanquam
ad calicem venimus et ibi vos estis in mensa
et in calice nobiscum estis sumimus hoc simul
simul bibimus quia simul viuimus Ecce quomodo
efficiantur sanguis et quod illud bibimus quod simul
viuimus non simul uno loco sed simul unitate
fidei et vinculo caritatis sicut propheta dicit Ecce quam
bonum et quam iocundum etc. ubi glossa conuenit omnibus
christianis qui in unum debent habitare mente et fi-
de sic et in actibus apostolorum dicitur Multitudinis
credentium erat cor unum et anima una unde est
multum aduertendum vigilanti oculo sicut supra
dictum est ne laboremus intelligere velle
de vero corpore quod loquitur dominus vel querere
manducare sumendum quod in spirituali tenetur et facilius
inuenitur

Ad dicta quinti satis mihi videtur sufficere
generalis responsio quia ad hoc adducit quod dic-
tum loquitur de sacramento affert illud auctoris Post hoc
affert unam orationem deuotam Anshelmi in qua tertio
Anshelmus in illa deuote loquitur in ardore
spiritus ad christum et in tota illa oratione nichil aliud
possum notare nisi quod ipse dicit ex una parte esse
sibi necessarium sacramentum et ex alia parte
timet ipsum accedere de cuius veritate dictum est

Deinde allegat quedam dicta ex libro beati
Dionisij et commento eius de ecclesiastica ierar-
chia c iij^o et sunt verba magis commenti quam
Dionisij et allegatur sic Eucharistia est perfectio
omnium sacramentorum et quod nullum sacramentum vere celebratur
in quo sancta communio non sumatur hoc in effectu
Pro quorum discussione premitto quod sanctus thomas
parte iij^a q. lxxiij ar. iiij dicit in quibus sacramentis
noue legis confertur gratia quod significat hoc nomen
eucharistia et per omnia sacramenta fideles inuicem communicant
quod significat hoc nomen sinaxis in greco
vel communio in latino sed hoc quod omnibus sacramentis
est commune huic sacramento attribuitur anthonomastice propter excellen-
tiam hoc modo ergo est intelligendum quod multum

sacrm vere celebratur in quo sacra coio no sniatz
No autem q sit intellcus dionisii q no est ve
aliqd sacrm celebratu nisi daretur sacramentu
altaris s3 dat sacra coio id est grad Per grām
autem omes quiquntz et per unu spm omes
unificantz Quatu est ad aliud q hoc sacrm
est perfecto om sacroz Dico q sicut dicit albertg
super illo c dionisii veritas est q qlib3 sacrm
et virtutem et ad eam no est opus hoc sacro
verbi grād Baptismg perse sine alio adiuncto
nit veterem hoiez et induit nouu et de filio
ire facit filiu grē et incorpat corpori mistico
Et pꝫ c maiores debaptismo culpa dimittit
et capit regnu celoz Ita q baptizatus si mor
otur statim euolaret ad celu et oes bapti
zatus est perfectus xpianus nichilominus
dicitur perfici ad confirmacōz et iam perfia
per eukaristiam Et declaretur istud sicut
puer nouiter natus perfecto est homo s3
perficitur magis usq3 ad plenitudine um
perfici robare membroz et nutrimento Sic
spualis regnacio pfce pdncat insc grā Sed
perficitz magis du persacramentu cofirmacois
recapit grās spualis roboris vnde de eo dr ij
c i omes fideles per manq imposicōz epoz
sicut pg baptismu accipiant ut pleni xani
inueniantz et in sequenti c Spus scs qui sr
aquā baptismi salutifero descendit lapsu
in fonte plenitudine tribuit ad innocentiā
in confirmacōe augmentu pstat ad grām
Et quia in hoc mundo tota etate viuenz
inter invisibiles hostes et picta gradiendu
est in baptismo regnamz ad vita pg baptm
ad confirmacōz ad pugna S3 et iam eukā
perficit qz per modu alimenti deperdita
restaurat et auget virtute et hoc qz vita alq
spualis no conceditz incubatu S3 illud gitit
ad se ut inꝫ p allegatu dictu bti thome
de effectu huiq sacri dicat vnio ego ia no ego
s3 vivit in me xpus quia per memoria bnfcoi
redempcionis et actualem devocionem

inflammatur animus et liquetur ut dicat liquefacta
est anima mea sicut dicit sponsa in canticis et
transformetur in dilectum ut iam non ipse homo vivat
sed vivat in eo christus Et quia perfectus et proprius effectus
huius caritatis est summa perfectio et finis ultimus
perfectionis in hac vita dicitur alia caritas perfecta
per istud quia effectus illorum sunt perfecti in suo
esse sed non in summo perfectionis sicut istius
Propterea ex hoc signum istud caritatis quod conficitur
ex multis que ad unum rediguntur ita significat
caritatem aug est unire et ex multis unum
sunt De qua apostolus dicit quod est vinculum perfectionis
puto ad intelligentiam materie perfectionis quod doctores
solent dicere quod est multiplex perfectio Prima
dicitur sufficiencie quam habent omnes qui sunt in
caritate dei sed non quod Secunda ordinis huius proprium
est servare continenciam Tercia religionis huius
proprium est renunciare omnibus Quarta est pla-
tionis huius proprium est animam suam ponere pro ovibus
Quinta sanctitatis huius proprium est habere
mortem in desiderio et vitam in paciencia
ad primam tenentur omnes ad secundam in sacris constituti
ad terciam religiosi ad quartam plati ad
quintam omnes debemus tendere sed non obligamur
cam habere ubi qui ad eam attingunt Et ideo vo-
catur sanctitas quia animam in tranquillitate
et serenitate constituunt Quid magis serenum
quid magis tranquillum quid in hoc mun-
do beacius illa anima que ita est deo quieta
ut sibi vivere christus sit et mori lucrum
sicut dicebat apostolus paulus et illud quod sanctus thomas
secunda secunde q. C. lxxxiiij articulo ij in corpore dicit quod si perfec-
tio christiane vite in caritate consistit Et perfectum est
cui nichil deest et ideo primo habet hanc perfectionem
una quod est deus diligatur quantum ipse est diligibi-
lis et hoc soli deo competit Alia secundum totalitatem
diligentis ut effectus semper se totum actualiter tendat
in deum et talis non est nobis hic possibilis
sed est in patria Alia secundum quam excluduntur effectus
ea que repugnant motum dilectionis in deum
et hec dicit unio mo inquantum excluditur id

Perfectio multiplex

vo

c / /

quod caritati contrariat sicut et peccatum mortale et
hoc est de necessitate salutis alio modo inquantum ex
cluditur non solum quod caritati contrariatur sed
quod omne impedit ne effectus totaliter dirigatur
addecum sine qua caritas esse potest puta incipien
tibus et proficientibus hec ultima dicatur ce per
sanctorum Et sic patet quomodo id quod est in suo esse
perfectum ad huc magis perficiatur et quomodo quod dicitur
perfectum et imperfectum diversis respectibus et per quibus
quod intelligatur non dicatur quod aliud sacramentum preficiunt
per eukaristie sacramentum

Hic inde subiciat proponens predictos canones
et primo canonem omnes fideles de con di.
in quo dicitur omnes fideles qui conveniunt in
solempnibus sacris ad eccliam et scripturas apostolorum
et ewangelium audiant qui autem non perseverant
in oratione usque dum missa peragatur nec statim
communionem percipiunt qui velut inquietum
divinos ecclesie commonentes conveniunt commune
privari planum est quod ad intentionem de utraque
spe nichil facit Idem dico ad c. peracta de
illo autem an teneantur homines cottidie communicare
vel quotiens in anno communicabat antiquitus
non est opus pro presenti agere quia satis est quod ex
nostra pretractare puto aut non esse verum quod predicta
quod per canones potiores non tollantur pro hoc
sicut tenemur omnes communicare aut cottidie aut saltem
ter in anno et ita sit visum ad omnes canones
canonicorum quod per illos nichil aliud inde posse
deducam nisi quod iubeant homines communicare et de
hoc non est presens disputatio sed an sub duplici specie
vini nec ex hoc quod canones preponit probatur aliud
quam preceptum ecclesie ad id quod extrahitur
de canone qui dicitur Concilii Ephesini
visum est supra et idem ad canonem augustini
statim sequentem Canon ambrosij quem
statim subiungit scilicet quotienscumque effunditur
sanguis christi in remissionem peccatorum effundetur
debeo mitto semper accipere quia semper
pecco semper accipere medicinam ad maiorem
communione laicali sub utraque specie nescio quo

faciat nam beatus ambrosius qui de se loquitur
episcopus erat et nichillominus intelligendus sane quod
dicit debeo semper accipere idem ad sequentem
si non sunt tanta peccata vel ita crebra beatus augustinus
que habetur xxiiij q. ij. c. hec. sola et sequentibus
quem natat antiquum eundem doctoris quem natat anti
quum de alto stilo hoc dicat in ecclesia catholi
ca de sacra eukaristia comedere et non fortibus offi
ciis optime dicat intelligendum est autem nunc
sic ecclesiam i. inter ecclesiasticam unitatem et ita
intelligit proponens

Ad canones si quis de corpore ij q. iij et
c. iiij de hiis vero qui recedunt a corpore
finalis est ex corpus laicus responsio quia ambo
dicunt quod morientibus detur viaticum si voluit
ponderare verbum viatico huius satis declaratum est
Consequenter offert tex et glo. i. q. ij. c. Et non
tandum verba illius tex sunt verba graciani
et ad alias verbas faciat illa distinctio et dicit
illa necessitas prout exanimandentibus patet glo. aut
ubi sic dicat utriusque sunt sacra necessitatis scilicet baptismus
confirmacio penitencia ultima unctio
~~simpliciter dicat~~ corpus xpi et idem alia glo
quam allegat in c. veniens de testac et cum
glo simpliciter dicat corpus xpi nescio quid
innsecant quod eukaristia est panis et calicis
sacrum allegat auctoritatem beati Greg ii. q. i. multi
Ad hoc dico quod verum est quod panis et calicis sac
ramentum est eukaristia et sola panis species est eucha
patet per c. presbyter de con di ij ubi dicat quod presbyter semper
debet habere hostiam paratam pro infirmis sed sub
sola specie panis reservatur in ecclesia pro infirmis
et ita dicat ibi glo et archi idem innocencius
in tractatu dicat in sola specie panis dicatur reservari
pro infirmis et in ecclesia decente dicat de custodia
eukaristie tamen alia species non custoditur nec
reperitur in libris de vase sede speciei propterea
peto si sola species panis in necessitate de
ferens nunquam adornabitur nunquam est sacramentum
eukaristie loquentur omni lingwe unde tam ex
communi locutione quam ex ethimologia vocabuli

est eukaristia id est bona gratia continens ihesum
xpm qui est fons et pulchritudo omnium gratiarum
quantum ad materiam de necessitate sacramentorum
iam satis dictum sunt et hoc etiam per dictis hostiis
et aliorum que ad hanc materiam allegantur

Post predicta ducat dominus proponens auctoritatem
beati ieronimi que habetur de con di ii dum
intelligitur caro xpi etc quam ego hic alle
gaui pro me ipse vero quod sit intellectus ad quid
ipse asserit allegat glo ibi i videre et archi
Ergo autem allego pro me tex sanctorum et glo ordinarium
super biblia an glo ordinarium decreti an magistro sanctorum
ut archidiacono magis est credendum si loquitur
de materiis mere canonistalibus forsan de
nemo dubitet quod magister sententiarum qui dictum
vidit ieronimi in originali melius intellexit
et sententiam sanctorum doctorum nam ut verum tamen bona venia
ipse glosator decreti loquar non magis
ipse glosator tex sanctorum doctorum non ad sensum
auctorum allegat et hoc puto fuit quia non
vidit originalia sed solum illas pecias quas
ibi inseruit gratianus de hoc michi occurrit
exemplum in c. adnotauit xxiiii q ii et est
receptum ex libro beati ambrosii de obitu fratris
et qui vidit illud ab integro clare cognoscet
quod glosator noster quia non viderat in originali
fecit sibi glo suo arbitrio que non conueniunt
textui secundum intencionem beati ambrosii de hoc non est
opus multum instare quia apud omnes
notum est quanta sit apud istos artifices
dicta canonum prima quidem heresis de eo dicitur
iam sunt supprius allegata

Deinde allegat urbanum quartum in legenda
de corpore xpi eius in capite inmensa diuine
largitatis beneficia et ad illud quod ex eo
post hoc de applicacione illius auctoritatis nisi ma
ducauitis carnem etc ad probacionem veritatis corporis
xpi satis est quod supra dictum est de istis
applicacionibus sed quantum ad materiam de
qua loquimur cum tempore ipsius urbani

quanti

quam iam esset ista consuetudo ut per ex scriptis (?)
doctorum sibi contemporaneorum et etiam precedencium
que dicta sepius sunt allegata et producta per coram di-
sibi una tamen specie quam ipse ignorare non potuit
quia summus pontifex erat et doctus homo et qui
legerat dicta et scripta doctorum et res (?) ipsa de se est
talis quod ignoranciam non compatitur et eam non
reprehendit extirpavit vel correxit sed sua (?) approbavit
Si idem urbano fidem adhibemus iam de ipsa
materia dubitare non possumus Et certe sibi et sancto
thome multum in hac materia est credendum Cum
ipse urbanus papa instituit solempnitatem de corpore
christi que usque ad sua tempora non fuerat instituta sicut
devotissimus ipsi sanctissimo sacramento fuit opera eius
probant evidenter Beatus vero thomas officium quod
in ipsa solempnitate celebratur dictavit nec non
in scriptis suis hanc materiam de sacramento eukaristie co-
piosissime et devotissime pertractavit Unde et
legenda eius legitur a christo sibi fuisse visum bene
scripsisti de me thoma Addatur huius sanctitas eius de
qua nemini licet dubitare cum a sancta dei ecclesia in sanctorum
cathalogo sit asscriptus unde quod sanctus ab omnibus habetur
et veneratur Quando autem ipse determinat hanc
materiam ubi ex intencione eam pertractat iam beatus
[illegible] est in libris suis et operibus eius inite
ergo acquiescendum est eius sentencie

Tandem venit ad aliqua dicta sancti thome que vi-
dentur tendere ad hoc quod sacramentum sit de necessitate
de qua materia resolucionem posui supra in suspicione (?)
ideo (?) non multum insisto et placet michi quod ipse ponens
finaliter se reducat ad illud dictum sancti thome
super iiii° di. xi Cum hoc sacramentum de sui prima institu-
cione quamvis non sit de necessitate salutis tollat tamen
proponens sibi audire quod ibi posuit et sequitur
in dicto sancti thome tamen necessarium efficitur et sine hoc
etiam necessarium (?) esset non simpliciter sine quo non
esset salus sed ex supposicione finis sed si quis vita
spirituali firmius vult persistere et cum hoc facio finem
ad omnia dicta sancti thome / de domino petro de
paludibus quid determinet iam ego dixi

Allegat consequenter dictum durandi super iiii° sentenciarum

allegat [illegible]

di xi ubi dicit Alia vero sacramenta sunt de necessitate salutis vel precepti scilicet eukaristia et extrema unctio sed ita dicit quod ego non vidi quia non habui librum vellem videre in quo dicto Christi fundat preceptum de extrema unctione cum ceteri doctores fundant eam in dicto iacobi Sed advertenda est verbo ipsius domini cardinalis quia dicit primo quod vel precepti extrema cum omnia sacramenta instituta sunt propter salutem viatorum non video quod absque contemptu homo viator possit illa obmittere totaliter habita oportunitate nisi talis ex reduceret se ad contemptum Et nego quod in equali necessitate ponit eukaristiam et extremam unctionem Et finaliter dico quod ad questionem non facit quia solum dicit de sacramento eukaristie et non de dupplici specie

Ad nicolaum de lira iam est superius visum et quidquid ipse senciat in questione principali quo determinet contra proponentem predicte sunt ostensum

Dictum alberti quod statim sequitur est in capitulo ubi albertus tractat de institutione sacramenti et dat causas quare sub dupplici specie debet confici unde ad propositum nostrum non est quia aliud est loqui de perfectione que consistit in consecratione aliud de usu sacramenti qui quoniam se habet ut est quod dictum doctorum

Ad dictum vero scoti etiam cum dicit quod sumere est magis necessarium quam conficere ipse met statim declarat quid vult dicere magis necessarium id est communis necessitatis quia pluribus competit eukaristiam sumere de modo autem istius necessitatis iam supra dictum est

Post predicta sequuntur aliqua salutares admoniciones sancti cesarii arelatensis episcopi euthimii in libro de virtutibus et vitiis et ex libro qui dicitur vinetarium eternitatis ad devotorum huius sacratissimi sacramenti dignam preparationem et frequentationem eiusdem et ad hoc pertinet etiam de gesta quod statim subiungitur que quidam dicant patrum salutaria sunt sed non tangunt punctum disputationis Bonum quidem et laudabile tales pias et salutares exhortationes legere et audire frequenter et predicatores debent populum admonere et instruere de talibus ut in magna reverencia et devotione habeant istud excellentissimum

sacramenti et ad eum digne suscipiendum frequenter
se preparent mundando domum sue conscientie per veram
et integram confessionem et ornando eam pur-
pura sancte devotionis quia talem decet
esse thalamum eius qui in excelsis sedet super
cherubim et ut tantus hospes deus et dominus
noster nichil inveniat in hospitio cordis eius
quod oculos eius maiestatis offendat sed quod
sibi beneplacitum sit et acceptum Secundo non minus
accurate instruendi sunt et admonendi
frequenter ut illud in se habeant quod istud
significat sacramentum scilicet vinculum pacis et caritatis
neminem odiant sed omnes in deo et propter
deum diligant ita in invicem fraudes non
mentiantur nec dolos machinentur fugi-
ant omnem cupiditatem carnis et mundi
diligenter se exerceant in operibus misericordie
Hec omnia et multa similia ex una radice
procedunt scilicet caritate que omnium bonorum radix
est et mater Et hoc sacramentum non inmerito
a doctoribus dicitur sacramentum caritatis quia
hoc significat dum ex hiis conficiatur que
ex multis in unum confluunt ut sic et ex
multis fidelibus sit unus dei populus
unitatem vero caritas facit qui ergo hoc suscipit
sacramentum profitetur se cum omnibus fidelibus caritate
coniunctum Et ideo si hoc non habet falsitatem in hoc
sacramento committit Hec sunt ex summa sancti thome
parte 3a ar. iiii in corpore q. ——

Dictum vero Armacani quod consequenter allegatur
Credo quod proponens non habuit ex originali quia
ille liber rarus est procedit autem per modum
dialogi et accepta sunt verba alterius dialogizan-
tis scilicet doctoris determinatio que subsequitur est pro-
mo sicut predicte productus sunt liber ——
Finaliter dominus proponens offert tres questi-
ones sancti thome prima utrum homo debeat
frequentare hoc sacramentum vel semel tantum in vita
sua sumere Secunda an cottidie sumendum sit
a fidelibus eukaristie sacramentum Tercia utrum
liceat amore devotionis cessare et ad longum prolongare
dicta sancti thome que inter ipsius beati thome

Sunt notabiliter et optime dicta legant si volunt
audire aut si magis placet verbum abreviatum
elucidam prout comprehendere possum erat in hoc
q amor et desiderium vivendi et gaudendi
nos xpo debent nos promovere et impellere
sz no sine pondere timoris et reverencie accedere
erat ergo quisqz in se an ex frequentatione re
verentia minuat an reverencia no minuta
fervor sibi devocionis accrescat et secundum hoc aut
magis aut minus frequenter prout no caligata
te discrecionis oculo devocius sive magis congruere
vıt expedire nam omnino cessare no licz saltem eciam
semel in anno debz quilibz xpianus mandatis
discrecionis constitutus in pascha tempore sacra
cut sacramentum prout ordinacio ecclesie in Concilio
de pe et re omnis utriusqz sexus —

Patet dilucidissime ex predictis q prima que
per dictos proponentes sint allegata non
probatur q ex precepto xpi astringantur fideles
sive laici sive clerici non conficientes ad comunionem
sub dupli specie sacrum sz de hoc standum est disposicioni
ecclesie que potest de hoc ordinare an sub una an
sub utraqz ministretur Et hec est intencio mea
licz michi no incumbat omnis probacionis in
cheloniminus produxi plures quam XX doctores
pro me testificantes quibus huic veritati assistit
et cum illis multa centena doctorum et sanctorum
qui hanc formam practicando et observando
approbarunt nec dubitamus q hec consuetu
do comunicandi populum sub una specie tantum
fuit per totam ecclesiam latinam per longena
annorum curricula et etiam in bohemia
indubitanter servata usqz aliquod tempus
citra in quo ab aliquibus mutari cepit
quo no minus docti no minusqz sancti
etiam in eadem terra precesserant qui con
suetudinem hanc reverenter servaverunt
unde et eorum patres et doctores inter ceteros
magistrosqz etiam possum afferre

Unum in calce huius mee responsionis appo
nam quod michi per declaracione materie videtur
sz q hoc diminissimum sacramentum dupliciter

pot considerari vno modo in rōe sacrificii alio mō
in rōe sacramenti sicut dicit sanctus thomas
parte iija q lxxix ar vij Quantum pertinz ad racōz
sacrificii virtutis spēs exigitur Est enim ymago illi9
sacrificii cruenti quo iuxta verba bti pauli ad hebreos
xpc existens pontifex etc se ipm pro nobis in ara
crucis sacrificium obtulit deo prī et ideo quia
in huius memoria fit nō solum debz representari xps
passus sz ipā passio in qua sanguis fuit a cor
pore separatus Quantum vō ad racōz sacri quia
sacrm dicitur a sacrando active quia nobis
sanctificat inquantum nobis traditur in
visibilis grā sub visibili spē sufficit repñta
cio xpi passi quam representat optime sub panis
spē quia grano tritici se comparavit qui mor
tuus fuit ut multum fructum afferret Unde
sanctus thomas in iija parte q lxxiij ar iiij in
corpe q dicit Ad hoc sacrm hz triplicem signi
ficacionem vna que est respectu preteriti que ē commemora
cio dominice passionis et sic est sacrificium Alia
respectu presentis sz ecclesiastice unitatis et sic vocatur
cōio Alia respectu futuri quia est figurativum
fruicionis dei que est in patria fm hoc dicitur
viaticum quia prebet nobis viam perveniendi
illuc et fm hoc dicitur eukaristia id est bona
gracia....

Nunc ergo advertendum est quod prout est
sacrificium solis sacerdotibus competit dum
celebrant Ceteris vero pertinz ut cōio vel ut
viaticum vel eukaristia et io sacri canones cum
loquuntur de perceptione huius sacri utuntur vbo
cōionis viatici vel eukre vel quantum ad ista
que laicis competunt spēs panis est sufficiens
signum quia cum ex multis granis conficiatur
perfecte significat ecclesiastice unitatem et iterum
panem angelorum quo fruendum nobis est
in bta patria ad quam desideramus venire
et iterum hunc sacralem panem peregrinatico
vie peregrinationis accipimus in quo ē xps verus
deus et homo ille idem panis angelorum.

quo est fruendum in patria sed hic sub velamine sacris
ubi vero facie revelata concedat ipse per suam infini-
tam clemenciam sic nos eo digne hic frui sub
velamine sacris ut ad eum revelata facie frue-
dum in vita celi gloria mereamur. Amen

H ntationibus his diebus de necessitate et precepto
sancta communionem populi sub utraque specie prout dominus dig-
natus est disputavi. Nunc in ista de titulo proceden-
dum thema autem eius quod scriptum est ysaye xlviii hec
dicit dominus redemptor tuus sanctus israhel ego deus tuus
docens te utilia cuius sensum pro viribus implorandum
et cum quidem ex sapientissimus ait quis enim homi-
num scire poterit consilium dei aut quis poterit cogitare quid
velit deus cogitationes enim mortalium timide et
incerte providencie nostre corpus enim quod corrumpitur
aggravat animam et terrena inhabitacio deprimit sensum
multa cogitantem et difficile extimamus que in
terra sunt et que in prospectu sunt invenimus cum labore
sensum autem tuum quis sciret nisi tu dederis sapientiam
et miseris spiritum sanctum tuum de altissimis sapiencie ix.
Orabo ergo eius clemenciam eiusdem sapien-
tissimi verbis utens. Deus patrum meorum et domi-
ne qui fecisti omnia verbo tuo et sapiencia tua
constituisti hominem da michi sedium tuarum assistricem
sapientiam et noli me reprobare a pueris tuis quia
servus tuus sum ego filius quidem ancille tue
mater mea ecclesia est ancilla tua et sponsa que
et si te sponso suo merito mortuo videtur vidua
et deserta multi tamen filii deserte magis quam eius
que habet virum et quorum unus ego sum propter
amorem ergo matris mee doce me utilia sicut
ore prophetico promisisti tu enim es redemptor
meus sanctus israhel deus meus docens utilia O
benignissime redemptor O dulcissime ihesu quis
michi dat ut apprehendam te et ducam in domum
matris mee in cubiculum genitricis mee sana doctri-
na non est. Unde beatus Gregorius qui ex sola catho-
lica ecclesia veritas conspicitur apud se locari dicens
probat de quo habetur xxiiii q. i. in decretis causa
conflatorium spiritus sancti in quo aurum verum sapie-
et conflandum idem gregorius attestatur. Quod ergo utile sit a
te illo redemptore meo qui doceas utilia in domo

matris et in cubiculo genitricis mee fidelissime prestolatur
Omnium doctoris gratia et auxilio postulatis no
ceat abire magni eius apostoli pauli consilium in
dagare ut ab ipso quid sit utile audiamus puto
nobis illud datum esse consilium quod suo carissimo
discipulo thymotheo Exerce inquit te ad pietatem
nam corporalis exercitatio ad modicum utilis est
pietas autem omnia utilis est promissionem habens
vite que nunc est et future O magna res pietas
que ad omnia utilis est Nam cum quedam utilia ad
hoc quedam ad illa sed pietas ad omnia utilis
est habens promissionem vite que nunc est et future
Querere ergo oportet que est hec res pietas nuncupa
ta que tam est utilis res e que tanta est uti
litate referta glosa ex hoc ibi declarat dicens pie
tas est sed qua aliquis saluti omnium studet nec est
pretereundum quod supius paulus dixit Corporalis
exercitatio ad modicum scilicet seu utilis est super quo
glosa notat cum thymotheus exercebat se vigiliis
et ieiuniis et huiusmodi operibus Et de hijs dicit quod
corporalis exercitatio ad modicum utilis est nisi pie
tas adiungatur Pietas autem que operatur bona | ad thimo 4
fratribus valet ad promerendum deum omnis cum summa
discipline xpiane in pietate et una est quam
aliquis sequens sed lubricum carnis patitur sine
dubio vapulabit non tamen peribit Si quis autem
solum exercitium corporis habet per eos penas paci
etur hoc in glosa Magna ergo res pietas que
operatur bona fratribus sine qua non valent cetera
que ad omnia utilis est promissionem habens vite
que nunc est et future huius ergo tam magne
utilitatis fructum paulus sibi ipsi elegerat tunc
dicebat non querens quod mihi utile est sed quod
multis ut salvi fiant prima corinth xi pietatem
eligebat quia aliorum saluti tam ferventer stude
bat ut non quod sibi esset utile quereret sed quod
multis et ad hanc nos invitabat Statim sub
iungens imitatores mei estote et xpisti nobis
exemplar ponebat adeo sic Et ego xpisti xpus
cum pro omnium salute laboriosam vitam duxit.

et duram sustinuit passionem Pietatem ergo que
ad omnia tam utilis est ut promissionem habeat
vite que nunc est et future toto studio summaque sol
lercia amplectamur studentes aliorum saluti quod
communiter omnibus utile est prosequamur parum enim prosunt
Jeiunia vigilias psalmodias et quelibet alia huiusmodi
etiam laudabilia exercitia si eis pietas non sit
innota ipsa pietas est res summe utilis que non
tantum ad unum est utilis sed ad omnia promissionem huius
vite que nunc est et future Sic ergo nos exercita
mus in ea ut habeamus per eam in hac vita
gratiam et in futura gloriam sempiternam amen

Iam per dei gratiam ea parte expedita qua dicere
acendum erat et videndum est fideles xpiani qui
sacerdotes non sunt ad communicandum sub utraque
specie sacratissimi eukaristie sacramenti non obligantur
ex precepto xpi Et eniam variis motiuus auctoritatibus
rationibus quibus hoc probare nitebar proponens
faciliime videtur cuilibet quod volens est inniti
hoc romane sub dispositione et ordinatione ecclesie
hec enim veritas quod ea que sub divino precepto non
cadunt regentis ecclesie sunt dispositioni commissa
tam manifesta censetur quod eam probationibus con
vincere est illud si quis velle solem facibus
adiuvare Obediendum est ergo ecclesie ordinationi
in hiis que aperte non sunt contra dei mandata videtur
textus et si unus dixisset Si solus xpus au
diendus est non debemus attendere hominis
consuetudinem sed sequi oportet dei veritatem vnde
Archidiaconus in Rosario dixit hoc quod hic dicitur locum
habet ubi certum est quod a summo doctore statutum sunt
in dubiis autem sine dubio sequenda est auctoritas
sanctorum patrum Allegat ad hoc xxxiij di qui de
mensa p° q q ij lugdunensis hinc concordat tex
communi xi q iij Si dus Et beatus aug xxiij q i
Quid culpatur quod vir iustus debet obedire superiori
ubi quod sibi precipitur non est contra preceptum dei
ut utrum sit certum non est Et beatus bernhardus
in suo libro de precepto ita dicit Sive enim deus
sive homo vicarius dei mandatum quodcumque

tradiderit patri profecto obsequendum est matri
patri reverentia deferendum ubi tamen deo contrario
non precipit homo. Vera obedientia que maioribus
exhibeatur deo exhibetur. Contra obviam quidquid
vice dei precipit homo quod non sit certum deo
displicere non secus accipiendum quam si deus precipi
at. Quid enim interest utrum deus per se an per
ministros suos sive homines sive angelos hominibus
innotescat suum beneplacitum. Cum dicatur quod loquitur
de hiis que tradit. Septima vel ratio manifesta
quia hiis non est propter assultandum sed quod latet
vel obscurum esse cognoscitur ut indubium venire
possit utrum deus sic vel aliter fieri velit. Sed ille
Firma utique est hec sententia quod ordinatio ecclesie que
non sit aperta contra dei precepta est omnino servanda
Unde concluditur evidenter quod contra ordinationem ecclesie
seu approbatam consuetudinem aliquid agere
non est utile nec salutare quia transgressor con
suetudinis ut transgressor legis peccat secundum decretum Inter ver
Utile est ergo et salutare ritus et consuetudinem
ecclesie in sacrorum administratione servare contra sed ipsam
violare vel contra auctoritatem immutare non est salutare
nec utile. Bonum est ut hoc declaremus exemplis
utique si aliquis aliqua hora quam ab ecclesia insti
tuta celebraret sacra misteria vel grecus conficeret
azimo aut latinus in fermentato vel sacerdos
sine altari consecrato vel ornatu ab ecclesia disposito
vel alias non dicendo orationes ab ecclesia institutas
vel ritum et cerimonias celebrandi non servando
talis peccaret. Certe omnes credunt quod sic et non
rem utilem sed inutilem ageret. Procedamus tamen non
aliunde sumus quam ex institutione ecclesie et pro maiori
parte ecclesie et pro maiori parte consuetudine et
ritu. Et cum sancto thomas in iiija parte q. lxxxiij
ar. v ad probandum omnes observantias seu ritus
celebrandi fecit multis argumentis contra per
singulos tandem pro fundamento solido et
evacuatione omnium argumentorum ita dicit Dicendum quod sicut
est ecclesie consuetudo que errare non potest utpote
a spiritu sancto instructa. Hec thomas ibi.

Sed si verum esset quod supponitur quod maior gratia per utramque spem
haberetur quam per unam tantum de quo videbimus postea
nichilominus non tenere consuetudinem ecclesie non esset utile
sed econtra utile esset ecclesie consuetudinem observare Probe-
mus hoc et ex similibus declaremus Nunc dubitandum
est quod presbiter ad celebrandum digne celebrando et sacramentum
accipiendo gratiam sacramentalem acquirit et in pluribus missis
multiplicatur effectus sacrificii et sacramenti verba sunt sancti
thome parte iii q lxxix ar vii sunt finalia verba et
quia hoc est indubitatum non curo plures allegare doctores
Nunc quero utrum si sacerdos magna sexta feria celeb-
raret contra consuetudinem ecclesie que habet quod illa die nullus
presbiter celebret sed corpus christi consecratum in die precedenti
reservatur in qualibet specie et communicat officians sub una
specie tantum prout ut idem sanctus tho recitat parte iii q lxxxiii
ar ii et hoc est notorium et quolibet petenti videmus an
tali sacerdoti sit utile et salutare vel noxium Item non
est dubium quod presbiter vel laicus quotiens celebrat totiens
gratiam sacramentalem suscipit accipiendo ipsum venerabile
sacramentum idem de laico Ex ante nunc queramus si presbiter
contra institutionem ecclesie tunc celebraret quinque aut sex vel
plures missas vel laicus vellet bis aut ter vel plures
una die communicare numquid esset sibi utile videtur quod sic
quia quotiens sumitur sacramentum totiens et gratiam
sacramentalem acquirit sed contrarium non est veritas ....
Unde beatus tho iiia parte q lxxx ar x ar penultimo sic arguit
Si laudabile est frequenter hoc sacramentum accipere
quanto frequentius sumitur tanto est laudabilius
sed maior esset frequentia si homo pluries in die hoc
sumeret sacramentum ergo esset laudabile quod tamen non habet ecclesie
consuetudo Possem et hoc multis similibus comprobare
ut puto de illo qui perfecte contritus de peccatis suis habuit
et gratia divina purgatus est et spiritus sancti templum effectus
contritus confessus et absolutus tamen propter horrorem
perpetrati criminis ad annos aliquos a communione suspenditur
prout in multis sacris canonibus invenitur
statutum numquid suscipere sacramentum hunc esset saluta-
re puto omnis homo fatebitur quod communicare utile sibi
non esset Possem et multas cartas implere de dictis
doctorum quod celebrantes vel communicantes contra consuetudinem

ecclesie vel interdicti peccat et sic celebrare vel communicare
non sibi utile vel salutare sed noxium.
Non enim quidquid de per se salutare vel utile sit insapi-
enti sit salutare vel utile et enim fructus ligni scientie
boni et mali de per se bonus erat sed nostris primis
parentibus pestiferum fuit. Sed et mel quod Jonatas
filius Saulis comedit de per se bonum et utile fuit
sed quia Jonatas interdictum Saulis patris sui spiritu
divino inditas ignorantius est morte dignus primo Regum
xiiii. Vide ergo et caue ne sicut Jonatas dixit tur-
bavit pater meus terram vidistis ipsi quod illuminati sunt
oculi mei eo quod gustaverim paululum de melle isto
quanto magis si comedisset populus nonne maior plaga
facta fuisset in philistiim sic et tu dicas turbavit nunc
terram quia populo sedes apostolica interdixit et tu
Jonatas sensibili experimento cognovisti quod sibi profuerit
comedisse de melle tu autem vide si experiaris in
populo sub duplici specie communicante aliquid magis quam
in eo qui sub una tantum communicat. Numquid magis pacifici
magis benigni in caritate et unitate unitati
sic communicantes inventi sunt hoc utique sacramentum
unitatis pacis et caritatis est nec aliquid ad
id et de Jonata dixit obiciat Nicolaus de Lira
sancto Rabano et aliis antiquis doctoribus eo
modo innitor qui etiam sunt litterali narratione
magis conformes. Si enim propter specialem representationem
passionis Ihesu Christi potuit esse celebratio inter-
dicta in feria sexta magna et omnes sacerdotes illius
pauci qui officiant exceptis suscipere ymo sacra-
lis non tantum noxie sed utiliter et fructuose p̃uac
sed propter causam maioris reverencie plures in una
die communicare voluit prohibere cum tamen dubium non
sit qui multiplicaret sacrum effectus tamen non propter
eandem causam et maiorem ad evitandum periculum
erroris et irreverencie que possunt faciliter contingere
potuit usum speciei sedes tollere in canone populi lai-
calis et sicut in omnibus casibus supratactis communicanti
vel celebranti contra consuetudinem ecclesie sacramentum non
est salutare nec utile sed noxium ita nunc insipienti
contra consuetudinem ecclesie speciem imbuens et utile nec salutare

Sed iam videamus et discuciamus que per duos
proponentes in hac parte allegata fuerunt/
Quorum omnium effectus ad tria reducatur Primo
ad quoddam quod putatur validissimum argumentum
scilicet xpus sic fecit et ecclesia primitiva et per multa
tempora a multis sanctis doctoribus sic extitit perhabitum
ergo ita fieri debet ut saltem si fieret utile est Secundo
afferunt illam de evangelio Joh. vi et epistola pauli i ad
cor. xi et figuras aliquas veteris testamenti dicta
doctorum et canonum in quibus aut in communione utriusque
speciei fit mencio aut de sanguine xpi effectus dicuntur
magni et laudes Tercio per aliqua dicta doctorum
probare nititur quod alia debeat gracia sacramentalis ab
ea que sub prima specie datur recipi per susceptorem sacramenti
In his tribus tota vis posicionis ipsorum si his ergo
satis fecero questio indubia remanebit
Nunc ergo videamus de primo et videamus quanta
sit vis illius argumenti quod tam validissi
mum reputatur quod per similia declarabitur et quanta
sit eius virtus protinus agnoscetur Veniat presbiter
aliquis ut missam in mensa sine ornatu aliquo
celebret et dicat sic xpus fecit et certe verum est
Nunc ergo concludat ergo et nos sic facere debemus quia
sic xpus fecit aut saltem ego non male facio Item
si celebraverit presbiter et conficiendo utatur verbis in forma
consecracionis et que ab evangelistis et paulo de xpo
dicta leguntur et non illis que in missalibus scripta
sunt dicat item sic xpus fecit ergo sic facere debemus etc.
Vel item si in die cene domini post cenam quando solent
celebraret et diceret sic xpus fecit hac die sed et ecclesia
primitiva servavit ut patet in c. sacerdotes de con. di. i.
ergo sic facere debemus Vel iterum si quis celebraret
missam eo modo quo apostoli celebraverunt et non adderet
alias oraciones ritus et ceremonias ecclesie sicut ista
notantur in c. Jacobus de con. di. i. et diceret ita fieri
debere vel saltem se bene facere utique hoc argumentum
valde est fragile immo non solum fragile sed etiam
perniciosum/ possent enim multorum errorum occasiones
prestare sicut et iam olim prestitisse meminimus Ille
crudelis apostata dum xpianos bonis suis spoliaret

Dicebat xpus magr vr ita pauper sunt q nec hnt
ubi caput suu reclinarent et apli cum secuti sunt
et illi credentes sub eis apud ierosolimam de quibus
scribitur q nichil possidebant sic et nos facere debetis hunc/
etiam secuti sunt pauperes de lugduno fuerunt et qui
hoc colore abiecerunt decimas ab ecclia i subiecta q
non hnt ecclia primitiva et inim illi in hoc nolue
runt primitive ecclie q eet ritus ecclesiam celebrare
dum hos abiecerunt celebrando in coi mensa et
absque vestibus sacris baptizando cum aqua tm et
absque olei vel crismatis unctione reprobando univer
sitates studiorum religiones et alia huiusmodi que dice
bant ab illa primitiva sancta ecclia instituta non
esse Contra quos illos traxit predicto argumento nimis et
diceret se velle conformare ecclie primitive ¶ Si ecclie
primitive petitam servare debemus ¶ Baptizemus in
nomine xpi sicut fecisse constat aplos imitantes legalia
simul cum evangelio sicut per non paucum tpus fecit sunt
in primitiva ecclia ¶ Celebremus pascha in quacumque
die venerit lunacionis nemo sive dnica sit sive alia
quevis dies abiciamus ordinem subdiaconatus
qua non fuit in primitiva ecclia ¶ Cum martha et thecla
incedant sancte virgines predicando per orbem et
hoc in loco bene congruit illud dcm beati Ambrosij
super epla ad ephe/ ita dicat ut cresceret plebs et
multiplicaretur omnibus inter initia concessum
est evangelizare et baptizare et scripturas expla
nare ac omnia loca complexa sunt et in ecclia
constituti conventus sunt et rectores ac cetera officia
in ecclia ordinata qualia si omnes eadem possent
irrationabile esset et vulgaris res et vilissima
videretur ¶ Quod tandem ergo accepto simbolo
aplorum quidquid simboli niceni concilij addi
dit appellatur aut illo admisso abiciamus
fine in constantinopolitana aut in lateranensi
lugdunensi viennensi et ceteris Concilijs sunt diffinita
de fide ¶ Non ergo restringere quis potest auctoritatem et potestatem
administracionem ecclie primitive maxime cum

sacrorum ritus et ministrandi modum et ordinem multorum
propinquibus illa primitiva ecclesia et rudis et turbi-
da fuit licet in multis sanctitate fidei fervore mirabilis
Sicut enim post rubricatas pelles et iacintinas et
saga tabernaculi gloria templi successit sic post illa
ecclesie primitive rudimenta splendor multum di-
vino et ritus sacrorum expolitus et delicatus decor
advenit. Item et non solum circa hec que contingunt
cultum divinum et sacrorum ritum et circa fidem per success-
siones temporum multa sunt declarata que in primitiva
ecclesia dubia et ignota fuerunt sicut patet per capitula de
summa trinitate et fide catholica in antiquis textis et cetera
et aliis multis que de facili longum esset. Hec omnia
que que ecclesia dei determinata sunt post illa tempora
et determinabuntur usque ad seculi finem parata sunt ante
et finitatis que tenuit et docuit ecclesia primitiva
Ihesu Christi domini nostri ineffabili assistentie promissione
firmata dicentis Ego vobiscum sum usque ad consummationem
seculi. Quod et libere Augustinus adhuc dicit ut re-
fert sanctus Thomas in glossa toti super mar. et ultimo universe
ecclesie que aliis morientibus aliis nascentibus
hic usque et in consummationem seculi futura est dictum
esse quis non intelligat.

Sed dicunt non sic aut ibi venerabilis Beda
sed dixit quod perfectum vite magisterium est ecclesie pri-
mitive semper actus imitari. Sed huius dicti alia
ius videtur et cum particula excepta legitur et alia
tamen in originali integro invenitur. Est enim in omelia
que solet legi in dominica infra octavas ascensionis
super evangelio cum venerit paraclitus ad finem ipsius in
rationibus quidem Beda allegorizat quadrage-
simam et a pascha post quinquagesimam septem dies
sequentes. Et quia per totum annum tenemus
illam sed ieiunia intermissemus. Et dicit quod apostoli
ablato sponso ieiunabat et quitur ita ad literam
dicit qui ergo ante passionem et post resurrectionem
dominicam propter ipsius domini presentiam lugere et ieiunare
nequiverant constat profecto post ablationem eius
spontaneis se se subdere ieiuniis usque ubi acceperunt

spiritus sancti recreati sicut accitis mundialibus ille-
cebris sic abceptarum appetitu mentem prorsus avertat
ac potius quasi corporis alimonia gaudentes et pro
memoria patrie celestis orationibus et lacrimis insistere
salubribus. Denique lucas refert conversionem de tri-
bus milibus virorum qui ipso die penthecostes petro
predicante crediderant qui a parte vero recenti
fuerant quam sobriam celestemque internis exercebant
vitam. Erant inquit perseverantes in doctrina
apostolorum et communione fractione panis et orationibus et
paulo post cottidie quoque perdurantes unanimiter
in templo frangentes circa domos panem sumebant
cibum cum exultatione et simplicitate cordis collaudantes
deum et cetera huiusmodi ad quorum nos exemplum vitaque mores
solerter artare necesse est quia perfari inter magistrum
est eodem principium semper actus imitari illud edificiis
spiritualis nostre itaque adfinem usque servare quia ab ipsis
apostolis in fundamento fidei liquet esse propositum
nec dubitandum est quorum vestigia sequimur
ad eorum in futuro simul premia perveniemus.
Equidem fratres mei pulcherrimam circa spiritum
futurum beatitudinis figuram gerimus de qua modo
aliquanta prestiteramus. Sed ita nobis vivendum
est ut quem exterius in ymagine colimus ante
liberi arbitrii oculos vera corde servemus per
severemus ergo nos in doctrina sanctorum ut vigi-
lanter discendo et operibus exercendo que docent ora-
tionibus instemus assiduis divini panis
communione digni satagamus exultemus unanimiter
in eadem hora perstemus canonicas panem
indigenti proximo ut quidque valemus pia
consolatione porrigamus ita cibum corporis dulce
sumamus ut memoria verbi panis pascamus mentes
intima letitia simplicitatem cordis in omnibus
teneamus quod est sola retributione superna
retributione bona operari et quod precipua festa maxime
decet ympnum divine laudes consona voce simul
et mente personemus sic enim solummodo deo

nro iocunda sit laudacio si quid ore canimus non
repugnamus ore si cum labiis alta consentimus a
turpi et maligna cogitacione precordia casta
gestamus ea tamen voce suavis est laudacio nostra
si non in rebus caducis et infirmis sed delectemur
in domino quod ipse prestare dignetur amen
Ecce nunc preces intencionum clare inquo nobis
ex illorum primorum primum exemplar proponitur unitati
dum in quo magistrum vite perfecto quia in
paritate mentis in vite vitudine intencionis
sinceritate in misericordie ad proximum imparem ipse hoc
spaciud rerum et ardenti desiderio celestium non autem
in divinorum officiorum et sacrorum situ ut alium in
quibus multo pulchrius decentius multoque
ornacius aciombus temporibus actum est Sed adhuc
unius ipsius argumenti aliquantulum amplius
discutiamus propter illud quod longo discursu
probare noluerunt proponentes quod xpus apostolos
ad hunc laicos sub duplici specie ministrant de quo iam dixi
in parte alia vice responsionis Et non poterunt laici dici
qui a xpo apostoli electi et missi erant et potestatem acceperant
infirmos curandi et mortuos suscitandi et secundum quem
opinionem quam tenet sanctus tho super iiij di xxiiij
et petrus de palude intitulatum de ecclesiastica potestate quod
dicat magister consonam dictis sanctorum a xpo in ipsa
facite in meam commemoracionem per illa verba hoc
pramus exerwarum luce tamen repetita non sunt super
cena tempore probarent clare iam ipsos esse sacerdotes
in sedis speciem susceperat et pro hoc bene facit glo
ibi posita Sed et si dicatur non nisi postquam fodo eadem
verba repetita secundum pauli narratur sane intelligenti
idem resultat Ordo cum naturalis est quod institucio rei
precedat execucionem eius sic ergo iste ordo est concedens
quod xpus consecrat formam tradidit et dicendo hoc facite
illos sacerdotes instituit et in eis ecclesie potestatem
ac preceptum celebracionis accepit postea realiter tamen
dixit quia dictis omnibus illis biberunt ex ea omnes
ita ergo qui susceperunt secundum speciem iam erant apostoli
sacrificantes non ergo probatur quod laicos xpus dedicat
sub utraque specie sicut supius dictum fuit Sed magister probat quod illis
duobus discipulis euntibus in emaus xpus sub

spe panis tm contulit sanguis Et est glo que sunt allegata
super leuitic et alia glo super cap ultimum luce
et dicta Beati Augustini atque Theophili ....
De sumptione vero ecclesie quod instituit laicis sub duplici
spe non negatur sed nec videtur hoc fuisse prop
cepto xpi nec quod est de natura et cum quantum ueraci
gra librorum et verum nobis insinuant numquam pro infirmis
sunt nisi sub una tm spe reseruatum et ita fieri debe
dixit Innoc iii et glo ar sicut iam alias sunt allegata
sed nec greci si recte considerant eorum ritus infirmis sub
utraque spe administrant cum cum panem consecratum
et in sancto mersum in quinta feria magna pro toto anno
reseruant privatis infirmorum ut cum opus sit uno
dicam de ipso exsiccato sumpiant et cum uino non co
secrato purrigant infirmanti patet non sub duplici re
sed sub una tm cocam infirmos Nam secundam speciem iam
discessit per exsiccationem sed experientia beati Cipriani et
quem allegat proponens ex dicto Innocentii circa
eundem paruulos patet quod paruulus non prima sed secunda
spes tm prebeatur sic ergo non habebant pro necessitate
ut precepto utramque speciem ministrare eandem illi qui
illud usum hactenus seruauerunt Unde sciendum
est quod antiquis temporibus circa administrationes sacramenti eukaristie
diuisa et diversis temporibus obseruata fuerunt
diuersimode multis ex illis que reprobantur in c. Cum
omne crimen de con di ii sicut de illis qui dabat
lac in calice Et de illis qui panem intinctum
musto seruabant per totum annum et eius
loco communicando populo ministrabat Et de illis qui unas
et alijs huiusmodi que magis communis habebant alia
tm diuersi modi auctorum in ecclesia habuerunt
nam alii magnum panem consecratum per frusta
scindebant et sic per partes seu dicas massas
ministrabant Alii quidem intinctas in calice porri
gebant in ecclesia et sic intinctas seruabant pro
infirmis ut habetur in brocardo li. vi. c. omnis presbiter
de quo fiat mentio glo in c. cum omne crimen de con
di ii Et de hoc etiam in legenda beati Gregorii
et in alijs multis locis Tandem longa experien
cia et disputationis exercitio spiritu sancto suggerente

introductum sunt quod hec aptissimus modus in ec-
clesia universaliter observatur quod non per fragmenta
frangitur sed sumitur parve et distincte forme
et unumquodque una intinctas sed hec consuetudo lau-
dabilis in ecclesia dei a longissimis temporibus obser-
vata est et venerabiliter a sanctis doctoribus
recitatur et sine murmuratione et contradictione
quacumque ymprimis cum laude nam per modum
hunc reverentia dignissimi sacramenti multo melius
observatur quia decernaus honestius et mun-
dius mittatur et multas obviatur scandalis
et periculis prophane et signanter predicto errori corporis
qui ut dicit primo asserebat quod non sub qualibet
parte est totus christus sed sub utraque simul totus. Et
alii doctores multi similiter dicunt. Quid ergo fluc-
tuancium et turbidorum tempus ritum apponit constabi-
le et expolitum et post multas agitaciones stacionis
portum in quo tot annorum arcuit absque reluctacio-
ne unicuique observancia sed universalis cui
conquievit et admittere verborum beati augustini
in libro de unico baptismo contra donatistas con-
cludam nec quisquam dicat quod accepimus ab
antiquis hoc sequimur quanto robustius dicimus
quod ecclesie consuetudo tenuit quod hec disputacio
dissuadere non potuit hinc accedat quod bene per-
spectis ab utroque latere disputationis racionibus et scriptu-
rarum testimoniis potest eciam dici quod veritas decla-
rat hoc sequimur et hec pro primo gratia breviandi
Venio ad secundum quod de ewangelio Joh. vi
et epistola pauli et figuris de veteri testamen-
to in prima parte satis inductum est tractatum
Ad alia transeamus inducunt enim decreta con-
ciliorum et notat generalia concilia Gannen-
ylardensis Toletanum Karthaginense Affricanum et similia
que non fuerunt generalia sed provincialia illarum provinciarum
Nichilominus videamus quid dicunt illa decreta numquid
est aliquid ubi diffiniat quod sic contrarie est de precepto
christi certe non. Et quod ipsi magistri pragenses congregati
in sua cedula hic pridem lecta dixerunt se nescire
hoc in aliquo concilio fuisse diffinitum sed decreto
statutum ibi quod ita fiat ponamus quod sit eadem
auctoritas que sufficiat ad illud statuendum sunt

et illud tollendum primo utique maior quia ibi univers
provincie hic universalis ecclesie Porro recitat in dictio
nal si bene memor quia diu non vidi est super pace
constancie ubi dicit et rationibus probat maiorem
fuisse virtutem consuetudinis quam legis ad hoc ego
allegarem quod leges iiij di ubi ita dicit leges instituuntur
cum promulgantur firmantur cum moribus utencium
approbantur Sic cum non nulle leges contrariis moribus
utencium hodie abrogati sunt Sed neque Canones alle
gati papinis sub duplici specie iniustrant Nec obstat
Canon ille Carthaginensis Concilii de quo tota vis
est in eo quod dicitur infundatur cum eius eukaristia qui
enim infunditur de specie panis verificari non posset Videa
mus si sit ita per scripturam septuaginta Genesis capitulo
xxiij confiderunt se philistini super terram Judicum iiij capitulo
iiij et confiderunt secum ut comederent Nunc audiamus
papiam in suo libro idem in missio dicit et hugucio
Infundo in fundis idem intro fundo vel immittere
non est ergo aliud dicere infundatur quam immittatur
Et certe si glosa illius capituli hinc sit clericis intellecta de illo
et non faceret questionem quam movet ubi dicens
sed qualiter accipiat eukaristiam qui ita infirmatur
si intincta datur hoc prohibetur di con di ij cum omne
Sed cum verbo infundatur significacionem materias liquidas
non oportet sic querere ac si forte de proprietate verbi
significatione contenditur Illud zeti Gregorii Verbum
ad memoriam proprietas verborum attenditur/ sed veritas
amittitur Sed certe non potest negari quin sit illa signifi
catio que in sacra scriptura fundatur quo vocabu
lorum filiatur auctoribus et a glosatoribus recoden
dum probabatur Sed finaliter premisso et pro aliis huic
volo inserere wilhelmi parisiensis de sacris ter preclare
circa finem ita dicit quam autem in scripturis sanctorum
legitur interdum quod sanguis ille sacratissimus in ora
fidelium non infunditur sed immittitur et hoc ipso
et cum ipso sacratissimo corpore eius · —
Non videtur mihi detinendum tempus in istis quia
probare aliud non possent quia ecclesie statuta que
sicut dixi prius ab ecclesia mutari nec debet
reprehensibile iudicari si varientur et ad
hoc est ecclesie potestas ut iuxta antiquorum conciliorum

Ieronime nunc novorum editione et ut in proemio
clementinarum Sed dicet aliquis certe sub utraque specie
utilis erat et salutaris tempore illo plane utilis
et salutaris fide digna sinebatur locis et temporibus
quibus mos ille erat in populo dei Cur ergo dictam
rem utilem et salutarem a tantis sanctis patribus
in ecclesia practicatam mutare Nonne erant homines
illo tempore sicut isto non potuerunt pericula eadem
occurrere quod ergo illi primi patres non viderunt mo
derniores videre potuerunt Quid dicam ad hoc si
de ordinacionibus ecclesie reddere racionem compellor
utique non sum solutus maiorum nulla dissolvere
sed michi sufficit solum ita scriptum esse circa in
corporibus bernhardus hoc non est in auditu auris
obediencie quod apud patres laudatur Sed in hauritu
cordis de simplicis iudicio iudicare Spero tamen
videor me de hoc sufficientem dare posse causam
Sed unum nolo pretermittere ne modernos parum pre
dendo putemus non enim parum pendit eos
Generale Concilium in c. vinto de summa trinitate et fide
catholica Sed et constat quod multa que doctores antiqui
dubia reliquerunt ita sunt a modernis
declarata quod iam dubia non existunt Sed de singulis
ne contra longum nimis agam Sed maiorum accipiam
excellentissimam aquilam augustinum ille an corpo
rei vel incorporei essent angeli dubitavit
de origine quoque anime de qua plures scripsit tractatus
postremum et multa dicens Sed an per baptismum
impuerorum parvulis infunderetur gracia et virtutes
apud doctores antiquos extitit dubitatum et quod
primo iii in c. maiores de baptismo recitatur opi
nionem relinquit Sed in tractatu de missa quot
dubia in dotissa dimittit sit legentibus manifestum
Sed hoc omnia sic a modernioribus discussa
sunt quod hodie certa de ipsis diffinitio habeatur
et ubi fluctuabat iam sistimus pede firmo
plane maiorum exercitacio scolastica que mo
dernis temporibus viguit in universitatibus
studiorum pluribus convenientibus in uno loco
doctoribus et non iam scriptis ut Augustinus et Ieronimus
Sed frequentatis collacionibus se invicem
acuentibus et informantibus non parum contulit

ad habundanciorem et limpidiorem intelligenciam
et enodacionem questionum
Hec non pleno explicatis sed solum velut quodam
digito porrecto ut deinceps occasione de eis largius
cogitando ad vim ipsius racionis discuciendam
accedo ut et rem per simulia sacris manifestam
arguo ezechia incipiam exordium Rei ipse siquidem
quod moyses mandato domini serpentem eneum fabrica-
uit quam figuram xpi passi doctores intelligunt
hic atque moysi ad tempora ezechielis qui fuit post
salomonem xiij rex isto aquo fuit serpens ille
distructus vnde quero dicat sibi quod hoc ezechia fe-
cisti serpentem eneum quem moyses mandato
domini instituit post ea reges et prophete per tanta annorum
curricula seruauerunt ausus es tu distruere in-
quam tu sanctior quam dauid aut sapiencior salo-
mone nunquam tot reges et prophete sancti fuerunt qui
potuerunt considerare hoc periculum tamen tu nunc
consideratus verum non de hac re reprehenditur
ezechias sed plurimum commendatur unde sicut est
scriptum in canone lxiij di si vero per hoc magna
auctoritas habenda est in ecclesia ut si non nulli
ex predecessoribus et maioribus nostris fecerunt aliqua
que illo tempore potuerunt esse sine culpa et postea
vertuntur in errorem et superstitionem sine tar-
ditate aliqua et cum magna auctoritate a posteris
destruantur Concordat ad hoc c. videntes apud
xij q. cum alijs multis in iure similibus
Quod et si talis res bona esset iuste dixissent
illi arriani in concilio ariminensi dicebant
cum verum consubstancialem de filio patri in scripturis non
habetur nec apostolis patribus in fidei expo-
sicione positum fuit quod ergo videtur modernioribus
tale verbum novum ponendum iuste ergo dicerent greci
cum primitiva ecclesia non habuit in simbolo fidei de
spiritu sancto qui ex patre filioque procedit quod
visum est nobis modernis hoc verbum filioque pro-
fessioni fidei aggregare et sicut illi qui dixe-
runt quod volumus debita reuerencia dicere

dei satis est dicere ... xpi sicut ab antiquis in-
venimus esse dictum quod multa ...

exempla cum si omnia scribere vellem possem multas
cartas implere Sed de hiis potest quisque multa similia
cogitare Cum pleni sint libri de mutationibus
antiquorum institutionum et novarum edicionibus posito
et possit dicere melius quid sibi valeant hec novella
de novo ut post mille et ducentos annos nova in
stituatur de corpore christi sacro solempnitas Nunquid multi
sancti et devotissimi precesserunt cottidiana hujus
sacri memoria sine speciali festivitate contenti
Sed et unum adiciam de antiquis Cur festivita
tum vigilias quas veneranda prima antiquitas
tanto studio celebrant propter quedam pericula
abutencium abolite sunt ut dicitur in sexto ma de consue
tudine cum tu et ieiunasse et vigilasse aliis temporibus
vel similibus accedendum existat Sed et cum trina im
mersio in baptismo tradente apostolorum subpena depo
sicionis sint servari mandata et a sanctis
doctoribus multum laudata prout habetur in sexto
capitulo de con di .iiij. et dionisius in li de eccle
sie ierarchia tradens ordinem baptizandi in c
de baptismo eam docet observari quis eam ausus
est mutare Sed quia videtur Forsan una provincialis
sinodus tolletana non ab aliquo sicut scribere
Multa de mutationibus dixi sicut in principio
institutis et potuisse multa plura dixisse
Sed hoc satis sint ad consideracionem aperiendam ut
intelligatur nec varium nec mirum esse quod ea que
a patribus aut considerata non sunt aut ab eis
aliis impedientibus non promissa a patribus a
posterioribus providenda et ordinentur aut in modum
aliud instituentur et hiis optime cogitavit va
lens augustinus que sunt in c. constituentur l. di v. dicit
Sed non videtur putanda est superuacua posteriorum
diligentia quia ut christi saluti nichil detrahebat
humilitati aliquid addiderunt quo salus magis muniretur
Plane optime dicitur doctor respondendo
de ea nove institutionis que mordebatur
ab aliquibus et laudabiliter dicit hoc equidem
magis utile est humilitati addere quo salus
tuius muniatur nec est culpanda posteriorum
diligencia si propter hac tamen que a patribus
promissa non silenter providerunt et eciam sit placitum

ut pretactum est ecclesia primitiva diutius persecu-
tionum in procellis et multis heresibus et scisma-
tibus conturbata et circa hoc nimium occupata mi-
nus se circa cultum divinum et ritum administrandi
sacra usque ad plenum operam dare non potuit neque
cum instantibus nimis hostibus et aricolibus
cessantibus tirannis intercedes circum de ex-
poliato policie civilis ordine senatus civi-
tatis studet sed quo muniat bellatores turres
fortificet menia que instauret machinas quibus
civitatis adversariorum machinamenta vel
suos alesione defendat sed pace tandem habita
tamen de civilis politi ordine accuratius providentia
disponit. Sic et sancta dei ecclesia inter seuien-
tes tirannos persecutiones horribiles et p-
hereses et scismata intestina bella et utrius-
fidei inimicos tota solicitudine fuit intenta
cultum divinum et ritum sanctorum non ita expolite
et ordinate curavit postea non iam magis sed
quieta ad augendum et perficiendum cultum
divinum et ritum sanctorum consideravit studio
divinum et ritum sanctorum considerans studio
suisque intendit non ergo detrahendum est in-
stitutis vir augustinus verba patrum solicitudini si humilita-
ti aliquid addere studuerunt quo salus continue
minuitur et reverentia divinissimi sacramenti di-
ligentius servaretur ut utrumque errorum adorna-
clandares et ne aliquis in irreverentiam tanti
sacramenti et circa materiam liquidam levius potest eo
tingere accedere adveniret ....
Utique causas que a doctoribus solent tradi
bene consideranti liquebit quam venerabilissi-
mum tunc hunc communicandi coiter in ecclesia hoc
non vocabulo sacramentum quod discurrendo per tres causas
institutionis sacramentorum nolo deo dante deducere.
Et cum ut doctores dicere solent tres cause
fuerunt institucionis sacramentorum prima est causa humilia-
cionis ut dum homo se ex precepto dei humiliat
per obedientiam deo magis placeat. Secunda causa
est propter erudicionem ut per illud quod visibile

cernit ad considerandum in inuisibilem uirtutem ascendat Tercia propter exercitacionem quia p pond homo ebes factus est ut nequeat diuina capere nisi exercitatus ut sic habeat utile exercitium et non sit ociosus Quarta ergo causa est humiliacionis ut se humiliando magis placeat deo et certe radix meriti et totius utilitatis ex parte nostra post fidem humilitas et obediencia sunt ut qui per superbiam et inobedienciam cecidimus per humilitatem et obedienciam habundanciore surgamus Vnde et propheta inquit melior est obediencia quam sacrificium Ergo cauendum per obedienciam nunquam mala fieri aliquid autem debet per obedienciam bonum quod agitur intermitti Et causam subiungit ut per obediencie bonum crescat et tanto uerius hoc quod agitur uirtus est quanto per obedienciam a bono cessans se humilem et subditum exhibet Nunc ergo cum per obedienciam ecclesie populus una specie contentatur et per humilitatem abstinet ab eo ex quo per effusionem uel alias irreuerenciam contingere dampnosissimo facto quis non uideat multum meriti et utilitatis accessisse populo christiano et per obediencie et reuerencie merito deo amplius complacere

De secunda causa iam uideamus quam doctores dicunt esse erudicionis qua docto ex uisibilibus ad inuisibilia ut uidet intellectus per fidem et per deuocionem essencia fidei aut obsequium dupliciter exhibemus scilicet credendo et contra ea que possent fidei esse offendicula obuiando Ad hec duo non parum prodesse modus iste sub una tantum specie ministrandi exercitet enim plurimum fides nostra diuinum super parunculam speciem hostie consecrate deum christum et hominem esse credimus et per illius manducacionem ad ipsius christi participacionem attingere Et cum nichil specierum liquide seu fluxibilis uideat sanguinem christi in corpore suo sub sacra specie contineri

Unde recitatur in apibus de quodam qui cum alias
bonus esset effectus ad credendum hoc non poterat in dema
ci cui misertus deus per miraculum voluit declarare
ut ipso cernente sanguis de hostia exiret ad ob
viandum autem hiis que possunt esse offendiculum
fidei valde hoc prodesset ne in illum errorem homines
incidant ut carnem tantum sub hostia et sanguinem
tantum in calice fore putarent aliqui maxime deditu
tumque dominum sub una tantum specie suscipiunt sacramentum signo
visibili perpendentes illa non esse separata sed in hostia
totum esse contentum sed hoc modicum multum dominum approximus
et pusillis occasionem impingendi subtrahamus nos similiter
abstinemus est enim propter tale practicum proximum ab
stinendum ab omnibus aliquibus sine peccato mortali
possumus abstinere possumus autem populus apoti sacri
calicis sine peccato abstinere ymo certe cum multi in carne
to Consequens est enim secundum doctores similiter ut qui
sine peccato propter bonum proximi ab aliquo abstinet
per caritatem in merito crescat Et ex hoc claret aperte
quod amplius proficit per dilectionem effectus Cum enim
hoc sacramentum sit unitatis et pacis et nos corpus simul
significet sic amplius unius corporis membra
nos esse ostendimus cum iuxta doctrinam apostoli prima ad corinthios
xii alter de alterius salute solliciti sumus et fortiora
membra infirmioribus compaciendo
ad id quod omnibus conformius est condescendimus
decet enim ad caritatem servandam ad infirmiores
gressus mensuras descendere fortiores et ut uno
agmine sine offensione procedant lento passu
quo et infirmiores gradi valeant omnes pariter
ambulare cum non materia visibili sed invisibili
gratia saginari apertius protestatur qui par
vula sub specie panis spiritualis alimonie plenitu
dinem credit se firmiter suscepisse spiritualem
pinguedinem a christi corpore dudum in cruce passo
iam autem vivo et ad dexteram patris gloriose
sedente subiit sancte devotionis fervore

Restat finaliter deducere quo ad tertium quomodo
que exercitacio accommodatior sit modus
circa huius autem exercitationis duplex causa
et modus solet a doctoribus assignari sed quia

ches
~~alicuius~~ finis est propriam intellectus humanus et ideo per ex-
ercitaciones ad divina speculanda ducitur opus. Secundo
quia corporale exercitium spiritualium morbum minuit/ ut
habet laudabile exercicium per quod corporis et fas-
tidium illud excutitur. Solent doctores causa diluanda
dubium arguere contra hanc causam ex verbis apostoli prima
ad Thimotheum iiii. Corporalis exercitacio ad modicum
utilis est. Sed exercitacio que fit per sacra corporalis
est quia res que in usu veniunt corporales sunt.
Respondent quod verum quia corporalis exercitacio secundum se ac-
cepta ad modicum utilis est in comparacione ad pi-
etatem ut ibi apostolus intendit. Sed si pietas
adiungatur sicut in sacris que ad religionis
pietatem pertinent valde est utilis. Unde
consequenter subiungit apostolus pietas autem ad omnia
valet promissionem vite habens que nunc est et
future. Unde colligitur evidenter quod exercitacio talis
accommodacior est tantoque magis utilis quanto magis
magis adiungitur pietati. Quid autem sit pietas
audiamus Augustinum in x de civitate dei dicentem. Pietas
quoque proprie dei cultus intelligi solet quam greci
eusebiam vocant. Hec ergo putes officiose dicit/ hinc hoc
autem vulgi hoc nomen est in operibus misericordie frequen-
tatur quod ideo arbitror evenisse quod hoc fieri precipue
mandat ea que sibi pro sacrificiis placere testatur.
Cum ergo sine divino dei cultu sine pietatem ad
proximum assumamus constat sole clarius hunc
intitulandi modum ad pietatis exercitium amplius
pertinere per quem et etiam sacratissimum sacramentum
tollitur effusionis et aliarum irreverenciarum
periculum quod maxime pertinet ad debitum cultum et pro-
ximus orandi occasio submonetur. Est ergo hec
laudabilis exercitacio ad pietatem que iuxta
dictum apostoli valet ad omnia promissionem habens vite
que nunc est et future. Proinde ut secundo dictum est hoc
exigit viatorum fractitas ut ad id pariter omnes
condescendamus quod omnes cernimus infirmiores
unanimiter sine offensione pergere ubicumque
in eo presertim quod omnibus viatoribus

Et tu[n]c eciam ut p[re]dicto li[bro] b[ea]t[u]s Aug[ustinus] subiungit ex[em]pla ea[rum]q[ue]
in ministerio tabernaculi siue templi multitudine[m]
de sacrificiis legunt[ur] et precepta ab dilect[i]o[n]e[m] dei et
p[ro]ximi significandam referunt[ur]. In hiis enim duobus
preceptis ut scriptum est tota lex pendet et p[ro]phe[te].
Unde verum sacrificium e[st] o[mn]e opus quod agimus ut
s[an]c[t]a societate inhereamus deo et p[ro] hoc quod scriptum
est misericordiam volo no[n] sacrificium nil aliud q[uam] sacrificium
placitum oportet intelligi. Verum cum una verum s[e]c[un]d[u]m sacri-
ficium hec Aug[ustinus] apertissime colligit ex hiis omnibus q[uo]d
per huc modum sacratissimum sacri convivii et p[ro]ximi
utilitas custodiatur amplius et p[ro]movea[tu]r fra[terna]
utilitas. Et ve-
luti hic modus commodior est et utilior. Et ve[ri]-
tatis considerac[i]o ab o[mn]i sane intelligentis an[im]o
omnibus consideratis procul dubio est habendus
commodissimus
Ut sic tandem cum principio coniungamus quia ex
sup[ra]dictis p[atet] hic co[mmun]icandi ritus qui ab eccl[es]ia dei
usu consuetudine observatur multum confert
ad pietatem que quidem iuxta doct[rinam] ap[osto]li Paulo ad
utilis e[st] ad omnia p[ro]missio[n]em h[ab]ens vite que nunc
est et future. Ipsum valeant cognoscentes omnes
amabimus et unanimiter amplectamur. Et iux[ta]
p[re]dictum consilium ap[osto]li in o[mn]ibus ad pietatem nos exer[ce]-
amus ut promissionem quam h[abe]t adipisci me-
reamur vite s[ed] que nunc est per gr[aci]am et futu-
re per gloriam. Amen.
Ulterius xpi assistente gr[aci]a materiam prosequendo
venio ad ea que p[ro]p[ositum] opponentes allegando sub-
iungunt. Et primo occurrit quas allegant ca[n]o-
nes misse et orac[i]o[n]es post co[mmun]ione[m] in quibus tota vis
pendere videtur in eo q[uod] sacerdos sacrificans
d[icit] ut quotquot ex hac altaris participatione
sacrosanctum corpus et sanguinem filii tui sumpserimus
omni benediction[e] et gr[aci]a celesti repleamur. Et itera[tum]
ut fiat mihi et aliis sumentibus etc. Et i[n] orac[i]onibus
post co[mmun]ionem refecti cibo potuque celesti etc. talia
et sumpsimus d[omi]ne sacramenta letantes etc. Et i[n] o[mn]ib[us] ult[im]o
appendunt q[uod] hoc no[n] p[otes]t loqui de sp[irit]uali man-
ducac[i]o[n]e nec de corpore mistico s[ed] huic intelligi
de sacram[en]to. Et in hoc no[n] insisto s[ed] cum eis consencio
q[uod] pro participantibus et sumentibus illud sacram[en]t[um]

Ille orones sunt Sz debent advertere q inter illa secreta
misse dicat put iam supius extitit allegatum unde
et in ore dne nos servi tui Sz et plebs tua sancta
et offerimus pclare maiestati tue et cum unus solus
sacerdos celebrat ita dicat und ondit q persona totius
ecclie gerit et lo dicat nos servi tui Sz sacerdotes
et plebs tua sancta offerimus ptia si tu dicat de hinc
participacoe solum intelligeretur de illo quod digit
denuat sequente prose tu oraret Sz ante sicut
tu diximus simbolum qmcuq vult dicendo hec est
fides catholica quam nisi quisque fideliter firmiterque
crediderit no quis fidem suam tu demonstrat put
dici posset pluraliter quotquot sunt homines tot
sint fides nec eam verborum sciem que iam profitendo
tissimus Sz eo mo quo omni fidelium una e fides Sic et
in hoc tan sacrm illud ut sic pbr basilice celebrans
pro sumentibus rome parisius barchin et ubique
terrarum censeatur orare unde Btus ambrosius et habet
de con di ij sic dicat qm xpo semel oblata est hostia ad
salutem sempiternam potens Quid ergo nos nonne
p singulos dies offerimus Sz ad recordatorem mortis
eius una est hostia no multe Quo una et no multe
quia semel oblatus est xpus hoc autem sacrificium exemplum
est illius ubi ad ipm Sz et in id ipm proinde hoc e
sacrificium aliqui dicit quia in multis locis offertur multi
sunt xpi nequaquam Sz unus ubique xpus et hic plenus
existens et illic plenus sicut enim quod ubique offertur
est e corpus et no multa corpa ita et unum sacrificium
Pontifex autem ille est qui hostiam obtulit nos mund
dantem ipam offerimus et nunc que tunc oblata
est consumi no pot quod nos facimus i concorda
cione fit eius quod factum est hoc enim facite ait in
meam concordacionem Preterea si cum sacerdos dicat
hec sacro sancta commixtio fiat michi et omnibus su
mentibus et solum intelliget orare p sumentibus
de illa commixtione prose tu oraret quia ipe primo
illam sumit Sz re vera orat pro omnibus qui sacrm
illud ubique sumunt porro ut negari no pot quin
quicumque sumit sacrm sub una spe corporis et sanguinis
sub illa sumit sub qua est xpus unus deus et homo
fons et plenitudo omnium graciarum
Post predicta unam correlativam corroboracionem
subiungunt in qua fortiter instare videntur

Allegantes c sut quidem xxx q i et alios canones
dicentes q ea que semel diffinita sunt i mutari
no poss Ad que satis p(atet) r(espon)sio per ea que dicta sunt
cu plurimas mutacoes rerum que statuta fuerant
iam de duxerim Sz ut intus magis elucescat dico
breviter s(ecundu)m doc(torem) co(mmun)em sniaz eu verum est q ea que
semel fide credenda diffinita sunt in violabilit(er)
perseverant Sz ea que circa dispositos agendorum a sanctis
patribus vel conciliis generalibus statuunt(ur) i mutari
huiusmodi poss et dispensando et revocando et totalit(er)
i mutando Racio huius est in aperto quia verum et
i mutabiliter verum est q semel verum et semp verum
bonum aut no sic Sz quod uno tempore bonum
est altero tpe no est bonum et io cum diffiniunt fide a
liquid tenendum quia determinant verum et no pot
postea dici illud no ee verum Sz dz usqz ad animam
et sanguinem defendi Et si quis secus fecerit
ito no veritatem dicet Sz errare convincetur Secus
autem ubi aliquid sic vel sic faciendum ordi
natum quia cu et si nuc bonum sint supvenientibus
tarsis alijs pot bonum no ee aut salte aliud me
lius ee Vnde ss tho sup qrto sniaz di xxvii ar
iij q iij ubi de bigamia dicit Ex salvis his q
sunt de necessitate sacrorum et fidei Sz i alijs que sunt
de institucione aptorum ecclesia nunc ht eandem ptate
statuendi et destituendi quam tunc tunc Et
aug de Anchona in tractatu de ecclesiastica ptate
q lviii ubi de dispensacione sacrorum ar v sic dt
Sic dt hugo in libro de sacris ... ecclesiastica ad
ministracio in tribus consistit in ordinibus
diversorum platorum in administracione sacrorum et in di
versis preceptis subditorum et ex hoc dicto conclud(itur)
esse in administracione ecclie diversos grados et
platorum ordines ordinare et ordinatos tollo
propter diversitate et tpm s(ecundu)m q videt(ur) eccle
utilitati convenire pot et diversum ritum in
administracione sacrorum instituere et subditis
diversa precepta ponere et posita auferre s(ecundu)m sta
tum et condicionem personarum et tpm his bene concordat
quod dixit dns p(er) p(ro)pham Congregate illi sanc
tos eius qui ordinant testamentum eius super

sacrificia. Et per quod verbo M. de lira dicit in veteri
testamento fuerunt multa sacrificia. In novo vero
est unum perfectissimum in quo christus immolatur sed circa
quod committitur est a christo quantum ad id quod est ceremoniale
Et ideo solempnitatem huius sacrificii multa sunt
ordinata a sanctis patribus novi testamenti et eodem
modo sunt de sacrificiis veteris legis a sanctis patribus illius
temporis et illi patres et illi christo congregabuntur secundum lira
Sed ne forte quis dicat quod ea que sunt de substantia sacramentorum
non subiciuntur ecclesie dispositioni dico quod hec est communis
doctorum determinatio quod ecclesia non potest nova sacramenta in-
stituere loquendo proprie de sacramentis et ideo necessario
ea que de essentia huius sunt auferre sed salva
substantia cuiuslibet sacramenti potest ecclesia illa disponere et ordinare
et circa materiam et circa formam tamen manente substantia
et circa ritum et usum in hoc est libera potestas ecclesie
Unde cum perfectio istius sacramenti consistat in consecratione
materie usus autem sit quoddam ad illam circa usum illius
dispositionem est aliud quam dispositionem super substantialibus Unde
Sanctus Thomas in parte iii. q. lxxiiii. ar. vii. ubi querit
an aqua sit de necessitate huius sacramenti an corpe ita dicit
dicendum quod iudicium de signo sumendum est ex eo
quod per ipsum significatur appositio autem aque ad vinum
refertur ad significandum participationem huius sacramenti
fidelibus quantum ad hoc quod per aquam mixtam
vino significatur populus adunatus christo ut dictum
est Sed ad hoc ipsum quod de latere christi pendentis in cruce
aqua profluxit ad idem refertur quia per aquam
significabatur ablutio peccatorum que fiebant per passionem
christi dictum est autem quod hoc sacrificium perficitur in consecratione
materie usus autem fidelium non est de necessitate sacramenti
sed est aliud quoddam ad sacramentum Et ideo quoddam est quod appo-
sitio aque non est sic de necessitate sacramenti Ex quo dicto
patet evidenter quod participatio fidelium non est de necessitate
sacramenti et ideo est suppositione ecclesie Evidenter indubie
tenendum est quod dispositionem circa usum istius sacramenti ad
non sit dispositione circa substantiam sacramenti in ecclesie dispositione
consistit que potest anno uno modo mutare mutatis

Iam venio ad dicta doctorum Et primo loco al-
leguntur multa dicta Cipriani Ex quibus
est advertendum quod iste doctor fuit grecus et

sua grecam eloquentia more oratorio multa yparbo
lice et per circumsumptiones et alios colores rethoricos dixit
pnt habetur xxi q. i. hac rōe Et apostolus papinum sedabat ad
ire impiciat propter incontinentiam huiusmodi clam
sedam quidem accipe sm preceptum apostoli licitum est
sm autem vetitatis cetera vero fornicatio est sed tu
pmittente deo licenter committe si honesta fornicatio
Preterea in sermonibus illis quos fecit de cruce et
latrone quorum extulit illud contra latronem sed et de
cruce ita loquutus est Crux xpianorum spes crux dux
cecorum crux claudorum baculus crux medicus egro
tantum crux paliticorum requies crux sicientium
fons crux resurrexio mortuorum crux virtus invali
dorum crux mundatio leprosorum Crux esurientium panis
et multa alia huiusmodi Unde semel accidit quod quidam
predicaret ad provocandum populum ad devotionem erga quoddam
frustum ligni crucis quod habebat in illa civitate quod
illis dictis Crisostomi extollebat nomen suum tamquam
cum illa de illo ligno crucis dicta fuissent Sed quidam
alius eorundem sermonum non ignarus apud cari
tatiue interpellavit et in alio loco eiusdem sermonis
eidem dixit Crisostomus dixit crucem suam non
dimisit in terra sed secum eam levavit ad celum
et subiunxit ergo non de illa cruce quam vos habetis
loquitur Crisostomus et tamen ex hoc quam ex eo
quod declarando illud quod ibidem Crisostomus dixit
Crux iudeorum pretexta induitate cum dixero non
corporeas extimes sed infidelitatis perfidiam cui
aut in xpo credidit vestitus invenietur dicente
paulo apostolo Quicumque in xpo baptizati estis xpm
induistis instruxit predicatorem quod verba doctorum non
semper intelligenda sint sicut sonare videntur
ubicumque cum ille legebat crux putabat eum quod loquetur
de illa cruce probare Videamus ergo ne quicumque
invenimus attributa sanguinem xpi putemus
sacramentales effectus et loqui de sanguine sacro Etiam
in predictis auctoritatibus de cruce loquendo et vera in
telligit fidem xpi crucifixi patet per illud quod ipse
met dixit Crux iudeorum pretexto induitate cum
dixero non corporeas extimes cum aut in xpo

Credidit uestitus in uenietur etc quo crux sit iudeorum
proteccio etc quo sit eorum uestimentum credendo in
xpo sic est xpianorum spes sic est dux cecorum sic est resur-
reccio mortuorum sic est panis esuriencium sic et attribu-
ciones que leguntur per doctores sacri sanguinis xpi multociens
ad fidem deuocione xpi multociens ad unum et ad effi-
caciam passionis xpi accedit sic et ipse Crisostomus in uno ex
moralibus allegatis cum multa xpi sanguini attribuisset tan-
dem post illa omnia dixit Sed cum ad hunc dixi ipsum
cum induti sunt regem hec Crisostomus Sed hoc est super omnia
communicat desumentibus digne ipse xpum sub specie panis
tum quia manducando incorporatur ei habet id super
quod est super omnia qui xpum sub specie panis digne
manducat Ex ipa cum locucione ipius Cum mi cognosci
pot modus loquendi eadem cum que dicat de sanguine
dicuntur eciam de corpore Sed sunt ut plurimum a doctoribus
iste attribuciones sanguini ex quodam tali modo dicendi
sic et milites de hiis que passi pro domino suo loquentes
ut communiter solent dicere sanguinem meum fudi pro uobis
non dicunt corpus meum plagatum est pro uobis Scilicet ad
tale tamen est uera tota [?] causa quod prodiit non est ex
ipso sanguine quem fuderunt Sed eo quod libenter pro domino passi
sunt quia cum ipsa sanguinis notacio naturaliter inducat
magnum cum et quandam compassionem compungit de ipso
sanguine solemus amplius facere mencionem et eum
passio xpi causauit amplius magis salutem per modum
meriti et per modum satisfaccionis et per modum
cause efficientis sicuti prosequitur sanctus thomas parte
iii q. xlviii per articulos illius questionis Item per
passionem xpi sumus liberati a peccato a potestate diaboli
a reatu pene sumus deo reconciliati et per eam
aperta est nobis ianua celi Dicit idem sanctus thomas
prosequitur quod et alii doctores in hoc concordant hec
omnia meruit illa ardentissima xpi caritas qua
animam suam posuit pro nobis de qua apostolus ad ephe-
v dilexit nos et tradidit se metipsum pro nobis
oblacionem et hostiam deo in odorem suauitatis In hac
passione xpi flagellis alapis clauis spinis
et lancea plagata et passa est Sed et anima xpi
iuxta illud psalmi ex persona xpi repleta est anima
mea malis ubi glosa non uiciis Sed doloribus quibus

anima carni compatit tu ergo reperimus tales attributiones
attendamus loquendi modum per que quod xpi passi
onis est attribuit sanguini eius sicut dicit sanctus
tho iii parte q xlix ar primo que sunt valde notabi
lia verba Passio xpi causat remissionem peccatorum per modum
redemptionis quia enim ipse est caput nostrum per pas
sionem suam quam ex caritate et obediencia sustinuit
liberavit nos tamquam membra sua a peccatis quasi
per precium sue passionis sicut si homo per aliquod opus meritori
um quod manu exercet redimeret se a peccato quod pe
dibus commisisset sicut enim naturale corpus est unum ex
membrorum diversitate consistens ita tota ecclesia que
est misticum corpus xpi computatur quasi una persona
cum suo capite quod est xpus et eadem q ar iii
in solucione ad iii dicit quod satisfactio xpi habet effectum
in nobis inquantum incorporamur ei ut membra capiti
quia recipimus adoptionem filiorum dei quo ascribimur
ad hereditatem glorie dei secundum illud apostoli ad Ro viii
Si filii et heredes heredes quidem dei coheredes autem
xpi Ex quibus simpliciter est nondum quod gracia redemp
tionis venit in nos per graciam incorporacionis et similiter
hoc pro inconsideratis dico primo et gracia salvacionis
non est enim dubium quod qui permanebit in corpore xpi me
brum xpi cum capite suo xpo gloriam possidebit xpus
scilicet caput cum corpore suo quod est ecclesia sicut Aug
dugustinus et alii doctores ibi dicunt et Aug super Jo xiiii unde super
illo verbo quia ego vivo et vos vivetis resurrecturus dicit quia
sui capitis per gloriam sequentur membra

Tandem ut omnia huiusmodi una responsione con
cludam dico quod quicquid legatur vel dicatur
de utilitatibus seu effectibus sanguinis illius xpi divi
num etc si de calice dicitur proponendum est non ad
primum nisi etc et probavit easdem utilitates non
esse sub specie panis corpus xpi et sanguinem
digne sumentibus tunc et hic et ibi sanguis
xpi non extra corpus sed in venis et corpore suo
continetur inclusus Unde et dixit albertus magnus
iiii sententiarum di viii ubi tractat an cum aqua sit sacramentum
postquam dixit quod forme visibiles non sunt

ipe sacrm quia no causant graz sz corpus xpi
ver sit sacramentum et eius effectus et vnitas
corpus mistici et ad hoc dicit alberti bene facit
tex ix di c viii q dei sit sacrm et quid res vide
aimus Sacramentum est i visibilis gre invisibilis
forma ergo panis que ibi videtur sacrm i signum
sacre rei est et sius tho iiij di viij ar i ita dicit
Sicut ad spes aliorum sacrorum se habz virtus que
nunus est que sanctitatem acquirit ex qua sacrm
efficit sm hugone ita in hoc sacro se hz ipsum corpus
xpi quod per consacratorem sub specibus illis est vnde
sicut in alijs sacris visale elementum no e causa
virtutis que in ipso est nec aliarum spualis
effcus i hoie nisi mediante virtute sm q ex
alimento et virtute quasi vini efficit ita et
in hoc sacro spes no sut cause alicuius effcus
spualis in aia nisi mediante corpe xpi vo
idem sts tho in tercia parte q lxxxiij in solu
tione scdi argumenti dicit sicut se hz virtutus
spus sancti ad aquam baptismi ita se hz corpus
xpi ad spes panis et vini vnde spes panis et
vini no efficiunt aliquid nisi virtute corpus xpi
hec ille Cum ergo tota virtus et efficacia sit
in ipso corpore xpi vero dicit xij pprietates sagni
xpi et totidem carni xpi et totidem aie xpi
omes alias recipiat qui xpm vivum et sic corpus
aiaz et sagwinem et deitatem recipit sub spebus
panis Sz cons hoc arguitur ex dicto xbti aug
sup ps dns regit me et nichil michi deerit
quem recitat glo or ibim et cassiodorus per
augustinum Pro cuius solucione e pnoiudiu ne nos
equivocacio terminorum faciat laborare ex hoc verbum
gra a doctoribus antiquis in hac ma ycedum
panibus no pro gra sacrali que est quodam divinum
auxilium ad obtinendum effcum sacri put dicit sius
tho parte iij q lxij ar ij in corpe q put est
in aia cuius gra aia est svicctum sz in alia signi
ficacione Sicut aug in c qui manducat de co
se di ij et ipsa gra pro ce natam et Eusebius
in sermone de hoc sacro dicit ut prius sp est i gra

et ihesum qui tibi tunc latuit presignatus in manna
sit tibi nunc manifestatus / unigenita et glo(sa) super
illo verbo Joh. vi. Si ergo videritis filium hominis etc. tunc
intelligetis quia non eo modo quo putatis
non erogo corporis et quod hec gratia moribus non consumitur
sed spirituali gratia me illis dando ipsos in corpus meum
gratia. Deinde sciendum quod glo(sa) illius psalmi sit quod propter
titulus psalmus david subsignata iudaici populi de capti
vitate babilonica reversi sub zorobabel et ihesu sacerdote
magno propheta predicit hic reditus fidelis populi de ba
bilonia huius seculi per christum ad domum dei. Namque
iste ait de vita christi qua fit reductio eiusque decem
gradus per quas velut per mansiones homo restituitur
Consequenter ponit illas x gradus per partes prima est
locus pascue i. sermo divinus qui saginat et intelli
gencia divini sermonis instructus ad fidem. Secunda
est aqua refectionis et est aqua baptismi. Tercia
ibi animam meam convertit est tercia gratia quia post
baptismum anima conversa sit sine fuga a. de peccati
tute sit iuxta per augmentum virtutis et bone operationis
et post ea subdit esse prima prima gratia audivimus
est verbi divini intelligentia 2a baptismi rege
nerationis 3a post baptismum sanctificationis deambulatio
tamen videtur ordine harum graduum esse quorum quod tercia
prima videtur et prima tercia prius enim homo conver
sus ad deum postea regeneratur deinde divini
verbi intelligentia saginatur. Postea ibi deduxit
me super semitas iusticie dicit quarta gratia quod super
propter caritatis caritatem deduxit. Deinde super verbo
et si ambulavero dicit quinta gratia que est quod in umbra
mortis non timet mala. Deinde super verbo virga
tua dicit sexta gratia que est correctio. Post hoc super verbo
parasti in conspectu meo mensam dicit septima gratia
est mensa gratia est beata communio satietatis fidei
esca salutis. De qua dicit apostolus qui manducat
indigne iudicium sibi manducat et bibit. Et
paucis interpositis dicit est mensa hic accipit doc
trina validiorem qua non parvuli sed grandio
res vescuntur. Deinde super verbo inpinguasti in oleo

caput meum Dicit octava gratia que est unctio
capitis scilicet christi quod nulla ariditate peccatorum exarescit
de cuius unctione cetera letantur membra quia a ca
pite descendit in barbam aaron Post hoc super dicit
calix meus etc ix gratia que est calix benedictionis
id est sanguinis christi qui sic inebriat et sobrios red
dit et hic infra sequitur illud quod per proponentes
allegatur Nota quod taliter .i. sanguinem christi per se ponit
quasi aliam gratiam a mensa .i. a carne Cum tamen nec
caro sine sanguine nec sanguis sine carne possit esse
vel sumi nec ibi sint duo sacramenta sed unum sed quia nec
caro est sanguis nec sanguis caro et panis in carnem
convertitur et vinum in sanguinem et non econverso
Et sub diversis speciebus utrumque sumitur ad mensam
et calicem hic distinguunt velut divisas gratias hec est
verba illius glose Nunc advertamus admodum loquendi
auctoris Allegorizat enim reditum fidelis populi de babi
lonie huius seculi per christum ad domum dei sub figura
iudaici populi et in x [illegible] x mansionum enumerat x
gratias .i. x dei dona [illegible] in hac re in psalmi
particulas contemplari et sic non enumerat has gratias
sacramentales nec ab invicem condistinguunt Sed certe ipsa
verba que per proponentes allegantur si ipsis recte
intellecta fuissent contra ipsos Nam concedit ibi cum ista
duo non sunt unum sacramentum nec caro sine sanguine
possit esse vel sumi quasi alia gratia ponit calix a men
sa Et notandum quod dicit quasi aliam gratiam et infra velut
divisas gratias intelligeret ergo quod non sint divise gratie sed
ponuntur velut divise Si enim essent diverse quid enim
esset opus ita querere quare ponuntur velut divise
nemo enim quereret assignari causas quare ramus
et ymudo ut diversa ponuntur ut bos et asinus Sed
quando ea que unum sunt ut diversa ponuntur convenienter querendum
est quare fiat Et ita in proposito queritur et ratio
que redditur non pertinet ad diversitatem effectus sed ad di
versum modum essendi sub sacramento quia caro et sanguis
sub qualibet specie sunt non tamen sub qualibet utrumque est ex vi
sacramenti sed alterum ex vi sacramenti alterum ex naturali concomitancia
Notanda est auctoritas ista domini dicat quod nec caro sine
sanguine potest esse vel sumi et infra sub diversis speciebus

utrumque sumitur nam postquam ita est quod sub specie panis
caro et sanguis sumitur offerat quantumcumque quascumque velut uti
litates de sanguine xpi quia eis caret non potest quod sub
specie panis digne sumit carnem et sanguinem xpi
Consequenter dicit proponens ad hoc allegat quoddam
dictum beati ambrosii quod est in glo or super epistolam pauli
ad cor xi ubi dicitur valet enim ad tuitionem corporis et anime
quia caro xpi pro salute corporis sanguis vero pro anima
nostra offertur sicut prefiguravit moyses Caro inquit pro
corpore nostro offertur sanguis vero pro anima Et tamen sub utraque
specie sumitur quod utrumque offertur utrique quia xpus sub sub
altera sumitur totus nec plus sub utraque nec minus sub altera
tamen sunt hec propositiones informia et ita est inter sumptas
et sic hec auctoritas portat secundum solutionem intenta quod
dicit totus xpus sumitur sub utraque nec plus sub utraque nec
minus sub altera tamen sumitur Concludit quod sub qualibet
specie sumitur quod ad utrumque videlicet scilicet ad salutem anime et
corporis Cum tamen in principio videatur distinguere diversarum specierum
diversos effectus Et ad hunc propositionem solutionis advertendum
est sicut superius dictum est quod illi sancti doctores an
tiqui pro sui sermonis elegantia figuris locutionum
usi sunt et nisi sobrie intelligantur periculose leguntur se de
cipiat frequenter unde sicut sanctus thomas dicit parte
iii q lxxxiii ar primo Cum allegasset illud dictum beati
augustini Semel ymolatus est xpus et tamen cottidie
ymolatur in sacramento ponens solutionem dicit quidem augustinus
ad simplicianum dicit Solent ymagines earum rerum nominibus
appellari quarum ymagines sunt Et datur de hoc exemplum
sic dicit Celebratio autem huius sacramenti sicut supra dictum
est ymago est quedam representativa passionis xpi que est
vera ymolatio Unde ambrosius in epistola ad hebreos
Et habetur de con di ii in c Semel oblata est hostia
ad salutem sempiternam potensque ergo nos per singu
los dies offerimus ad recordationem mortis eius una
est hostia non multe quomodo una non multe quia semel
oblatus est xpus hoc autem sacrificium exemplum est illius
hec ambrosius Cum ergo augustinus dicit ymolatur xpus
id est representatur vel significatur hoc sacrificio passio et
ymolatio xpi hec ille sanctus thomas Ecce ergo quomodo
dicitur ymolatur xpus id est significatur ymolatio xpi
Simile dicit beatus Cyprianus epistola xxxiii Et

Julianus papa in decre de con di ij c cu oc triuien et
decreti bracharen per opponente allegatum et innotes
intetati de missa loquens ad pbandu q nealiter
d3 apponi aqua sic informa dicit nam si omnino tu
quis offert sanguis xpi incipit ee sine nobis si u
aqua sit sola plebs incipit ee sine xpo quod ita
intelligit cu dicit xpus incipit ee sine nobis
et plebs incipit ee sine xpo certe no e aliud n
ostenditur significat ut significat ita exponunt doctores
sup illo c ut sit verus sensus in sacro miscet
aqua ut significet unio fidelis populi ad xpm
que no significat si no apponat sic et paulus
dixit de quibus cos pet aut erat xpus id est signi
ficabat xpm sic in proposito dcm beati ambrosij
de significando intelligit no de efficiendo ptca
glo or sup i ad cor x tractans materia allam
qutez ut declarat dcm beati ambrosij ita dicit
ideo go in duabus speciebus celebrat hoc sacrm
ut anime et carnis susceptio in xpo et utriusq
liberatio in nobis significaret et sic de significando
loquit no de efficiendo pro quide significandi ibi
attenditur ad significandi diuersa no aut effi d
absurdum enim eet dicere q sacrm sub prima specie
valeret tm pro salute corporis ets si intelligatur c
corpus sumit qm e in carne tu corpus no sit
sicut dicit sanctus tho parte iij q lxxix ar i
gra or q primo grad eet in aia ut inde redun
daret in corpus jam ergo no eet tm pro salute
corporis s3 aie et corporis simul et io bene dictum
est p ingnum similes et e p proponente in allega
tum cmgr ita dicit s3 tm sub utraq spe sumit xpus
s in alta tm sumet ad altare tm et corporis
ut aie no utriusq pariter intuitu vale signi
ficaretur sub utraq tm spe totus sumit xpus nec
plus sub utraq nec minus sub alta tm sumit hec
nigr similes inter qd idem est hugo in iiij de sac
ubi ita dicit nuc videtur ita dicendum q licz in
duabus spebus sumat ut significet huius sacri
duplex effectus valz om ut ait ambrosius ad tuitz
corporis et anime et quod sumit in pane valet

[?]tisque similiter quod in vino sumitur quia in
pane totum et integrum sumimus. Idem dicit Allexander
de Halis declarans dictum Ambrosii intelligi debere non ad effi-
cere sed ad significare. Nam quo ad efficere sub qualibet specie
habetur plenus et totus effectus. Declarans et alios doctores
Ecce sanctus Tho. iiii q. lxxix ar. i in iii ar. allegat illud dictum
beati Ambrosii et in solucione ita dicit: Sacramenta operantur
secundum similitudinem per quam significant. Ideo per quandam
assimilacionem dicitur quod in hoc sacramento corpus offertur pro salute
corporis et sanguis pro salute anime quamvis utrumque ad salu-
tem utriusque operetur cum sub utroque totus sit Christus ut dictum
est. Hec Tho. Veniat et Richardus super iiii sentenciarum di. xi
[?] finali ubi in fine querit utrum debeat sub utraque
specie populo ministrari. Et postquam determinavit questionem
sed quod non subiungit hec verba: non tamen in minore efficacia recipiunt
illi quibus datur sub altera specie tantum quam illi quibus
datur sub altera specie tantum quia illi quibus datur sub utraque
eo quod sub utraque totus est Christus. Exceptio tamen sub utraque specie
fuit ad expressionem significationis ministerii.

Ex predictis evidentissime constat quod sub specie panis
sumitur totus effectus quia sumitur totus Christus et sic
caro et sanguis. Sed contra istud obicitur de quodam dicto Inno-
cencii dicit licet sub altera sumatur utrumque i. corpus et san-
guis utraque tamen species consecratur et neutra superfluit ut ostendat
quod Christus naturam humanam totam assumpsit ut tota redimeret. Et
conformiter ad Ambro. et infra: quo circa panis et vini in
sacramento ostenditur quod utrumque ad tuicionem carnis et anime nec est
sub alterutra tamen specie sumatur ad alterius tamen [?] pertinere
salute et quamvis sub specie panis sanguis sumatur cum corpore
et sub specie vini corpus sumatur cum sanguine tamen nec sanguis
sub specie panis nec corpus sub specie vini comeditur aut bibitur
eciam sicut nec sanguis comeditur nec corpus bibitur ita
neutrum sub specie panis bibitur aut sub specie vini comeditur
et si consensibile videatur quod corpus bibendo vel sanguis co-
medendo sumatur. Est ergo modus sumendi carnem
et sanguinem quo neutrum manducatur et bibitur. Hec Inno.
Cuius dictum per totam sui explicacionem et summam probat ea que
per me dicta sunt et exponit dictum Ambrosii conformiter
ad alios doctores per me superius allegatos. Licet enim quod
sub alterutra specie utrumque sumitur scilicet corpus et sanguis utraque tamen
species consecratur et neutra superfluit. Notemus verbum
consecratur et tamen quare neutra superfluit ut ostendat ipse

Q3 xpus tota naturã assumpsit ut totã redimeret et ita ne
sb alterius spe tm̃ sumeret ad alterius tm̃ putaret ptinere
salutem cuius iam no videt q loquitur de q v requi
significationis perfectio et iste cause quas reddit ad
ritas significandi et no ad rem causandi vel efficiendi
et refert preterea plane dicit sub alterius sunt utrumque
s3 corpus et sanguis et itm̃ vina quamvis sub spe
panis sumatur sanguis in quo ergo stat tota difficul
tas huius no in alio nisi quia dicit q vini e q sunt
s3 no bibit ////

Nunc dicamus aliq contra istud et videamus tam ex
alijs locis sacre scripture qua in hac mã spa quod
deus dignare dignabitur Occurrit primo textus expanius
in epla XXXvij ubi sic dicit Si quis sitit veniat et bi
bat qui credit in me sicut dicit scriptura de ventre eius
fluent aque vive atz ut magis possit ee manifestum
qua no de calice s3 de baptismo illic loquitur dns addidit
scriptura aut hoc dixit de spu sco quem accepturi erant qui
in eum credebant per baptisma cum spus sanctus accipitur
et sic baptizatus et spm scm consecutus ad bibendum ca
licem dni pervenitur Nemini aut moveat quod
de baptismo loquatur scriptura divina nos dicat et bibe
Et paulo post ad hoc probandum ex inducit dnm xpm ad Sama
ritanam cum bibit ex aqua qua ego dedero et exponit
bibit .i. baptizatus fuit bibit ergo qui baptizatur et quid
baptismo an e maioritas baptismo xpi sanguine si no in x ubi de
culpa dimittitur et ad regnum celorum pervenitur rubricato
aut xpi sanguis suis fidelibus referebitur bibit igitur
xpi et comedit carne xpi dicente Aug Nulli am
bigendum est tunc unum quemque fidelium corporis sanguinisque
xpi participem fieri qui in baptismo membrum xpi corpo
ris efficitur s3 qui in baptismo comedit corpus xpi et
sanguine bibit cu nichil manducat nichil bibat certe quia
suscipit efficaciam et virtutem sanguinis xpi ex hoc bibere
dicitur sanguine xpi si ergo in baptismate bibit sanguinem
xpi qui suscipit efficaciam et virtutem sanguinis xpi a passione
xpi causatam no dicetur bibere sanguine xpi qui sub
spe panis sumit realiter sanguine xpi p' origenes
dicat homil xvi super num bibere aut dicimur sanguine
xpi no solum sacramentorum ritu s3 et cum sermones eius
recipimus iam in ipsa materia audiamus et

Beati leonis cuius verba habentur de con. di. ii. c. pinguibus
ubi dicit ista mistica distribucio spiritalis alimonie
hoc impartitur hoc sumitur ut accipientes celestis cibi
virtutem et carnem ipsius caro nostra est transeamus
idem cibus refectionis est cibus sanguinis sicut enim
caro domini vere est cibus ita sanguis vere est potus idem d.
corpus de quo dicitur est Caro mea vere est cibus et
sanguis meus vere est potus Archid. in rosario super
verbo cibus sanguis ita dicit fac vini in verbo raz
quod hic appellat cibum mixta dicit et notabit potum
Ex quo colligitur quod sub nomine cibi continetur potus
Notemus diligenter hanc auctoritatem leonis idem
cibus refectionis est cibus sanguinis et mixta idem
corpus est de quo dicitur caro mea vere est cibus et sang-
uis meus vere est potus etc. Patet quod in corpore est cibus
et potus et idem est cibus refectionis et cibus
sanguinis et sic cibus et potus Et hoc est quod notat
Archid. cum dicit fac vini in verbo etc. et glo. super Ioh. Qui
venit ad me non esuriet dicit quod idem est non esurire
et non sitire et idem est cibus et potus De hoc etiam aliqua
superius dicta sunt que ad materiam attinere videntur
Nunc veniat doctor antiquus prepositinus quem
sanctus thomas et alii doctores allegant Iste in questionibus
de sacramentis dicit sub hac specie panis corpus est et sanguis
et sub hac specie vini similiter sanguinem etc. ergo comeditur et
bibitur sanguinem Sed non est dicendum quod comedis ergo bib-
Solucio super hac specie comedo et bibo eciam ergo dicitur
unusquisque auctorum istorum doctorum est condicio Dico quod non sane et vere
intelligendo Sed deducuntur ad concordiam per ea que dicit
dominus petrus de tharantasia super iiii sententiarum di. xi dicit
quod licet hostia est cibus et potus secundum rem signatam
quamvis non secundum speciem signantem et sub specie panis corpus
manducatur et sanguis bibitur in re licet non in signo
expresso declarari possit hoc usuali exemplo Si aliquis
famulus aliquis cum vipa absorberet unam mensuram
vini et postea dominus quereret de vino diceret aliquis ille
bibit alter non bibit utrumque salvatur intencio ille qui
dicit non bibit intelligit in propria forma potus alter
intelligit quod bibit in re quia vinum absorpsit et
eius efficaciam plenam suscepit Sic in proposito ille
qui recipit hostiam non bibit in signo Sed in re quia
bibit sanguinem Christi cum omni effectu utilitate et virtute Porro

Cum dictus Grinot concedat quod sanguis Christi sumitur sub specie
panis et hoc omnes doctores indistincte concedunt
non est curandum de propria significatione verbi bibere Nam
evangelista Marcus non dicit bibite ex eo omnes sed dicit
sumite Unde patet quod inter bibere et sumere non est differentia Non
enim more iudeorum cortici littere inhaerendum Veniat in mentem
illud 2bti cessant et haec de verbis sunt et propterea saepe enim dum
verborum proprietas queritur sensus veritatis amittitur
Paulus etiam dicit aptavit nos fecit novi testa-
menti non littera sed spiritu littera enim sed spiritus littera enim occidit
spiritus vivificat et mortalis ibi Seneca Garrulos
homines verbi controversia torquet et alibi prudentium
est ne res nos verba nostra decipiant Quid michi
vocum in res distinguis res fallunt illas discerne Porro quod
realiter sanguis Christi sub specie panis sumitur Quid in-
terim et de signo paras est michi Repeciam ego in taberna
vinum et quid ad me si non habeat signum
Sed contra hec instant dicendo et si verum sit quod sub qualibet
specie sit totus Christus tamen non per hoc sequitur quod habeat
eundem effectum sub una sicut sub altera Etenim deus
sua dona communicat per diversa sacramenta tanquam per diversa
instrumenta et ideo sub specie panis se dat per modum cibi sub specie
vini per modum potus et ideo qui sumit per modum cibi et
non potus non sumit plenam refectionem spiritualem nec perfectum
et integrum sacramentum et sic facit textus canonicus comperimus
de consecratione distinctione secunda Ad hec omnia primo
contra illud comperimus certum est quod loquitur de sacerdotibus
presertim enim sic dicit Corpus Christi sine eius sanguine non
debet sacerdos accipere et huius potest ratio assignari quia
sacerdotis est perficere sacramentum in ratione verbi et omnis ratio
significandi debet esse completa ut habeat plenam rationem
et sacrificii et sacramenti completam autem non suscipitur in uno sacra-
menti sed solum in uno sacramenti et quo ad habendam
efficaciam et virtutem operis quia perfecte habetur sub specie
panis tantum Unde ille devotissimus doctor Bona-
ventura super iiii sententiarum di. x ubi querit utrum utraque
harum specierum sit de necessitate sacramenti dicit et determinat quod
fideles integrum et perfectum sacramentum recipiunt in altera
specie tantum et pluribus declaratione distinguit Cum in hoc sacramento
duo sint scilicet efficacia et significantia aut queritur
ad significantiam et sic ambe sunt de necessitate sacramenti
duplicater enim est quantum ad efficaciam et sic non utraque

spes est de integritate sacramenti quia in qualibet specie habet
totam efficaciam sacramenti. Aut quantum ad significationem et sic ambe
sunt de integritate sacramenti quia ambe requiruntur ad per-
fectam significationem et sub utraque. Et ideo fideles perfectum
sacramentum recipiunt in altera specie tantum quia ad efficaciam
recipiunt sed quantum ad significantiam sufficit quod ecclesia
facit in corporis presentia nec oportet quod omnes recipiunt propter
periculum effusionis et periculum erroris quia non crede-
rent simpliciter in altera specie tantum Christum recipere hec predictus
doctor devotissimus etc.

Ex quibus patet declaratio predictorum et quod fideles
sub specie una integrum et perfectum recipiunt sacramentum
et tamen dicitur quod sub specie panis se dat per modum cibi et
sub specie vini per modum potus dico inxta verba sancti Thome
superius allegata quod sacramenta operantur secundum similitu-
dinem per quam significant ideo per quandam assimi-
lationem dicitur quod in hoc sacramento corpus offertur pro salute
corporis sanguis pro anima quamvis utrumque ad salutem
utriusque operetur sic quamvis secundum species sit species cibi altera potus
dicitur quod Christus sub prima se confert per modum cibi sub
secunda per modum potus tamen effectus non est nisi unus
et tamen ex una causa similitudinis ad effectum sacramenti
scilicet conversionis in Christum Nam sicut alimentum corporale
et convertitur et in aliud fit econtrario istud sacramentum quod
est spiritualis alimonia convertendo hominem in Christum con-
vertit et incorporat eum Christo illa ultima incorporatione
que habetur per hoc sacramentum et ad hoc perfectum in se fidelium
unionem recipitur in specie panis et ex illa qua fit unum
sacramentum scilicet unitatem fidelium unde sanctus Thomas super iiii°
distinctione viii articulo ii questione ii in secunda probatione partis vero dicit quod
in specie panis significatur totum illud quod est res
tantum id est veritas corporis mistici ita significatur quod continetur
id quod est res et sacramentum hoc vero patet per illud Augustini
cuius quod hoc sacramentum consistit ex hiis que ex pluribus
ad unum aliud rediguntur sicut ex multis granis
fit unus panis ita ex multis fidelibus unum
corpus misticum.

Ad illud vero quod dicitur quod deus omnipotens
sub diversis sacramentis diversimode se communicat et diversas
gratias confert quia per diversa misteria diversimode

operatur unus idem artifex Dico breviter quod hec non
sunt duo sacramenta sed unum tantum praeterea est advertendum
quod in quolibet alio sacramento est quedam virtus partici-
pata a christo ad efficiendum sacramenti effectum sed sub nullo
alio sacramento christus realiter et principaliter continetur unde
in de eccl. do. Ibi divini misteriis aliud neque quorum meoriam
agimus spiritu menteque complectimur sed non propter
hoc realem corporis presentiam obtinemus Cum hac vero
sacramentali concordantia christi alius christus presens sub alia quidem
forma ipsa vero substantia est nobilitate est ergo in sacramento christus
verus deus et homo sub prima specie plenus omni gratia
et fons omnis gratiarum et utraque sub secunda est idem christus
nec plus sub utraque nec minus sub altera tantum sumitur
presens in quantum similiter expresse dicit auctor et patet clarissi-
me per omnia supradicta

Propter hoc autem quod dixi quod ambe species non
sunt duo sacramenta sed unum tantum quod tamen est de se manifestum
quia alias non essent septem tantum sacramenta sed octo
sed et propter melius declarandum hic volo ponere
quoddam dictum alberti magni in summa de corpore christi
parte ultima ubi tractat de forma .c. post hoc dicendum
est quod de forma que dicitur super vinum ubi sic dicit Si
aut obicitur quod due institutiones essent de duabus
materiis divisis et duabus formis divisis et duabus
gratiis formaliter divisum effectus quia hic non sunt Et con-
iungit una et gratia in utroque effectum et ideo due esse
non possunt hiis concordat sanctus thomas super iiii° di. viii
ar. i. q. ii ubi dicit omnia que in eukaristia sunt per-
tinent ad idem representandum scilicet mortem domini et ad
idem efficiendum scilicet gratiam per quam homo incorporatur
corpori mistico Item di. xii ubi tractat de effectu huius
sacramenti ar. i. in principio ad primum circa dicit quod proprius
effectus huius sacramenti est conversio hominis in christum ut
dicat cum apostolo vivo ego iam non ego vivit
in me vero christus hiis concordat dominus albertus
super iiii° sententiarum di. viii ubi tractat an eukaristia
sit sacramentum et post quam dixit quod forme visibiles
non sunt proprie sacramentum sed solum in ratione signi quia
non causant gratiam sed corpus christi verum sit sacramentum
et eius effectus est unitas corporis mistici dicens
quod sit per spiritum unitatem et effectum virtutem comprehendum

et conuersionem inuencium sicut tangit apostolus ad ephe
iiiio quia precedit illa sed est alia vnitas ex gratia sacramentali
sive quod per sacramentum conuertit ad se et vnit et in hoc
quod vnit quelibet sibi vnit omnes ad inuicem quia que
cumque vniuntur vni et inter se vniuntur et hoc modo vnio
est effectus corporis xpi veri et consequitur ipsum sicut effectus
suam causam

Cum ergo pateat ex dicto alberti premisso liquide
constat quod sub duabus speciebus non sunt due gratie sacramentales
et diuisim effectiue quid est quod ex dictis eiusdem alberti
intuli in initio separatam esse gratiam sacramentalem quae suscipitur
sub secunda specie ab ea que sub prima Numquid ille albertus
est sibi ipsi contrarius cum in vno loco negat esse duas
gratias sacramentales diuisim effectas et in alio attribuit gratiam
corporationis prime speciei et gratiam redemptionis secunde et dicat
illas esse diuisas Sed certe non est sibi ipsi contrarius
si recte intelligatur et bene videamus quomodo dicat
albertus Ita dicit Quia enim xpus totus cum anima
et sanguine et deitate habetur sub specie illius cibi qui
est panis videtur posse aliquis quod nichil operacionis ha
beat potus sub specie vini Si enim dicitur de natura quod non
superaddat superfluus nec deficiat in necessariis cum ordinacione
sit gratia qua natura nichil debet esse superfluum Cum ergo
totus xpus cum sanguine suo habeatur sacramentaliter sub
specie panis videtur quod totum superfluit illud quod adiacet
de specie vini Sed ad hoc dicimus quod xpus postquam exhi
buit corpus suum sub specie panis tunc postea ex
hibuit sanguinem sub specie vini et vtrumque sacramentum celebrandum
dedit esse precepit et ecclesia per statuta apostolica et non ec
clesia instituta cantare xpi vtrumque celebrat diuisim
conficiendo sanguinem ex specie vini Hec albertus

Ex quibus duo sunt notanda primo quod loquitur de
celebracione misterii in quo est sapientie et expressio
significacionis habenda est sive quod dicat quod vtrumque corpus
et sanguis sacramentaliter habentur sub specie panis et post
ea facit albertus comparacionem de corporali imbibicione et
dicit quod xpus corpus dedit in generacione sui et me
brorum sanguinem autem dedit in redemptionem Iste autem
sunt diuise operaciones diuise ergo essentialiter sunt gratia
corporationis in specie panis et gratia redemptionis in specie vini.

Omnia ista dicta alberti loquuntur ut predixi de celebratione misterii et de significatione gratia diversa effectione
prout est supius latius declaratum Sed ad huius propositi
declaracionem in occurrit aliqua dicere per que ut michi
videtur hec materia plana et lucida relinquetur
Possibile quidem sit de istis attribucionibus et
appropriationibus que per doctores summo et per sacramentum scripturam
sub diversis respectibus diversimode fiunt causa applicandi
materiam exercitandi devocionem quia aliis respectibus
quod non est extrinsecus sumendum actum ad hoc quod diversimode
et separatim efficiantur nam idem videtur attributum
diversis et diversa eidem diversis respectibus Ex glosa
super illo quod latus eius aperuit dicit ut illic quodammodo
vite hostium panderetur unde sacramenta ecclesie manaverunt sine quibus ad vitam non intratur Ille sanguis
fusus est in remissionem peccatorum aqua lavacrum
prestat et potum Et textus in c. cum marthe de cele missarum
ic.
De latere christi duo precipue sacramenta fluxerunt redempcionis in sanguine et regeneracionis in aqua Nunquid
voluimus dicere quod qui recipit sacramentum aque et non
recipit sacramentum sanguinis scilicet baptismi et calicis sit
gratiam regeneracionis sed non redempcionis est ergo regeneratus
et non redemptus et quia regeneratus ex aqua et
spiritu est filius dei et pertinebit ad regnum
dei et tamen adhuc est captivus diaboli quia non
redemptus quod tam insanum quod tam erroneum esset fore posse multa ex dictis beati aug contra
pelagianos sed non est opus in re tam notoria
occupare membranas et patet aperte in c. mandes
de baptismo Si ergo de gratiis attributis ut dicitur
universis sacramentis quia dicit duo sacramenta verius est
dicere quod per baptismum ambe habentur quanto magis
de diversis speciebus eiusdem sacramenti unde licet per
aliquos dicatur sacramento corporis apponitur gratia conversionis
et sacramento sanguinis apponitur gratia redempcionis
tamen sub prima specie omnis gratia realiter habetur quia
ibi caro christi et sanguis realiter continetur Aliquo
modo arguatur ergo sic Iste suscipit primam speciem
non secundam ergo habet gratiam incorporacionis et non redempcionis sed per gratiam incorporacionis est incorporatus

et unitus illa ultima unione de qua albertus ut supra est dicendum ergo sed et gratia redemptionis alicui ita est unitus et connexus christo et per ipsum et in ipso omnibus membris eius et non est particeps gratie redemptionis quis hoc intelligere aut credere potest maxime cum gratia redemptionis veniat in nos per gratiam incorporationis quod totaliter membris incitum capitis convenit supra dictum est ex sententia sancti thome ....

Praeterea passioni nostre redemptionis aliquid attribuitur christo sicut scribitur matthei xx et marci x dare animam suam redemptionem pro multis Aliquid sanguini ad ephesios i a / habemus redemptionem per sanguinem eius et prima petri primo Redempti estis de vana conversatione vestra non corruptibilibus auro et argento sed precioso sanguine quasi agni immaculati ihesu christi Aliquid corpori ut in ewangelio hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur luce xxii et i cor xi quod passis traditur puta captivus precium redemptionis est Captivi enim eramus propter peccatum sed dominus peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum ut peccatis mortui iusticie vivamus prima petri ii c sic nos a servitute diaboli redemit Attribuitur aliquid toti christo prima ad thimotheum ii unus enim deus unus et mediator dei et hominum homo christus ihesus qui dedit semetipsum redemptionem pro omnibus ad Gal ii in fide vivo filii dei qui dilexit me et tradidit semetipsum pro me ad ephe v Et ambulate in dilectione sicut christus dilexit vos et tradidit semetipsum pro vobis oblacionem et hostiam deo in odorem suavitatis

Ipse quoque albertus qui in loco preallegato videtur attribuere gratiam redemptionis sanguini in eodem libro supra ita dixit una causa scilicet quare vocatur eukaristia i. bona gratia quia est gratia super graciam quasi cumulum continens gratiarum et corpore quidem gratiam confert unionis ex sanguine dat graciam expiationis ex anima ergo gratiam redemptionis ex spiritu christi dat gratiam vivificationis et virtutis ex divinitate affert graciam refectionis ex toto signa sacramenti dat graciam eterne beatitudinis Nunc quis non videat istas attribuciones quas fecit et quantum excedit suscipi

valeat argumentum ad probandum distinctas gracias
sic effici per diversas species vel sub speciebus quod non per unam
si enim ex corpore habetur Secunda solum gracia cibacionis et
ex sanguine expiacionis et hoc nolumus referre
sub speciebus specialibus restantes gracie ubi recipientur
cum reliqua quibus attribuuntur non sunt ex vi sacramenti
sed ex concomitancia sub qualibet specie pari modo et si
ex racione concomitancie habentur tunc sequitur quod in sacramento
sub specie panis habetur gracia cibacionis et gracia redempcionis
quia ex anima et vivificacionis et virtutis quia ex
spiritu Christi et refectionis ex deitate quia ibi caro cum
spiritus et divinitas nec aliter nisi utraque species simul
quam in una et quia eciam ibi est sanguis habe
bitur eciam ibi gracia expiacionis et sic omnes gracie
Preterea idem albertus ibi recitat quod sacramentum vene
randum dicit habere multiplicem effectum scilicet unum quasi
essencialem alios vero adiunctos Essencialis effectus
est restauracio deperditi in spirituali vita quod homo in
currit ex abstinencia cibi spiritualis Adiuncti autem
effectus sunt circa tria confortativum et cautelativum refectivum
Ecce aliud modum considerandi effectus huius sacramenti
Item albertus in eodem libro dicit licet per omnes vir
tutes ad omnia bona homo disponatur ad hoc quod primo
incorporetur tamen per unam graciam huius sacramenti secundum similitudinem
cuius operacionem fit ipsa incorporacio scilicet sicut per omnem
qualitatem digestivam et sublimativam et deputa
tivam inter medium disponitur ut facilius corpori naturali
incorporetur quo fit ipsi corpori similius et tamen virtus
ultime incorporacionis est in membris sibi inducens
et uniens et incorporans infinitum ita per omnia
bona assimulatur fidelis anima et homo totus ut
facilius Christo incorporetur et tamen in corpore domino in tabula
scripto remanet spiritualis actus et gracia qua homo
corpus in Christo induatur unitur et incorporatur multa
possem afferre de dictis alberti et aliorum doctorum
plurima variis consideracionibus et attribucionibus
que causa dilatandi materiam excitandi devotorum
et aliis respectibus sunt sed de ipsis intellectualibus
speculacionibus et attribucionibus ad realem differenciam vel
diversitatem efficaciendi vel causandi certa similiter non est

volo tandem dicere q ea que legimus attributa sang-
uini xpi no intelligamus sic ee dca tamq de scto sang-
uinis solummodo dici possint Nam et si legamus opa
Beati anshelmi Beati Bernhardi et bone ventture et
alior doctor contemplatiuor reperimus eosdem effectos
extrahi de plagis et de vulneribus xpi per deuota con
templacoem passionis eiusdem ut rigetur animi
ariditas calefiat tepiditas inebriatur anima vnia-
tur coniugatur et caro transformetur in dolorem sim xpm et
alia multa similia Et finaliter attendamus ne
quod a doctoribus ponitur per modum significandi in
telligamus per modum efficiendi vel causandi --
Sed ad huc instat tn albertus dicit ponas realiter
distinctas Ergo rndeo quid vultis arguere ex hoc
ergo diuisim effectus hoc cce ipm q ipe expresse dicit
qma dicit q no sunt due gre diuisim effecte quid
vultis cum ista philosophica subtilitate de essentiali dis
tinccoe probare Cum et scus tho dicat potencias aie
esse et distinctas ab essentia aie et tn no est dare pote
ncias aie sine aia Item in igne calor et lux distig
wunt tn posito igne ponitur utrq sic et posito corpe xpi
vero ponitur gra incorpacionis et redempcionis Vnde
no est sensus alberti q gra redempcionis sic habeat
per sacrm calicis quod no habetur per sacrm panis
Vnde ista est veritas q vna est tm gra sacralis illius
sacri pprie loquendo de sacrali gra put est quoddam
diuinum auxilium ad obtinendum effcm sacri Ille
autem diuise que nominantur gre pprie loquendo sunt
beneficia redondancia in nobis ex merito passionis dni
nri ihu xpi Et cum per albertum enumerantur et attribuu-
ntur diuersimode corpi anime sanguini spiritui deitati
attribuuntur per consideracoes et respectos qui accipiuntur
ex aliqua racoe similitudinis sic dicit idem albertus
Et est pallegatum vnus est effectus essencialis vnius
sacri et alij sunt adiuncti ad illum effcm consequenter
est gra sacralis quo effcu concesso sequuntur effectus
adiuncti ad illud et illic que enumerantur gre sic p gram
sacralem que datur per baptismum fit illa prima
incorpacio fit per gram sacralem que datur in sacro
fit ultima incorpatio scdm modum loquendi ipius
alberti Et sicut ad illa primam incorporacionem

sequuntur gre redempcionis adopcionis sanctitatis
iusticie hereditatis dei fraternitatis xpi et alia huiusmodi
que possent enumerari Sic et ad ista ultima incorporacionem
suo modo sequuntur ille gre seu effectus qui dicuntur
adiuncti Secundum autem sanctum tho in iiii° di xii ubi de effectu
huius sacri dicit principalis effectus huius sacri est incorporacio
hominis in xpm Et ad hunc sequuntur duo effectus aug
mentum spiritualis quantitatis in augmento virtutum et restau
racio deperditorum in remissione venialium vel in
reparacione languoris defectus precedentis siue sit siue
sit considerent isti effectus semper est dicere quod una
est gra sacralis per quam consequitur principalem
effectum et ad illum consequuntur alii effectus adiuncti neque
multiplicatis speciebus sequitur multiplicatio
grarum seu effectuum in una oracione ex parte operis operati
Unde si sacerdos in una missa multas hostias
consecratas sumat non participabit maiorem effectum
sacri quam in una ut dicit sanctus tho parte iii q lxxix
ar vii in fine ...

Post hec allegat contra consuetudinem ecclesie quedam
dicta Cypriani et augustini et aliorum que ad hoc
tendunt quod manifeste veritati cedat consuetudo ve
ritati Pro quo nolo pretermittere quod illa que allegat
dicta beati aug in libro de unico baptismo contra dona
tistas non sunt verba sancti aug nisi recitatiue
sed sunt verba tanti felicis eporum qui in illo affri
cano concilio cum beato cipriano reprobaverunt consuetudinem
ecclesie de non rebaptisando ab hereticis baptizatos et contra
illam consuetudinem ecclesie loquendo dicebant illa Sed re
vera ipsi errabant et consuetudo quam rephendebant
erat bona Beatus aug in illo libro recitat omnia dicta
illorum et respondit eis aug responsio sufficiat eis
quod nunc vero quod contrarium ipsius consuetudinis sit ve
ritas non probatur Sed salubrem consuetudinem
tenet ecclesia nisi penitus derogaret evangelice
veritati Sic illi dicebant et veritatem pretendebant
non probant ita nec isti Unde sicut et illa consuetu
do contra quam illi loquebantur remansit et fuit ple
narii i. generalis concilii diffinicione firmata Sic ita
et ista et non moleste ferent isti domini Sed paciente
et lete si eis contingat sicut illi carissimo doctori

a beato Cipriano anno lxxxv epis illam consuetudinem
reprobantibus legimus contigisse

Adduxit dns proponens contra canonem sacri Con
cilii Constanciensis quatuor / primo quod sententia lata est
per falsam suggestionem quia per offensione et ma
culam regni Bohemie in ea insertum est quod pestif
eram seu non ierunius populos communicat quod similiter
est dicit quia iniqua in dicto regno hec sunt pecca
tum ergo committit sententiam esse nullam apostolus Anne xxv q ix
c venia et c sententiam Rndet primo ad primum deinde ad
alios Primo ad primum non erat hoc nemini propone quia
in canone illo nulla fit mencio de inclito regno
bohemie propterea non potest dici aliquam maculam
vel offensionem esse illatam ipso regno quod ibi non nominatur
sed solum dicitur quod in non nullis mundi partibus quidem
temerarie asserere presumunt populum christianum debere sacramentum
eukaristie sacramentum sub utraque panis et vini speciebus
suscipere et non solum sub specie panis sed eciam sub specie
vini laicum populum passim communicant eciam post ce
nam vel aliter non ieiunum etc De communione sub utraque
specie ad populum quod tunc incipiat introduci in regno
bohemie non est similiter De alio vero communicando non ieiunum
an sint asserta vel facta per aliquem in regno non
penitus inverisimile est Quin in principio illius dis
turbii plurime perversos homines non dico per communitatem
regni sed per singulares personas nominatas fuerunt
attemptate Nonnulli enim iuvenibus laicalibus
eciam accincti gladio super quacumque tabula solum
cum pane vel sine incipiunt a verbo illo Qui pridie
quam pateretur et postea et si non sint in bohemia
potuit esse in alia parte mundi contra aut negativam
quod in nulla parte mundi sint per aliquos sic asserta
vel perpetrata esset impossibile probare sed ut infra dicetur
illa non sunt causa finalis sed impulsiva Quo
ad quas dicendum est quod eciam si constaret istam
causam esse falsam non propterea sententia est nulla cum
non sit error quantus in sententia expressus ut in
c cum inter vos et de re iudicata et c impnciam
de renunciacione sum quinor ostien et Johannes an querit

verba sunt hec Nota q licz falsa causa inseratur
in sna tenet tn quamuis lata sit con ius litigatoris
notandus est autem ille textus c sinaz ad matiam
consuetudinis diuerso tpe diuersimode petitate ubi dn
dicit ecclm et egregium aplm paulum quedam fecisse dis
pensatoie fecisse legimus que pq ea legit reprobasse
Addiciendu est q snia lata p falsa instru seu p fallos
testes no retractat nisi pbetur iudicem secutum fuisse
ista instra ul testes cum ex varijs causis iudex possit
anim suu informare ad feredu sinaz ut notat in
t c ii de re iudicata et no glo in c licz de pbacionibus
Unde eciam si pbaret falsum fuisse illud de conone po
tenaz tn no sns sunt illud de conone subintpx spe quod
principaliter dedit causa impulsiuam dicto canoni
facit quod notat doctores in dicto c inpncia Et si due
cause exprimant in snia quaz una est con ius altera
no tenet snia ut res pocius valeat qua pereat de
verboz sig c oblate Preterea in snis aut legibus
seu alijs actibus qui exprimit aliquam causam consi
derandu est utrum illa sit impulsiua ul finalis ad
hoc ut cognoscamus an cessante ul difficiente
causa cessat ul deficiat legis dispoitio Juxta notata i
c post cessacione dormine et ff depopulando l i g
sextu et inl i in fi ff de dona Bar pclarissimus
legum interpres eleganter examinat istam matiaz i
extrauaganti ad exprimendu que extrauagans sunt facta per
henricum impatore quia eo tpe multi machina
bant con imperium romanu Unde querit an hec
causa dicat impulsiua an finalis Et declarat q cu
lex illa sit uniuersalis et perpetua et futura re
cipiat illa facta pterita videlis q multi machina
bant con impium no fuit causa finalis sz im
pulsiua et io si ista causa cessaret quia no essent
multi sz pauci sit delinquentes no cessaret lex
ut in dicto g sextu unde dicit q si in aliqua lege
sine commissione municipali ponitur aliqua causa im
pulsiua no pot opponi q illa ca no sit vera q
no nocz ut C de fla ca adieco legat l ii cti ff

decondiuo· et demq l· cu tale q falsam benis si pri
teps aliquid particulariter resebet qua sind vinn
super quo resebit possz ee cu finalis recepti ut e
de diu rp l· si Causa ante finalis sen to pdicte
extrauagantis est ad reprimendum facinora et ita
est to perpetua et finita respiat et tunc e finis ad
quem tendit inpator Item ut precessores no nun
tenetur no seruata solempnitate omnis particuli
Item addit si sunt plures cause finales et quelibet
est sufficiens per se ad producendum effectum tunc suffecit
vnam ee vaz in x glo in c ii de rescriptis et gnera
ponit pdiuncta ut ml· sepe de uez; sig· ita
in proposito determinatum extitit in concilio Constancien
Cum i no nullis partibus quidem temerarie asserunt
q ppulus xpianus comandus est sub vtraque spe et q
no communis grat Unde indicto Concilio dicitur
q Concilium illud aduersus hunc errores saluti fide
lium prouidere satagens matura deliberacione plurium
doctorum tam diuini quam humani iuris pphita de
clarat etc Unde q quidem in no nullis partibus sic
asserunt sunt causa impulsiua que induxit sacrum
Concilium ad declarandum Causa autem finalis et per
petua et actus est ut declarando veritatem pruideat
saluti fidelium Unde sine illa assercio facti fuit vera
vel non hoc no nag declaracioni veritatis que pro
salute animarum debet ee nota omni tpe et omnibus
hominibus nec sacrum Concilium secutum fuit illa
assercionem facti sed testimonium scripturarum declaratum
p insignes doctores tam defunctos quam tunc superstites
Demum in aliis exemplum Si quis differret hunc
sacro Concilio Cum in nonnullis regionibus multi
peteretur sortilegia vel usurius et dicunt talia no
esse peccatum Concilium ad pruidendum saluti fidelium
declarat sortilegia vel usurias exerceri no posse
sine peccato Nam q no possz pbari q in aqua
hoc aliquis assereret quid dicet hunc sinaz
vel canonem no tenere Cum no est aliud nisi de/

declaracio veritatis ffatentur tamen q si post declaracionem
veritatis condempnacio acit aliquem novatum tam sic de
latum et postea probatur illud fuisse delatum tunc predicta
condempnacio debet retractari et ita loquntur dominus c.
venia et c. sinam. Secundo obicit dominus proponens predictam
sinam esse nullam quia lata est contra ius scriptum et ius
constitucionis divine. Nisi manducaveritis et bibitis per
eum inducetis ergo dicit esse nullam ut in c. pro et in
c. cum mter de re iudi et ij q. vj § diffinitiva sentencia
ad hoc l. si expressum ff de appell et c. que sen. sine
app rescin l. i. § pri. Ad hoc respondendum est q cum probari non
possit communionem sub utraque specie ad plebem esse de precepto sequitur
sinam illam non posse dici esse latam contra ius constitucionis
divine. Tercio obicit q sine sedis apostolice non debet
stare si continet iniquitatem manifestam ut in c. inter
ceteras de re iudicata vel cum contineat intollerabilem
errorem ut patet in c. per tuas de sen. exco. ubi allegat
glo. dicit intollerabilem esse errorem si preciperet quolibet
peccatum vel aliquod impossibile seu turpe. Ad hoc re
spondendum est q iste allegaciones evidenter cessant
cum probatum sit per me predictam communionem ad plebem sub utraque
specie non esse de precepto Christi et consuetudinem ecclesie sub una
specie laudabiliter esse introductam. Quarto obicit q sine
romane ecclesie non est sectanda quia ea que sunt
bene diffinita retractare voluerit. Ad hoc dicendum est
q sinam Concilii constanciensis non retractavit confirmavit
ut bene diffinita quia consuetudine illam de communicando
plebem sub una specie ex racionabilibus causis introductam
et per tot centena annorum universaliter
per totam ecclesiam latinam et per sanctos patres et doctores
observatam Concilium constanciense declarando roboravit.

Postremo dominus proponens multum gaudet et
gracias agit q Concilium constanciense perhibuit
testimonium q Christus instituit sacramentum eukaristie
sub utraque specie et q ecclesie primitiva hoc predicaverat
etiam quo ad laicos. Ad hoc dicendum q per hoc
non probat intentum suum quia Concilium non
dicit q instituerit sub precepto ad plebem ne quis credat

sub precepto practicarunt nec illud sequitur quod sicut
laici qui peccabant in primitiva ecclesia sub utraque
specie non vituperabantur ita nec peccantes
nunc quia cum usus istius sacri quo administracio
aliis sit ex potestate ecclesie et ecclesia eximius causis
ordinaverit non consencientes coarcari sub una
qui sine licencia ecclesie aliter agit efficitur
legis transgressor sicut in potestate ecclesie est ordinare
quod conficiatur in azimo vel fermento et cum talibus
ornamentis vel cum tali solempnitate qui secus
faceret post legem datam procul dubio peccaret. —

Per predicta patet plene ut michi videtur satisfactio
ad omnia puncta principalia et motiva et alle
gaciones … proponencium nec puto aliquid
remanere quod sit alicuius importancie ex propo
sitis et allegatis per eos quod non pateat solucio ex
predictis Volui enim sigillatim cuncta prosequi ne
prolixitate nimia efficerer tediosus Si autem vi
detur eis aliquid obmissum ad quod velint sperare(?)
rude signent illud et dabitur eis deo suffragan
te responsio Suscipiat pater benivolo animo et cum
mitate que ante dicta sunt Certe benivolo animo
et cum caritate loquens tamquam cum fratribus nec disputantium cautelas … sicut solum velle evadere
argumenta sed aperui materias quas dominus michi
dignatus donare est sine invidia communicans et
que sensi quanto potui propalavi ut veritas
elucidetur Si quid minus complete aut aliter dix
erim quam debui imputetur angustie temporis et
nimie ipsius brevitati sed et mee ignorancie
que cum multa sit sicut abscondere nequeo ita
nec profiteri erubesco paratus semper corrigi a quo
libet melius sciente et potissime ab hoc sancto
Concilio cuius correctionibus diffinitive cuius correctioni
emendacioni et diffinicioni hec mea dicta plenarie
sunt subiecta Deus qui vivit pacem et verita
tem diligere veritatem splendescere faciat et amatores
pacem et veritatem amare ut sit ad illam
beatam patriam ubi est vera et perpetua pax lucetque reue
lata facie cognita veritas pervenire mereantur Amen

[illegible]

In nomine domini nostri ihesu christi amen / Reverendissimi re-
verendique patres etc. Cum cogitarem pridie unde huius
mei operis aliquod acciperem ex sacra scriptura stabile
fundamentum aperui librum missale ut requirerem
ex lectionibus epistolarum et ewangeliorum quo in ecclesia dei diebus
istis legimus Et in lectione epistole que sumitur in dominica
sicut heri feria quinta legenda quod propositum michi adeo
determinata suscepi ex epistola ad Colossenses ij sic legi in quo et
christo circumcisi estis circumcisione non manu facta in expo-
liatione corporis carnis sed in circumcisione christi consepulti ei
in baptismo in quo et resurrexistis per fidem operationis
dei qui suscitavit illum a mortuis Ex quo quidem
themate ut ex quadrato lapide quatuor veritates
velut quatuor principales parietes consurgunt Prima
1 est quod ex illa divina sententia in ipsum primum parentem adam
promulgata omnes homines mortui spirituali morte nas-
cuntur filii quidem ire et morte dampnati Secunda
2 quod ab hac morte resuscitantur illi quos omnipotens
deus ad gratiam suam vocare dignatur Tercia quod hec
3 tam admirabilis mutatio de morte ad vitam spiritualem
fit per baptismi sacramentum Quarta quod baptismus in locum
4 circumcisionis successit ita ut illa per hoc sacramentum tollatur
Prime due patent in hoc quod dixit in quo resurrexistis
nemo enim resurgit nisi qui mortuus fuit et enim
ut ait apostolus ad Romanos v. ob unius delictum mors regna-
vit et iterum per unius delictum omnes in condempnatione
Tercia vero quod hec mirabilis mutatio fiat per sa-
cramentum baptismi ostenditur ibi ubi dicit consepulti
ei in baptismo / unde idem apostolus ad Romanos vi an igno-
ratis fratres quotcumque baptizati sumus in christo ihesu
in morte ipsius baptizati sumus consepulti enim
sumus cum illo per baptismum in mortem ut quomodo surrexit
christus a mortuis per gloriam patris ita et nos in novi-
tate vite ambulemus Quarta ostenditur in eo quod dicit in
quo circumcisi estis circumcisione non manu facta sed in
circumcisione christi consepulti ei in baptismo quod idem
est dicere circumcisi estis circumcisione non manu facta sed in

circumcisione xpi consepulti ei in baptismo nisi quod dicu
dicat non manu facta illam carnalem circumcisionem
excludit Sed ut ostendit effectum eius non perditum Sed in
alio sacramento immutatum dicit circumcisi estis circumcisione
ut autem declarat illam operatus fuerit consepul
ti estis xpo et iam addamus illud ad ro vi
ut quo surrexit xpus a mortuis per gloriam patris
ita et nos in novitate vite ambulemus Unde
tex in c maiores de baptismo ita dicit quod baptismus
successit circumcisioni / absit enim ut in illam dampnatam
heresim incidamus que perperam affirmabat
legem cum ewangelio et circumcisionem cum baptismo ser
vandam Clamat enim apostolus dicentem si circumcidimini
xpus vobis nichil proderit et ita baptismus qui
successit loco ipsius etc. Vide ergo exulta in ordine
cum hec apostolus prima Quantum ergo suscipitur argumentum
presupposito ipsius circumcisionis effectum de quo inter anti
quos diverse opiniones sunt aliis dicentibus quod so
lum per eam tollebatur originale peccatum aliis vero quod et
conferebatur gratia quo ad effectus remotionis culpe
Sed non quantum ad positivos Aliis quod etiam quo
ad positivos prout recitat sanctus tho iii parte q.
lxx in responsione ad 2m allegabatur ad hoc
dictum venerabilis Bede in omelia circumcisionis ubi
dicit idem quod salutifere circumcisionis auxilium cu
racio in lege contra originalis peccati vulnus agebat quod bap
tismus agere revelate gratie tempore consuevit Ad idem
etiam dictum beati Gregorii quod habetur de con di iiii
quod apud nos Sed dimissis istis disputacionibus
de solida doctrina ecclesie capiamus hoc Propter alle
ti maiorum tex dicit originalis culpa remittebatur
per circumcisionis misterium et dampnacionis periculum vi
tabatur non tamen perveniebatur ad regnum celorum quod
usque ad mortem xpi fuit obseratum et subiungit
et per sacrum baptismi xpi sanguine rubricatum
culpa remittitur vitatur periculum et ad regnum celorum
etiam pervenitur Unde patet quod baptismus circumci
sioni successit et eam in virtute efficiendi excedit
His presuppositis argumentacio mea procedat

habebat tempore suo circumcisio suum effectum sine adminiculo de-
minus libet alterius sacramenti. Non enim nomine circumcisio da-
batur in manna quod ad memoriam servabatur
Martha sicut breviter expediatur. Nulla alia sacramenta
veteris legis causabant nec habebant aliquam
virtutem qua aparent ad conferendam gratiam sicut
est determinatio magistri sententiarum in iiii di. i. Et ibi docto-
res et thomas ubi supra. Sola ergo circumcisio tollebat origina-
le peccatum et dampnationis periculum evitabat. Et bap-
tismus dicitur maioris virtutis et sine adminiculo
alterius sacramenti suum effectum non valet perfecte producere.
Si sit etc non sufficienter intuemini verbis petri
apostolorum principis compuncti corde et salutis reme-
dium flagitantes quid inquiunt faciemus viri fratres
Petrus vero ait ad illos penitentiam inquit agite et bapti-
zetur unusquisque vestrum in remissionem peccatorum vestrorum
et accipietis donum spiritus sancti Actuum
Et nondum per baptismum remissionem peccatorum promittit
et donum spiritus sancti divina dispositione petrum apostolum
ad cornelium mittit ut ei quid facere oporteat ostendat
Instruxit eum et suos salutari doctrina et baptisma-
te innovat et per hoc ostendit sibi quid oporteat eum
facere legamus omnes actuum apostolorum distinctionem vide-
amus an reperiemus aliquem mox de baptismo ad
alterius sacramentum deductum. Sciebat quidem apostolus baptismi
sacramentum per se absque alio sacramento adminiculo plenum
effectum suum producere posse dicit spiritus philippo ut
iungat se currui in quo candacis regine sedebat
eunuchus et in prophetia ysaie librum latentem
in littera. Sibi philippus insinuasset pervenissent
ad aquas quas in itinere reperiebat baptizato
eunucho mox a spiritu raptus est philippus et iter
suum eunuchus peregit. Quid ergo tantum
unicum gratie pro eunucho spiritus sanctus dignatus est
operari et imperfectum dimisisset sacramentum. Is qui opus
imperfectum non novit aut certe verius dicendum
eunuchum illud perfectum suscepisse per lavacrum
potentissimi salutem eterne. Zelus Ieronimus
sanctus non dubitat interpretare ut in prologo biblie

legitur Ezech prophetam audiuimus per spiritum sanctum
de baptismo prophetando dixisse Effundam super
vos aquam mundam et mundabimini ab omnibus
inquinamentis vestris Ezech xxxvi per aquam ergo bap
tismi homines ab omnibus inquinamentis mundat
Et breuiter ut per alle tex dixit in c maiores
per baptismum culpa remittitur uitatur periculum et
ad regnum celorum etiam peruenitur
Affluente materia uideor ex uno pariete aut
saltem ex duobus totum edificium uelle complere
ac si aliorum essem oblitus ergo et in opus alie
veniant quas etiam ex assumpto themate intuitus
scilicet quod per peccata mortui simus et dei gratia resuscitamur
addatur huius tertia quod hoc fit per baptismatis sacramentum
prout paulus docet in themate preassumpto cum dicit
consepulti ei in baptismo in quo et resurrexistis
cum concordat illud ad ro vi Quicumque baptiza
ti sumus in christo ihesu in morte ipsius baptiza
ti sumus Sepulti enim sumus cum illo per baptismum
in mortem quia per baptismum de morte cum illo
resuscitamur ad uitam ergo spiritualem uitam bap
tismus confert Unde sanctus tho in summa contra gen
tiles parte iiii ti de baptismo ita incipit Sum
hoc ergo operiens post iam singula sacra et effectus
quos unius cuiusque et materia in consenciens primo
quidem circa spiritualem generationem que per baptismum
fit consideratio est quod generatio rei uiuentis est quedam
mutatio de non uiuente ad uitam uita autem spirituali
priuatus est homo in sua origine per peccatum originale
et ad hunc quecumque peccata sunt adducta abducuntur
a uita oportuit ergo baptismum qui est spiritualis
generatio talem uirtutem habere quod et peccatum originale
et alia actualia peccata commissa tollat Unde
Quibus aug et habetur in decre de co di iiii ita dicit
Dominante autem carne tantummodo trahitur peccatum
originale regnante autem spiritu sancto non solum
originalium sed et voluntariorum fit remissio peccatorum
patet ergo tanta esse uirtute baptismi quod merito dicatur
regeneratio hoc est mutatio quedam de non uiuente

ad vitam hoc est autem quod saluator ait nisi
quis natus fuerit denuo non videbit regnum dei Joh iij
et mar. vlt. Qui crediderit et baptizatus fuerit
saluus erit vnde et apostolus paulus Qui saluos
nos fecit per lauacrum regeneracionis et renouacionis
ad tyt. tercio Renascitur enim homo per baptismum
et renouatur et fit nouus homo amissa vetus
tate peccati et ascribitur numero filiorum dei quia ex deo
natus est Si filius est dei ergo et heres dicente
apostolo paulo ad Ro viii Si filius ergo heres et
iterum ad tytum v iii ut heredes simus secundum spem vite
eterne hereditas autem hec in regno celorum est
nam per sacra istius baptismi est celestis regni ianuam
aperire sicut dicit glo super illud luce iij baptizato
ihesu apertum est celum Non enim primum tunc apertum
est tunc celum sed ut virtus baptismi ostendatur de
quo quisque cum egreditur ei celestis regni ianua
aperitur Vnde doctor sanctus thomas in summa contra gentiles
li iiii ca lix loquens de effectu baptismi dicit quod si
baptizati decederent statim in beatitudinem rapientur
per baptismum quia incorporantur quodam passioni et morti
xpi et efficiuntur membrum xpi ut viuat in xpo
secundum illud ad Ro vi Si mortui sumus cum xpo cre
dimus quia et viuemus cum xpo Ex quo patet quod
huiusmodi baptizato communicatur passio xpi ad remedium ac
si ipse passus et mortuus esset passio autem xpi
est sufficiens satisfactio pro omnibus peccatis
omnium hominum et ideo ille qui baptizatur liberatur a reatu
tu omnis pene sibi debite pro peccatis ac si ipse sufficienter
satisfecisset pro omnibus peccatis suis iuxta sui sic thomas
parte iii q lxix ar ii incorporate q. huic concordat
aug et habetur de con di iiii Filius dei carne
peccati suscepit et penam sine culpa ut in carne
peccati culpa solueret et pena per fidem ergo et bap
tismum eius a peccato homo per viuificacionem et a morte
liberatur per resurrexionem Item doctor ambrosius
et habetur eadem di per aquam baptismi transitus
est de terrenis ad celestia ideo pascha transitus dicitur
hic transitus est de peccato ad vitam de culpa ad graciam

de inquinamento ad sanctificacionem qui per hanc aquam
transit non moritur sed resurgit. hec Augustinus Ambrosius
huius bene thema nostrum concordat cum dicit quod sepulti
cum Christo in baptismo in quo et resurrexistis. sed hec que
tantis auctoritatibus communita nichilominus volo
racione innuere et probare quod effectus baptismi sit remissio
omnis culpe et quod suscitetur de morte ad vitam
dico spiritualem per graciam. Certum enim est quod ubi agens naturale
formam sibi contrariam corrumpit in materia disponens eam ad
susceptionem nove forme et induat formam sibi similem
sic ipse per quandam similitudinem agit deus in animam
suscipientis baptismum ipso baptismo sicut instrumentali
agente mediante cum corrumpit sibi formam contrariam scilicet peccatum
et imprimit formam sibi similem scilicet graciam verba sunt
doctoris super iiij sententiarum di. iiij ar. iij q. i. ubi tractat de
effectu baptismi sed quod tantis multiplicacionibus
auctoritatum et per racionem probare conor quod est aptis-
sime sancte ecclesie determinacione firmatum cuius solis
splendorem cupio adiungere in c. ar. maiores
de baptismo apertissime effectus ponitur sacramenti
unde licet per ipsum culpa remittitur vitatur precium
et ad regnum celorum ac pervenitur. Et in canone
edito in generali Concilio qui habetur in cle. de summa
tri. et fide catho. propter generalem efficaciam mortis
Christi que per baptisma applicatur pariter omnibus
baptizatis tam parvulis quam adultis conferri
informacionem in baptismo graciam et virtutes decrevit.
Concludendo ergo ex omnibus supradictis dilucidis-
sime constat esse fundatum effectum huius esse sacramenti
ut per ipsum nova regeneracio fiat expoliata vetus-
tate peccati renascitur novus homo ex aqua et spiritu
sancto efficitur filius dei et mundatus ab omnibus
inquinamentis vita spirituali iam vivit habens in
se graciam gratum facientem et virtutes fidei spei atque
caritatis et si hanc spiritualem vitam in eo per baptismum
reductam nulla sequens culpa coinquinet ad
regnum celorum proveniet et vitam naturalem eternam
Hos quidem effectus et multos alios habere se as-
sequens habet baptismus Unde ergo Crisostomus

in sermone ad neophytos baptizatos sic dicat videas quot
sint baptismatis largitates ꝫ multis quidem videtur
celestem gratiam in peccatorum tantum remissione consistere Nos
autem honores decem nullo computamus hac de
causa etiam infantes baptizamus ut non sint
coinquinati peccato ut eis addatur sanctitas iusticia
adoptio hereditas fraternitas christo ut eius membra
sint ut spiritus sancti habitaculum fiant ad producendum
autem omnes hos effectus baptismi virtus sufficiat nec aliquo
sacramento indiget adiutorio sua propria virtute perfectus absolutus
quod ut in illud dampnatum errorem incidamus quem putat
dicit Guido in libro de heresibus dicens quod requiritur
ut baptizatus sumat corpus christi alias nisi sacramentum
tamen eukaristie baptizatus susceperit non est vere baptizatus
hoc nec ewangelica doctrina insinuat nec apostolica
documenta ostendunt nec aliqua ratio fundat Septem
quidem sunt ecclesie sacramenta quorum quodlibet suam habet
efficaciam et virtutem quorum tamen potest dissipere ut credat
eum qui baptizatus fuit et non comunicavit in morte
manere Iam ergo baptismus non erit regeneratio
aparis emundatio non resurrectio quia non ergo saluabitur
dicit apostolus in themate pallissipto Consepulti sumus
christo per baptismum in quo et resurreximus quia non
erit quod dixit idem apostolus quod salui facti sumus
per lauacrum regenerationis manebit ergo in morte
talis baptizatus ex aqua et spiritu sancto renatus
et ille cuius perfecta sunt opera in baptismate non
dedit perfectum salutis remedium Sed quo inquiunt
armeni satisfacies nobis ad ewangelica verba
sic enim christus dixit nisi quis renatus fuerit ex aqua
et spiritu sancto non intrabit in regnum celorum hic
etiam dixit Nisi manducaueritis carnem filii hominis et biberitis
eius sanguinem non habebitis vitam in vobis licet ergo aliquis
renatus sit ex aqua et spiritu sancto si tamen non man
ducauerit carnem filii hominis et eius biberit sanguinem vitam habere non poterit
ūō Ad hoc ego iudeos imitando christum cum interrogatus
a principibus sacerdotum et phariseis audit eis In
terrogabo et ego vos sic et ego armenos interrogo
rogo tamen christus dicat quod qui autem non crediderit
condampnabitur Et qui non credit in filium dei

iam iudicatus est. Quo autem salutem aut vitam
promitte post plurimis etiam si baptizantur et con
tamitis eos tum in filium dei no credant et cum nichil
aliud valent michi respondere nisi quod in fide ecclesie
saluantur. Ecclesie corde credunt et ore ecclesie con
fitentur ac ego eis facile respondeo quod et ore
ecclesie manducant carnem et bibunt sanguinem xpi. Unde
sic et beatus Aug dixit et habetur de con di iiij
In ecclesia saluatoris per alios paruuli credunt
sic ex aliis que in baptismo remittuntur traxerunt
nec illud cogitetis eos vitam habere non posse qui sunt
expertes corporis xpi et sanguinis eius dicente ipso
Nisi manducaueritis carnem filii hominis et biberitis sanguinem
non habebitis vitam in vobis. Nulli est aliquatenus
ambigendum tunc vnum quemque fidelium corporis sanguini
nisque domini fieri participem quando in baptismo membrum
xpi efficitur nec alienari ab illius panis cali
cisque consorcio si antequam panem illum comedat
et calicem bibat de hoc seculo in vnitate corporis
xpi constitutus abscedat sacramento quippe illius beneficio
non priuatur cum ipse hoc quod sacramentum est habere
inuenitur. Hec Aug. Sed dicit tamen quod ille magnus
phus dionisius ariopagita per apostolum paulum
conuersus et epus factus in libro suo de ecclesiastica
ierarchia dicit quod eukaristia est perfectio et ipsa
dicitur communio seu congregatio. Nam quasi alia sacramenta
accipiunt ab isto suam perfectionem. Nullum enim sacramentorum
aliorum vere celebratur in quo sancta communio non sociatur.
Ad hoc videor nisi verba sancti thome parte iij
q. lxxiij ar x quod hoc nomen eukaristia et hoc nomen
sinaxis grece vel communio in latino sua significatione
propria non significat hoc venerabile sacramentum sed antho
nomatice i. per excellentiam dicitur de ipso quod
tamen secundum propriam significationem dicitur de quolibet sacramento. Cum
enim per quodlibet sacramentum gratia conferatur sibi conve
nit nomen eukaristia quod idem est quod bona
gratia sed huic sacramento per anthonomasiam appropriatur.
Dicente beato paulo. Volumus enim gratiam nostram
per anthonomasiam aliam apparere sic et hoc

nomen sapiens omnibus sapientibus convenit
et tamen salomoni appropriatur et nomen philosophi aristoti
tamen tamen philosophi multi fuerunt Item per communionem sacramentum sibi
invicem fideles communicant quod significat hoc nomen
sinaxis in greco id est communio in latino sed appropriatur
precipue huius sacramento altaris propterea quia per
illam fit perfecta unio et perfecta communio Est ergo
verus sensus dionisii quod per quodlibet sacramentum
fiunt communio fidelium si vere et digne celebratur
quia suscipitur gratia in qua omnes fideles
communicant et per quam coniungantur sed per susceptionem
sacramenti altaris digne facta suscipitur illa perfecta
et ultima unio seu communio que per anthonomasiam
seu per excellentiam nomen sibi communis appropriat Similiter
est quod dixit albertus in quarto sententiarum di viii
quod hoc sacramentum altaris sit unitatis non illa que fit
per spiritum unientem et essentiam unitatem compingentem
et convertentem et unientem quia illa precedit sed
illa secundum quod christus per sacramentum convertit animam et unit
et inhac quod unit quelibet sibi unit omnes ad invicem
sic ergo duplex est unio sine incorporatio una
que fit per sacramentum baptismi per quam uniuntur
fideles invicem et efficiuntur unum corpus christi
Alia hec que datur per sacramentum altaris et hec est
perfecta unio non quod illa prima sit imperfecta
quo ad esse suum quia perfecte constituit hominem
in esse spirituali et facit eum esse membrum christi
et filium adoptionis dei sed quia per ipsam aliquis
perficitur Unde dicit beatus dionisius quod est perfectivum
perfectio ista et baptismus est perfectio confirma
tio est perfectio quia perficit in spirituali robore
et eukaristia est perfectio in spirituali augmento
per quam nutritur homo spiritualiter ad perfectionem vite
spiritualis ut attingat illud supremum esse de quo
dictum est supra secundum thomam super iiii sententiarum di
xii [?] ut ita sit in christum conversus itaque unitus
ut dicat cum paulo vivo ego iam non ego sed vivit

in iure xpus esse quo eukaristia vocatur perfectionum
perfectio non quod perficiat ipsas perfectiones .i. ipsa
sacra quia quodlibet est perse perfectum sed quia dig-
ne participantes maxime perficit Unde in commu-
ne dionisius ita dicit et convenienter ex ipso nu-
mine (?) eukaristia notatum est perfectio et communio
in ipsa est et per ipsam fit omnium participantium sacra-
mentorum consummatio perfectio et communio ~~quia in ipsa est et~~
~~per ipsam fit~~ esse quo perfectio refert ad illos susci-
pientes et hoc est quod idem dionisius aut
quod neminem contingit perfici perfectione ierarchica
tum nisi per divinissimam eukaristiam Verum proscri-
proponentes hoc non senciunt quod ita sit necessaria euka-
quod sine eius actuali perceptione etiam salus parvulo-
rum non possit sed veniant ad determinationem beati thome
quod hoc sacramentum licet ex se sua virtute conferendi graciam
et voto ipsius vel per se ipsum sicut in adultis
vel voto ecclesie sicut in parvulis et saluant pue-
ros qui actu non communicant nam in voto ecclesie
hoc est fidelium suscipientium et per quos dampnabitur
iam cum ea predicta salute concordat et cum vni-
cum quod sanctam matrem ecclesiam omnes quas in xpo regnat
voto .i. desiderio suo digit infanti hostie sine
in sine perfectionis ymo et in fine glorificationis
et fruitionis beatitudinis sempiterne cuius est
prenostica et figurativum hoc divinissimum sacramentum
et propter hoc etiam vocatur viaticum quia prebet
nobis viam illuc perveniendi sicut dicit beatus tho-
mas in iii parte q. lxxiii ar iiii sed cum ipsum aughlz (?)
agentis sive intendentis et ad finem cuncta diriget
Unde solemus dicere quod finis est primum in intentione
et ultimum in execucione Sed dicunt dicti proponentes
saltem ex sua ipsius dionisii habetur quod par-
vuli sint communicandi altaris sacramento Ad hoc ego
respondeo quod ille doctor dionisius loquitur
quodam singulari modo loquendi ita quod a
paucis intelligitur et sed multas glo. et

comenta et vix cu ipis glosis et comentis pot in
telligi et aliqui vni sensu et aliqui aliud dant
sibi vnu est p̄ nondo ergo qd dionisius dixit puer
id pueri no est intelligendum simpliciter de no
uiter natis sed utitur hoc verbo puer vel pueri sicut
in sancta scriptura sepe reperimus Sicut dauid dixit
Si de milicibus dicit̄ mundi pueri sunt loquit̄
de socijs qui fuerunt armati in et debeant Sic ḡ ex tex
do vel sig̅ i· pueri appellatio Et sic loquatur
dionisius pz ex tex ous qui loquens ad thimo
theu dicit tantas opuer et ita pulchras in
thorinthyc uideram dei formes visiones ab alijs
autem forsitan prosperacioribus mentibus no
ita solid contemplatos comphensi sunt sed manifestiores
multo et diuiniora a aut si arbitror ergo
Si ergo puer vocat thimotheu cui scribit bo sps
tho in parte iij q lxxx ar ix vbi sic dicit dicendum
q eadem ro est de pueris recenter natis et a
mentibus qui nunquid habuerunt usum racionis
vnde talibus no sunt sancta mistia danda orand
ius quedam grea contrarius fatiat propter hoc q
dionisius dicit 2o c ecclesiastice ierarchie bap
tizatis esse sancta comone dandam no intelligentes
q dionisius ibi loquitur de baptismo adultorum
nec tn per hoc aliquod detrimentum paciuntur
propter hoc quod dns dicit io vi nisi mand
ucaueritis car fi ho et bi e sag no ha uitam
in nobis eterna sicut aug dicit tunc vnusquisque
fidelium corporis et sanguinis dni particeps fit
quia in baptismate membrum xpi efficitur
sed qm iam pueri incipiunt aliquem usum
racionis habere ut possint deuocionem concipere huius sacra
menti pot eis hoc sacramentum conferre hec scs tho·
ibi ex quo p̄mo pz intellectus dionisij q
loquitur de adultis Item approbat illa solutio
per me data ad auctoritatem Nisi manducaueritis

hinc concordat albertus magnus in comento super
ipsum dionisium ubi dicit quod non est intelligendum quod
detur pueris post baptismum cum adhuc sint lactantes
sed quid iam creverint et aliam solucionem subiungit quod
non debatur eis corpus xpi nec sanguis sed aliquis
de lotura calicis sed amplius discuciamus verba
ipsius dionisij et videamus si loquitur de sacramento
sancte mense et aliquibus videtur quod sic sed recte
consideranti non loquitur de baptismo ita textus
dicit pueros autem non dum divina intelligere valentes
dicit participes fieri congregacionis dei et sacrissimorum
sacre participes fieri congregacionis dei et sacrissimorum
ierarchie cionis signorum videtur quidem ut dicit
ministros abhominabile risu in videntes dignum si audientes
non valentes et doceant ierarchie divina et non
intelligentibus vane tradunt sanctas tradiciones
Adhuc magis hoc ridendi videtur quod pro ipsis alij
abrenunciaciones dicunt et sacras confessiones oportet
autem tuam ierarchiam prudenciam non molestari
in errantibus sed revertentur simul et illuminatoribus
ipsorum gratia amabiliter excusare ad prelatos ab ipsis
instancias opponentes et hoc secundum legem sanctarum
quod non in universum cognicione omnia divina tenebimus multa
a nobis ignotorum causas habet deo convenientes
nobis quidem ignotas etc. Ierarchi plane videtur
quod iste textus loquatur de baptismo parvulorum
dicit enim quod infideles irrident quod pueri non
valentes intelligere possunt fieri participes congre
gacionis dei Participes autem congregacionis
dei efficiuntur per baptismum et hoc bene ostendit
cum infra subiungitur quod alij pro ipsis faciunt
abrenunciaciones et sacras confessiones Nec ob
stat quod dicit sacrissimorum tuorum ierarchice cionis
quod idem est quod divine cionis sed divine cionis
participes efficiuntur per baptismum per quod
incorporamur ecclesie que est corpus xpi
qui est deus et homo et sic efficiuntur sicut dt

petrus apostolus in sede sua canonica divine non consortes Nec obstat quod in glo dicat baptismum accipient et eukaristiam divina ut predixi eukaristia est idem quod gratia vel gratia in baptismo recipimus ut est deum et probatum et iste intellectus est conformis consequenti textui qui dicit quod puer traditur alicui pedagogo qui eum instruet ut in divinis et ab isto pedagogo confitente sursum agere puerum secundum sanctum intus iererarcha petit ut abrenunciationes confiteatur et sanctas confessiones et sic per contextum apparet quod loquitur de baptismo de quo infideles irridebant christianos quod potuerant dicere parvuli possent esse participes congregationis dei maxime cum oportet eos qui congregationis dei sunt esse participes renunciare diabolo et operibus pompis eius et fidem catholicam confiteri Et hec expositio ut declaro dionisii est conformis doctoribus sic patet quod deum thoma et alberti Item eum est in textu dionisii quod per baptismum non fiat homo in vita spirituali renatus quod ipse idem eodem li c. de bapo dicit Sanctus thomas baptismo enim regulatur homo ad deum et unit baptizatum spiritui sancto vel spiritui ecclesie faciens eum bono flagrare per gratiam super venientem facit eum etiam dignum divina corone Post hec vero omnia episcopus baptizatum ad perceptionem divinissimi sacri et sibi aliorum sacrorum corone eius largitur Ex quo patet quod dionisius concedit eum suscepturum eukaristie esse regulatum ad deum et unitum deo et flagrare gratiam vel et supra eodem c. dionisius sic dicat Et tunc ierarcha super baptizandum sacerdotibus nomen eius recitantibus episcopus eum ter in mergit in aqua et ibi elevans eum baptizat cum denominatione sancte trinitatis quem sacerdos mox assignat perceptori susceptori suo et ipse cum ipso susceptor

baptizatus ut de ueste congrua sibi indutus re
ducant ad ierarcham quem crismate signans
concedit ei eukaristiam Jam si dionisio uolumus
et oes viri sumus credere et de necessitate videbitur
non ualere baptismum nisi trina in mersio fiat
Cuius tamen contrarium vers de con di iiij de trina
videbitur etiam quod sine plurium sacerdotum presentia bap
tismus celebrari non possit nisi ab aliquo quam
epo trina dicat stante ierarcha super baptizandum
et sacerdotibus nomine eius recitantibus epo
cum ter in mergat magnum est et quod sacramentum
Confirmationis est quibus recipere prius quam ei euka
sacramentum concedatur Jam si conicari non potest nisi confirma
ti uidebatur necnon tria sacra simul contineret
Et si nullus sit conicandus nisi confirmatus
videant proponentes si nemini nisi confirma
to tradiderint eukaristie sacramentum Hec dicta sufficia
ant de dictis dionisii que propter maximam suam obscu
ritatem et extraneum nobis modum impingendi
occasionem sinaliter prestant

Sed uideamus de aliis que allegant Et primo
obmissis dictis sancti tho et lire que in principi
o allegantur quia ipse doctor iiij q contra proponentes
expresse determinat ideo non oportet aliqua verba
eorum excerpere et uelle inter trahere contra sensum ipsius
doctoris licet re vera et ea que allegant cautius
eorum non adiuuant Dicunt primo quod dicunt
alludere illud quod xpus dixit sinite paruu
los venire ad me quod dicunt quod intelligatur
tur de susceptione sacre eukaristie nullum doctorem
allegant sed faciunt unam elationem si paruuli
sunt digni esse heredes regni celorum consequenter
digni sunt suscipere eukaristie sacramentum qualis
est ista consequentia faciam et ego aliam similem Si
paruuli digni sunt esse heredes regni celorum
ergo et esse sacerdotes vel in papa ita demonst
ro hodie ueraciter penitente contrito confesso et
absoluto et tamen propter hoc non perpetrat crimina.

actione suspenso dicat ante est dignius regno celorum et verum est ergo dignius eukaristia Advertendum est quod non solum propter peccatum vel culpam per quam aliquis sit extra gratiam dei removetur aliquis a perceptione huius sacramenti sed ex aliis causis ut clare doctores dicunt et ita suo loco patebit
Consequenter allegat glo. or. ad hebreos vii que glo. nectitur ex historia quam tangit tex. verum exprimitur verbis glo. quod ipse fecit ymo tamen Nam si melchisedech dedit panem et vinum abrahe et suis suis et ille panis quem illis contulit et vinum figuram fecit sacramenti altaris quod non ab omnibus conceditur sed tamen de pane et vino quod obtulit deo Melchisedech illi pueri abrahe iam diu manducaverant ...
et armati ... cum abraham viri fortes ... et reges illos superaverant Ergo ita dicit obviavit et occurrit dando ... fidelium post cedem quatuor principalium viciorum quatuor virtutibus oppositorum que per quinque sensus subintrant et dicuntur etc
Et sic moralizat illud adpugnam quam nos cum viciis habere debemus ipsaque vicia expugnare sicut et hanc historiam pulchre moralizat prudentius ... in libro de bello ... historia initium libri suscipiens et ... tres omnia vicia pugnantes consequenter ...
Post hec addicit aliud quod moyses dixit pharaoni quod oportebat ipsos cum uxoribus suis et parvulis pergere quod certe verum est quia sub servitute pharaonis id est diaboli nullus parvulus debet dimitti sed per transitum maris rubri id est per aquam baptismatis liberari Sed dicit quod postea isti comederunt manna sed et non statim quo egressi fuerunt mare habuerunt manna sed postquam fuerunt in monte synai post quintam decimam diem mensis secundi postquam egressi sunt

de terra egipti Unde si nolumus allegorizare figuras
dicemus quod non statim parvulis baptizatis danda
nota est eukaristia sed post medietatem secundi mensis
hoc est secunde etatis et consonaret cum dicto doc
torum qui dicunt quod post talem etatem ix vel x annorum
qui iam incipiunt discernere et aliquid fervoris
vel devotionis habere tunc est sibi eukaristia ministran
da Et si dicitur tunc oportebat quod parvuli potius
desinebant et lactantes manna manducarent
Dico ista similitudo corporalis alimenti ad spiri
tuale non est in omnimoda similitudine sua cum
capit communis diversitatem sic et figura aque de
petra qua statim subiungit de qua textus dixit
quod bibit omnis multitudo et iumenta eius si ad
calicem referimus iumenta de calice non bibunt
nota etiam si per iumenta intelligere nolumus parvos
Sed sunt iste methaphorice cum scriptores verba sua
per quam consimilentur et non est opus quod per omnia
comparentur qui nasus sponse sicut turris in
canticis dicitur non quia ita longus esse habeat
ut turris sed quia per nasum discernimus ut
alte districtionis et dicitur ecclesia in platis Sed ad
hec dicam quod hebreorum filii tunc de manna man
ducabant qui iam lactis experter solidi cibi
erant capaces et dentibus terere poterant man
na illud sic et christianorum filii tunc ad eukaristie
comestionem ducendi sunt qui dentibus fidei nota
et devotionis iam uti possunt quibus manducan
dum est hoc sacramentum Sed ut pariter figura hec vel
similitudines suas tenere debent mensuratas
nec est necesse proporcionari per omnia nec
inde efficax sumitur argumentum sicut manifestum
est satis cuilibet experto Post hec allegant
glo. levitici viii super illo reliquum sanguinem
fundent per circuitum Glo dicit cum enim christus bibit
et apostolis dedit bibere intelligibilem sanguinem
super altare i. super corpus suum fudit ecclesia
autem est corpus christi Videant p. v. quid ita

Glo faciat ad propositum verum est enim quod xpus
sanguinem suum fudit super corpus suum id est
ecclesiam quia ecclesiam sanguine suo redemit et ecclesia
sanguinem suum bibit sed ad textum iacobi et modum
dicendi advertere nolumus faciat contra ipsos
quia sanguis non populo bibendus traditur
sed super altare funditur per circuitum Altare autem
locus sacrificij est ut ostendatur quod sacrati esse
debent et sacerdotes qui bibunt sanguinem
xpi Unde et in quodam sermone alberti per me
pridem ostenso ad probandum quod populo non debet
sanguis ministrari allegatur illud deuteronomii xii carni
bus hostiarum turpem vectus sanguine fundens
in altari dicit id est committens sacerdoti qui debet
esse vas specialiter consecratum et sanctum altare dig
num ad suscipiendum sanguinem domini unde glo.
super primo machabeorum iiij altare holocaustorum est fides
pura doctrina recta et conversatio bona christi ministrorum
Deinde allegant communionem assueri ubi dicitur
quod assuerus fecit convivium cunctis principibus
et pueris suis parvis et magnis bibebant etc.
ico Jam predixi quod in scriptura sacra pueri ministri
omnes vocantur sicut patet de pueris david et de
pueris abrahe ut predixi est tex in lege ff de
verborum significatione pueri appellatio nec obstat michi illud
quod dixit parvis et magnis quia in domibus
regum dicuntur parvi qui parva sciunt habent familia
magni appellantur qui multa habent clientula
etiam si etate sint minores Et ut predixi in eo alle
gatores non probant sed sunt multa dilatandi
materias pronotandi devotorum ut aliis respectibus
prout legentibus tractatum alberti que allegant
fit manifestum Et quod dicit albertus quod omnes fideles
sunt invitati ad sacrum altaris dico quod etiam
sunt invitati ad gloriam celestem ibunt tamen tempore
debito sic et intendent convivium illud tempore
veniente determinato..
Allegant deinde unum canonem Tolletani Concilij

in quo ponitur punitio eorum qui receperint eukaristiam
et excusat ab illa punitione eos qui fecerint tempore
infantie aut inqualibus nec alienatione possit et
fatemur valde pro illo canone tamquam esset concili
generalis cum tamen non sit sed sunt provinciale concilium
provincie taletan Sed quid habet ille canon nisi quod
cū tempore infantie darentur cum infantes ante post
septennium sint quodammodo nun res se illa habet
aut que sit practica apud castellam ubi illud
fuit concilium celebratum testes habemus presentes dominos
episcopos de terra illa Sicio quod in tota hispania non
petiantur cum parvulorum bene infantes modo
loquendi proprie illius in decennio vel supra in tali
etate discretionis vel devotionis bona signa in eis
videntur ad communionem sub una tamen specie admittuntur
Et est verus illius canonis sensus quia optima
legum interpres consuetudo demonstrat sicut a seni
oribus illius temporis per decursus etatum ab aliis in
aliis usque ad presens pervenit

Post predicta allegant duo canones unus est
Augustini alter ylarii qui quo ad materiam parvulorum
specialiter nichil faciunt contra eum adde sub utraque
specie iam in alia parte allegati sunt et eis responsum
Canon vero sotheris propter hoc allegatur quia
dicit ab omnibus fidelibus et ad eundem effectum
sunt pro cetera allegationes ex dictis aliorum doctorum in
quibus non apparet multum insistendum circa quo
huiusmodi locutiones intelligende sunt et de huiusmodi
accomodis distributionibus acceptis sicut legitur
aut in canone omnis christianus procuret ad missarum
solempnia aliquid deo offerre et dicat ea ad
memoriam que deus ad moysen dixit non apparebis
in conspectu meo vacuus aut nolumus dicere
quod etiam parvuli habeant offerre et ad memo
riam renovare dicerem multa similia nisi quod opus
est tempus ad meliora servare hinc enim
tales locutiones moderationes suas loca tempus

qualitatis et huiusmodi per que limitantur et sane intelliguntur

Post hec allegatur quidem canon qui habetur de con di iiij et ad illud tex glo dat intellectum quod quantum est ad eukaristiam loquatur de adultis et hoc non est absurdum quia sepe reperitur in iure quod aliqua dispositio loquitur de duobus aut tribus et tamen illud quod subiungitur non indistincte refertur ad omnes et ideo cum ibi loquitur de baptizatis ab hereticis quomodo sunt recipiendi et dicat quod muniantur et si consenserint credere firmiter manus impositione sequitur si sunt parvuli respondent pro eis illi qui eos offerunt et sic per manus impositionem eukaristie misteriis admittantur ita quod illud eukaristie misteriis referatur solum ad adultos et dicit in glo vel potest ita exponi prout supponitur dicendo esse in dictis dionisij · i · ad coronam fidelium audiendo missam et intercedendo divinis misteriis et hoc bene patitur tex cum dicit eukaristie misteriis admittantur non dicit communioni sive participationi sed misteriis a quibus infideles et etiam cathecumini repellantur est verum quod glo dicit ibi quod in aliquibus partibus est de consuetudine quod infunditur parvulis modicum de sanguine albertus vero magnus in commento super dionisium dicit quod de lotura calicis datur infantibus et hoc etiam in aliquibus partibus servatur etiam ut michi videtur ex dictis cipriani in affrica erat hec consuetudo quod de calice parvuli communicabant sed re vera apparet quod non de hostia sed dabatur ita modicum de calice quod satis erat ad intinctandum saporem et de illa pura loquitur ille canon sed quid inde si tunc affrica talem morem habebat si ciprianus ita faciebat qui etiam solum mergebat in baptismo parvulos quod intelligebat studiose adimplebat bonis operibus habundando licet in hoc nos simus delinquere

Hec verba harmonis ponit magister simarz(?) in tex. xiij li. di iij quehmoi autem observanciis non est attendendum in eo quod ab aliquibus doctoribus et in aliqua patria reperimus observata maxime de illis temporibus anti quis in quibus ecclesia nudis erat et quantum ad ritum sacerdotum et cultorum divinorum officiorum non pervenerat usque quo ad presens et expolitum modum sicut in alia parte responsionis est per me latissime declaratum et in quadam patria sic in alia servabantur multa Unde repetendum est hic illud verbum augustini li. di. ut terminetur non inde putanda est super vacua posteriorum doctorum diligentia qui ubi saluti nichil detrahebatur humilitati aliquid addiderunt Nam certe procultu divino et vita sacerdotum multo decentius sunt ista posteriora tempora ordinata Si enim voluimus attendere illis antiquis temporibus quod illi aut illi doctores dixerunt aut practicaverunt veniremus in multas diversitates et labores per sanctos predecessores habitum ad reducendum illas diversitates in unum et ad ducendum in aliud expolitum et debitum ritum irritos faciemus et ut ita dicam ac si unum iam depuratum a cogitando vegete ad turbidum sue novitatis reducamus statum Sed videndum est quid per doctores faciendum et declaratur fundatis rationibus et motivis prout inferius deo duce videbuntur Ceterum etiam si licet hoc facere consentaneum est moribus primum illud ne errorem armenorum fovere videamur ut putetur sacramentum baptismi inefficax esse nisi ei sacramentum altaris sub ceptio adiungatur Quod quam sit ineptum quamque detrahat dignitati et necessitati sacramenti baptismatis et contrarietur catholice veritati iam supra est deductum Legimus enim a toletana synodo prohibitum fuisse ne quis in baptismo trinam faceret mersionem ne sabellianitarum heresi viderentur qui non ter mergentes baptizatos non esse homines asserebant Sed et propter quosdam qui affirmabant

Gnale baptisma in die epiphonie fieri debet quia die xpus
fuerat baptizatus sunt prohibitum nequis tali die baptiza
retur nisi necessitas instigaret nulla similia sed leguntur
apribus quod propter tales causas etiam licita prohibu
erunt Venio nunc ad dicta iohannis Crisostomi Que dicta sunt
in sermonibus admonitis baptizatos Unde manifestum
est quod loquitur de adultis preterea de illis appositionibus ad xpi
sanguinem quas facit quomodo intelligende sunt iam satis in
alia parte dictum sunt
Post hoc veniant quedam dicta beati augustini et pascha
sii ad que iam in alia parte mee conclusionis sunt
datum sufficiens ideo repetere non est opus
Consequenter allegat quoddam dictum venerabilis Bede
in quo allegorizat circumcisionem ad baptismum et
oblacionem in templo quod xani debent ingredi ad altare Et
Hec allegorizatio recte intellecta non obstat et enim
quod post tempora purgationis pueri offerebant in templum
et offerebatur pro eis oblatio sicut et nunc xpiani post
aliquos dies post quam baptizati fuerunt ad ecclesiam
ducere ut pro eis sacra hostia immoletur videlicet illud
unicum et singulare sacrificium corporis et sanguinis
domini nostri Et ideo solent xpiane mulieres mulieres
post tempus puerperii ad ecclesiam venire puerosque ad
ducere et missa audire aliquamque oblationem deo pro
gratiarum actione offerre
Ad sequencia vero dicta eiusdem bede Rabani Remigii
et Bonaventure qui in hoc sonant quod ista sacra
baptismus confirmatio eukaristia dantur omnibus
qui accedunt ad fidem iam supra dictum est quod intelli
guntur temporibus suis et ipse dominus Bonaventura
in compendio suo dicit quod capacitas nostra ad xpm
efficaciter suscipiendum non est eterne sed in spiritu
non invenitur sed in mente mens non attingit
xpm nisi per cognitionem et amorem facit pro
ponens unum argumentum Et ideo ista duo sacra
debent simul esse quia ex latere xpi exiuit aqua
et sanguis prius aqua dicitur postea sanguis Ego nescio
vnde hoc traxit verum in ewangelio Iohannis contrario
ordine ponitur prius sanguis postea aqua ut/

in tex to legitur manifeste Ad Illud quod allegat proponens
ex dictis Innoc ego illud no vidi in illo ope Innoc
de missa ubi tractat ma͞m istius sacri talis finis non
habetur quesivi ab ipis proponentibus dixerunt
i alio libro Innoc qui summa de sacris vocatur se
legisse ponat q ita sit q Innoc dixerit illa vba
que ipi dicunt ibi recitans divise opiniones quo
aliqui dixerunt eukaristias esse danda parvulis alij
dixerunt q no Et sic apparet inter illos qui illo
tpe de hac matia consultabant varias fuisse sitias
et contrarias opiniones sicut et illo tempore dcultas
canit opiniones contrarie inter doctores Et ipe Innoc
pcedisoris sui illius tractatus de missa plura indecisa
dimittit contrarijs vel diversis opinionibus recitatis
Sz et illam questionem an parvulis in baptismo
infundatur gra et virtutes recitatis contrarijs doctorum
opinionibus indecisam relinquit in e mandes
de baptismo que est hodie determinata in cle
unica de su. tri. melius ergo est declaro fonte
bibere quam de turbato ...

Cum ergo videamus q doctores no unius sed
multi no varias opiniones recitando sz de
terminando no palpando Sz firmo gressu viriliter
incedendo determinant Subsistemus in hoc
paululum primo ut alijs proponentium allega
toribus satis fiat quod est breviter expeditum q
iam pars restat qua no allegant ultius nisi
agenda eccle pragensis et quemdam librum ponti
ficalem que se vidisse dicunt Ad quo breviter dico
quid in libro agende pragensis legatur ignoro q
illud no vidi Vere scio q an no multos anos
parvulorum co͞io no practicabatur magna parte
ipius regni neque modernis tpibus practicata
fuit in omnibus ecclijs Civitatis neque ecclijs dicti
regni ymo nec in omnibus ecclijs civitatis pge
quare magis credendum est q talis liber agende
pro autentico non habetur

De libro autem pontificali no possum aliud dicere

declaro fonte bibe semp

nisi quod ego vidi multos tales libros nunquam quid tale
legi. Pono etiam quod doctores tractantes talem materiam
si ita esset fecissent aliquam mentionem nec in hiis nimium
insisto ubi habeo apertissimas determinationes doctorum
Item allegant illam glo. ff. de nonis d. 1. q. in i. co.
Invenienti de tribus que dicit quod quique sunt sanctam necessitatem
et duo voluntatis de quibus in alia parte iam
latissime dictum est —

Finaliter allegant quedam dicta sancti thome que
sonantur videre per indirectum ad propositum. Sed quod
ipse sanctus thomas de dicta q. determinet iam ego supra dixi
ponendo dictum suum prout ipse determinat in illa parte
summe sue. Sed iterum super iiii sententiarum di. ix ad. h. in tertia
arguit an pueris dandum sit corpus christi. Ubi dicit sanctus thomas
quod pueris carentibus usu rationis qui non possunt distinguere
inter cibum spiritualem et corporalem non debet eucharistia
dari quamvis quidem greci contrarium teneant. Irrationabiliter
autem quia ad eucharistie sumptionem exigitur actualis
devotio quam tales pueri habere non possunt. Pueris autem
incipientibus iam habere rationem et discretionem etiam ante
perfectam etatem puta cum sint x vel xi annorum etiam hoc
potest dari si in eis signa discretionis appareant et devotionis.
Et allegat augustinus in libro confessionum dicentem
cum talis iste est grandium pueri autem non sunt grandes
in fide. Et si obicitur vita spiritualis sicut est
per baptismum ita et per eucharistiam omnia dicitur
io. vi qui manducat me ipse vivet propter me.
Sed pueris datur baptismus ut habeant spiritualem vitam
ergo et similiter dari debet eucharistia. Respondeo quod
per baptismum datur primus actus vite spiritualis unde
est de necessitate salutis et ideo pueris baptismus dandus
est. Sed et per eucharistiam datur complementum spiritualis
vite. Et ideo illis qui possunt esse capaces perfectionis
fidei que est per actualem devotionem debet dari prout habetur
de con. di. iiii in ecclesiis ubi dicit non cogitetis
vitam habere non posse qui sunt expertes corporis
et sanguinis domini et loquitur de pueris intelligendum

est quantum ad rem sacri que est unitas extra
quam non est salus neque vita et non quantum
ad sacramentalem manducacionem eiusdem sine est idem
doc in postilla super ewan vi ac vi c et in aliis lo
cis doctrine sue. Item albertus in commento eiusdem
ierarchie c. dyo. c. vii. g vii super verbo simbolorum
dicat sic i. corporis et sanguinis xpi sed hoc indeter
dicat esse fm quia pueris non datur totum corpus xpi dicendum
quod non intelligitur quod detur eis post baptismum dum
adhuc sunt lactantes sed qui aliquantulum creverint
sicut qui sunt xi annorum erat consuetudo eis dare ut
nutrientur et assuescerent sequi divina. Vel aliter
potest dici quod non dabatur corpus xpi eis sed aliquid
de lotura calicis in qua remansit aqua post san
guinis sicut est consuetudo adhuc apud aliquas
ecclesias ut aliquo modo participes divinorum efficerentur
hec albertus
Ad idem est Nicolaus de lyra super ab vi c. Expo
nens illud nisi manducaveritis etc. sed obicitur
inquit de parvulis baptizatis qui salvantur nec
umquam manducaverunt sacramentaliter vel spiritualiter
Et respondet quod duplex est manducacionis effectus
scilicet incorporatio et conservatio nullus salvatur
nisi membrum et nisi conservetur a xpo unde sine
effectu manducationis nullus salvatur ideo
dicitur manducatio necessaria. Verum autem in parvulis
divina largitate potest esse effectus manducationis
sine manducatione ideo salvatur et etiam sine
manducatione quantumque in adultis autem non potest
esse incorporatio sine confirmatione sine man
ducatione spirituali que est per fidem et carita
tem sed potest esse sine sacramentali ideo hec est necessaria
adultis sacramentalis autem et si non sit de necessitate
tamen multam prestat utilitatem quia virtutes sacri
augent in nobis omne bonum
Item Nicolaus de lyra super eodem verbo sic dicit
notandum quod ex hoc quod dicitur hic nisi manducaveritis etc.
dicunt greci quod hoc sacramentum est tante necessitatis quod pueris

debet dari sic et baptismus quod e plus q̄ i simonet p
hoc sacrm̄ requiruntur actualis deuocio et reuerencia
que non sunt in pueris et io ubi quod i portat
preceptum tantummodo intelligit de adultis quibus necessarium
est ad salutem hoc sacrm̄ accipe saltem in voto si
no possit hr̄e in re
Item ad idem hanibaldus sup iiij sniar di x ar
iiij in solucione iiij di dcimsitulus dicendum q̄ si sint
in etate apta ad diiudicandum et reuerendum corpus
dm̄ al ꝑ etatem adulta sz x vel xij annorum si apparent
signa reuerencie et discrecionis pnt sumē alt non
Item thomasinus super iiij di iiij querit specialiter
ar° sic utrum pueris sit dandam eukaristie sacrm̄
respondet sic dicendum q̄ ad suspcioz illius sacrm̄ requi
ritur spealis deuocio et actualis io solum dandum
est illis hoc sacrm̄ qui p actualem sanū distingwe
inter cibum corpalem et spūalem pueri ante
iudicio racionis carentes istam distinctionem no hnt nec
etiam deuocionem et ideo no est talibus administrandum
sacrm̄ totius deuocionis sz pueris incipientibus
hr̄e iam aliqualem deuocionem et discrecionem etiam ante
etatem perfectam ut pote cum sunt x vel xi annorum
pot dari cum in eis aliqua signa deuocionis apparent
Iste est alius est gra dnd sm̄ 2btm aug io etiam
no debz dari nisi grandibus in fide et sic argumentum
in contrarium primo q̄ p baptismum aliquis asscribitur
ad suspcioz corporis xpi unde et baptizatis con
fendum est ut dicit 2btus dionisius sz pueri
sunt baptizati ergo corpus xpi eis est dandum
scdo sic baptismus ordinat in uitam spūalem
ita et eukaristia ergo dz eis dari ad primum dicendum
q̄ pueri baptizati acquirunt ius percipiendi x
corpus no statim sz tpe competenti sicut et
ius percipiendi hereditatem quamvis eam non
statim possideant dyo aut loquntur de ritu baptismi
quo ad adultos ad scdm̄ dicendum q̄ cum p baptm
detur primus actus vite spūalis qui incoacius
ad uitam spūalem baptismus est de necessitate salutis
statim sz per eukaristiam datur statim complementum
uite spūalis et io dz dari illis qui sunt capaces

perfectionis sunt re per actualem devocionem thomas pius
Item petrus de palude sup. di. ix. q. iiij. ar. ult.
sic dicit de impubibus sunt due conclusiones
prima quod impuberes qui carent penitus ratione ut
ante septem annos vel infanciam etas quod inde
ignoratur ut dicitur C. de fal. mo. l. h. non com-
municandi quamvis greci consuetudinem faciant. Prima dicitur
prima corinth. xi peccatum non diiudicans corpus
domini ex quo non videtur non debet dari nisi diiudi-
canti actu vel habitu quod non est in illo qui non
habet nec unquam habuit iudicium racionis. Secunda con-
clusio est si habet aliquam devocionem ut circa x vel
xi annum quia innocencia recompensat ignoranciam
potest communicari hec petrus
Eiusdem sentencie est frater iohannes in summa libro iij ti. xxiiij.
q. lxxxiiij. dicens quod pueris carentibus usu racionis
qui non possunt distinguere inter cibum corporalem et spiritua-
lem non est eukaristia danda quamvis quidem greci
consuetudinem teneant irracionabiliter autem quia ad
eukaristie sumpcionem exigitur actualis devocio
quam tales pueri habere non possunt. Pueris
enim incipientibus iam habere aliqualem discrecionem eciam
ante perfectam etatem puta cum sunt x vel xi annorum
aut circa hoc si in eis signa discrecionis et
devocionis appareant. Est eiusdem sentencie que
in sorma bartholomeus pisanus in summa
sua vocabulo communicare et corpus christi sumere
Item ad idem est hostiensis in summa li. iiij ti.
xviij. ar. iiij. q. ix. di. quod eadem racio est de pueris
recenter natis et de amentibus qui nunquam
habuerunt usum racionis etc. sicut supra de sex. ad um.
Et addit quod si puer est in etate apta ad di-
iudicandum et recipiendum corpus christi domini vel
prope etatem adultam anno x vel xi tunc
si apparent in eo devocionis et reverencie
potest sumere alias non
Item summa summarum parte tercia de cele. miss. iiij subpo.
de corpore et sanguine domini sic dicitur an corpus
christi debeat dari pueris et in qua etate dicatur

ex pueris carentibus usu rationis qui non possunt distin-
guere inter corporalem et spiritualem cibum non debet eucaristia
dari quia ad eucaristie sumptionem requiritur actualis
devocio pluries tamen pueri sunt discretiores etiam ante perfectam
etatem puta cum sunt xii annorum vel circa et tunc pos-
set eis si in eis signa discretionis et devotionis appareat
Item petrus de tharantasia super iiii sententiarum di ix 20 pro-
blemate ar iii ita dicit ad id de infantibus video
si sunt in etate apta ad diiudicandum et venerandum
corpus domini vel prope etatem adultam scilicet x vel xi annorum
tunc si apparent in eis signa reverentie vel discretionis
possunt sumere alias non
Item Richardus de media villa super iiii di ix ar iii
ita dicit et quia reverentia que debetur corpori xpi exi-
git ut ipsum suscipiens diligenter recogitat quid
accipit quod infantes et furiosi facere non possunt
ideo dari non debet infantibus nec illis qui sunt furiosi
Ad idem compendium veritatis catholice quod
non fecit sanctus thomas ut aliqui putant sic in capit-
ulo abstinent quidem a communione propter culpam
quam per aliqui sine culpa sed propter sacramenti reverentiam
et ita propter reverentiam sacramenti fit exclusio triplex
a communione Prima propter reverentiam sacramenti exterioris
et sic excludit pollucio et immundicia spiritualis
Secundo propter reverentiam rei contente sub formis
et sic excludit defectus iudicii rationis pueris et
amentibus Tercia propter reverentiam rei signi-
ficate .i. unitate corporis mistici et sic excludit
vinculum interdicti vel suspensionis vel excommunicationis
etiam iniuste Si ergo pro sola reverentia sine
omni culpa excluduntur multi a communione hoc
patet in pueris qui tamen si sunt prope etatem
adultam scilicet in x vel xi anno et apparent in
eis signa reverentie vel discretionis possunt sumere alias non
Item Richardus qui illum librum scripsit contra errores
Armenorum in xx li c viiii sic dicit Quod tamen
non est negandum sed firmiter affirmandum

Sumptio sacramentalis corporis et sanguinis saluatoris
multum prodest fidelibus ad vitam spiritualem augendam
sed hoc non facit nisi per fidem sicut superius ostendi
Unde constat ecclesiam quoslibet cuiuslibet etatis cum
non liceat cum sacramento aliquid superflue vel ociose
conferre Superflue autem et ociose conferret cuicumque
non habenti sufficientiam rationis aut saltem
actum expressum fidei per quam siue per quem possit
ex fide illud recipere quia in tali nullum fructum operaretur
Unde paulus expresse hoc innuit cum dicit i. ad chor.
xi Sicut superius posui probet autem se met ipsum homo
et sic de pane illo edat et de calice bibat Vult
quod vnusquisque qui sacramentum debet sumere se ipsum primo pro-
bet quod nullus potest nisi adultus vel qui discretionem
sufficientem habeat cognoscendi et credendi ea que
sunt fidei christiane
Ecce quam clare quam manifeste quam optimis
modis et rationibus tot isti doctores loquuntur non dubito
nisi prohibuisset temporis breuitas plures ad hunc congre-
gassem doctores sed recte apud omnes pias mentes isti
sufficiant qui non ignari verborum dyonisii nec aliorum
allegatorum sed habentes magnam peritiam scripture diuine
et de scriptis antiquorum doctorum ita diffiniunt concorditer
omnes Et nichilominus allegatis pro proponentes
satis sunt quia ut per me iam dictum sunt ex tenore con-
pactorum tenentur se in hoc ritu vsibus ecclesie confor-
mare quod recte facere debent amabiliter et libenter
pelligentes Romane ecclesie ritibus conformari a qua
exordia fidei terra suscepit apud quam recte fide secundo
incorrupta primum seruatur integritas ubi respicite terra
secundo domini sermonis pluralitatem centeno fructu re-
fert Et ritus sacramentorum accipere ab inde ubi abrup-
ta falcis frumenta lolium fenum auenasque ac generatione
carne leguntur in c. cum vetus orientis xxiiii q. i.
Suscipiant hec omnes deuoti cum caritate et beniuolo
amore deposito Et vos patres reuerendissimi corrigite
supplete et emendate omnia premissis per me protesta-
cionibus semper in suo et deus omnipotens confirmet

qui nos in fonte baptismatis regeneravit ad vitam sic in
hac vita fide recta castisque et sibi acceptis moribus
vivere gratia sua concedat ut pervenire mereamur
omnes ad vitam et ad gloriam sempiternam Amen etc. finis

Eugenius episcopus servus servorum dei ad perpetuam rei
memoriam Exultate deo adiutori nostro iubilate deo Iacob Omnes
ubique qui nomine censentur christiano Ecce enim iterum deus recordatus
misericordie sue aliud dissidii lapidem nongentis et amplius
inveteratum annis de ecclesia sua auferre dignatus est Et qui facit
concordiam in sublimibus et in terra pax est hominibus bone volun-
tatis optatissimam Armenorum unionem sua ineffabili mise-
ratione concessit Benedictus deus et pater domini nostri Ihesu Christi
pater misericordiarum et deus totius consolationis qui consola-
tur nos in omni tribulatione nostra Intuens namque piissimus deus ecclesiam
suam modo ab hiis qui foris sunt modo ab hiis qui intra non
parvis agitari turbinibus ut inter ipsos respirare angustias
et ad resistendum fortior assurgere valeat multis eam quotidie
modis consolari et roborare dignatur Nam et pridem magnam
illam Grecorum unionem multas longe lateque continentium nationes
et linguas Hodie vero hanc ipsam Armenici populi qui per septen-
trionem et orientem magna copia diffusus est in eodem fi-
dei et caritatis vinculo cum sede apostolica stabilivit Hec
profecto tam magna et mira sunt divine pietatis beneficia
ut non solum pro utroque sed ne quidem pro altero satis dignas
sue maiestati referre grates possit intellectus humanus Cuius
non vehementer admiretur uno eodemque tam brevi tempore
duo preclara et tot seculis desiderata opera in hoc sacro
concilio fuisse tam feliciter consummata Vere a domino factum
est istud et est mirabile in oculis nostris Que enim hominum prudentia
vel industria nisi gratia dei et cepisset et perfecisset has tales
et tantas res complere potuisset Laudemus igitur et toto corde

Benedicamus dominum qui facit mirabilia magna solus. Ipsi ergo psallamus
spiritu psallamus et mente ore quoque et opere quantum sinit humana fragilitas
pro tantis muneribus gratias agamus. Orantes et obsecrantes ut
quemadmodum ipsi Greci atque Armeni unum cum ecclesia Romana
effecti sunt ita fiant et cetere nationes presertim Christi caractere
insignite et totus demum populus christianus omnibus undique bellis
extinctus mutua invicem pace ac fraterna caritate quiescat
et gaudeat. Ipsos autem Armenos magnis laudum preconiis di-
gnos esse merito censemus ut primum enim a nobis ad synodum
accersiti sunt tanquam ecclesie amici unitatis spectabiles devotos
et doctos oratores suos cum sufficienti mandato de suscipiendo videlicet
quicquid spiritus sanctus hanc sanctam synodum illustrans ex remo-
tissimis regionibus per multos labores maris et pericula ad nos ad
hoc sacrum concilium destinarunt. Nos vero tota mente ut nimirum pa-
storale debebat officium cupientes tam sanctum perficere opus cum
ipsis oratoribus de hac sancta unione contulimus. Et ne vel pa-
rva huius sancte rei dilatio fieret deputavimus de omni statu
huius sacri concilii viros iuris divini et humani doctissimos
qui cum omni cura studio quoque et diligentia rem istam cum ipsis per-
tractarunt oratoribus ab eis accurate inquirentes eorum fidem
tam circa divine unitatem essentie et divinarum personarum
trinitatem quam domini nostri Ihesu Christi humanitatem et septem
ecclesie sacramenta et alia ad fidem ortodoxam et ritus universalis
ecclesie pertinentia. Multis itaque adhibitis disputationibus colla-
tionibus et tractatibus post etiam non mediocrem testimoniorum
inspectionem que ex sanctis ecclesie patribus et doctoribus deducta
sunt et earum de quibus agebatur rerum discussionem tan-
dem expedire iudicavimus ne ulla in futurum de fidei veritate apud
ipsos Armenos hesitatio esse valeat atque idem per omnia sapiant
cum sede apostolica unioque ipsa stabilis ac perpetua sine ullo scrupulo
perseveret ut sub quodam brevi compendio ortodoxe fidei veritatem
quam super premissis Romana profitetur ecclesia per hoc decretum
sacro hoc approbante florentino concilio ipsis oratoribus ad hoc
etiam consentientibus tradamus. In primis eis damus

est sanctum simbolum a centum quinquaginta episcopis in venerando Constantinopolitano concilio editum cum illa additione
filioque ipsi simbolo declarande veritatis gratia et urgente necessitate
licite ac rationabiliter apposita. Cuius tenor talis est Credo
in unum deum etc. Hoc autem simbolum sicut apud latinos mos est
ita decrevimus per omnes Armenorum ecclesias intra missarum solempnia
saltem dominicis diebus et maioribus festivitatibus decantari
vel legi. Secundo tradimus diffinitionem quarti universalis concilii Calcedonensis
in quinto post et vi universalibus conciliis renovatam de duabus naturis
in una Christi persona. Cuius tenor talis est Sufficeret quidem sapiens
hoc et salutare divine gratie simbolum ad plenam cognitionem et confir-
mationem pietatis. De patre enim et filio et spiritu sancto perfectionem docet et
domini humanationem fideliter accipientibus repręsentat. Sed quia hii qui
conantur reprobare predicationem veritatis per suas hereses novas
voces genuerunt et hii quidem presumentes corrumpere misterium dis-
pensationis domini que propter nos facta est. Alii vero introducentes con-
fusionem permixtionem quoque et stulte confingentes unam esse naturam carnis
et deitatis et portentuose dicentes passibilem unigeniti divinam
naturam. Ob hoc volens claudere illis omnem machinationem contra veri-
tatem nunc sancta et magna atque universalis sinodus predicationem hanc do-
cens ab initio immobilem decrevit ante omnia fidem trecentorum
et x decem et octo sanctorum patrum manere intemerabilem
Et posteriore tempore per illos quidem qui pugnant adversus sanctum
spiritum corroborat doctrinam de substantia spiritus traditam a patribus
centum quinquaginta apud Constantinopolim congregatis quam
illi omnibus notam fecerunt non quasi invenientes quod aliquid minus
esset in precedentibus sed eorum intellectum de sancto spiritu scripturarum
testimoniis declarantes adversus eos qui dominationem eius respuere
temptaverunt. Propter illos autem qui molimuntur corrumpere dis-
pensationis misterium et impudenter delirant dicentes purum hominem
esse illum qui ex sancta Maria virgine natus est suscepit epistolas
sinodicas beati Cirilli condam presulis ecclesie Allexandrine
ad Nestorium et ad orientales congruas existentes ad convincendas
Nestorii vesanias et ad interpretationem eorum qui salutaris simboli
intentum pio zelo nosse desiderant quibus etiam consequentissime
epistolam cooptavit magne et senioris urbis Rome presulis bea-

tissimi ac sanctissimi leonis pape que scripta est ad sancte
memorie archiepiscopum flauianum ad peremendam eutichis mala
intelligentiam utpote congruentem illius magni petri confes-
sioni et quendam nobis communem quandam columpnam aduersus
praua dogmata et ad confirmationem rectorum dogmatum. Hiis
namque qui in duos filios dispensationis diuine misterium discerpe-
re nituntur obsistit. Et illos qui passibilem deitatem unigeniti
ausi sunt dicere a sacro cetu expellit. Et hiis qui in duabus na-
turis christi temperamentum aut confusionem excogitant resistit. Et
eos qui dicunt serui formam quam ex nobis assumpsit celestem esse
aut alterius alicuius substantie ut deuiatos abigit. Et qui duas quidem
ante unionem naturas domini fabulantur unam vero post unionem
confingunt anathematizat. Sequentes igitur sanctos patres
unum eundemque confiteri filium dominum nostrum ihesum christum consonanter
omnes docemus eundem perfectum in deitate eundem perfectum in hu-
manitate deum verum et hominem verum eundem ex anima rationali
et corpore consubstancialem patri secundum deitatem et consubstancialem nobis
secundum humanitatem per omnia nobis similem absque peccato. Ante secula
quidem de patre genitum secundum deitatem in nouissimis autem diebus
eundem propter nos et propter salutem nostram ex maria virgine dei geni-
trice secundum humanitatem unum eundemque christum filium dominum unigenitum
in duabus naturis inconfuse immutabiliter indiuise inseparabiliter
agnoscendum nusquam sublata differencia naturarum propter unionem magisque
salua proprietate utriusque nature et in unam personam atque subsi-
stenciam concurrente non in duas personas partitum siue diuisum
sed unum et eundem filium unigenitum deum verbum dominum ihesum christum
sicut ante prophete de eo et ipse nos ihesus christus erudiuit et sanctorum
patrum nobis tradidit simbolum. Tercio diffinicionem de duabus
voluntatibus duabusque christi operationibus in predicto sexto concilio
promulgatam cuius tenor talis est. Sufficeret quidem etc. Re-
liqua que in ipsa diffinicione concilii calcedonensis superius enarra-
ta sequuntur usque ad finem. Post quem sequitur in hunc modum
Et duas naturales voluntates in eo et duas naturales operationes
indiuise inconuertibiliter inseparabiliter inconfuse secundum
sanctorum patrum doctrinam adeque predicamus et duas naturales
voluntates non contrarias absit iuxta quod impii asseruerunt

hereticum sed sequentem humanam eius voluntatem et non resistentem
vel reluctantem semel potius et subiectam divine eius atque
omnipotenti voluntati Oportebat enim carnis voluntatem moveri
subici vero voluntati divine iuxta sapientissimum Athanasium Sicut
enim eius caro dei verbi dicitur et est Ita et naturalis carnis eius
voluntas propria dei verbi dicitur et est sicut ipse ait Quia de-
scendi de celo non ut faciam voluntatem meam sed eius qui misit
me patris suam propriam dicens voluntatem que erat carnis
eius Nam et caro propria eius facta est Quemadmodum enim sanctissima
atque immaculata animata eius caro deificata est non est perempta
salvata autem magis est secundum deiloquum Gregorium dicentem Nam
velle illius qui in salvatore intelligitur non est contrarium deo dei-
ficatum est totum Duas autem naturales operationes indivise inconvertibiliter
inconfuse inseparabiliter in eodem domino ihesu christo vero deo nostro
glorificamus hoc est divinam operationem et humanam operationem secundum divinum
predicatorem Leonem apertissime asserentem Agit enim utraque
forma cum alterius communione quod proprium est verbo scilicet operante quod
verbi est et carne exequente quod carnis Nec enim in quoquam
unam dabimus naturalem operationem dei et creature ut neque quod creatum
est in divinam educamus essentiam neque quod eximium est divine nature
ad competentem creaturarum locum deiciamus Unius enim eiusdem
tam miracula quam passiones cognoscimus secundum aliud et aliud
earum ex quibus est natura Et in quibus habet esse sicut
admirabilis inquit Cirillus Undique igitur inconfusum atque indivisum
conservantes unum sancte Trinitatis brevi voce cuncta profi-
temur Et post incarnationem dominum nostrum ihesum christum verum deum
esse credentes asserimus duas eius esse naturas in una eius
radiante subsistentia in qua tam miracula quam passiones per omnem
sui dispensationem conversatus non per fantasiam sed veraciter
hec demonstravit ob naturalem differentiam in eadem una subsistentia cog-
noscendam dum utraque natura cum alterius communione indivise propria
vellet atque operaretur iuxta quam rationem et duas naturales voluntates
et operationes confitemur ad salutem humanam convenienter
in eo concurrentes Quarto quod dicunt ipsi Armeni preter
has tres Nicenam Constantinopolitanam et Ephesinam
primam synodos nullas alias universales postea celebratas nec

ipsum beatissimum virum sancte sedis antistitem Leonem cuius
auctoritate ipsa Calcedonensis synodus extitit congregata suscepimus
asserentes eidem fuisse suggestum tam synodum ipsam Calcedo-
nensem quam memoratum Leonem secundum dampnata Nestorii heresi
diffinitionem fecisse instruximus eos et declaramus huiusmodi
falsam fuisse suggestionem. Ipsam quoque synodum Calcedonensem et
beatissimum Leonem sancte et recte veritatem de duabus in una
persona Christi naturis superius descriptam diffinivisse contra im-
pia Nestorii et Eutichetis dogmata diffinimus ut ipsum beatissimum
Leonem qui vere fidei columpna fuit, et omni sanctitate
et doctrina refertus tanquam sanctum Et in cathalogo sanctorum me-
rito descriptum de cetero reputent et venerentur atque non solum
dictas tres synodos sed omnes alias universales auctoritate Romani pon-
tificis legittime celebratas sicut et ceteri fideles venerentur
suscipiant. Quinto ecclesiasticorum sacramentorum veritatem pro ipsorum
Armenorum tam presentium quam futurorum faciliori doctrina sub
hac brevissima redigimus formula. Nove legis septem sunt — De 7 sacramentis nove legis
sacramenta videlicet Baptismus Confirmatio Eucaristia Penitentia
Extrema unctio Ordo et Matrimonium. que multum a sacramentis
differunt antique legis Illa enim non causabant gratiam sed eam solum
per passionem Christi dandam esse figurabant. Hec vero nostra et
continent gratiam et ipsam digne suscipientibus conferunt. Horum
quinque prima ad spiritualem uniuscuiusque hominis in se ipso perfectionem
duo ultima ad totius ecclesie regimen multiplicationemque ordinata
sunt. Per baptismum enim spiritualiter renascimur. per confirmationem au-
gemur in gratia et roboramur in fide. Renati autem et roborati nutrimur
divina eucaristie alimonia. Quod si per peccatum egritudinem incurrimus anime
per penitentiam spiritualiter sanamur. Spiritualiter etiam et corporaliter prout
anime expedit, per extremam unctionem. per ordinem vero ecclesia
gubernatur et multiplicatur spiritualiter. per matrimonium corporaliter augetur.
Hec omnia tribus perficiuntur videlicet rebus tanquam materia, verbis
tanquam forma. et persona ministri conferentis sacramentum cum intentione
faciendi quod ecclesia facit. Quorum si aliquod desit non perficitur
sacramentum. Inter hec sacramenta tria sunt Baptismus Confirmatio
et ordo que caracterem id est spirituale quoddam signum a ceteris distinctivum
in anima imprimunt indelebile. unde in eadem persona non reiteratur

Reliqua vero quatuor caracterem non imprimunt et reiterationem
admittunt. Primum omnium sacramentorum locum tenet sanctum baptisma
Baptismus
quod vite spiritualis ianua est et per ipsum membra Christi ac de
corpore efficimur ecclesie. Et cum per primum hominem mors introierit
in universos nisi ex aqua et spiritu renascimur non possumus ut inquit
veritas in regnum celorum introire. Materia huius sacramenti est
aqua vera et naturalis nec refert frigida sit an calida. Forma autem
est: Ego te baptiso in nomine patris et filii et spiritussancti. Non
tamen negamus quin per ipsa verba: Baptisetur talis servus
Christi in nomine patris et filii et spiritussancti, vel: Baptisatur manibus
meis talis in nomine patris et filii et spiritussancti, verum perficiatur
baptisma. Quoniam cum principalis causa ex qua baptisma virtutem habet
sit sancta trinitas, instrumentalis autem sit minister qui tradit
exterius sacramentum, si exprimitur actus qui per ipsum exercetur ministrum
cum sancte trinitatis invocatione perficitur sacramentum. Minister huius
sacramenti est sacerdos cui ex officio competit baptizare. In casu autem
necessitatis non solum sacerdos vel dyaconus sed et laycus vel mulier
ymo paganus et hereticus baptizare potest dummodo formam servet
ecclesie et facere intendat quod facit ecclesia. Huius sacramenti effectus
est remissio omnis culpe originalis et actualis, omnis quoque pene que
pro ipsa culpa debetur. Propterea baptizatis nulla pro peccatis preteritis
iniungenda est satisfactio sed morientes antequam culpam aliquam
culpam committant statim ad regnum celorum et ad dei visionem
perveniunt. Secundum sacramentum est confirmatio cuius materia est crisma
Confirmatio
confectum ex oleo quod nitorem significat conscientie et balsamo
Forma confirmationis
quod odorem significat bone fame per episcopum benedicto. Forma
minister ordinarius
autem est: Signo te signo crucis et confirmo te crismate salutis
in nomine patris et filii et spiritussancti. Ordinarius minister est episcopus.
et cum ceteras unctiones simplex sacerdos valeat ~~hanc~~ exhibere
hanc non nisi episcopus debet conferre quia de solis apostolis legitur quorum
vicem tenent episcopi quod per manus impositionem spiritum sanctum dabant
quemadmodum actuum apostolorum lectio manifestat. Cum enim audissent
inquit apostoli qui erant Ierosolimis quia recepisset
Samaria verbum dei miserunt ad eos Petrum et Iohannem.
Qui cum venissent oraverunt pro eis ut acciperent spiritum sanctum:
nondum enim in quemquam illorum venerat sed baptisati
tantum erant in nomine domini Ihesu. Tunc imponebant manus super illos

et accipiebant Spiritum sanctum. Loco autem illius manus impositionis datur
in Ecclesia confirmatio. Legitur tamen aliquando per apostolice sedis
dispensationem ex rationabili et urgente admodum causa simplicem sacerdotem
chrismate per episcopum confecto hoc administrasse confirmationis sa-
cramentum. Effectus autem huius sacramenti est quia in eo datur Spiritus
sanctus ad robur sicut datus est apostolis die Pentecostes ut videlicet
christianus audacter Christi confiteatur nomen. Ideoque in fronte ubi
verecundie sedes est inungitur confirmandus ne Christi nomen confiteri
erubescat et precipue crucem eius que Iudeis est scandalum
gentibus autem stultitia secundum apostolum. Propter quod signo crucis signatur.
Tercium est Eucaristie sacramentum cuius materia est panis triticeus
et vinum de vite cui ante consecrationem aqua modicissima
admisceri debet. Aqua autem ideo admiscetur quoniam iuxta testimonia
sanctorum patrum et doctorum Ecclesie pridem in disputatione exhi-
bita creditur ipsum Dominum in vino aqua permixto hoc instituisse
sacramentum. Deinde quia hoc convenit dominice passionis repre-
sentationi. Inquit enim beatus Alexander papa quintus a beato Petro
in sacramentorum oblationibus que intra missarum solempnia Domino offeruntur
panis tantum et vinum aqua permixtum in sacrificium offerantur.
Non enim debet in calice Domini aut vinum solum aut aqua sola offerri
sed utrumque permixtum quia utrumque, id est sanguis et aqua, ex latere
Christi profluxisse legitur. Tum etiam quod convenit ad significandum huius sacramenti
effectum qui est unio populi christiani ad Christum. Aqua enim populum significat secundum
illud Apocalypsis: Aque multe populi multi. Et Julius papa secundus
post beatum Silvestrum ait: Calix dominicus iuxta canonum preceptum vino
et aqua permixtus debet offerri quia videmus in aqua populum intelligi, in vino
vero ostendi sanguinem Christi. Ergo cum in calice vinum et aqua miscetur
Christo populus adunatur et fidelium plebs in quem credit copulatur et
iungitur. Cum ergo tam sancta Romana Ecclesia a beatissimis
apostolis Petro et Paulo edocta quam reliquae omnes Latinorum
Grecorumque Ecclesie in quibus omnis sanctitatis et doctrine lumina claruerunt
ab initio nascentis Ecclesie sic servaverint et nunc servent inconveniens
admodum videtur ut alia quevis regio ab hac universali et rationabili discre-
pet observantia. Decernimus igitur ut etiam ipsi Armeni se cum uni-
verso orbe christiano conforment eorumque sacerdotes in calicis oblatione
paululum aque prout dictum est vino admisceant. Forma huius
sacramenti sunt verba salvatoris quibus hoc conficit sacramentum. Sacerdos enim

Eukaristia

Forma huius sacramenti

In persona Christi loquens hoc conficit sacramentum Nam ex vi verborum virtute substantia
panis in corpore Christi et substantia vini in sanguinem convertuntur Ita tamen
quod totus Christus continetur sub specie panis et totus sub specie vini Sub
qualibet quoque parte hostie consecrate et vini consecrati separatione facta totus
est Christus huius sacramenti effectus quem in anima operatur digne sumentis
est adunatio hominis ad Christum Et quia per gratiam homo Christo incorporatur
et membris eius unitur consequens est quod per hoc sacramentum in sumentibus
digne gratia augeatur omnemque effectum quem materialis cibus et potus
quoad vitam ~~operatur spiritualem~~ agunt corporalem sustentando au-
gendo, reparando, et delectando, sacramentum hoc quoad vitam operatur spiritua-
lem In quo ut inquit Urbanus papa gratam salvatoris nostri recensemus
memoriam, a malo retrahimur confortamur in bono, et ad virtutum et
graciarum proficimus incrementum. Quartum sacramentum est penitencia
Penitencia cuius quasi materia sunt actus penitentis qui in tres sub distinguuntur partes
materia huius sacramenti quarum prima est cordis contricio ad quam pertinet ut doleat de peccato
commisso cum proposito non peccandi de cetero. Secunda est oris confessio
ad quam pertinet ut peccator omnia peccata quorum memoriam habet suo
sacerdoti confiteatur integraliter Tercia est satisfactio pro peccatis
secundum arbitrium sacerdotis que quidem precipue fit per oracionem ieiunium
et elemosinam forma huius sacramenti sunt verba absolutionis que
sacerdos profert cum dicit ego te absolvo Minister huius sacramenti
forma huius sacramenti est sacerdos habens auctoritatem absolvendi vel ordinariam vel ex
effectus huius sacramenti commissione superioris Effectus huius sacramenti est absolucio a peccato
Extrema unctio. Quintum sacramentum est extrema unctio cuius materia est oleum olive
per episcopum benedictum hoc sacramentum nisi infirmo ~~ministratur~~ de cuius
morte timetur dari non debet, qui in hiis locis ungendus est
quibus locis debeat infirmus ungi In oculis propter visum In auribus propter auditum In naribus propter
odoratum In ore propter gustum vel locucionem In manibus propter
tactum In pedibus propter gressum In renibus propter delectationem
ibidem vigentem, forma huius sacramenti hec est Per istam unctionem
forma eius et suam piissimam misericordiam Indulgeat tibi dominus quicquid
deliquisti per visum et similiter in aliis membris Minister huius
effectus illius sacramenti est sacerdos Effectus vero est mentis sanatio et in quantum
anime expedit ipsius et corporis De hoc sacramento Inquit beatus
Jacobus apostolus Infirmatur quis in vobis Inducat presbyteros ecclesie
ut orent super eum ungentes eum oleo in nomine domini et oratio
fidei salvabit infirmum et alleviabit eum dominus, et si in peccatis sit

dimittentur ei. Sextum est sacramentum ordinis cuius materia est illud — Ordo
per cuius traditionem traditur ordo sicut presbiteratus traditur per — materia ordinis
calicem cum vino et patene cum panis porrectionem. Dyacona-
tus vero per libri ewangeliorum dationem. Subdyaconatus
vero per calicis vacui cum pathena vacua superposita tradi-
tionem. Et similiter de aliis per rerum ad ministeria sua per-
tinentium assignationem. Forma sacerdotii est talis: Accipe potestatem — forma sacerdotii
offerendi sacrificium in ecclesia pro vivis et mortuis in nomine patris
et filii et spiritussancti. Et sic de aliorum ordinum formis prout
in pontificali Romano late continetur. Ordinarius minister
huius sacramenti est episcopus. Effectus augmentum gratie ut quis — minister huius sacramenti
sit ydoneus Christi minister. Septimum est sacramentum Matrimonii — Matrimonium.
quod est signum coniunctionis Christi et ecclesie secundum apostolum dicentem
Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo et in ecclesia. Causa
efficiens matrimonii regulariter est mutuus consensus per verba — Causa efficiens matrimonii
de presenti expressus. Assignatur autem tripliciter bonum matrimonii — 3a bona matrimonii
1 S Primum est proles suscipienda et educanda ad cultum dei. Secundum
2 est fides quam unus coniugum alteri servare debet. Tercium indi-
3 visibilitas matrimonii propter hoc quod significat indivisibilem coniunctionem Christi
et ecclesie. Quamvis autem ex causa fornicationis liceat thori separationem
facere, non tamen aliud matrimonium contrahere fas est cum matrimonii vinculum
legittime contracti perpetuum sit. Sexto compendiosam illam fidei
regulam per beatissimum Anthanasium editam ipsis prebemus ora-
toribus. Cuius tenor talis est: Quicumque vult salvus esse etc.
Septimo decretum unionis cum grecis consummate pridem
in hoc sacro ycumenico florentino Concilio promulgatum
cuius tenor talis est: Eugenius etc. Letentur celi etc. Octavo cum
inter alia etc. sit cum ipsis Armenis disputatum quibus diebus
festivitates Annunciationis beate Marie virginis, Nativitatis
beati Johannis baptiste et consequenter Nativitatis et Circumcisionis
domini nostri Jhesu Christi ac presentationis eiusdem in templo seu purificationis
beate virginis marie celebrare deberent, satis quam diluciade
veritas patefacta fuerit tam sanctorum patrum testimoniis
quam consuetudine ecclesie Romane et omnium aliarum universaliter
apud grecos et latinos. Ne igitur in tantis celebritatibus
dispar sit cantorum ritus, unde perturbande caritatis occasio
posset oriri, decernimus tamquam veritati et rationi consentaneum

Ut iuxta totius reliqui orbis observantiam ipsi etiam Armeni
festum Annunciationis beate virginis Marie die XXV Marcii, Nativitatis
beati Johannis Baptiste XXIV Junii, Nativitatis vero secundum carnem
salvatoris nostri vigesima quinta decembris, Circumcisionis eiusdem prima
Januarii, Epyphanie sexto eiusdem Januarii, presentationis domini in templo
seu purificationis dei genitricis secunda februarii debeat solenniter
celebrare. His omnibus explicatis prefati Armenorum oratores
nomine suo et patris patriarche et omnium Armenorum hoc saluberrimum synodale
decretum cum omnibus suis capitulis, declarationibus, diffinitionibus,
traditionibus, preceptis et statutis, omnemque doctrinam in
ipso descriptam, necnon quicquid tenet et docet sancta sedes apostolica
et Romana ecclesia cum omni devotione et obedientia acceptant, suscipiunt
et amplectuntur. Illos quoque doctores et sanctos patres quos ecclesia
Romana approbat ipsi devote suscipiunt. Quascumque vero personas
et quicquid ipsa ecclesia Romana reprobat et dampnat ipsi pro reprobatis
et dampnatis habent, profitentes tamquam veri obedientie filii nomine quo
supra ipsius apostolice sedis ordinationibus et iussionibus fideliter
obtemperare. Datum Florentie in publica sessione synodali solemniter
in ecclesia maiori celebrata anno domini millesimo quadringentesimo tricesimo
nono X° kalendas decembris pontificatus nostri anno nono.

[illegible] sibi [illegible] attendi reg
[illegible] ipse dicte domino iusticia ministrare et tenemur [illegible] exdictis et deposicionibus [illegible] fide digno
[illegible] ex legittimis documentis de [illegible] dominum Johannem [illegible] incorporacionem et aliis in [illegible] sancte Sinodi nobis [illegible]
[illegible] fungimur nobis in hac parte commissa vos omnes et singulos supradictos et vestrum quemlibet [illegible]
[illegible] excommunicacionis pena quam in vos et vestrum quemlibet [illegible] monicione premissa ferimus in hiis scriptis [illegible]
[illegible] quod infra sex dierum spacium post notificacionem seu publicacionem presencium vobis seu alteri vestrum facta [illegible] no pre
[illegible] sequentes [illegible] sex dierum duos pro primo duos pro secundo et reliquos duos dies vobis [illegible] et [illegible]
[illegible] unus vestrum alterum non expectet sed unus pro alio se excuset [illegible] [illegible] dominum [illegible]
[illegible] culpabiles reputetis [illegible] et [illegible] [illegible] de [illegible] principale et [illegible]
[illegible] Cracoviensis in [illegible] si [illegible] commode [illegible]
[illegible] alios vero omnes et singulos [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] kathedrali Cracoviensis et dictis [illegible] aut Collegio predicto infra missarum et aliorum divinorum solempnia [illegible]
[illegible] temporibus ubi [illegible] et quociens expediens fuerit [illegible] monemus [illegible] sancte Sinodi [illegible] alta
[illegible] penam [illegible] et mon[illegible] [illegible] et cuilibet [illegible] in [illegible] sancte obediencie et [illegible]
[illegible] quorum [illegible] seu aliquis eorum [illegible] ac [illegible] et [illegible] alia [illegible]
[illegible] sancte Sinodi [illegible] et [illegible] et quemlibet [illegible] volumus [illegible]
[illegible] per vos vel alterum vestrum [illegible] sequentes [illegible] pro [illegible]
[illegible] assignamus [illegible] dominum Johannem preposito principali [illegible]
[illegible] per aliud vel alios [illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] omnes et singulos fructus [illegible] ac [illegible] Johanni [illegible]
[illegible] dominum Johannem de [illegible] aut alium vel alios [illegible] nomine [illegible] et
[illegible] satisfaccionem [illegible] et [illegible] aut [illegible]
[illegible] sequentes [illegible] nos [illegible] loco [illegible]
[illegible] et [illegible] et [illegible] [illegible] Cracoviensis [illegible] et omnibus
[illegible] et [illegible] modo et forma premissis [illegible] et [illegible]
[illegible] ac nos [illegible] Judex et Commissarius [illegible] ad [illegible]
[illegible] et [illegible] Basilee in [illegible] Monasterii fratrum Minorum pro [illegible]
[illegible] [illegible] ad [illegible] contigerit [illegible]
[illegible] et [illegible] et [illegible] aliud [illegible]
[illegible] et causas [illegible] quare id fieri non debeat [illegible]
[illegible] domino [illegible] Cracoviensis [illegible] in spiritualibus et temporalibus [illegible]
[illegible] [illegible] Nec non [illegible] et [illegible]
[illegible] et singulis [illegible] et [illegible]
[illegible] alter [illegible] et [illegible] et [illegible]
[illegible] nos [illegible] Ne ipsi vel eorum alter [illegible] Johanni preposito principali post [illegible]
[illegible] publice vel occulte directe vel indirecte [illegible] colore [illegible]
[illegible] est [illegible] et [illegible] et [illegible] quare ad premissa [illegible] et [illegible]
[illegible] Johannem [illegible] principali [illegible]

